

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 477 63
Παρασκευή
18 Οκτωβρίου 1991
Δρχ. 250

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ: Νάνι το μωρό μας, νάνι...

ΔΙΚΗ:

Τσοβόλεια έπη

ΚΚΕ:

«Επαναστατική» γυμναστική

ΚΡΗΤΗ:

Αυθαίρετα παλάτια στην άμμο

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ:

Εκλογές και Προοπτικές

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟ:

Και γείτονες

ΕΟΚ:

Προγράμματα για όλους

ΖΑΓΚΡΕΜΗ:

Η σιωπή της πόλης

ΜΗΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ (91)

ΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

ΣΤΕΛΛΑ ΒΟΓΙΑΤΖΟΓΛΟΥ «Και ο Φαίδων... ήμουν εγώ!»

Στο «Και ο Φαίδων ήμουν εγώ!» ανιχνεύεται ό,τι υπάρχει και σπινθηροβολεί ως παράδοξο στην καθημερινότητά μας που συνήθως το παραμερίζουμε εξαιτίας της. Όλα συμβαίνουν μια νύχτα του χειμώνα όπου τα πάντα μοιάζουν να κυλούν σ' ένα ολόιδιο ρυθμό, όμως κάποια πρόσωπα αυτή τη συγκεκριμένη νύχτα ενώ περιβάλλονταν ως τα τότε από τις συνηθισμένες όψεις της πραγματικότητας αιφνιδιαστικά έρχονται αντιμέτωπα με αλλόκοτες καταστάσεις. Όμως τι μπορεί να συνδέει τον Φαίδωνα που έχει ασκηθεί στο να κρύβει τη μιζέρια και τις απογοητεύσεις μιας περιορισμένης ζωής με την Έρση που απέτυχε ως ηθοποιός και τον αινιγματικό γέρο που συναντά αναπάντεχα; Και κατά πόσο η μνήμη εξωθεί όλους τους όχι μόνο σ' εσωτερικές μετακινήσεις αλλά και στ' ενδότερα ενός μεταφυσικού διαλογισμού; Άλλωστε όλα είναι τόσο διφορούμενα στη διάρκεια αυτής της νύχτας όπου η αίσθηση της αιωνιότητας διαδέχεται την αγωνία του θανάτου.

Διωγμός απ' την κόλαση

«Συμφωνώ, παιδί μου, μαζί σου ότι ο κόσμος πάει κατά διαβόλου. Θέλω όμως να σου κάγω μια απλή ερώτηση: Έχουμε τέσσερις ανθρώπους: τον Μπους, τον Γκορμπατσώφ, το Σαντάμ Χουσεϊν και το Χριστόφορο Παναγιωτόπουλο, εσένα. Ποιος απ' τους τέσσερις φταίει περισσότερο; Μπορείς να μ' απαντήσεις ξεκάθαρα;» «Φταίμε κι οι τέσσερις,» απάντησε ο Χριστόφορος, Αυτή ακριβώς η υπέρτατη ευθύνη τον οδήγησε στο Φρενοκομείο.

Η φωτογραφία του σταθμού είσαι εσύ

Ο Άντρας έρχεται από την έρημο. Κρατάει μόνο μια φωτογραφία της νεκρής γυναίκας και ψάχνει για ένα μικρό παιδί, κορίτσι στα πέντε. Σ' ένα χαμένο σταθμό με τραίνα που διασταυρώνονται, ο Άντρας συναντάει τη Γυναίκα. Αυτήν που θα ήθελε να είναι στη θέση της νεκρής. Ένα ολόκληρο βράδυ μιλάνε στο μοναδικό καφενείο του σταθμού αποκλεισμένοι από μια βλάβη των δύο τραίνων που μ' αυτά ταξίδευαν σε αντίθετη κατεύθυνση.

Η Γυναίκα πήγαινε στην έρημο να ψάξει για το παιδί. Μα πώς; Αφού ποτέ δεν το είχε ξαναδεί! Μιλάνε και η φωτογραφία της νεκρής είναι ολόκληρη η ιστορία του Άντρα. Το παιδί, πού βρίσκεται το παιδί; Και είναι αλήθεια ότι έχει ένα όνομα λουλούδι Lou ή αλλιώς Pawalou; Η Γυναίκα «διασχίζει» κλειστούς δρόμους της ζωής του Άντρα και τον συναντάει σε σκοτεινές γωνίες χωρίς όνομα. Ποιοί είναι τελικά αυτοί οι δύο άγνωστοι και τόσο πολύ σπαρακτικά αγαπημένοι άνθρωποι; Το μόνο σίγουρο είναι ο σταθμός της μοναδικής τους συνάντησης και μια κομμένη φωτογραφία. Τόσο μόνο.

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 18ος
• Τεύχος 477
Παρασκευή 18 Οκτωβρίου 1991
Δρχ. 250

ANTI

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
Γραμματεία-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δημοχάρους 60
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
Νέος Παρνασσός Α.Ε.
Παλλήνη Αττικής 15 344
160 Χιλ. Λεωφ. Μαραθώνος
Τηλ. 66.65.081

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο
εκφράζει τις απόψεις του
συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν
επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού
Εξαμ. 2.700 δρχ.
Ετήσια 5.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 20.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 4.800

Εξωτερικού
Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 27
ετήσια: δολ. 54
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 30
ετήσια: δολ. 60

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 250
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 350

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ANTI»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία
Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλouκτσή και Σια Ε.Ε.
Λαοσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
546 22 Θεσσαλονίκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εκλογομαγειρεία και εκλογοσενάρια... 12-13

«Στους στρατηγούς αρέσει να κάνουν πόλεμο, στους ανθρώπους να κάνουν έρωτα και στους πολιτικούς να κάνουν εκλογές» έλεγε το παλιό σύνθημα. Στην χώρα μας δεν ισχύει κάτι τέτοιο: εδώ, τους αρέσει να ζητούν εκλογές... Γράφει ο Ρεπόρτερ.

ΠΑΛΑΤΙΑ ΣΤΗΝ ΑΜΜΟ _____ 14-17

Μεγαλοξενοδόχοι - επενδυτές με πολιτικές προσπάθειες σε ΝΔ και ΠΑΣΟΚ (Κοκκοτός, Γιαννικάκης, Αγγελόπουλος, κ.ά.) ευνοούνται από το Προεδρικό Διάταγμα του πρώην ΥΠΕΧΩΔΕ Στ. Μάνου. Ένα αποκαλυπτικό ρεπορτάζ της Χαρίνης Καμπούρογλου βρίσκει ξεοδοχειακές μονάδες που ξεφύτρωσαν (και νομιμοποιήθηκαν) κυριολεκτικά στις κρητικές παραλίες.

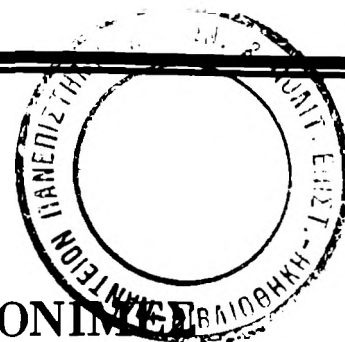
ΦΑΚΕΛΟΣ: Βαλκανική Ρουλέτα _____ 27-49

Βαλκάνια: ένα πρόβλημα περιπλέκεται και αναζητεί λύση. Γράφουν: Στ. Κούλογλου, Κ. Βασιλείου, Αλκ. Μαργαρίτης, Κ. Μυστακίδου, Νπ. Μπίκας, Τ. Παπαδοπούλου, Π. Γρηγοριάδης, Τ. Μπάρλας και ο πρέσβης επί τιμή Μ. Δούντας. Και ένα αφήγημα της Κροάτισσας συγγραφέως Σλαβένκα Λιτράκουλιτς.

Γράφουν ακόμη:

Για την νέα αναταραχή στην εκπαίδευση ο Σταύρος Μονεμβρασιώτης (σελ. 20), για το 14ο συνέδριο του ΚΚΕ ο Ρεπόρτερ (σελ. 22), για τις ταραχές στο Ηράκλειο ο Α. Λουλούδης (σελ. 18), για το «Πόθεν έσχες» ο Αλ. Βυζάντιος (σελ. 25).

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ _____ 5
Στάθης
ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ _____ 6
Όταν η συναίνεση ζητεί
(και δεν βρίσκεται)
αποδέκτες...
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 8
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ _____ 51

Ένα φάντασμα πλανιόταν πάνω από το Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης (το τελευταίο;). Το φάντασμα της τηλεόρασης. Αν η κριτική επιτροπή βρήκε «τηλεοπτικές» τις ταινίες, 20 τόσα χρόνια τηλεόρασης είχαν προλάβει να επιβάλουν μία τηλεοπτική συμπεριφορά στους κινηματογραφιστές και στον κόσμο τους. Αυτή η συμπεριφορά τους ανάγκασε να πολιτεύονται αγγελοπουλικώς (αντίθετα από τον Τ. Κανελλόπουλο που τον ξέχασαν γιατί «πολιτεύθηκε» σταυρικώς). Γράφουν οι Ελ. Κανελλής, Β. Κεχαγιάς, Χρήστος Βακαλόπουλος και μιλά ο σκηνοθέτης Αλ. Ντισοκας.

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Μίλτος Σκούρας

Απροκάλυπτος ύπνος

ANAMENOMENH ήταν η κατάληξη των συναντήσεων του Προέδρου της Δημοκρατίας Κ. Καραμανλή με τους πολιτικούς αρχηγούς. Αναμενόμενη η διαπίστωσή του για το πολιτικό και κοινωνικό κλίμα που επικρατεί και που εμποδίζει την συναίνεση. Και αναμενόμενη η οικειοποίηση μίας τέτοιας τοποθέτησης από τον κ. Μητσοτάκη.

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ηγεσία της χώρας νίπτει τας χείρας της ως Πόντιος Πιλάτος για την κατάσταση που επικρατεί, υποδαυλίζοντας ακόμη μεγαλύτερη οξύτητα στην πολιτική και κοινωνική σκηνή και εντείνοντας την πόλωση που ήδη επικρατεί. ΚΑΝΕΙΣ δεν φαίνεται να συγκινείται από τον συνεχιζόμενο κατήφορο, την ζοφερή κατάσταση της οικονομίας, τα πολλαπλά αδιέξοδα, τους κινδύνους που αντιμετωπίζει η χώρα πανταχόθεν και που είναι πλέον ορατοί στους πάντες.

ΟΙ ΜΕΤΑΤΑΞΕΙΣ έχουν αναχθεί σε εθνικό πρόβλημα, η Αθήνα αγχομαχά από το νέφος, τα σκουπίδια, την παράλυση του συστήματος μεταφορών και υγείας και οι πολίτες παραμένουν απαθείς προσμένοντας ίσως κάποιο θαύμα.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ προσποιείται ότι κυβερνά μη έχοντας πλέον κανέναν εφικτό προσανατολισμό, με αντιφατικά μέτρα, με αλλοπρόσαλλες κινήσεις, ανερμάτιστη και μη τρωμένη την αξιοπιστία της. Ούτε οι ίδιοι οι οπαδοί της πιστεύουν πια ότι «θα εφαρμόσει το πρόγραμμά της». Μακάριοι οι νέοι αλαζόνες της εξουσίας στον βαθύ ύπνο τους, δεν είναι σε θέση ούτε προβλήματα ανασυγκρότησης της οικονομίας να λύσουν, ούτε το ηθικό της χώρας να ανεβάσουν, ούτε τους πολίτες να κινητοποιήσουν.

Η ΑΝΤΙΠΟΛΙΤΕΥΣΗ κοιμάται κι αυτή ύπνο βαθύ. Το ΠΑΣΟΚ με ασθενούντα και αναρρωνύοντα κατά καιρούς τον πρόεδρό του, με την εκκρεμότητα της Δίκης, δεν έχει ακόμη φτάσει σε επίπεδο δημοκρατικής ωριμότητας ώστε θαρραλέα και υπεύθυνα να δώσει λύση στο πρόβλημα της ηγεσίας. Αντίθετα, επιδίδεται σε αγώνες άρρυθμης πολιτικής γυμναστικής, υποθάλλει φασιζόντα φαινόμενα και προετοιμάζεται για μετωπικές εφόδους. Τέτοια κατάπτωση, τέτοια ανυπαρξία σοβαρών εναλλακτικών προτάσεων, τέτοια ανευθυνότητα και παροξυσμός προσβάλλουν και τραυματίζουν ένα μεγάλο τμήμα του ελληνικού λαού που δικαίως αγωνιά για το μέλλον του.

Ο ΣΥΝ κοιμάται κι αυτός τον δικό του ύπνο ομφαλοσκοπώντας, ασχολούμενος με τον κ. Γαλανό και την «πολιτική λύση» των δικαστικών εκκρεμοτήτων. Τέτοια αφασία.

ΓΙΑ ΤΟ ΚΚΕ, φυσικά, δεν μπορεί να γίνει λόγος. Έθεσε εαυτόν «εκτός συναίνεσης» περνώντας σε μία νέα φάση «επαναστατικής χειμερίας νάρκης».

ΠΟΙΟΣ ΘΑ ξυπνήσει τις πολιτικές δυνάμεις της χώρας από τον βαθύ τους λήθαργο; Ποιος θα τους εξαναγκάσει να σταματήσουν την ξέφρενη αυτή αντιπαράθεση και να ασχοληθούν με τα πραγματικά προβλήματα;

ΑΥΤΟΝ τον υπόκωφο αναβρασμό, την αγωνία για την πορεία της χώρας είναι διατεθειμένες οι υγιείς και εκσυγχρονιστικές δυνάμεις των κομμάτων να τα αφουγκραστούν και να σηκώσουν το βάρος των ευθυνών; Γιατί αδρανούν και σιωπούν;

ΕΙΝΑΙ ΚΑΙΡΟΣ πια να προχωρήσουμε όλοι πέρα από την διάγνωση, να ενθαρρύνουμε και να τονώσουμε όλες τις δυνάμεις, όπου υπάρχουν, που επιμένουν στην αισιοδοξία τους —με την ευθύνη, την σοβαρότητα και την ποιότητά τους— ότι η χώρα αυτή μπορεί να βγει από τα αδιέξοδα παρά τον μακάριο ύπνο της πολιτικής της ηγεσίας.

ΛΥΠΑΜΑΙ ΠΟΥ
ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ
ΣΕ ΣΩΣΩ...

ΜΗΝ ΣΤΕΝΟΧΟΡΙΕΣΑΙ!
ΟΛΟΙ ΤΟ ΠΑΘΑΙΝΟΥΝ
ΚΑΜΜΙΑ ΦΟΡΑ...

ΜΗΝ ΣΤΕΝΟΧΟΡΙΕΣΑΙ!
ΟΛΟΙ ΤΟ ΠΑΘΑΙΝΟΥΝ
ΚΑΜΜΙΑ ΦΟΡΑ...

ΦΟΒΑΜΑΙ ΟΤΙ
ΕΧΩ ΠΟΝΟΚΕΦΑΛΟ...

ΜΗ ΣΤΕΝΟΧΟΡΙΕΣΑΙ!
ΟΛΕΣ ΤΟ ΠΑΘΑΙΝΟΥΝ ΚΑΜΜΙΑ
ΦΟΡΑ...

ΤΣΑΚ

ΣΤΑΘΗΣ 8/91

Όταν η συναίνεση ζητεί (και δεν βρίσκει) αποδέκτες...

Η ΣΥΝΑΙΝΕΣΗ προϋποθέτει διάλογο. Και ο διάλογος ήπιο κλίμα. Όμως όταν δεν υπάρχει ούτε διάλογος, ούτε ήπιο κλίμα, έπεται ότι η συναίνεση —η συναινετική πολιτική— παραπέμπεται στις ελληνικές καλένδες.

ΑΥΤΟ ΗΤΑΝ το «μήνυμα» του προέδρου της Δημοκρατίας, προχθές Τετάρτη, αφού ολοκλήρωσε τον κύκλο των επαφών του με τον πρόεδρο του ΠΑΣΟΚ Α. Παπανδρέου, την πρόεδρο του ΣΥΝ Μαρία Δαμανάκη και τον πρόεδρο της Νέας Δημοκρατίας (και πρωθυπουργό) Κ. Μητσοτάκη. Το «μήνυμα» δεν μιλούσε, βέβαια, για «ελληνικές καλένδες». Αντιθέτως, διατύπωνε την ευχή να «δημιουργηθούν στο μέλλον» οι προϋποθέσεις της συναίνεσης (ο διάλογος και το ήπιο κλίμα), που σήμερα δεν υπάρχουν...

ΣΤΟ «ΜΗΝΥΜΑ» Καραμανλή μπορούσε να διακρίνει κανείς κάποιο απολογητικό τόνο: Ναι, πολλοί ήσαν αυτοί που πίστευαν ότι μία πρωτοβουλία του προέδρου της Δημοκρατίας μπορεί να αποδώσει. Με σκοπό «την σύγκλιση των απόψεων των κομμάτων», την αποφόρτιση, την ύφεση... Αλλά ο πρόεδρος της Δημοκρατίας δεν είναι ούτε μάγος, ούτε ταχυδακτυλουργός. Όταν και ο πρωθυπουργός, και ο αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης δεν θέλουν την συναίνεση —χι ας ομνύουν στο όνομά της— όταν και ο ένας, και ο άλλος, θέτουν σειρά όρων, για να συναινέσουν στην... συναίνεση, τι θέλετε να σας κάνει ένας πρόεδρος της Δημοκρατίας, στερημένος, μάλιστα, από ουσιαστικές ρυθμιστικές αρμοδιότητες;

«Κανείς δεν με ακούει»

ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας διατύπωνε την γνωστή του θέση, ότι όλοι τον επικαλούνται, όλοι ζητούν την παρέμβασή του, αλλά τελικά «κανείς δεν τον ακούει»! Τι «σύγκλιση α-

πόψεων» λ.χ. να προωθήσεις όταν ο πρώτος συνομιλητής σου —ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ— σου ζητεί «εδώ και τώρα εκλογές» και δηλώνει, κατηγορηματικά, ότι ο Μητσοτάκης με την πολιτική του, κατέστησε την συναίνεση «ανέφικτη»; Και πώς να συμβάλεις στην χαλάρωση της σημερινής έντασης, όταν ο τρίτος συνομιλητής σου —ο υπεύθυνος πρωθυπουργός της χώρας— σπεύδει να σου διαμηνύσει, εκ προοιμίου, ότι κάθε παρέμβασή σου θα ήταν «συνταγματικώς μετέωρη» (κάτι σαν το «μετέωρο βήμα του πελαργού») και ότι —όπως και αν έχει το πράγμα— δεν είναι διατεθειμένος να εκχωρήσει δικές του αρμοδιότητες σε τρίτους;

ΥΠΗΡΧΕ, βέβαια, και ο δεύτερος συνομιλητής —η πρόεδρος του ΣΥΝ— που δήλωσε ότι ο Συνασπισμός υποστηρίζει κάθε πρωτοβουλία του Προέδρου που θα οδηγούσε στην αποφόρτιση του σημερινού πολιτικού κλίματος και στην εξεύρεση διεξόδων. Αλλά τι να κάνει μόνος του ο Συνασπισμός, όταν έχει αντιμέτωπους τους αυριανιστές του ΠΑΣΟΚ, τους σκληροπυρηνικούς της Νέας Δημοκρατίας και, φυσικά, τους ειδωλολάτρες του Περισσού; Άλλωστε, υπήρχε και εκείνη η φοβερή δήλωση του προέδρου της Δημοκρατίας μπροστά στα τηλεοπτικά συνεργεία: «Μαρία, δεν πάει καλά το μαγαζί σου, κοίταξε να βάλεις τάξη» —δήλωση που πολλά υπονοούσε για τα συμβαίνοντα «εντός» του Συνασπισμού.

Κάποιοι «όροι» τέθηκαν

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ της Δημοκρατίας μίλησε για τις «προϋποθέσεις», κάτω από τις οποίες θα μπορούσε να ευδοκιμήσει η συναίνεση —συναίσθηση των «κρίσιμων περιστάσεων που αντιμετωπίζει η χώρα», «απροκατάληπτο διάλογο», «ήπιο πολιτικό και κοινωνικό κλίμα», «σύγκλιση απόψεων», κ.λπ. Αλλά οι κ.κ. Παπανδρέου και Μητσοτάκης είπαν τα δικά τους.

ΚΑΙ Ο ΜΕΝ πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ αρνήθηκε ότι «ενημέρωσε τον πρόεδρο της Δημοκρατίας για την πορεία της δίκης»... Όμως και αν υποθεθεί ότι «έτσι κύλησαν

τα πράγματα», η περιρρέουσα ατμόσφαιρα, οι δηλώσεις σειράς στελεχών του ΠΑΣΟΚ, οι «διαβεβαιώσεις» της Εκάλης ότι το θέμα της «πολιτικής λύσης» ουδόλως την συγκινεί, κ.λπ., πείθουν ότι το «μήνυμα» είχε ληφθεί από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας: Εάν ο Μητσοτάκης θέλει συναίνεση, τότε ας πάρει κάποια πρωτοβουλία για την «αίσια κατάληξη» της δίκης...

ΣΤΟΝ «ΟΡΟ» αυτόν, όμως, ήταν φυσικό να αντιδράσει ο πρωθυπουργός κ. Μητσοτάκης: Η δίκη —διαμήνυσε στον πρόεδρο της Δημοκρατίας— πλησιάζει προς το τέλος της. Και θα πρέπει να ολοκληρωθεί. Η «πολιτική λύση» είναι —για την κυβέρνηση— «θέμα ανύπαρκτο», μια και κανένα κόμμα, επισήμως, δεν έχει εισηγηθεί ένα τέτοιο θέμα. Αν το ΠΑΣΟΚ επιθυμεί «πολιτική λύση», ας το δηλώσει «ρητά και κατηγορηματικά» και, τότε, βλέπουμε...

Εκλογές; —Μάλλον όχι...

ΣΤΙΣ επαφές του προέδρου της Δημοκρατίας με τους πολιτικούς αρχηγούς, τέθηκε —κυρίως από πλευράς Α. Παπανδρέου— το θέμα των εκλογών: «Με τον Μητσοτάκη πρωθυπουργό, κύριε Πρόεδρε, τίποτε δεν γίνεται. Μόνη λύση, συνεπώς, είναι η προσφυγή στην λαϊκή ετυμηγορία»... Παραμένει γεγονός ότι το θέμα των εκλογών, απασχόλησε, αρκετές φορές μέχρι τώρα, το Εκτελεστικό Γραφείο του ΠΑΣΟΚ. Τα περισσότερα μέλη του πιστεύουν ότι το εκλογικό σώμα έχει «νοσταλήσει» την ωραία εποχή του ΠΑΣΟΚ, με εκείνες τις αλόγιστες παροχές και τα ακόμα πιο ωραία συνθήματα, του τύπου «Τσοβόλα, δώστα όλα», κ.λπ. Ωστόσο, κάποια άλλα μέλη του Εκτελεστικού, ενώ δέχονται την λύση των εκλογών (είτε έτσι, είτε αλλιώς, το ΠΑΣΟΚ δεν έχει να παρουσιάσει κανένα πρόγραμμα...), εμφανίζονται με κάποιες αναστολές: «Έστω ότι κερδίζουμε τις εκλογές» —λέγουν. «Ποιος, όμως, θα πληρώσει τα "βερεσέδια" τα δικά μας και της Νέας Δημοκρατίας; Και πόσες εβδομάδες μπορούμε να μείνουμε στην εξουσία, χωρίς παροχές, με μέτρα, ακόμα πιο σκληρά,

Γραφτείτε συνδρομητές στο ANTI

ΕΙΝΑΙ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΚΑΙ ΚΑΘΕΤΑΙ ΚΑΙ ΚΛΕΒΕΙ ΤΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑ ΤΩΝ ΜΙΣΘΩΤΩΝ! ΕΙΛΙΚΡΙΝΑ ΔΕΝ ΞΕΡΩ ΠΩΣ ΝΑ ΤΟΝ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΩ...

που θα υποχρεωθούμε να πάρουμε;»

ΑΠΟ ΤΗΝ την πλευρά του, πάντως, ο πρόεδρος της Δημοκρατίας «έκοψε τον βήχα» και στον Α. Παπανδρέου, και στον Κ. Μητσοτάκη, σε ό,τι αφορά το ενδεχόμενο εκλογών. «Καιρός να σοβαρευτούμε όλοι μας» —είπε. «Χρήματα για πέταγμα από τα προεκλογικά μπαλκόνια δεν διαθέτει ο τόπος». Ο πρωθυπουργός, κατά την έξοδό του από το Προεδρικό Μέγαρο, δήλωσε ότι «δεν πρόκειται να γίνουν εκλογές πριν από τον Μάιο του 1994». Αλλά δήλωσε, επίσης, ότι «εκλογές δεν πρόκειται να γίνουν α υ τ ή τ η ν σ τ ι γ μ ή». Ποιο από τα δύο ισχύει; Κατά τα άλλα, βέβαιο είναι ότι «οι αυριανιστές της Νέας Δημοκρατίας» (ο όρος ανήκει σε επιφανή υπουργό...) πιέζουν για εκλογές «ευθύς μετά την απόφαση - καταδίκη (;) του Ανδρέα Παπανδρέου, από το ειδικό δικαστήριο».

ΠΑΣΟΚ: Θέμα διαδοχής

ΚΑΙ ΕΝΩ η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ εμφανιζόταν έτοιμη για νέες εξορμήσεις (αφήνοντας πίσω της τον Δ. Τσοβόλα, «που το παίζει, ο δύστηνος, αρχηγός...»), ξαφνικά ανέκυψε, και πάλι, θέμα υγείας του Α. Παπανδρέου. Φυσικά, ο εκπρόσωπός του, Τ. Χυτήρης, επιμένει ότι «ο πρόεδρος είναι καλά» και ότι θα είναι ο ομιλητής στην συγκέντρωση που «θα» οργανώσει το ΠΑΣΟΚ στην Αθήνα. «Άλλαι όμως αι βουλαί των ανθρώπων και άλλαι αι βουλαί των πραγμάτων». Και τα πράγματα λένε ότι οι διεργασίες διαδοχής του Α. Παπανδρέου ουσιαστικά άνοιξαν. Φυσικά, το «θέμα» είναι εξαιρετικά λεπτό, όπως λεπτές είναι και οι εσωκομματικές ισορροπίες. Αλλά η «Αυριανή» που δεν «χαμπαριάζει» από λεπτότητες και άλλα τέτοια, βάλλει κατά των δελφίνων

(«τώρα θα δούμε τι αξίζετε, κύριοι δελφίνοι» —γράφει), για να καταλήξει ότι, επιτέλους, ο Ανδρέας δεν είναι αναντικατάστατος, αφού «τα νεκροταφεία όλων των χωρών του κόσμου είναι γεμάτα με χιλιάδες αναντικατάστατους»!

«Περιμένετε στο ακουστικό σας»...

ΚΑΙ ΕΝΩ τα ολοσέλιδα του ελληνικού τύπου ασχολούνται τις μέρες αυτές με θέματα «ευάρεστα» όπως είναι οι βραχονησίδες, οι καταλήψεις, οι μετατάξεις, οι εμπρησμοί νομαρχιών, ο αποκλεισμός εθνικών οδών, κ.λπ., ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Ευθ. Χριστοδούλου αισθάνθηκε την ανάγκη να μας στείλει από το Μπαγκόκ, μήνυμα... αισιοδοξίας. Όχι, όχι, δεν πρόκειται να ζητήσουμε τις «καλές υπηρεσίες» του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Και αν πρόκειται να γίνουν οποιεσδήποτε επεμβάσεις στην οικονομία μας —όπως ας πούμε κάποιες «επιπλέον προσαρμογές» —αυτές θα γίνουν «στα πλαίσια της πολυμερούς εποπτείας που εφαρμόζεται για όλες τις χώρες - μέλη της ΕΟΚ». Αν δεν καταλάβατε τα σύγχρονα αυτά σανσκριτικά, κάποιοι φρόντισαν για την μετάφραση: *Περιμένετε στο ακουστικό σας... Περιμένετε κάποια πρόσθετα, σκληρά —σκληρότερα— μέτρα, φορολογικού / εισπρακτικού χαρακτήρα.*

ΒΕΒΑΙΑ, ακόμα δεν φθάσαμε σε σημείο να επαναλάβουμε την ιστορική φράση του Τρικούπη: «Δυστυχώς επτωχεύσαμεν»! Αλλά φαίνεται ότι δεν απέχουμε και πολύ. Όσο για τους ξένους επενδυτές που —φευ!— δεν έρχονται, για την «σταθεροποίηση και ανάπτυξη» που δεν προχωρεί, για τις κάθε τόσο «προσαρμογές» που δεν κατανοούνται, φταίνε όλοι οι άλλοι, αλλά όχι η κυβέρνηση!

ΚΑΤΑ ΤΑ άλλα, ανούγει σήμερα, στην Βουλή, η πρώτη «προ ημερησίας διατάξεως» συζήτηση για θέματα εξωτερικής πολιτικής, με την Τουρκία να βομβαρδίζει χωριά Κούρδων «αυτονομιστών», την Γιουγκοσλαβία υπό διάλυση και την βουλγαρική Ε.Δ.Δ. να ανακαλύπτει την «αποτελεσματικότητα» των μουσουλμάνων (διάβαζε Τούρκων) μειονοτικών... Μόνη —έστω μερική— επιτυχία, στο Κυπριακό, η υπερφήφιση, από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ, της πρόσφατης έκθεσης του ντε Κουεγιάρ.

Ο τρόμος του ΔΝΤ

Τα μισόλογα και οι υπεκφυγές σχετικά με τις ανησυχίες του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) για την κατάσταση της ελληνικής οικονομίας δεν μπορούν να αποκρύψουν την θλιβερή πραγματικότητα. Ήδη οι ελεγκτές της Ευρ. Κοινότητας πήραν μια γεύση για τα ελλείμματα του δημοσίου, τα οποία αναβιβάζονται σε 715 δισ. δρχ. για το 1991. Πολλοί θα εύχονταν την προσφυγή της χώρας στο ΔΝΤ για να βάλει κάποια τάξη στα του οίκου μας εφ' όσον εμείς οι ίδιοι δεν είμαστε ικανοί για κάτι τέτοιο και εφ' όσον βαλθήκαμε σύσσωμοι να κοροϊδέσουμε για μία ακόμη φορά τους κουτόφραγκους. Στο κάτω - κάτω ακόμα και η πρώτη Σ. Ένωση έγινε μέλος του ΔΝΤ, αυτού του αμείλικτου διεθνούς οργανισμού που θεωρείτο κάποτε ο οικονομικός χωροφύλακας του ιμπεριαλισμού και του παγκόσμιου καπιταλισμού.

Αλλά ακόμα και γι' αυτό το σενάριο το οποίο αναμφισβήτητα θα αποτελέσει έτερο πλήγμα για την αξιοπιστία της χώρας, της κυβέρνησης και του λαού της και θα ξεσηκώνει υποκριτική θύελλα από τους υπεύθυνους της κατάντιας αυτής, δεν θα βρεθούμε έτοιμοι. Ούτε θεσμικά ούτε πολιτικά προετοιμασμένοι. Και θα αποκτήσουμε κι έναν νέο εχθρό: το ΔΝΤ, το οποίο θα βάλλεται ως το προσωπείο του απεχθούς ιμπεριαλισμού και των ξένων που ξαναπάτησαν στην Ελλάδα για να απομυζήσουν ό,τι έχει απομείνει από το αίμα της. Όλα αυτά είναι εύκολο να τα προβλέψει κανείς. Όπως είναι εύκολο και να διαγνώσει την πικρή αλήθεια ότι μια πράγματι ρηξικέλευθη οικονομική πολιτική εξυγίανση και ανάπτυξη δεν έχει την απαιτούμενη κοινωνική συναίνεση, με βασική ευθύνη και της κυβέρνησης και της αντιπολίτευσης.

Έχει κανείς σταθμίσει τις πολιτικές προϋποθέσεις για μια πολιτική σκληρή που εκ των πραγμάτων θα επιβάλει το ΔΝΤ; Κι αυτή είναι καταδικασμένη σε αποτυχία, πολιτικά ανέφικτη αν δεν υπάρξει στοιχειώδης συμφωνία των πολιτικών κομμάτων περί τα ουσιαστικά. Αν δηλαδή δεν κατανοήσουν όλοι ότι είναι επιβάτες στο ίδιο καράβι που αν βυθιστεί θα συμπαρασύρει στον βυθό όλους. Ότι στον λάκκο που σκάβουν για τους άλλους θα πέσουν οι ίδιοι.

Όσοι έχουν άλλες λύσεις ας τις πουν. Να συζητηθούν δημοσίως για να καταλάβουν όλοι τι επιλογές υπάρχουν μπροστά στον ελληνικό λαό για να διασφαλίσουν όχι μόνο την αυριανή ευημερία και ανάπτυξη του αλλά την ίδια την εθνική επιβίωση.

Χωρίς λοιπόν κινδυνολογίες ας συζητήσουμε για ύστατη φορά ψύχραιμα το μέλλον μας. Όσο είναι καιρός. **Κ.Β.**

Οι Πολιτικοί Πρόσφυγες

Αυτές τις ημέρες ψηφίζεται στην Βουλή ένα νομοσχέδιο του υπουργείου Δημόσιας Τάξης που ρυθμίζει τα θέματα των αλλοδαπών που βρίσκονται στην Ελλάδα, συμπεριλαμβανομένων και των αλλοδαπών πολιτικών προσφύγων. Όταν είχε δοθεί στην δημοσιότητα ένα πρώτο σχέδιο πριν από μήνες, πολλές οργανώσεις, μεταξύ των οποίων και το «Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες»

και η «Διεθνής Αμνηστία», είχαν διατυπώσει ορισμένες ενστάσεις, κυρίως σχετικά με την γενικότερη αυστηρότητα (και ξενοφοβία) του νομοσχεδίου και την ελλιπή διασφάλιση των δικαιωμάτων αυτών που ζητούν άσυλο και των αλλοδαπών προσφύγων. Οι ενστάσεις και οι παρατηρήσεις αυτές στο μεγαλύτερο μέρος τους δεν έγιναν αποδεκτές, με αποτέλεσμα να διακινδυνεύσει η χώρα μας για άλλη μία φορά να θεωρηθεί ότι δεν σέβεται τις διεθνείς υποχρεώσεις της ούτε θεμελιώδη ατομικά δικαιώματα. **Μ.Στ.**

ΣΥΝ: Επιστολόχαρτα πολιτικής.

Φαίνεται πως η Θεμιστοκλέους έχει απαντήσει σε πλείστα όσα από τα ζητούμενα που συνοδεύουν την δημιουργία ενός καινούριου κόμματος και, ήσυχη πια, ασχολείται με τις λεπτομέρειες. Παραδείγματος χάριν, «επιστολαί Γαλανού». Πόσες ήταν οι επιστολές του φερέλπιδος νέου βουλευτή; Μία, δύο, τρεις, οκτώ ή είκοσι; Πού δόθηκαν; Πότε δόθηκαν; Ποιοι τις έχουν; Μήπως τις κρύβουν; Και οι ίδιες τι κρύβουν; Αυτά, και πολλά άλλα.

Βλέπετε ο ΣΥΝ έχει ξεκάθαρη πολιτική θέση για την δική στο Υπουργοδικείο, και μπορεί να φροντίζει μόνον για τις λεπτομέρειες της συνοχής αυτής της πολιτικής. Για παράδειγμα βγαίνει ο κ. Λεντάκης και λέει: «να σταματήσει η δική, έχουμε πελώρια εθνικά προβλήματα»· βγαίνει ο κ. Κατριβάνος και λέει: «η απόφαση του ΣΥΝ για παραπομπή σωστή ήταν, αλλά δεν είναι πολιτική προνοητικότητα». Οπότε, σκέφτηκαν στην Θεμιστοκλέους: να πάρουμε μία απόφαση που να τους χωράει όλους μέσα· και είπαν «να ολοκληρωθεί η δική», μεν, αλλά, καλού - κακού, «παρακολουθούμε και τις εξελίξεις στο Δικαστήριο».

Έτσι, μπορεί ο κ. Κύρκος, ο κ. Ανδρουλάκης, ο κ. Λογοθέτης, ο κ. Γιάνναρος να τηρούν τις αποφάσεις της παράταξης «ερμηνεύοντάς» τις. Αυτό εξάλλου είναι και «δημοκρατική κατάκτηση» στην πολιτική. Με αυτά και άλλα, δεν είναι να απορείς που η πολιτική στον ΣΥΝ αντί αποφάσεων εκδηλώνεται σε διαλόγους για επιστολόχαρτα —ούτε καν επιστολές. **Τ.Κ.**

Τουρκικές σφαγές

Η σφαγή του κουρδικού λαού συνεχίζεται. Αυτή την φορά τον ρόλο του σφαγέα ανέλαβε η

Τουρκία με τις στρατηγικές επιχειρήσεις «αντιποίνων» κατά των «κατοίκων του Βόρειου Ιράκ», όπως αποκαλούν τους Κούρδους το επίσημα προπα-

γανδιστικά έντυπα της Άγκυρας. Ελάχιστες οι διεθνείς φωνές διαμαρτυρίας και υποτονικές οι αντιδράσεις, εφόσον οι ΗΠΑ και οι άλλοι δυτικοί σύμμαχοι έχουν αναθέσει στην Τουρκία τον ρόλο του χωροφύλακα στην περιοχή. Έτσι, ο μαρτυρικός κουρδικός λαός, χωρίς κράτος και προστασία, παραδίδεται ακόμη μία φορά στους γείτονες δημίους του. Διότι οι «εκκαθαριστικές» αυτές επιχειρήσεις θα συνεχιστούν. Αυταπατάται όμως η Τουρκία αν πιστεύει ότι θα ξεμπερδέψει εύκολα με τα 12 εκατομμύρια Κούρδων από τους οποίους στερεί στοιχειώδη αν-

θρώπινα δικαιώματα και των οποίων την ύπαρξη «αγνοεί».

Όσο όμως κι αν την στηρίζουν οι δυτικοί φίλοι της, η Τουρκία δεν θα μπορέσει να αποφύγει την έκρηξη, εφόσον δεν μάθει να συμπεριφέρεται σαν υπεύθυνη δύναμη που θέλει μάλιστα να ανήκει στον ευρωπαϊκό χώρο. Θα υποχρεωθεί σε μία άλλη πολιτική στον βαθμό που τα εγκλήματα της κατά του κουρδικού λαού ξεσκεπάζονται καθημερινά ενώπιον της διεθνούς κοινής γνώμης. Και ως προς αυτό όλοι έχουν να παίξουν κάποιο ρόλο. Η ένοχη σιωπή των δυτικών κρατών πρέπει να σπάσει. **Κ.Β.**

Κύκλοι ζωής - κύκλοι πολιτικής

Η περιπέτεια της υγείας του Προέδρου του ΠΑΣΟΚ έχει πολλές όψεις. Πέρα από την ανθρώπινη διάσταση, είναι σαφές ότι το ζήτημα αυτό αποτελεί αιτία ή αφορμή, προϋπόθεση ή συνέπεια, αρχή ή τελική κατάληξη για μία σειρά σχεδιασμούς και υπολογισμούς ψυχρά πολιτικού χαρακτήρα. Και αυτό τόσο στο ίδιο το ΠΑΣΟΚ όσο και στην κυβέρνηση.

Στην αξιωματική αντιπολίτευση, η «15θήμερη άδεια» των γιατρών προς τον Πρόεδρο και η δήλωση του κ. Χυτήρη ότι «αυτή την φορά ο Πρόεδρος πρέπει να ακούσει τους γιατρούς», σημαίνουν πολύ περισσότερα από ό,τι ένα απλό επεισόδιο με την υγεία του Προέδρου. Και αυτό γιατί, λίγες μέρες μετά την έξοδο του κ. Παπανδρέου από τα Γενικά Κρατικά, και ενώ η δίκη στο Ειδικό Δικαστήριο διανύει την τελευταία φάση της, η «απαγόρευση της πολιτικής» στον Πρόεδρο σηματοδοτεί μία εντεινόμενη κατάσταση πολιτικής ομηρίας ενός ολόκληρου πολιτικού χώρου.

Για έναν πολιτικό ηγέτη οι πολιτικοί κύκλοι και οι κύκλοι ζωής αποτελούν ένα και το αυτό. Θα πρέπει, λοιπόν, με όλη την απαιτούμενη αποτίμηση του έργου και του ρόλου του κ. Παπανδρέου στην πολιτική ζωή του τόπου, να τεθούν σε κίνηση οι διαδικασίες εκείνες που προβλέπονται και στο ΠΑΣΟΚ, προκειμένου να εξασφαλισθεί η λειτουργία και η συνέχειά του στην πολιτική ζωή. Διότι σήμερα, το ΠΑΣΟΚ ούτε λειτουργεί πολιτικά ούτε δείχνει σημεία συνέχειας· και αυτό εις βάρος των θεσμών και της λειτουργίας όλου του πολιτικού συστήματος. Η εναλλαγή στην ηγεσία, λοιπόν, είναι κάτι περισσότερο από ζωτική και αναγκαία. **Τ.Κ.**

Μάνος ή Levitours;

Τι κρίμα που όλοι ταξιδεψαν τόσο αργά. Πόσο πιο νωρίς θα είχαμε απαλλαγεί από τις ψευδαισθήσεις. Να, έφτανε ένα ταξίδι του Μίμη στην Μόσχα, για να τα δει όλα πεντακάθαρα μπροστά του. Από το περιοδικό «Επτάμισυ», άρθρο του Π. Παπαδόπουλου: «Κι ήταν αυτή ακριβώς η σκληρή εμπειρία που ώθησε τον Μ. Ανδρου-

λάκη, εμφανώς σοκαρισμένο, να δηλώσει στο Tass: «Το γραφειοκρατικό σύστημα έχει οδηγηθεί σε τέτοιο μεγάλο εκφυλισμό που...» και εξηγούσε ότι ήταν πραγματικά οδυνηρό να διαπιστώνει κανείς ιδίους όμμασι σε τι αδιέξοδα έχει οδηγήσει αυτή την κοινωνία ένα γραφειοκρατικό κρατικίστικο σύστημα...», και τα λοιπά και τα λοιπά. Να λοιπόν που θέμα τουρισμού ήταν όλα. Πήγαιναν κάθε καλοκαίρι στις Κυκλάδες. Ενώ αν πήγαιναν τόσα χρόνια, ένα ταξίδι έστω, στην ΕΣΣΔ, πόσο πιο γρήγορα θα είχαν πάρει τις αποστάσεις τους από τον «εκφυλισμό». Τα πρώην υψηλά στελέχη του ΚΚΕ και σημερινοί ανανεωτές του συνασπισμού, ανακαλύπτουν προσφάτως την Αμερική. Μέσω ταξιδιών στην Μόσχα και «εμφανώς σοκαρισμένοι» από τις «οδυνηρές εμπειρίες», ανακαλύπτουν όσα ο υπόλοιπος κόσμος έλεγε από την προηγούμενη δεκαετία. Στο ίδιο κλίμα είχαν προηγηθεί οι ανταποκρίσεις του Γ. Χουλιάρα από την Μόσχα: «Μιλήσαμε με πολλούς απλούς ανθρώπους. Και καταλάβαμε πως αυτό που οι εγχέφαλοι του 'υπαρκτού σοσιαλισμού' παρουσίαζαν ως την εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό, ήταν έγκλημα και ουτοπία». Εδώ βοήθησε η συναναστροφή με τους «απλούς ανθρώπους».

Προ ημερών ακόμη και ο «Ριζοσπάστης» σχολίαζε τον Π. Τσίμα που στην ραδιοφωνική του εκπομπή ανατρίχιαζε κι αυτός μαθαίνοντας τώρα για την οικονομική βοήθεια του ΚΚΣΕ στο ΚΚΕ. Βέβαια ο «Ριζοσπάστης» που ειρωνεύεται, δημοσιεύει κείμενο του Β. Γεωργίου όπου κι αυτός με την σειρά του ανακαλύπτει: «Η ΕΣΣΔ δεν είναι η αταξική κοινωνία που μας λέγανε οι επίσημοι και πιστεύαμε πως ήταν». Θυμάμαι ακόμα εκεί γύρω στο '76, εκείνες τις αξέχαστες εκδρομές με το Πανεπιστήμιο, τότε που οι πτυχιούχοι, όπως επέβαλλαν οι καιροί, διάλεγαν για τις «εκπαιδευτικές τους εκδρομές», τις σοσιαλιστικές χώρες. Πως όλοι, από όλους τους πολιτικούς χώρους, γυρνούσαμε αμίλητοι, άφωνοι από όσα είχαμε δει 15 μέρες στον εργατικό παράδεισο. Τότε θυμώναμε, ζηλεύαμε το Πολυτεχνείο, αυτούς τους τεχνοκράτες που τον ίδιο καιρό διάλεγαν Άπω Ανατολή όταν εμείς οι συνειδητοποιημένοι τρέχαμε στις Βουλγαρίες.

Πού να ξέραμε τότε ότι αυτά τα ταξίδια έφεραν την πολιτική μας σκέψη 15 χρόνια μπροστά από τον κ. Ανδρουλάκη.

Απλώς αυτοί δεν έτυχε να ταξιδέψουν νωρίτερα. Τώρα που τα είδαν «ιδίους όμμασι», μιλώντας με τους «απλούς ανθρώπους», τα λένε. Με προσεγμένες βέβαια διατυπώσεις: οι επίσημοι, οι εγχέφαλοι, που μας έλεγαν. Όχι πως εμείς είμαστε οι εγχώριοι αντιπρόσωποι της ουτοπίας, όχι. Εμείς οι αθώοι, οι εύπιστοι, απλώς παραπλανηθήκαμε.

Όταν όλος ο κόσμος συζητάει τις ευθύνες των ευρωπαίων διανοούμενων που από το '40 - '50 ήξεραν αλλά δεν μιλούσαν, οι Έλληνες μπορούν να δηλώνουν έκπληκτοι το 1991. Δεν πειράζει. Από όλη αυτή την ιστορία ψευδαισθήσεων τόσα χρόνια, άλλοι βγαίνουν περισσότερο κι άλλοι λιγότερο στραπατσαρισμένοι. Είναι τουλάχιστον μίζερο να αναζητάς τις μεγαλύτερες ευθύνες. Το πραγματικό πρόβλημα είναι αλλού. Από κάτι τέτοια «μικροπράγματα», καταλαβαίνεις το μεγάλο πρόβλημα του Συνασπισμού. Τα στελέχη του ΚΚΕ έχουν συνηθίσει να μιλάνε στην «κομματική βάση», σε οπαδούς, όπως οι άλλοι μιλάνε στην κομματική πελατεία. Και έτσι συνεχίζουν να συμπεριφέρονται, με την ίδια εύκολη σιγουριά πως οι ακροατές θα δεχθούν τα πάντα, όπως πάντα. Μόνο που ο Συνασπισμός απευθύνεται σε ένα εντελώς διαφορετικό κοινό που έχει μνήμη, που ξέρεi να κρίνει. Που πραγματικά ανατρίχιαζει με την ευκολία των όψιμων Κολόμβων οι οποίοι ανακαλύπτουν το «πρόβλημα» αφού πια έχει καταρρεύσει. Σκέψου να μην ήταν και ανώτερα στελέχη, μέλη Κεντρικών Επιτροπών και Πολιτικών Γραφείων. Μπορεί να ζηταγαν και τα ρέστα τώρα, γιατί οι υπόλοιποι δεν είχαν προνοήσει από τότε να τους προσφέρουν ένα εκπαιδευτικό ταξίδι στον Παράδεισο ώστε να αντιληφθούν έγκαιρα, «ιδίους όμμασι», το «έγκλημα και ουτοπία» **Μ.Γ.**

«Αθήνα —Καθαρή πόλη»

Θυμόσαστε... Κάτι τέτοια έλεγαν όσοι ήθελαν την Δημαρχία, στις εκλογές που έγιναν πέρυσι τέτοιες μέρες. Και το μόνο που συμβαίνει, για άλλη μία φορά, είναι η κούραση και η

οργή που προκαλούνται όταν νιώθει κανείς να χειροτερεύει συνέχεια η κατάσταση.

Όπου και να στρέψει κανείς τα μάτια και την σκέψη του σε αυτό που λέγεται περιοχή Αθηνών, δεν μπορεί να βρει κάτι που να δείχνει αν όχι βελτίωση, έστω στασιμότητα. Κακό καιρό

κάνει, δυσαρέσκεια· γιατί, αν βρέχει, οι διακινήσεις επιβραδύνονται, οι δρόμοι πλημμυρίζουν, τα υπόγεια πνίγονται, τα ασανσέρ και οι σηματοδότες χάλανε. Καλό καιρό κάνει; νέφος θανατηφόρο και ασφυξία.

Η δυσαρέσκεια περισσή και η αλλοτρίωση του πολίτη απέ-

ναντι σε αρχές και αρμόδιους ακόμη μεγαλύτερη. Στην κατάσταση της παράλυσης και των αντιφατικών «αποφάσεων» προστίθεται και η «στρατηγική» διεκδικήσεων ορισμένων ομάδων: μετατάσσονται διοικητικά υπάλληλοι στα ΗΛΠΑΠ; δυσεύρετα τα τρόλλεϋ σε όλη την Αθήνα. Υπάρχει πρόβλημα χρεωκοπίας στην ΕΑΣ; Κανένα λεωφορείο στο δρόμο, μέχρις ότου κάποια «επιτροπή» καταλήξει σε «πόρισμα».

Όμως, κάπου δεν βρωμάει μόνον το κεφάλι και δεν φταίνει μόνον οι συντεχνίες. Πώς να το κάνουμε; Πρέπει να έχεις τεράστια αποθέματα αναισθησίας αλλά και βλακειάς για να «καβαλάς» το ΙΧ «σου» και να κατεβαίνεις στην πόλη όταν σε πνίγει το νέφος και ασφυκτιάς στην κυκλοφορία. Όπως και πρέπει να έχεις ιδίου τύπου αποθέματα για να παρκάρεις «όπου βρεις». Και πολλά άλλα.

Και μην πει κανείς ότι αυτές οι συμπεριφορές είναι συνέπειες της «απορρύθμισης του συστήματος», κάτι σαν διαμαρτυρία. Το αντίθετο, τέτοια σύνδρομα ταιριάζουν γάντι στο «σύστημα».

T.K.

Τόνοι αισιοδοξίας

Μέσα στον γενικό χαμό και την κατάπτωση, δύο μαθήτριες από την Θεσσαλονίκη, η Αρετή Σιναπίδου και η Μαρία Σανσαρίδου, που διακρίθηκαν στο παγκόσμιο πρωτάθλημα ρυθμικής γυμναστικής, δικαιολογημένα δίνουν έναν τόνο αισιοδοξίας. «Εγώ θέλω να έχω στόχους στη ζωή μου και να καταφέρνω να τους πετυχαίνω», είπε η Αρετή. Από πόσους σήμερα στην Ελλάδα ακούγονται τέτοια ώριμα και υπεύθυνα λόγια;

B.K.

Οι νήσοι των ναυαγών

Στον πληθυντικό αριθμό ο τίτλος του μποσταντζόγλειου ά-

«INSIS»

Η ΤΗΛΕΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΜΑΣ ΦΕΡΝΕΙ ΠΙΟ ΚΟΝΤΑ

ΘΑ ΧΑΣΕΙ ο κ. Σαμαράς τον τίτλο του «ιπτάμενου υπουργού» χάρη στη σύγχρονη τεχνολογία; Θα μπορούν σύντομα οι υπουργοί των κρατών μελών της Κοινότητας να συνεδριάζουν καθισμένοι στα υπουργικά τους γραφεία;

Την απάντηση μας τη δίνει το πρόγραμμα INSIS: οι αξιωματούχοι των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τα διοικητικά στελέχη των κρατών μελών δεν θα σπαταλούν πλέον χρόνο και χρήμα ταξιδεύοντας, θα εναρμονίζουν τις πολιτικές τους και θα επιλύουν τις διαφορές τους χρησιμοποιώντας τη μέθοδο της τηλεσυνεδρίασης.

Η ανάγκη της άμεσης επικοινωνίας μεταξύ των κοινοτικών οργάνων και των διοικήσεων των κρατών μελών με την πάροδο του χρόνου έγινε ολοένα εντονότερη. Το πρόγραμμα INSIS (Διοργανικό Σύστημα Πληροφοριών Ενοποιημένων Υπηρεσιών) κάνει, από το 1982 ήδη, δυνατή την άμεση επικοινωνία μεταξύ κοινοτικών οργάνων και διοικήσεων των κρατών μελών.

Το πρόγραμμα που βασίζεται στην αρχή: «η καλύτερη μετάδοση πληροφοριών μέσω της σύγχρονης τεχνολογίας είναι πρωτεύον ζήτημα» εξελίχθηκε με την πάροδο του χρόνου σε μέσο ηλεκτρονικής αποστολής μηνυμάτων και εγκατάσταση συστημάτων τηλεσυνεδριάσεων, με μετάδοση είτε μόνο ήχου είτε ήχου και εικόνας. Εκτός αυτού διευκολύνει την πρόσβαση σε πληροφορίες κοινοτικού ενδιαφέροντος που φυλάσσονται σε διαφορετικές βάσεις δεδομένων με απώτερο στόχο την ομοιογενοποίηση των συστημάτων πληροφορικής.

Η στρατηγική του προγράμματος συνίσταται στη συμμόρφωση όλων των συμμετεχόντων οργανισμών στα διεθνή πρότυπα επικοινωνίας έτσι ώστε να υπάρξουν κοινή υποδομή και κοινά πρότυπα.

Το «Διοργανωτικό Σύστημα Ηλεκτρονικού Ταχυδρομείου» είναι η μία από τις διάφορες υπηρεσίες εφαρμογής του INSIS και διευκολύνει την ανταλλαγή μηνυμάτων και εγγράφων μεταξύ των διοικήσεων των κρατών μελών και των οργάνων της Κοινότητας. Οι εργαζόμενοι στην Επιτροπή ήδη επωφελούνται από το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και διευκολύνονται στη μεταβίβαση γραπτών χειμένων.

Όσο για τις τηλεοπτικές συνεδριάσεις έχουν αναπτυχθεί πειραματικά με τη σύνδεση Βρυξελλών και Λουξεμβούργου όπου υπάρχουν στούντιο για την κάλυψη των αναγκών τους. Επιπλέον, οι συνεδριάσεις αυτές είναι γεγονός για ορισμένες πρωτεύουσες κρατών μελών στις οποίες λειτουργούν παρόμοιες εγκαταστάσεις. Το πρόγραμμα στοχεύει, επίσης, στην ανάπτυξη τηλεσυνεδριάσεων που εμπλέκουν περισσότερες από δύο τοποθεσίες. Ωστόσο έχει επισημανθεί και η ανάγκη ύπαρξης διερμηνέων και κατασκευάζονται ήδη ειδικοί θάλαμοι για τη διευκόλυνσή τους.

Πρέπει να σημειωθεί ότι τα πρώτα ηλεκτρονικά συστήματα επικοινωνίας λειτουργήσαν στις Βρυξέλλες, μεταξύ της Επιτροπής και των μονίμων αντιπροσωπειών. Πέντε ήταν οι αντιπροσωπείες που χρησιμοποιήθηκαν ως πρόδρομοι μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα (Γαλλία, Γερμανία, Λουξεμβούργο και Κάτω Χώρες).

Να ελπίσουμε ότι η συμμετοχή της Ελλάδας στο πρόγραμμα INSIS δεν θα περιοριστεί στη συμμετοχή της αντιπροσωπείας της σ' ένα υποπρόγραμμά του;

Νίκη Τσιλιγκιρογλου

σματος, αφού πολλά είναι τα «ξερονήσια», ή τα «Γατονήσια» (μικρή η διαφορά, λένε) που φαίνεται πως πωλούνται ή ενοικιάζονται για να σωθεί ό-πως - όπως ο δημόσιος κορβανός από το ναυάγιο.

Πρόσφατα, στα «ΝΕΑ» δημοσιεύθηκε και επιστολή του Γεν. Επιθεωρητή Δασών της Κρήτης προς τον επικεφαλής του πρωθυπουργικού γραφείου Τύπου, κ. Πευκιανάκη, όπου τον πληροφορούσε για τις επαφές που είχε με ξένους επιχειρηματίες προκειμένου να επενδύσουν στο Γαϊδουρονήσι και για άλλες ενέργειές του, με αντικείμενο «προσοδοφόρες» περιοχές της Κρήτης.

Η κυβέρνηση, βεβαίως, διαψεύδει και κατηγορεί για παραπληροφόρηση τα μέσα ενημέρωσης, την ίδια στιγμή που εμφανίζονται κατάλογοι με νήσους προς εκποίηση, και όταν ο προαναφερόμενος κρατικός λειτουργός υπευθυμίζει στον παντελώς αναρμόδιο κ. Πευκιανάκη ότι ενεργεί κατόπιν υποδείξεων και εντολών μιας κάποιας «κας βουλευτού».

Για να σοβαρευτούμε όσο μπορούμε —έστω τώρα που γίναμε ρεζίλι στον έξω κόσμο: γιατί δεν βγαίνει η κυβέρνηση

να αναλάβει την ευθύνη των επιλογών της; Πρέπει να τα μαθαίνουμε από τους ...δασάρχες; Αυτό, ως προς την διαδικασία. Διότι ως προς την ουσία, η ρήση του Προέδρου του ΣΕΒ κ. Αργυρού είναι ευστοχότατη: «Πουλάνε το χαλί για να πληρώσουν την υπηρετρία». Ας προσέξουν μήπως το ναυάγιο παρασύρει και τα σπίτια τους.
Τ.Κ.

Πατάτε; όχι, κασσέται

Από κασσέττες λίαν αποκαλυπτικές της πολιτικής και ιδιωτικής ζωής, δημοσίων προσώπων, τραπεζικών, νοικοκυρών κτλ., κτλ., χορτάσαμε κατά τα σωτήρια έτη 1988 και 1989. Το δαιμόνιο της ελληνικής δημοσιογραφίας κατάφερε φαίνεται τότε να «αποσπάσει» από τα ενδιαφερόμενα μέρη.

Το «πολύτιμο» αυτό υλικό το οποίο όμως ουδείς προσκομίζει στο Ειδικό Δικαστήριο σήμερα. Κασσέτται ακούμε και κασσέτται δεν βλέπουμε. Πού θα πάει αυτή η κατάσταση; Τι θα γίνουμε χωρίς κασσέτται; Αγωνιώμεν.
Ε.Υ.Π.

● Φαίνεται πως οι πληροφορίες μας για το ΠΑΝΘΕΟΝ που δημοσιεύσαμε στο προηγούμενο τεύχος δεν ήταν και τόσο ακριβείς. Δεν ήταν όμως κακοπροαίρετες. Γι' αυτό και δημοσιεύουμε την οργίλη επιστολή του περιοδικού μαζί με τις κυκλοφορίες των μηνιαίων γυναικείων περιοδικών προς αποκατάσταση των αδικηθέντων.

Με πραγματική έκπληξη —έκπληξη δυσάρεστη για το πόσο ένα περιοδικό σαν το «ΑΝΤΙ» είναι δυνατό να αποπροσανατολίζει την Κοινή Γνώμη με τον χειρότερο τρόπο— διάβασα στο τεύχος που κυκλοφορεί το σημείωμα του συντάκτη σου που αφορούσε το ΠΑΝΘΕΟΝ.

Είναι απορίας άξιο πώς οι «πληροφορίες» του είναι ψευδείς από την αρχή ως το τέλος. Ο συνεργάτης σου, αν ήταν «μέσα στην ενημέρωση» και όχι εντελώς ...έξω —όπως αποδεικνύεται από τα γραφόμενα— θα έπρεπε να ξέρει ότι το «ΠΑΝΘΕΟΝ» θεωρείται σήμερα η εκδοτική επιτυχία της χρονιάς. Με την είσοδό του, τον Μάιο, στα μηνιαία έντυπα, σχεδόν τριπλασίασε την κυκλοφορία του και συναγωνίζεται κυκλοφοριακά τα μεγάλα γυναικεία περιοδικά, κερδίζοντας συγχρόνως την εμπιστοσύνη του διαφημιστικού

κόσμου που χαιρέτισε με τα καλύτερα σχόλια τη «μεταμόρφωση» του ΠΑΝΘΕΟΝ. Είναι, λοιπόν, εντελώς επιπόλαιο —για να μην χρησιμοποιήσω άλλη λέξη— να μιλάει το «ΑΝΤΙ» για «κλείσιμο» του ΠΑΝΘΕΟΝ που μάλιστα... έχει ήδη αναγγελθεί στους συντάκτες, για το ...τεύχος που κυκλοφορεί.

Όσο για τις απολύσεις συναδέλφων, δεν σημαίνουν τίποτε άλλο από αναγκάιο περιορισμό του προσωπικού ύστερα από την μετατροπή του «Π» σε μηνιαίο έντυπο. Ο συντάκτης σου θα έπρεπε να ξέρει πως τέτοιες απολύσεις ακολουθούν, δυστυχώς, πάντα τις αλλαγές στα έντυπα και το «Π» δεν είναι το πρώτο περιοδικό που αναγκάζεται να τις κάνει.

Φιλικά

Ινώ Κωνσταντοπούλου

● Και οι κυκλοφορίες Σεπτεμβρίου των μηνιαίων γυναικείων περιοδικών στην Αθήνα:

Σεπτέμβριος	Αθήνα
1. ΠΑΝΘΕΟΝ - GRAZIA	23.827
2. ΓΥΝΑΙΚΑ	23.160
3. MARIE CLAIRE	19.462
4. ELLE	19.025
5. VOTRE BEAUTE	18.291
6. DIVA	17.562

Ανάξιο...

Το περιοδικό ΑΝΤΙ, σ' ένα απόλυτα ανεύθυνο και κακόβουλο δημοσίευσμά του, σήμερα, μας θέλει εδώ στην «Ε» σε... αναβρασμό, να κάνουμε διάφορες αλλαγές.

Μάλλον το περιοδικό χρειάζεται αλλαγή στον πληροφοροδότη του.

Γιατί αυτό που δεν είναι πληροφόρηση είναι ΑΝΤΙ-πληροφόρηση, ανάξια για κάθε διάψευση!
Σ.Φ.-Σ.Α.

● Με το σημείωμα αυτό —που υπογράφουν οι Σ. Φυντανίδης και Σ. Απέργης —απάντησε η «Ελευθεροτυπία» σε σχετική είδηση του προηγούμενου τεύχους. Η είδησή μας δεν περιείχε βέβαια καμιά διάθεση επίθεσης εναντίον της εφημερίδας —στην οποία άλλωστε συμπαραστεκόμαστε στις πρόσφατες διώξεις της με τον τρομονόμο— και πολύ περισσότερο δεν στρεφόταν εναντίον των διευθυντικών της στελεχών· δεν είχε καμιά σχέση με τον τόνο και το ύφος του σημειώματος. Ας είναι. Εμείς παρακολουθούμε από κοντά...

Όταν οι πολιτικοί σκέφτονται μ

«**Σ**τους πολιτικούς αρέσει να κυβερνούν, στους στρατηγούς να κάνουν πόλεμο και στους ανθρώπους να κάνουν έρωτα...», έλεγε ένα από τα συνθήματα των φοιτητικών κινητοποιήσεων στις ΗΠΑ την δεκαετία του 1970.

Να όμως που στην χώρα μας αποδεικνύεται ότι τέτοιες διαπιστώσεις έχουν σχετική αξία, από την ώρα που οι πολιτικοί αντί να κυβερνούν, εξαντλώντας τα χρονικά περιθώρια της λαϊκής εντολής σύμφωνα με το Σύνταγμα, προτιμούν να σκέπτονται εκλογές...

Εξ ου και η ακατάσχετη εκλογολογία που έχει ξεσπάσει τον τελευταίο καιρό και υποδηλώνει —πριν απ' όλα και πάνω απ' όλα— την αδυναμία των μεν να κυβερνήσουν και την αδυναμία των δε να αντιπολιτευθούν

Εν αρχή, βεβαίως, ήτο το ΠΑΣΟΚ που επεδίωκε να συγκαλύψει την πλήρη αδυναμία διατύπωσης συγκροτημένου αντιπολιτευτικού λόγου που το χαρακτήριζε με το πολωτικό σύνθημα «εκλογές, εδώ και τώρα...»... Μία πολιτική γραμμή άλλωστε που συμφωνούσε απόλυτα με τις «προσωπικές ανησυχίες» του Προέδρου του κ. Α. Παπανδρέου, ο οποίος —όπως λέγεται— αντιμετωπίζει τα πάντα μέσα από το στενό πρίσμα της δικής του δικαστικής εμπλοκής.

Η εκλογολογία αποδείχτηκε στην συνέχεια «ασθένεια μεταδοτική», κάτι σαν την ... ιλαρά ή τις ... μαγουλάδες στα δημοτικά σχολεία...

Κάποιοι επιτελείς της Ν.Δ. νόμισαν ότι τετραγώνισαν τον κύκλο, όταν «ανακάλυψαν» ότι η Κυβέρνηση μπορεί να επιδοθεί στην «αναζήτηση του χαμένου χρόνου», με την εκ νέου απόκτηση της κυβερνητικής της «παρθενίας», που απώλεσε στο διάστημα που διέρρευσε από τις 11 Απριλίου του '90.

«Αναβάπτιση στην κάλπη και την λαϊκή εντολή» πρότειναν λοιπόν στον πρωθυπουργό κ. Κ. Μητσοτάκη, στις αρχές της άνοιξης του 1992, ή και νωρίτερα...

Τα επιχειρήματα που χρησιμοποιήθηκαν κυμάνθηκαν μεταξύ πολιτικής και παραπολιτικής:

α) Επίτευξη μίας ισχυρής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας, ώστε ο πρωθυπουργός «να μην έχει δεμένα τα χέρια και να μην αναλώνεται σε παιχνίδια εσωκομματικών ισορροπιών...».

β) Δημιουργία της εντύπωσης ότι υπάρχει ένα νέο ξεκίνημα και ότι τα λάθη και οι παραλείψεις που έγιναν από τον Απρίλιο

του '90 αποτελούν παρελθόν.

γ) Υπέρβαση της κοινωνικής αναταραχής που υπάρχει και τείνει να επεκταθεί και με υποκίνηση του ΠΑΣΟΚ... «Μπροστά στις εκλογές ποιός θα καθίσει να ασχοληθεί με τα εισητήρια των λεωφορείων, με τις μετατάξεις των ΗΛΠΑΠ και των Η-ΣΑΠ και με το πόσο στοιχίζει η «σημαία των ταξί!...», έλεγε χαρακτηριστικά την περασμένη εβδομάδα στενός συνεργάτης του πρωθυπουργού.

δ) Οι προτείνοντες τις πρόωρες εκλογές από το κυβερνητικό επιτελείο επέμεναν ι-διαιτέρως σε μία παραπολιτική διάσταση του θέματος, με την επισήμανση ότι «ο Ανδρέας είναι αμφίβολο αν μπορεί να ανταποκριθεί, από πλευράς υγείας, στις αυξημένες ανάγκες του προεκλογικού αγώνα...»

ε) Οι αστοχίες που παρατηρούνται στο σταθεροποιητικό πρόγραμμα και ιδιαίτερα το πρόβλημα των δημοσίων ελλειμμάτων, υποχρεώνουν την κυβέρνηση να πάρει και άλλα μέτρα λιτότητας, για τα οποία χρειάζεται πρόσφατη λαϊκή εντολή.

στ) Τέλος, επιστημάνθηκε στον πρωθυπουργό ότι η πρόωρη προσφυγή στην κάλπη του δίνει το επιπρόσθετο πλεονέκτημα του αιφνιδιασμού και της κατάλληλης προετοιμασίας, το οποίο βεβαίως δεν θα το έχει αν υποχρεωθεί να πάει σε εκλογές νωρίτερα από την λήξη της 4ετίας, εξ αιτίας ενός αστάθμητου —για την ώρα— παράγοντα, όπως αυτός της υγείας του Προέδρου της Δημοκρατίας.

Στους λογους αυτούς πρέπει να προστεθεί και άλλος ένας που υπολανθάνει, χωρίς να είναι καθόλου —μα, καθόλου— αμελητέος. Σύμφωνα με τον εκλογικό νόμο, αν γίνουν εκλογές μέσα σε μία διετία από της προηγούμενες του Απριλίου του 1990, τότε θα ι-χύσει η λίστα και όχι ο σταυρός. Πράγμα που σημαίνει ότι ο κ. Κ. Μητσοτάκης μπορεί να «ξεκαθαρίσει» την κοινοβουλευτική ομάδα από τους «μη αρεστούς» και να ενι-

σχύσει τα σημεία στήριξης του μέσα στο κόμμα...

Η «παγίδα»...

Οι εισηγούμενοι τις πρόωρες εκλογές υπογράμμισαν, μάλιστα, ότι το ΠΑΣΟΚ κατά την προεκλογική περίοδο «θα πέσει μόνο του μέσα στην παγίδα της οξύτητας και της πόλωσης», από την στιγμή που ήδη —με άξονα τις εξελίξεις στην δική— έχει επιλέξει την στρατηγική της έντασης.

Οι ίδιοι κύκλοι επεσήμαναν ότι «η Ν.Δ. δεν έχει να χάσει από την πόλωση —το αντίθετο μάλιστα— πόσο μάλλον που το ΠΑΣΟΚ προηγήθηκε στην δημιουργία του κλίματος οξύτητας...».

Ο πρωθυπουργός έτεινε στην αρχή «ευήκοα ώτα» στις εισηγήσεις αυτές... Μάλιστα σε σύσκεψη στο πολιτικό γραφείο για τις απεργειακές κινητοποιήσεις ο κ. Μητσοτάκης είπε χαρακτηριστικά: «Αν το παρακάνουν με την αναταραχή θα τους πάω σε εκλογές...». Το ίδιο διερμήνευσε μάλιστα προς τους βουλευτές της Ν.Δ., διά του γραμματέα της Κ.Ο. κ. Σημαιοφορίδη, μετά το γνωστό αποτέλεσμα της ψηφοφορίας στην Βουλή, για την εκλογή νέου αντιπροέδρου.

Αυτά στην αρχή, γιατί μετά επεκράτησαν πίο ψυχραιμες σχέψεις. Όλα τα στοιχεία που συγκέντρωσαν οι συνεργάτες του πολιτικού γραφείου έδειξαν ότι κανείς σχεδόν δεν θέλει εκλογές...

Το αρχικό αυτό συμπέρασμα επιβεβαιώθηκε και από ορισμένες σφυγμομετρήσεις που έγιναν από δύο μεγάλες εταιρείες για το ίδιο θέμα.

Αλλά δεν αρκούσαν αυτά για την μεταστροφή. Ο κ. Μητσοτάκης ζήτησε και πήρε τις απόψεις ορισμένων υπουργών, όπως οι κ.κ. Βαρβιτσιώτης, Σαμαράς, Έμπερτ, Ανδριανόπουλος και Κουβέλης... Κανείς απο τους πέντε δεν συνετάχθη με τις αρχικές εισηγήσεις περί προσφυγής σε πρόωρες εκλογές.

Όπως λέγεται, ιδιαίτερα απορριπτικός σε κατ' ιδίαν συνομιλία του με τον πρωθυπουργό ήταν ο κ. Ανδριανόπουλος, ο οποίος επέμεινε πως «δεν είναι δυνατόν να φτάσουμε στην κάλπη χωρίς να έχουμε εφαρμόσει ένα μικρό μέρος του προγράμματος για το οποίο ψηφιστήκαμε τον Απρίλιο του 1990».

Πρέπει να σημειωθεί πάντως ότι αρνητικός ως προς το ενδεχόμενο διεξαγωγής προώρων εκλογών εμφανίστηκε και ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ Κων. Καραμανλής, επαναλαμβάνοντας την πάγια θέση του ότι «μόνον όταν μία κυβέρνηση είναι στα πάνω της πάει πιο νωρίς στις κάλπες...».

Η παρέμβαση

Το όνομα του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν ενεπλάκη μόνον στην υπόθεση των εκλογών και της εκλογολογίας... Η κυριότερη εμπλοκή του (και χωρίς την θέληση

του φορέα του...) ήταν στην όλη φιλολογία που αναπτύχθηκε γύρω από το αίτημα περί «παρέμβασης Καραμανλή» για να αποκλιμακωθεί η ένταση, το οποίο διατυπώθηκε από την πλευρά στελεχών της αντιπολίτευσης...

Τα δύο μεγάλα κόμματα, για διαφορετικούς λόγους, έδειξαν ότι δεν επιθυμούν τέτοιου είδους «πρωτοβουλίες του Προέδρου»...

Ο κ. Παπανδρέου, κατ' αρχήν, ενώ στην κατ' ιδίαν συνομιλία του με τον κ. Καραμανλή εμφανίστηκε συναινετικός και υπέρ του διαλόγου, με τις δηλώσεις που έκανε κατά την έξοδό του από το Προεδρικό Μέγαρο είπε καθαρά ότι δεν μπορεί να υπάρξει συνεννόηση με την κυβέρνηση...

Από την πλευρά του ο κ. Μητσοτάκης άφησε σαφώς να εννοηθεί από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, πρώτον ότι ο ίδιος δεν κρίνει χρήσιμη και αποδοτική μία συνάντη-

ση των πολιτικών αρχηγών, δεύτερον ότι και αν ακόμη υπήρχε η πρωτοβουλία Καραμανλή, ως πρωθυπουργός και αρχηγός της Ν.Δ. θα εδέχετο να παρακαθίσει υπό την προϋπόθεση ότι θα ετηρούντο πλήρη πρακτικά, «για να μην λέγονται και άλλα μέσα και άλλα έξω...» και τρίτον ότι «θεωρεί ακατανόητο να υπάρξει οποιαδήποτε σύνδεση με το θέμα της δίκης».

Υπό αυτές τις συνθήκες, από την πλευρά του Προέδρου της Δημοκρατίας δεν προχώρησε το θέμα της «πρωτοβουλίας», ούτε υπό μορφήν αρχικής σκέψης, εφ' όσον, κατά την εκμυστήρευση στενού συνεργάτη «ο Πρόεδρος θα μπορούσε να σκεφτεί κάτι, που δεν θα ερχόταν σε αντίθεση με το Σύνταγμα, μόνον υπό την προϋπόθεση ότι θα του το ζητούσαν όλοι και με δεδομένο ότι θα κατέληγε η όλη προσπάθεια σε ένα αποτέλεσμα κοινά επιθυμητό και αποδεκτό εξ αρχής»... □

G. Deschamps
στοις δρόμους της Μικρασίας
Οδοιπορικό 1890
Χίος - Σμύρνη - Αϊόνα - Τρίφυς - Κάρια - Πισιδία
Μετάφραση: Σ. Καραντζής
Προλογισμός: Γ. Γαλανόπουλος

Caston Deschamps
στοις δρόμους της Μικρασίας

ΟΔΟΙΠΟΡΙΚΟ 1890 -
ΧΙΟΣ - ΣΜΥΡΝΗ -
ΑΪΔΙΝΙ - ΕΦΕΣΣΟΣ -
ΚΑΡΙΑ - ΠΙΣΙΔΙΑ

- Μια συναρπαστική περιήγηση σε χώρους μαγικούς φορτισμένους με ιστορία χιλιετηρίδων όταν ακόμη έσφυζαν από την δημιουργικότητα του ελληνισμού.
- Ο ελληνιστής και αρχαιολόγος Deschamps δεν «περιηγείται» αλλά η ελληνομάθειά του και η πολυετής παραμονή του στην Ελλάδα και στην Μικρασία του επιτρέπουν την ακριβή περιγραφή, την διεισδυτική ανάλυση και τέλος εξαγωγή συμπερασμάτων για την Οθωμανική Τουρκία, τον ρόλο του ελληνισμού, τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες των ελλήνων και των αρμενίων. Έτσι λοιπόν οι γοητευτικές περιγραφές τόπων, τοπίων και ανθρώπων συμπληρώνονται από σκέψεις και παρατηρήσεις εξαιρετικής σημασίας.

Σελ. 344, 79 φωτογραφίες έγχρωμες και ασπρόμαυρες, και εκτός κειμένου δύο πανοράματα πολύπτυχα της Σμύρνης, ένα της Αττάλειας, ένα τοπογραφικό χάρτη της Σμύρνης και πέντε έγχρ. κάρτες, 3.500 δρχ.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ ΤΡΟΧΑΛΙΑ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
Γριβαίων 5 (Πάροδος Σκουφά 64) 106 80 Αθήνα - Τηλ. 3646426

ΑΝΟΙΚΤΟ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΥΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΟΜΑΔΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ 1991 - 1992

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΟΜΑΔΙΚΗ ΨΥΧΟΘΕΡΑΠΕΙΑ: Εισαγωγή στην Ομαδική Ψυχοθεραπεία
ΘΕΡΑΠΕΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ & ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ: Εισαγωγή στη Δυναμική της Οικογένειας
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχιατρική
ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ: Εισαγωγή στη Δυναμική Ψυχιατρική
ΔΙΑΓΝΩΣΤΙΚΗ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ: Εισαγωγή στις Άξιολογήσεις

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

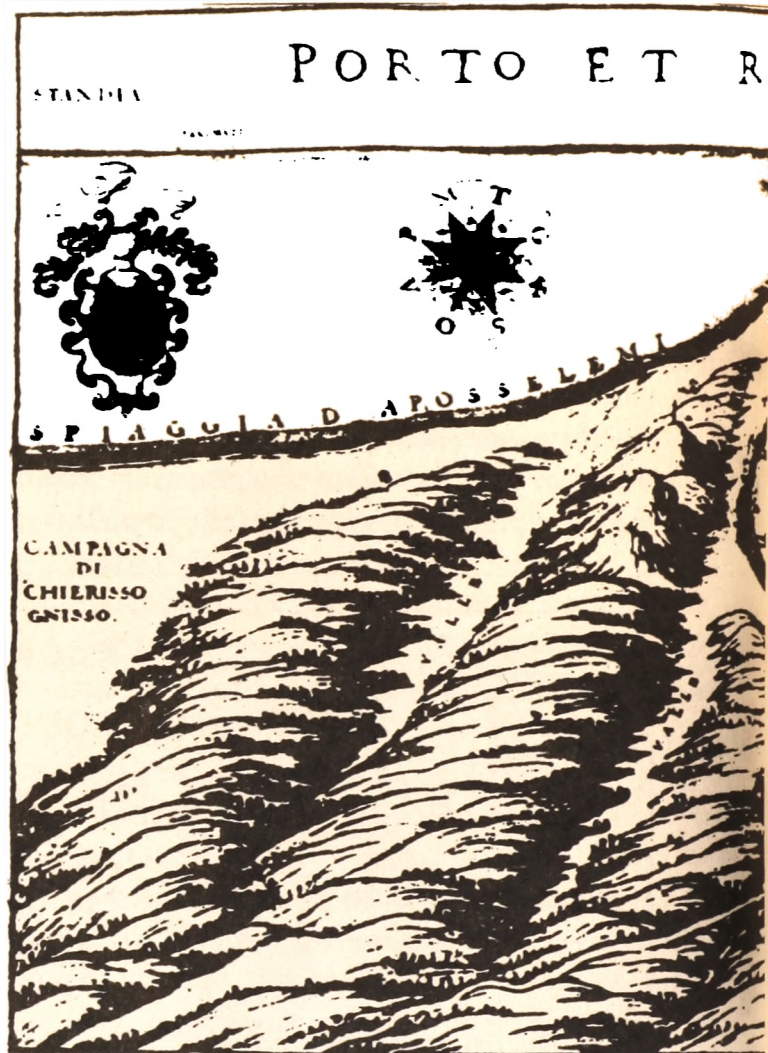
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΨΥΧΑΝΑΛΥΤΩΝ ΟΜΑΔΑΣ (Group Analysts)
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΘΕΡΑΠΕΥΤΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ & ΖΕΥΓΑΡΙΩΝ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΙΣ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΟΚΙΜΑΣΙΕΣ

ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 151, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.5140 - 644.7532
Σ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗ 1 & ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ ΓΟΝΙΑ, 114 72 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ.: 644.7533 - 643.5980

Παλάτι

Μεγαλοξενοδόχοι - επενδυτές με πολιτικές προσβάσεις στην Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ, όπως οι κ.κ. Κοκκοτός, Γιαννιχάκης, Αγγελόπουλος κ.λπ. είναι κυρίως αυτοί που ενοούνται από το Προεδρικό Διάταγμα του πρώην υπουργού ΠΕΧΩΔΕ Στ. Μάνου. Το πρόσφατο αυτό προεδρικό διάταγμα, που προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις και στάθηκε η αφορμή της παραίτησης του κ. Κεφαλογιάννη, επιτρέπει την δόμηση μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων μέσα στην λεγόμενη ζώνη παραλίας. (1) τεχνικός κόσμος αλλά και εκπρόσωποι φορέων της Κρήτης θεωρούν ότι το Π.Δ. Μάνου θα καταγραφεί στην πολεοδομική και νομοθετική ιστορία ως μνημείο φωτογραφικής εξυπηρέτησης οικονομικών συμφερόντων καθώς επίσης και ως μνημείο υτροπής για το κατ' όνομα υπουργείο Περιβάλλοντος, που με τον πλέον απροκάλυπτο τρόπο ευλογεί τον ευνουχισμό των ομορφότερων αλλά και τουριστικά επιβαρυνμένων παραλιών της Κρήτης.

Προκαλεί επίσης εντύπωση και η σπουδή με την οποία στάλθηκε και υπογράφηκε το εν λόγω Π.Δ. από τον πρόεδρο της Δημοκρατίας - Μύκονος, 30/6/91, ημέρα Κυριακή. (Ήα πρέπει να επισημανθεί ότι οι περιοχές που εντάσσονται στην... «αναπτυξιακή προσπάθεια» του ΥΠΕΧΩΔΕ είναι οι περιοχές για τις οποίες εκπονείται με εντολή του ίδιου υπουργείου η ειδική «χωροταξιακή μελέτη Βορείων παραλιών» από μικτή επιτροπή εκπροσώπων του Γ.Γ.Ε. και του υπουργείου, η οποία μάλιστα βρίσκεται και στην τελική της φάση. Πρόκειται για τις περιοχές Φόδελε και Χερσονήσου στον νομό Ηρακλείου. Βραχάσι και Μίλατος στον νομό Ιασηθίου, όπως και όλες οι περιοχές «ελέγχου τουριστικής ανάπτυξης», δηλαδή όλα τα υπόλοιπα παράλια του νομού Ηρακλείου, εκτός της περιοχής Γαζίου και το σημαντικότερο τμήμα των βορείων παραλιών του Νομού Ιασηθίου.

Βενετσιάνικος χάρτης του 17ου αιώνα όπου απεικονίζεται

Η αναφορά λοιπόν του Π.Δ. σε συγκεκριμένες περιοχές αποτελεί «φωτογραφική» απεικόνιση γνωστών ξενοδοχειακών συγκροτημάτων για τα οποία κατά καιρούς έχουν σημειωθεί σειρά καταγγελιών για σωρεία παρανομιών και αυθαιρεσιών. Από την πλευρά του ο κ. Μάνος δεχόμενος ενοχλήσεις και πιέσεις από τους συγκεκριμένους μεγαλοξενοδόχους εξέδωσε το Π.Δ. προκειμένου να καλύψει εκτεταμένες αυθαιρεσίες και να επιτρέψει παρόμοιες για το άμεσο μέλλον των συγκεκριμένων μεγαλοξενοδόχων, οι οποίοι με τον έναν ή τον άλλον τρόπο κατόρθωναν να αυθαιρετούν ασυστόλως χωρίς κυρώσεις και παρά τους σποραδικούς ελέγχους... ρομαντικών τοπικών παραγόντων και αρμοδίων υπαλλήλων.

Ένας μεγαλοξενοδόχος που οφελείται σημαντικά από το Π.Δ. Μάνου είναι ο κ. Αγγελόπουλος ο οποίος έχει αγοράσει στην περιοχή Ανισαρά της Κοινότητας Λι-

μένος Χερσονήσου, από τις ομορφότερες και πλέον τουριστικές περιοχές της Κρήτης, τεράστιες παραλιακές εκτάσεις. Φυσικά, προς αξιοποίηση... Εμφανίζεται ως εκπρόσωπος

Πανόραμα των αυθαιρεσιών κατά την ανέγερση του ξενοδοχειακού συγκροτήματος στην Ανισαρά. Όλα αυτά τώρα πλέον καλύπτονται από το Προεδρικό Διάταγμα του κ. Μάνου.

α στην άμμο...

της Χαρίνης Καμπούρογλου

Μιζείται η περιοχή Παραλίας Ανισσαρά - Άη-Γιώργη Χερσονήσου.

Και αυθαίρετα δίπλα στο Φραγκοκάστελλο

της ΓΕΤΟΞΕΚ Α.Ε. για την οποία οργιάζουν οι φήμες ότι εκπροσωπεί ελβετικά κεφάλαια καθώς και κεφάλαια του Βατικανού. Αποτελείται από μικρο-εταιρείες που στην

αρχή εμφανίστηκαν μεμονωμένα προχωρώντας στην αγορά εκτάσεων και στην συνέχεια συνενώθηκαν υπό την ΓΕΤΟΞΕΚ Α.Ε. προκειμένου να μην καταβάλουν εισφορές σε

γη. Εκεί λοιπόν ο κ. Αγγελόπουλος κτίζει δύο μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες —το ΚΡΕΤΑ ΒΙΛΑΤΖ (422 κλίνες) και το ΚΝΩΣΣΟΣ ΠΑΛΑΣ (661 κλίνες). Στο ΚΡΕΤΑ ΒΙΛΑΤΖ —σύμφωνα με τις καταγγελίες του κ. Δανέλλη— οι παραβιάσεις περιλαμβάνουν: παραβίαση του αιγιαλού, υπέρβαση του συντελεστή δόμησης, της κάλυψης και του ύψους των ορόφων καθώς και υπέρβαση της υποχρεωτικά αφιέμενης απόστασης από την γραμμή αιγιαλού - παραλίας. Επίσης, ενώ στο γήπεδο υπήρχε από παλιά ένας αγροτικός δρόμος που το χώριζε στα δύο, ο κ. Αγγελόπουλος τον κατήργησε επιτυγχάνοντας την έκδοση διαφόρων αμφιλεγόμενων αποφάσεων. Καταπάτησε επίσης και τον νόμο του κ. Τρίτση ο οποίος προβλέπει ότι ανά 300 μέτρα θα πρέ-

πει να διασφαλίζεται ένας τουλάχιστον κά-
θετος δρόμος που να οδηγεί στην παραλία
και να διευκολύνει την πρόσβαση των πολι-
τών σε αυτήν.

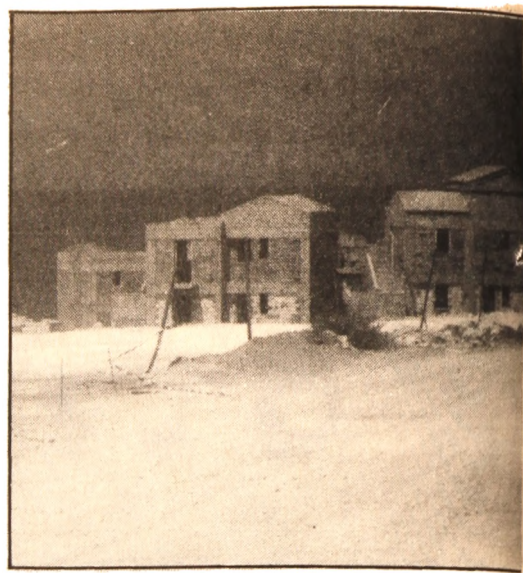
Αυτές οι αυθαιρεσίες σε συνδυασμό με την
ολιγωρία των αρμοδίων υπηρεσιών έχουν
ως άμεση συνέπεια μία από τις ωραιότερες
παραλίες, που πριν λίγα χρόνια ήταν ακόμη
παρθένα, να παρουσιάζει σήμερα μία τραγι-
κή εικόνα. Και όχι μόνον αυτό, αλλά το ι-
διο το ΥΠΕΧΩΔΕ μέσω του Π.Δ. καλύπτει
και ενθαρρύνει την άναρχη αυτή δόμηση.

Ανάλογες ίσως και μεγαλύτερες είναι οι
παραβάσεις και οι καταστροφές στο περι-
βάλλον όπου χτίζεται το ΚΝΩΣΣΟΣ ΠΑ-
ΛΑΣ. Αυτό το ξενοδοχειακό συγκρότημα
βρίσκεται στην άκρη του Ανισαρά σε μία πε-
ριοχή ιδιαίτερου φυσικού κάλλους και ομορ-
φιάς, σε ένα θαυμάσιο ακρογιάλι με άσπρη
άμμο και ολοκάθαρα νερά. Σημαντικότερη
είναι εξάλλου και η αρχαιολογική της αξία
με το βυζαντινό εκκλησάκι του Αη-Γιώργη,
τα ερείπια μιας άλλης παλαιοβυζαντινής εκ-
κλησίας του Αγίου Νικολάου, τα περίφημα
νταμάρια από όπου οι Βενετοί εξόρυζαν με-
γάλη ποσότητα λίθων για να χτίσουν τα τεί-

χη του Μεγάλου Κάστρου του Ηρακλείου
τον 15ο αιώνα, καθώς και ένας ανεμόμυλος
ηλικίας 200 περίπου χρόνων. Όλα αυτά τα
πολιτιστικά μνημεία επιβάλλουν και κά-
ποιους ιδιαίτερους λόγους για την προστα-
σία της περιοχής.

Το Π.Δ., όπως εκτιμά το ΤΕΕ, κρίνεται
και ως αντισυνταγματικό εφόσον οι अपαρά-
δεκτες ρυθμίσεις στις οποίες προβαίνει έρ-
χονται σε αντίθεση με τα όσα προβλέπει το
άρθρο 24, παράγραφος 2 του Συντάγματος
για την προστασία του περιβάλλοντος. Ε-
κτός όμως από αντισυνταγματικό ελέγχεται
και για την νομιμότητά του σε ό,τι αφορά
την ανέγερση κτισμάτων στην γραμμή πα-
ραλίας. Διότι το νέο Π.Δ. μπορεί να αντι-
καταστήσει τις διατάξεις του Π.Δ./28.1.88
που όριζε την απόσταση από την γραμμή αι-
γιαλού στα 50 μέτρα για ξενοδοχειακές μο-
νάδες. Όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υ-
περισχύει του Α.Ν. 2344/40, όπως μάλι-
στα τροποποιείται από τον 1337/83, άρθρο
23, περί προστασίας των ακτών και ούτε
βεβαίως του Ν.Δ. 439/70 που καθορίζει ως
ελάχιστη απόσταση όλων των κτισμάτων α-
πό την γραμμή αιγιαλού τα 30 μέτρα.

Πρότυπος
τρόπος παραβίασης
των εγκεκριμένων
οικοδομικών αδειών.
Αγνοούνται
οι προβλεπόμενες
αποστάσεις
και άλλα πολλά.
Άλλη μια άποψη
του ξενοδοχειακού
συγκροτήματος
στην Ανισαρά.

«Η σπουδαιότερη και η πλέον επαι-
σχυνη διάταξη —υπογραμμίζει ο Σπ. Δα-
νέλλης, αρχιτέκτονας, μέλος της αντιπρο-
σωπείας του ΤΕΕ Κρήτης και δημοτικός
σύμβουλος Ηρακλείου— είναι αυτή που
προβλέπει ότι για γήπεδο εμβαδού μεγα-
λύτερου των 50 στρεμμάτων είναι δυνα-
τόν τα ανεγερθσόμενα κτίρια σε παρα-
λιακά γήπεδα να τοποθετούνται μέχρι την
γραμμή παραλίας. Αντί, βεβαίως, της υ-
ποχρέωσης που είχαν πριν την έκδοση του
Π.Δ. να απέχουν τουλάχιστον 50 μ. από
τον αιγιαλό. Μεγάλη σημασία επίσης έχει
και η απόκρυψη που παρατηρείται διότι
στις περισσότερες περιπτώσεις σημειώνε-
ται ταύτιση της γραμμής αιγιαλού με την
γραμμή παραλίας».

Μαρίνα στο λιμάνι του Λεωνιδίου;

Μία από τις πιο γοητευτικές γωνιές στην Ελλάδα είναι το Λεωνίδιο και το μικρό
λιμάνι του, η Πλάκα. Χώρος με προσωπικότητα και ιστορία. Το Λεωνίδιο και η
Πλάκα ξεπέρασαν —με μικρές απώλειες— την μανία της τσιμεντολαγνίας, εξάλ-
λου είναι και τα δύο παραδοσιακοί οικισμοί.

Ο λόγος όμως για την Πλάκα που, χωρίς να κινδυνολογούμε, κινδυνεύει. Κινδυ-
νεύει να αλλάξει φυσιογνωμία. Ο Δήμος αποφάσισε να κατασκευαστεί στην Πλάκα
μαρίνα για τον ελλιμενισμό σκαφών αναψυχής.

Όποιος έχει βρεθεί στην Πλάκα, δηλαδή όποιος έχει ιδίους όμμασι διαπιστώσει
την αρμονική σχέση του φυσικού χώρου με το μικρό λιμάνι, καταλαβαίνει πολύ καλά
τι θα σημαίνει ένα τέτοιο έργο... Το περίεργο είναι ότι αυτό δεν το αντιλαμβάνονται
εκείνοι που κατ' αρχήν όφειλαν, δηλαδή το δημοτικό συμβούλιο, αλλά και οι άνθρω-
ποι του τόπου.

Ευτυχώς όμως ορισμένοι δημότες και φίλοι του Λεωνιδίου αντιδρούν. Με υπόμνη-
μά τους μας πληροφορούν ότι:

«Το συγκεκριμένο έργο θα μετατρέψει το λιμάνι της Πλάκας σε λεκάνη συγκέ-
ντρωσης αποβλήτων των σκαφών αναψυχής και ακόμα θα αχρηστεύσει την παραλία
που υπάρχει σήμερα. Το έργο πρόκειται να γίνει στον λιμένα της αρχαίας πόλεως
των Πρασιών ο οποίος με την υπ' αριθμόν 9309/18-4-1969 υπουργική απόφαση, ΦΕΚ
282 τεύχος Β', έχει κηρυχθεί "ιστορικά διατηρητέο μνημείο" κι έτσι προστατεύεται
από το υπουργείο Πολιτισμού (...). Ακόμη το έργο πρόκειται να γίνει σε λιμάνι παρα-
δοσιακού οικισμού, με πολλά διατηρητέα κτίρια. (...). Τέλος σας αναφέρουμε ότι για
το συγκεκριμένο έργο δεν έχει εκπονηθεί μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η ο-
ποία είναι αναγκαία όχι μόνον γιατί προβλέπεται από τις διατάξεις του Ν.
1850/1986, αλλά και για λόγους ουσιαστικής προστασίας του περιβάλλοντος».

Εμείς προσυπογράφουμε το υπόμνημα και θα θέλαμε να πληροφορηθούμε, τι σκέ-
πεται να κάνει η υπουργός Πολιτισμού κυρία Ψαρούδα - Μπενάκη; Τ.ΠΑΠ.

Τα έργα του κ. Αγγελόπουλου δίπλα στον ανεμόμυλο ηλικίας

Κατ' αυτόν τον τρόπο λοιπόν ακτές και παραλίες παραδίδονται προς εκμετάλλευση και κυριότητα σε ιδιώτες και εκ των πραγμάτων καθίσταται απαγορευτική έως και αδύνατη η πρόσβαση σε αυτές των μη επισκεπτών των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων. Όμως η πλέον επώδυνη συνέπεια του Π.Δ. είναι η μεγάλης κλίμακας και μη αναστρέψιμη καταστροφή και αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και των πολιτισμικών μνημείων.

Ποιοι ωφελούνται

Σύμφωνα με τον κ. Δανέλλη, ο επιχειρηματίας Αγγελόπουλος έχει πάρει άδεια για 3 κατοικίες σε τρία διαφορετικά οικοπέδα 4 στρεμμάτων το καθένα. Η άδεια προβλέπει

για κάθε κατοικία 200 τ.μ. ισόγειο και 20 τ.μ. υπόγειο καθώς και 15 μέτρα όριο από οικόπεδο σε οικόπεδο. Αγνοώντας την άδεια συνένωσε τις τρεις κατοικίες σε ένα συνεχόμενο σύνολο, έκτισε ισόγειο και πρώτο όροφο, κατασκεύασε πισίνες χωρίς άδεια, έθαψε τον ανεμόμυλο κτιζοντας σε απόσταση πέντε μέτρων και τέλος κατασκεύασε μαντρότοιχο μέσα στην παραλία. Παραβιάζει επίσης και την εισφορά γης. Αλλά ήδη έχουμε επεκταθεί πολύ...

Έτερος μεγαλοξενοδόχος που επωφελείται των διατάξεων του Π.Δ. και ευνοχίζει το περιβάλλον είναι ο κ. Κοκκοτός στην Ελούντα. Πριν καν δημοσιευθεί στην εφημερίδα της κυβερνήσεως το εν λόγω Π.Δ. ο κ. Κοκκοτός είχε στα χέρια του αντιγράφο του το οποίο και προσκόμιζε στις διάφορες υπηρεσίες. Ήταν αυτός που κατ' εξοχήν πιέζε τον κ. Κεφαλογιάννη ως υπουργό τουρισμού να του επιτρέψει να χτίσει σε απόσταση μικρότερη των 50 μέτρων από την ακτή. Στην κατοχή του βρίσκονται το ΠΟΡΤΟ ΕΛΟΥΝΤΑ ΜΑΡΕ (184 κλίνες) και το ΕΛΟΥΝΤΑ ΜΠΗΤΣ (578 κλίνες), και σήμερα καλυπτόμενος από το Π.Δ. προχωρεί σε αλλοιώσεις των αιγιαλών μέσα στην θάλασσα, δηλαδή σε εκβραχισμούς ενός θαυμάσιου λιμανιού, ενώ έχει ήδη μπαζώσει ένα άλλο σε μήκος 8 μ.

Στην παραλία της κοινότητας Φόδελε λειτουργεί πρόσφατα το ξενοδοχείο ΦΟΔΕΛΕ ΜΠΗΤΣ (346 κλίνες), ιδιοκτησίας Γιαννικάκη. Όπως μπορείτε να διαπιστώσετε από τα έγγραφα - καταγγελίες του κοινοτάρχη έχουν σημειωθεί σωρεία παραβιάσεων της οικοδομικής άδειας και μπάζωμα του αιγιαλού συνολικής έκτασης 5 στρεμμάτων, εκ των οποίων τα τρία περίπου —μαζί με την καθορισμένη ζώνη παραλίας— έχουν ήδη ...δενδροφυτευθεί. Έχει επίσης κατασκευασθεί και αμφιθέατρο. Στην περίπτωση αυτή θα πρέπει να μνημονευθούν οι αντιδράσεις και η ευαισθησία που έχουν επιδείξει τό-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΝΟΜΑΡΧΙΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ
ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ ΦΟΔΕΛΕ

Αριθ. πρωτ. 593
Π.Ο.Σ.
α) το Τ.Ε.Ε./Τ.Α.Κ.
β) τον Σύλλογο Αρχιτεκτόνων
Μαρού Ηρακλείου.

Τεκ. 8/νση : Φόδελε
Τεκ. 715 00
Πληροφορίες : Κ. Μακρυδάκης
Τηλέφωνο : 521 233

ΘΕΜΑ : Κατάθεση του αιγιαλού από Ξεν/χείο στον όμο του Φόδελε.

Στην κοινότητα της κοινότητας μας, λειτουργώντας πρόσφατα το Ξενοδοχείο ΦΟΔΕΛΕ BEACH, ιδιοκτησίας της "Ι. Γιαννικάκης Α.Ε.-Ξεν/κής και Τουρ/κής ΕΚ/ΣΕΙΣ", κατά την κατασκευή του παραπάνω Ξεν/χείου, έχει γίνει σωρεία παραβιάσεων της οικοδομικής άδειας και μπάζωμα του αιγιαλού, συνολικής έκτασης πέντε (5) στρεμμάτων, εκ των οποίων τα τρία (3) περίπου (μαζί με την καθορισμένη ζώνη παραλίας) έχουν ήδη καταληφθεί με δένδρφυτευση και την κατασκευή αμφιθεάτρου.

Επειδή τα παραπάνω αίστησε της Α.Ε. προς την αρμόδια ΕΚ/ΣΕΙΣ, Ιον αποκορύφωση της τωρινής αιγιαλολογίας και παραλίας, που αφορά τμήμα για τον εναεριοδρομισμό της τωρινής αιγιαλολογίας και παραλίας, που αφορά την κλήση "τοκτοποίηση" και τη νομιμοποίηση της κατάληψης του αιγιαλού και του κατά κληρονομία μας η πρόταση της αρμόδιας ΕΚ/ΣΕΙΣ θα είναι βεβιασμένη για την ικανοποίηση του παραπάνω αιτήματος.

Επειδή κατά τις εναεριοδρομικές καταγγελίες μας προς τις αρμόδιες αρχές και τις διαπιστώσεις από αυτές των παραπάνω παραβιάσεων, τίτλο μέχρι οδού δεν έχει σταθεί ευθύνη στις αρμόδιες των υπευθύνων του Ξεν/χείου, σας ενημερώνουμε το γεγονός και παρακαλούμε για τις διενεργήσεις που απαιτούνται.

Επειδή οι παραπάνω και είμαστε στη διάθεση σας για οποιαδήποτε πληροφορία και για το θέμα αυτό να σας προσκομίσουμε.

Επειδή λοιπόν οι παραπάνω και είμαστε στη διάθεση σας για οποιαδήποτε πληροφορία και για το θέμα αυτό να σας προσκομίσουμε.

Με τη βεβαιότητα ότι θα δείτε το απαιτούμενο ενδιαφέρον για την προστασία του όμο του κοινότητας μας, ευχαριστούμε εκ των προτέρων.

Με τιμή
Ο Πρόεδρος της Κοινότητας

ΗΡΑΚΛΕΙΟ 2-9-1988
Αριθ. πρωτ. 9310

ΠΡΟΣ: Τον Αστυνομικό Σταθμό
Κοινότητας Φόδελε
2) Γραμμή 9.Ε.

ΟΡΘΟΓΡΑΦΙΚΗ ΟΙΚΟΔΟΜΙΚΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ.
ΕΚΤΕ: Η με αρ. πρωτ. 598/25-8-88 αίτηση Κοιν. Φόδελε.

Παρακαλούμε όπως διακρίνετε τις οικοδομικές εργασίες που εκτελούνται με την υπ. αριθ. 592/82 π.μ. άδεια στην ιδιοκτησία Φόδελε-Μαρούς ιδιοκτησίας Γιαννικάκης που βρίσκεται στη Φόδελε και αφού την ανέγερση και δώσει μετά αυτού και έκανε η υπηρεσία μας εισέπραξε τα εξής:

- 1) Σε κτίρια από τα κτίσματα, την δημιουργία 17 ορόφων.
- 2) Την αλλαγή θέσεων και την αλλαγή των θέσεων σε όλα τα κτίσματα.
- 3) Η κατασκευή που δεν προβλέπονται στην ανωτέρω άδεια.
- 4) Η κατασκευή περιβάλλοντος χώρου (κλήμας ταίχια) που δεν προβλέπονται στην ανωτέρω άδεια.

ΕΚΔΙΔΕΙ, ΔΙΑΝΟΜΗ
Προτ/α/νη

Ε. Προτ/α/νη 22 και 112
Α.Π. Τσουκαλά
Αρχ/των με Α"β

100 χρόνων. Τι κάνει πρώτα η Αρχαιολογική Υπηρεσία.

σο η κοινότητα Φόδελε όσο και οι αρμόδιες υπηρεσίες. Πλην όμως, όπως μας κατήγγειλαν, δεν κατέστη δυνατόν να κατεδαφιστούν τα όσα αυθαίρετα προσέθεσε στο όμορφο αυτό περιβάλλον ο κ. Γιαννικάκης καθώς σε όσες δημοπρατήσεις προκηρύχθηκαν για την κατεδάφιση τους δεν προσήλθε ούτε ένας εργολάβος για να τις αναλάβει.

Φωτογραφικές λοιπόν οι διατάξεις του Π.Δ. Μάνου για το οποίο οι λιγοστές φωνές διαμαρτυρίας που ακούγονται στην Κρήτη ζητούν την απόσυρσή του. Το ίδιο ζητεί και το ΤΕΕ προκειμένου να προστατευθεί το ευαίσθητο οικοσύστημα των ακτών και να αποκατασταθεί κατά τον δυνατόν το τρωθέν κύρος των θεσμών και η βάνανση καταπάτηση της ισονομίας των πολιτών. Είναι τελικά κακό να χτίζεις παλάτια στην άμμο...

Η κοινότοπη ιδιαιτερότητα της αγροτικής

Ισως σε μια χώρα που οι μαθητές του γυμνασίου καταλαμβάνουν τα σχολεία τους διαμαρτυρόμενοι για την επαναφορά των εξετάσεων, υποστηρίζοντας ότι έχουν κάποιες φοβερές απόψεις επί του θέματος τις οποίες αγνοούν οι αρμόδιοι εκπαιδευτικοί φορείς της πολιτείας, να μην έχει και τόση σημασία ο σχολιασμός των αγροτικών κινητοποιήσεων. Τουλάχιστον οι αγρότες είναι μία από τις τελευταίες παραγωγικές τάξεις που απέμειναν σ' αυτό τον τόπο. Όμως ακριβώς γι' αυτό αλλά και γιατί τα «δεινά» τους, συνεπώς και οι αντιδράσεις τους, αναμένεται να ενταθούν στο άμεσο μέλλον, η συζήτηση των αιτίων που τους κινητοποιούν δεν είναι εντελώς περιττή. Αναφέρομαι στα αίτια και όχι στην μορφή των κινητοποιήσεων γιατί πάλι, μετά τα όσα συμβαίνουν στο Ειδικό Δικαστήριο υπό την πεφωτισμένη ορμητικότητα του κ. Τσοβόλα και την άοκνη εντιμότητα του κ. Γαλανού, η εκπόρθηση δι' ελκυστήρων και το κάψιμο της νομαρχίας, από τον «λαό» ως ανώτερο κριτή κάθε τύπου βίας, τα χειρότερα είναι μόνο θέμα χρόνου να τα περιμένουμε. Έτσι η προσοχή για τα γεγονότα του Ηρακλείου, μοιραία, πρέπει να επικεντρωθεί στην λιγότερο δημοσιοποιημένη πλευρά τους: την αδυναμία της ελληνικής γεωργίας να παρακολουθήσει τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα και τις αντίστοιχες αλλαγές που προοιωνίζεται η αναθεωρούμενη Κοινή Αγροτική Πολιτική. Πρόκειται για αλλαγές που αν δεν είναι «κοσμογονικές», όπως ισχυρίζονται οι Κοινοτικοί κύκλοι, πάντως επιφέρουν ριζικές ανατροπές στο ισχύον καθεστώς της ΚΑΠ. Βασική φιλοσοφία τους είναι η μείωση του προστατευτισμού της ευρωπαϊκής γεωργίας και η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς της στις διεθνείς αγορές. Συνεπώς δεδομένη θα πρέπει να θεωρείται η απομάκρυνση από την πολιτική στήριξης των τιμών των αγροτικών προϊόντων και κυρίως η μείωση της εξωτερικής προστασίας, με άμεσες επιπτώσεις στα αγροτικά εισοδήματα.

Τεράστια είναι η φιλολογία για τις μεθοδεύσεις που ακολουθούνται και τα μέτρα που λαμβάνονται για την επίτευξη του παραπάνω στόχου. Σε ένα σημείο, ωστόσο, φαίνεται να συμφωνούν σχεδόν όλοι. Οι μη-

Πέρα από την γενικόλογη συνθηματολογία των κομματικών μηχανισμών, η εξέγερση των αγροτών του Ηρακλείου δείχνει την ανετοιμότητα προσαρμογής της κυβερνητικής πολιτικής στους κοινοτικούς κανονισμούς, αλλά και τον πολιτικαντισμό όλης της αντιπολίτευσης που δεν χάνει ευκαιρία για εύκολες αντικυβερνητικές κορώνες

χανισμοί στήριξης καθώς αφορούν το 90% της αγροτικής παραγωγής απαιτούν 60-70% του συνολικού ύψους των χρηματοδοτήσεων από τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό, συνεπιφέροντας ένα δυσβάσταχτο δημοσιονομικό κόστος.

Μόνο για το 1991 οι απαιτήσεις στήριξης έφθασαν τα 2 δισ. ECU σε πρόσθετους πόρους που αναμένεται να διπλασιασθούν τον αμέσως επόμενο χρόνο, παρά τα ειδικά μέτρα «πειθαρχίας» στις προϋπολογισμένες δαπάνες των γεωργικών ταμείων. Αν συνυπολογισθούν οι πιέσεις για την φιλελευθροποίηση του διεθνούς εμπορίου κατά τις συνομιλίες της GATT, τα αδιάθετα πλεονάσματα της υπερπαραγωγικής και υπεραυτάρχους πια ευρωπαϊκής γεωργίας, η ανάγκη προώθησης άλλων τομέων στους οποίους υστερεί η Κοινότητα (π.χ. βιοτεχνολογία, πληροφορική) και η νέα γεωπολιτική πραγματικότητα μετά τις ανακατατάξεις στην Ανατο-

λική Ευρώπη, η αναθεώρηση της ΚΑΠ αποτελεί ανεπίστροφη εξέλιξη. Η Ελλάδα δεν μπορεί παρά κάτω από τις αναγκαιότητες αυτής της συγκυρίας να αντιμετωπίζει τα προβλήματα του αγροτικού της τομέα.

Πολύ εύστοχα ο Γ. Πανάγος (εφ. «Καθημερινή» 6/10/91) εκτιμά ότι το πρόβλημα της σταφίδας δεν είναι παρά η «πρόβα τζανεράλε» για την νέα ΚΑΠ. Το ατύχημα είναι ότι ελάχιστους αποδέκτες έχει η προειδοποίησή του, ιδιαίτερα μεταξύ των αγροτών, των πολιτικών κομμάτων, των κυβερνητικών παραγόντων, των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Και όσον αφορά τους αγρότες η αντίδρασή τους δεν εκπλήσσει. Ανήκει ίσως στις ελληνικές παραδοξότητες, για τις οποίες το βιβλίο «Γκίνες» πρέπει να ενδιαφερθεί να έχει διατεθεί 1,7 τρισ. δραχμές από την ΕΟΚ στην γεωργία, σε μία δεκαετία (1981 - 1990) που δέσποζε στην ύπαιθρο η αντι-ΕΟΚ δημαγωγία. Πού πή-

ης εξέγερσης στο Ηράκλειο

του Λεωνίδα Λουλούδη

γε αυτός ο πακτωλός, σε σχέση με τα δικά μας μεγέθη;

Πάντως οι επενδύσεις δημόσιες και ιδιωτικές χαρακτηρίζονται από άπνοια, η παραγωγικότητα βελτιώθηκε ελάχιστα, η ανταγωνιστικότητα έπεσε κατακόρυφα. Ωστόσο τα αγροτικά εισοδήματα είχαν, φωτεινή εξαίρεση σ' όλη την Κοινότητα, ευνοϊκή εξέλιξη.

Ο ειδικός ερευνητής Ν. Μαραβέγιας ερμηνεύει σαφώς το φαινόμενο: οι ελληνικές κυβερνήσεις, προκειμένου να μεγιστοποιήσουν τα εισοδηματικά οφέλη για τους αγρότες και βέβαια την συναλλαγματική εισροή από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο, μέσω αγρονομισματικών χειρισμών κάλυψαν τον πληθωρισμό ενώ συγχρόνως με συμπληρωματικές εθνικές επιδοτήσεις και με την πρακτική των αυξημένων, πάνω από τα Κοινοτικά όρια, τιμών που διασφάλιζαν οι συνεταιριστικοί οργανισμοί παρέμβασης, διεύρυναν συνεχώς τα εισοδηματικά οφέλη των αγροτών. Μόνο στο νομό Ηρακλείου, όπου και η συγκεκριμένη κινητοποίηση για την σταφίδα, εισέρεαν από την τελευταία ποσά της τάξεως των 30 δισ. δραχ.

Στις σημερινές συνθήκες οι ενισχύσεις εξαγωγής δεν νομιμοποιούνται από την Κοινότητα, όπως και οι ενισχύσεις μέσω συνεταιρισμών και η κατώτατη εγγυημένη τιμή συνυπολογιζομένης και της ενίσχυσης —πια— κατά στρέμμα δεν φθάνει την αντίστοιχη περυσινή. Ιδού λοιπόν η γεύση της προαναφερθείσας «πρόβας τζενεράλε». Αιφνιδιασμός;

Πέρα από τις διαδικασίες αναθεώρησης

της ΚΑΠ, στην λογική της οποίας οι ενισχύσεις παραγωγής για την σταφίδα έπρεπε να αντικατασταθούν σταδιακά, σε μία τετραετία, με ενισχύσεις ανά στρέμμα, με παράλληλη μείωση των μηχανισμών παρέμβασης για περιορισμένες ποσότητες, το ίδιο προϊόν αντιμετώπιζε από μακρού προβλήματα ανταγωνιστικότητας. Στις «Κατευθύνσεις Αγροτικής Πολιτικής» του υπουργείου Γεωργίας (εποχή Κώστα Σημίτη) η προειδοποίηση ήταν σαφής ήδη από το 1985: «*Προβληματική στον τομέα αμπελουργίας είναι η πολιτική διαμόρφωσης των τιμών, ιδιαίτερα για τη σταφίδα. Οι τιμές παραγωγού βρίσκονται σε επίπεδο πολύ υψηλότερο από τις διεθνείς, με αποτέλεσμα την έλλειψη δυνατότητας για προώθηση του προϊόντος στην διεθνή αγορά και την δημιουργία τεράστιου κοινωνικού κόστους*» (σελ. 90). Τι απέγινε έκτοτε;

Η αγροτική εξέγερση δίνει την πιο εύγλωττη απάντηση. Και ακόμη πιο εύγλωττη είναι η βεβαιότητα μέλους της Συντονιστικής Επιτροπής Αγώνα του Ηρακλείου, ως προς την Κοινοτική στάση: «*Λένε πως η κυβέρνηση δεν μπορεί να παραβιάσει συμφωνίες της Κοινότητας, όμως δεν μπαίνει τέτοιο θέμα. Υπάρχει κάποια ιδιαιτερότητα όσον αφορά την σταφίδα. Πέρσι δόθηκε επιδότηση 45 δρχ. στις εξαγωγές και 10 δρχ. στους συνεταιρισμούς που θα μάζευαν σταφίδα. Η Κοινότητα το έμαθε αυτό. Δεν την ενόχλησε όμως γιατί καμιά άλλη χώρα της δεν παράγει σταφίδα*» (εφ. «Ελευθεροτυπία», 3/10/91).

Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς στην άποψη

αυτή, την συνειδητοποίηση' εκ μέρους των στελεχών του αγροτικού κινήματος του κύρους και των κυρώσεων των Κοινοτικών Κανονισμών ή την ενημέρωση περί αυτών που τους παρέχουν οι αρμόδιοι κρατικοί και κυβερνητικοί φορείς.

Από κοντά και η αντιπολίτευση, αξιωματική και μη, νίπτει τας χείρας της και συμπαρατάσσεται με κάθε αντικυβερνητικό αίτημα, εμποδώνοντας αργά αλλά σταθερά το σόφισμα ότι αν πέσει η «ανίκανη» και «επικίνδυνη» κυβέρνηση, αυτομάτως θα γίνουν η αναδιάρθρωση των αμπελώνων, θα παραβιασθεί ανέξοδα το Κοινοτικό καθεστώς, θα βελτιωθεί η ποιότητα των προϊόντων και θα καλυφθεί η απόσταση μεταξύ του δικού μας κοστολόγιου και εκείνου των τρίτων χωρών (στην περίπτωση αυτή πρόκειται ατυχώς για την Τουρκία). Φυσικά το ευκολότερο είναι, βραχυπρόθεσμα βέβαια, να μιλάς για την εκδήλωση «φασιστικού σχεδίου» (ΝΔ) ή «αιματοκύλισμα του Ηρακλείου» (ΠΑΣΟΚ) ή αφαίρεση «δικαιωμάτων και κατακτήσεων ετών» (ΚΚΕ) ή —με άφογη ταυτολογία— ότι «οι κινητοποιήσεις των αγροτών έχουν ως αιτία τα οξύτατα προβλήματα τους» (ΣΥΝ).

Το δυσκολότερο είναι ...αλλά ποιος νοιάζεται έστω και για το απλώς μη εύκολο σήμερα; Σε ένα διεθνές περιβάλλον που γίνεται ολοένα και πιο ανταγωνιστικό, εμείς με αδιατάρακτη βεβαιότητα πιστεύουμε μαζί με το μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής ότι όλα μας τα προβλήματα προσαρμογής στον σύγχρονο κόσμο έχουν, όπως και η σταφίδα «κάποια ιδιαιτερότητα». □

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

Η πεζογραφική μας παράδοση

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΑΝ ΟΙ 45ος, 46ος και 47ος ΤΟΜΟΣ

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ 'Η λυγερή

Α. ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ Λόγια τής πλώρης

ΙΩΝ ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ Σταμάτημα

Εκδόσεις Νεφέλη

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ

ΡΑΦΑΕΛ ΜΠΙΓΕΝΤΟΥ

Περάστε και κλείστε την πόρτα

Εκδόσεις Νεφέλη

Ποιος πληρώνει τον βαρκάρη;

του Σταύρου Μονεμβασιώτη

—Η Κυβέρνηση φταίει για τις καταλήψεις!

—Και γιατί η Κυβέρνηση;

—Αμ, ποιός φταίει τότε;

—Φταίει η αντιπολίτευση!

Αμ, δε...

Και ενώ τα πολιτικά κόμματα κονταροχτυπιούνται στην Βουλή ανταλλάσσοντας κατηγορίες, οι καταλήψεις στα Γυμνάσια της χώρας αυξάνονται. Άλλη μία γενιά πρώιμων επαναστατών, 14ηδων αυτή την φορά, γεννήθηκε για να διεκδικήσει μία καλύτερη μάθηση. Προϊόν —κι αυτή η γενιά— της αδιαφορίας, της μεμφιμοιρίας και της προχειρότητας που χαρακτηρίζει την ζωή μας, από το σπίτι ως το Κοινοβούλιο...

Από τη μία στιγμή στην άλλη γίνανε καταλήψεις. Στο ένα χέρι τα γαριδάκια και στο άλλο ο μαρκαδόρος: «Όχι στις εξετάσεις». Το μήνυμα, στόμα με στόμα, μέσω των εφημερίδων, μεταδόθηκε γρήγορα και έτσι σήμερα, περισσότερα από 200 σχολεία της χώρας, γυμνάσια και λύκεια (μπήκαν και αυτά στον χορό για συμπαράσταση) σε σύνολο 1.800, τελούν υπό κατάληψη. Τίποτα δεν προδιαθέτει για αίσιο τέλος. Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Καβάλα, Λάρισα, Πάτρα, Τρίπολη, Χανιά... το ένα σχολείο κλείνει μετά το άλλο. Ήδη οι μαθητές από 60 γυμνάσια και λύκεια αποφάσισαν πορεία διαμαρτυρίας στο Υπουργείο Παιδείας.

Η Κυβέρνηση μέσω του αρμόδιου Υπουργού περιορίζεται στο να χαρακτηρίζει το φαινόμενο των καταλήψεων «αντιδημοκρατικό» και να υπεραμύνεται του νέου συστήματος αξιολόγησης και των εξετάσεων ως μέτρου εκπαιδευτικά σωστού και αποδεκτού από το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας. Το ΠΑΣΟΚ κατηγορεί ευθέως την κυβερνητική πολιτική για την προχειρότητα και το αποσπασματικά της μέτρα και τονίζει ότι οι εξετάσεις είναι η αφορμή.

Ο Συνασπισμός περιορίζεται στο να προτείνει «ευελιξία, ευαισθησία και πνεύμα ουσιαστικής αντιμετώπισης», ενώ το ΚΚΕ —πιο επαναστατικό— δηλώνει «υπέρ της δίκαιης και αντικειμενικής αντίδρασης των μαθητών και η ΚΝΕ, υπέρ των καταλήψεων, «ώστε μαζί με τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς να υπάρξουν κατακτήσεις στον κοινό αγώνα».

Φαίνεται λοιπόν πως το πάθημα από τις περυσινές μαθητικές κινητοποιήσεις δεν έγινε μάθημα, και οι Δον Κιχώτες της ελληνικής πολιτικής ζωής εξακολουθούν να βλέπουν την εκπαίδευση σαν χώρο κομματικής κερδοσκοπίας, αδιαφορώντας αν τα λόγια ή

οι πράξεις τους μπορεί να οδηγήσουν στα ίδια αδιέξοδα.

Οι επαναστάτες των 14ων Μαΐων.

Η έδρα ήταν γεμάτη γαριδάκια, αναφυκτικά και γκοφρέτες. Στο κασετόφωνο μουσική «ραπ» και «χάουζ». Ο Ντόναλντ Ντακ... στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Μια σύντομη επίσκεψη στο 61ο Γυμνάσιο Αθηνών στην Γκράβα που τελεί υπό κατάληψη.

ΑΝΤΙ: Τι προσπαθείτε να κερδίσετε;

Μαθητής: Δεν θέλουμε τις εξετάσεις και όχι μόνο...

Μαθητής: Θέλουμε καλύτερες συνθήκες στο σχολείο. Καλύτερη αντιμετώπιση από τους καθηγητές.

Μαθητής: Το χειμώνα ξεπαγιάζουμε... είναι πολλά.

ΑΝΤΙ: Γιατί όμως αντιδράτε με αυτόν τον τρόπο;

Μαθητής: Μόνο έτσι μπορείς ν' ακουστείς σήμερα. Δεν βλέπεις τι γίνεται;

ΑΝΤΙ: Πού εννοείς;

Μαθητής: Παντού. Στην κοινωνία...

Η κοινωνία, λοιπόν; Και για τον μαθητή του Γυμνασίου, κοινωνία είναι τα ΜΑΤ και οι απεργοί που βλέπει στην τηλεόραση, οι καμένες Νομαρχίες. Είναι η δυσανεμία που ακούει καθημερινά στο σπίτι του, η ανισότητα που συνειδητοποιεί και η αδικία. Είναι 13ών - 14ων ετών και μιλάει για το «μέσο» και το «ρουσφέτι» και την «βρώμικη πολιτική»... «Μόνο έτσι μπορείς να ακουστείς», δηλώνει, χωρίς και ο ίδιος να είναι σίγουρος γι' αυτό που θέλει «ν' ακουστεί».

Ο κ. Σουφλιάς μιλάει για αντιδημοκρατικά φαινόμενα, αντιμετωπίζοντας τους μαθητές σαν συνδικαλιστές. Οι εξαγριωμένοι γονείς δυναμιτίζουν ακόμη περισσότερο την ατμόσφαιρα και οι διώξεις που επιχειρήσαν να ασκήσουν κάποιοι διευθυντές Γυμνασίων κατά μαθητών, έκαναν την σύγκρουση πιο πιθανή. Και μη νομίζετε πως πίσω απ' τα παιδιά κρύβεται το ένα ή το άλλο κόμμα, αυτά ήρθαν εκ των υστέρων —είτε να εκμεταλλευτούν την κατάσταση για φθηνή αντιπολίτευση, είτε για να «φτιάξουν οργάνωση»— να υποστηρίξουν και να δελεάσουν τα παιδιά.

Το έναυσμα ήταν αυθόρμητο. Και οι εξετάσεις η αφορμή. Γιατί τα παιδιά, με τις καταλήψεις αυτές, αντιδρούν σε καθετί που τους προκαλεί αποστροφή. Στον καταπιεστικό ή αδιάφορο γονιό, στον ημιμηθή εκπαιδευτικό, στο σπίτι που δεν έχει κήπο, στην γειτονιά που δεν έχει γήπεδο, στην

κοινωνική αδικία που συνειδητοποιήσαν νωρίτερα από κάθε άλλη γενιά, και τέλος στις εξετάσεις που τις νιώθουν σαν έναν επιπλέον βραχυνά στην ζωή τους. Αντιδρούν σε μία κοινωνία χωρίς αξίες, με θεσμούς από αμφισβήτηση, χωρίς πρότυπα και οραματισμούς...

Αντιδρούν σε όλους αυτούς που οδύρονται έξω από τα κάγκελα των καταλήψεων και σε όλους αυτούς που νιώθουν να τους εμπαίζουν. Αντιδρούν επίσης σ' όλους αυτούς που διστάζουν να αντιδράσουν απέναντι σ' ό' αυτά που συμβαίνουν γύρω τους. Και αυτό είναι που τους κάνει να νιώθουν επαναστάτες... Όλα αυτά φαίνονται αν τους πλησιάσεις, όχι όμως με ψυχρά ερωτηματολόγια.

Σίγουρα οι περισσότεροι καταλήψεις μαθητές δεν έχουν μία ολοκληρωμένη και εκπαιδευτικά σωστή πρόταση για το σύστημα αξιολόγησης. Με τι κατάρτιση άλλωστε. Ίσως, δε, αν όλα τα άλλα καθημερινά και επώδυνα είχαν αντιμετωπιστεί, αν το σχολείο ήταν πιο φιλικό και η μάθηση πιο ευχάριστη, οι εξετάσεις να μην τους ενοχλούσαν. Οι παράμετροι αυτές όμως στην καθημερινή πολιτική πρακτική δεν υπολογίζονται. Έτσι, ένα μήνα μετά το πρώτο κουδούνι, έχουμε ένα κατεστραμένο σχολείο στην Θεσσαλονίκη και μία μαθήτριά να κινδυνεύει να μείνει ανάπηρη.

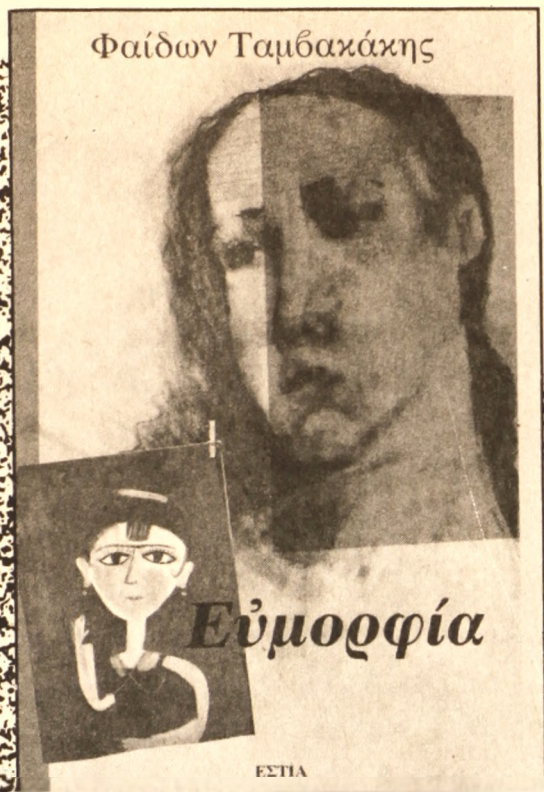
Όλα δείχνουν πως οι καταλήψεις θα πληθύνουν, η μαγιά που υπάρχει από πέρυσι, η νίκη με την απόσυρση των Π.Δ. και την αλλαγή του Υπουργού Παιδείας πριμοδοτεί την αυτοπεποίθηση των μαθητών, που δεν θα διστάσουν. Και εδώ χρειάζεται προσοχή.

Μία πρόταση

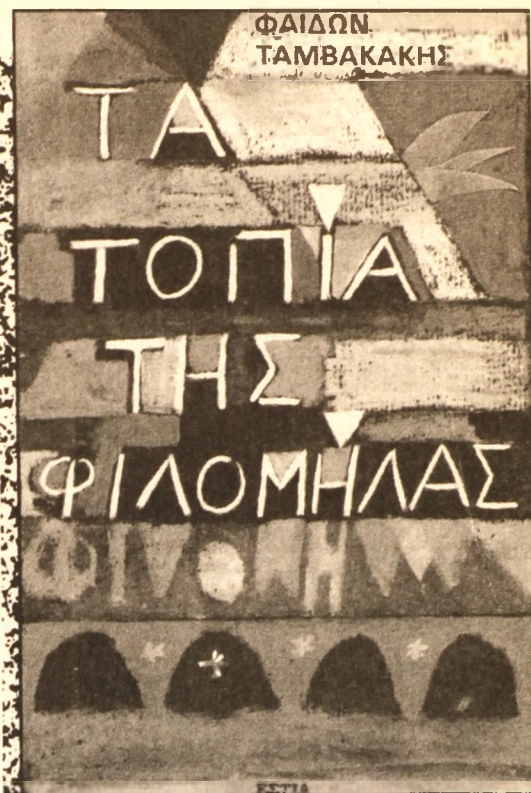
Διαφορετικές απόψεις για τον τρόπο αξιολόγησης των μαθητών είναι φυσικό να υπάρχουν. Και κανείς, Υπουργός ή άλλος, δεν μπορεί να υποστηρίξει ότι βρήκε την λύση. ΤΩΡΑ, λοιπόν, πριν φουντώσουν ακόμη περισσότερο οι καταλήψεις, ας φερθούμε όλοι: κυβέρνηση, κόμματα, Τύπος, συναινετικά. Ας αρθεί η εφαρμογή των νέων Προεδρικών Διαταγμάτων και ας συσταθεί —από κοινού, από κυβέρνηση και αντιπολίτευση— μία επιτροπή από ειδικούς που θα καταθέσει το πόρισμά της σε έναν-δυο μήνες και εφαρμοστεί από την επόμενη σχολική χρονιά, πειραματικά (για δύο χρόνια).

Ας κάνουμε όλοι, ΤΩΡΑ, ένα βήμα πίσω. Η μνήμη του Νίκου Τεμπονέρα δεν επιτρέπει και νέα λάθη. Εκτός και αν δεν πρόκειται για λάθη...

ΦΑΙΔΩΝ ΤΑΜΒΑΚΑΚΗΣ

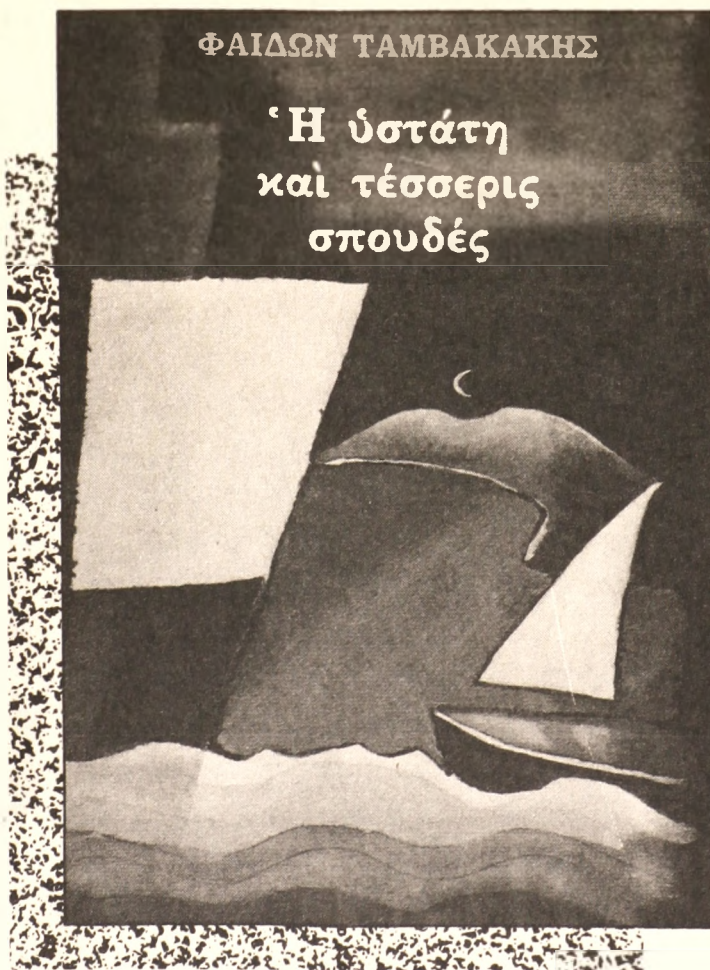
ΕΥΜΟΡΦΙΑ
2η ΕΚΔΟΣΗ

**ΤΑ ΤΟΠΙΑ
ΤΗΣ ΦΙΛΟΜΗΛΑΣ**
4η ΕΚΔΟΣΗ

«... ἔχει τό προνόμιο νά προσεγγίζει μιά πρόσφατη
καί οἰκεία πραγματικότητα ἀπό μιά ιδιαίτερη
σκοπιά...»

ΣΠΥΡΟΣ ΤΣΑΚΝΙΑΣ (Περιοδικό «Η ΛΕΞΗ»)

Η ΥΣΤΑΤΗ

**ΜΟΛΙΣ
ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ**

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.

Στην Ελλάδα μπορείς ακόμη να υπάρχεις ως μαρξιστής - λενινιστής, ως συνέχεια του παρελθόντος σου. Ίσως γιατί ουδείς αριστερός ενδιαφέρεται για την Αριστερά και την πολιτική, ενώ πολλοί ενδιαφέρονται για τον λαό και το κράτος. Έτσι, το ΚΚΕ κάνει το 14ο Συνέδριό του. Έχει πολλούς λόγους να μείνει αυτό που ήταν πάντα.

του Ρεπόρτερ

ΤΟ 14ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ του ΚΚΕ που πραγματοποιείται τον προσεχή Δεκέμβριο αποτελεί την τελευταία, ίσως, φάση στην μακρόχρονη κρίση που πέρασε το άλλοτε συμπαγές αυτό κόμμα. Έχουν ήδη περάσει κάποιοι μήνες από τις στελεχικές εκκαθαρίσεις των αρχών καλοκαιριού, και, στο διάστημα που απομένει μέχρι το συνέδριο, οι επιτελείς του Περισσού μπορούν να υπολογίζουν ότι η κλονισμένη συνοχή θα αποκατασταθεί ακόμη περισσότερο. Σε αυτό θα συνεισφέρει και η ίδια η προσυνεδριακή διαδικασία, η οποία ευνοεί την συσπείρωση και την «ενδοσκόπηση», μακριά από αναταράξεις που προξενούνταν χρόνια τώρα από την διαμάχη των «ορθόδοξων» με τους εκκαθαρισθέντες ενδοκομματικούς αντιπάλους τους.

Μία συγκυρία διαλυτική

ΤΟ 14ο ΣΥΝΕΔΡΙΟ, ωστόσο, δεν μπορεί με κανέναν τρόπο να συγκριθεί με προηγούμενα αντίστοιχα σώματα του ΚΚΕ. Οι συγκυρίες μέσα στις οποίες πραγματοποιείται είναι σαφώς αρνητικές, συνοψιζόμενες, κατά μεγάλο μέρος, σε μια δυναμική περιθωριοποίησης του ΚΚΕ. Το τελευταίο δεν αποτελεί εξαίρεση στον γενικό «κανόνα» που χαρακτηρίζει την τύχη του τέως Κ.Κ. ή ευρύτερων αριστερών σχηματισμών. Στην γηραιά ήπειρο, από τους τελευταίους των «συνεπών», το Κ.Κ. Πορτογαλίας, είδε πριν δύο εβδομάδες την δύναμή του να μειώνεται κατά 130.000 ψηφοφόρους αγγίζοντας το διαλυτικό ποσοστό του 8,7% από 13% περίπου πριν τέσσερα χρόνια. Ας σημειωθεί ότι το Κ.Κ. του Αλβάρου Κουνιάλ ήταν από τα στηρίγματα στα οποία προσέβλεπε το ΚΚΕ για να συγχροτήσει την περίφημη «νέα

Διεθνή». Πέρα, όμως, από το Πορτογαλικό Κ.Κ., τα άλλα τέως «αδελφά κόμματα» δεν έχουν καλύτερη τύχη, ούτε τα μικρά ούτε τα μεγάλα, ούτε τα μετονομασθέντα, ούτε τα πιστά στον τίτλο και τα εμβλήματα τους: όλα εμφανίζουν μια τάση συρρίκνωσης της επιρροής τους πολύ πέρα από την πτώση που σημείωσαν στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του '80.

ΑΛΛΟ ένα στοιχείο που σηματοδοτεί μία τελείως αρνητική συγκυρία για το 14ο Συνέδριο του ΚΚΕ, είναι οι αλλαγές στην Σοβιετική Ένωση. Με ανύπαρκτο, ουσιαστικά, το ΚΚΣΕ και με σχεδόν διαλυμένη την κρατική δομή που υπήρχε μέχρι τις 19 Αυγούστου, ένα κόμμα σαν το ΚΚΕ πλήττεται σύρριζα στα καταστατικά θεμέλια της ύπαρξής του. Σε αυτό, προστίθεται και η κατάρρευση όλου του «σοσιαλιστικού μπλοκ», η οποία, αν «απορροφήθηκε» σχετικά ομαλά στο προηγούμενο, το 13ο Συνέδριο του φετινού Φεβρουαρίου, λόγω της ευελιξίας που είχαν οι «αναθεωρητές» στην σύνταξη των «θέσεων της ΚΕ», τώρα, με τους «ορθόδοξους» μόνους κυρίαρχους στον Περισσό αυτή η κατάρρευση δεν παύει να αποτελεί άλλη μία θεμελιώδη και τραυματική απώλεια.

ΟΙ ΑΛΛΑΓΕΣ είναι τόσο γρήγορες, που ένας άκαμπτos κομματικός οργανισμός, σαν το ΚΚΕ, τις καταγράφει σχεδόν αναγκαστικά σαν παράγοντες υπονόμευσης αυτής της ίδιας της συνέχειάς του. Παράδειγμα είναι και το ότι ενώ σε μία από τις καλοκαιρινές συνεδριάσεις του ΚΚΕ στο κείμενο γινόταν λόγος για ανάπτυξη των σχέσεων του ΚΚΕ με το Κ.Κ. Αλβανίας, τώρα, μπροστά στην διάλυση που επικρατεί στην γειτονική χώρα και στην στροφή του Ραμίζ Αλία, ουδείς

14ο Συνέδριο ΚΚΕ:

Τάξη στην ορθοδοξία

στον Περισσό διαννοείται να επιμείνει στο απονενομημένο σχέδιο για στενότερες σχέσεις με το κόμμα του Χότζα.

ΙΣΩΣ, όμως, το βασικότερο πλήγμα το δέχτηκε το ΚΚΕ από την θέση του απέναντι στο πραξικόπημα στην ΕΣΣΔ: παράγωγο της κρίσης προσανατολισμού και αξιών που διέρχεται ο Περισσός αλλά και σαφές δείγμα των αντιλήψεών του περί «σοσιαλισμού» και «δημοκρατίας», η θέση στήριξης των πραξικοπηματιών του Κρεμλίνου μετατράπηκε σε αυτοϋπονόμευση της ηγεσίας του και ακύρωση των όποιων καιροσκοπικών βλέψεών της στην «αποκατάσταση της τάξης στην σοσιαλιστική πατρίδα», μετά την συντριβή της λατινοαμερικανικής οπερέττας που παίχθηκε στην Μόσχα.

Οι «θέσεις της ΚΕ»:

Εμπειρισμός και ορθοδοξία

ΟΙ «ΘΕΣΕΙΣ της ΚΕ» του ΚΚΕ για το 14ο Συνέδριο που δόθηκαν στην δημοσιότητα την προηγούμενη εβδομάδα αντικατοπτρίζουν πάνω απ' όλα δύο στοιχεία: πρώτον την κατάσταση κρίσης του ΚΚΕ και, δεύτερον, τους άξονες επάνω στους οποίους επιχειρείται η αποκατάσταση της συνοχής του και της νομιμότητας της ηγεσίας του. Στα 4 από τα 6 Κεφάλαια των 65 Θέσεων, το βασικό θέμα είναι η κρίση του κόμματος, οι όροι της και οι προτεινόμενες πολιτικές και προϋποθέσεις «εξομάλυνσης». Ταυτόχρονα, το κείμενο των «θέσεων» μπορεί να θεωρηθεί ως μία συνισταμένη αντιλήψεων που χαρακτηρίζουν την ιδεολογία και την πρακτική τις οποίες υιοθετεί αυτή την στιγμή η ηγετική ομάδα του Κόμματος.

ΣΥΝΟΛΙΚΑ, το κείμενο των «θέσεων»

Κάτω τα χέρια από την ιστορία

Ριζοσπάστης
15-10-91

Ο αποπνικτικός κομφορμισμός, βασισμένος στον εκφοβισμό και την αχαλίνωτη κολακεία των χαμηλών ενστίκτων, δεν έχει καλύψει τα πάντα στην ΕΣΣΔ. Στη φωτογραφία,

διαδήλωση στην Κόκκινη Πλατεία ενάντια στη μετονομασία του Λένινγκραντ και υπέρ της διατήρησης του Μουσουλίου και του Μουσείου Λένιν στη Μόσχα.

είναι το φτωχότερο σε έκταση και ποιότητα συνεδριακό ντοκουμέντο που παρήγαγε το ΚΚΕ. Δεν διαθέτει ούτε τον σχολαστικισμό της «λενινιστικής» σολομωνικής που διέκρινε παλαιότερα αντίστοιχα κείμενα (9ο και 10ο Συνέδριο ιδιαίτερα), ούτε, πολύ περισσότερο βέβαια, τα νέα ζητήματα και κάποια διάθεση έρευνας και αναζήτησης που χαρακτηρίζαν τα κείμενα του 12ου και περισσότερο του 13ου Συνεδρίου. Συγκριτικά δε προς την μέχρι τώρα προγραμματική πολιτική του ΚΚΕ, τα προτεινόμενα για το 14ο Συνέδριο εκφράζουν μία υποχώρηση προς παραδοσιαχότερες «αντιμπεριαλιστικές - αντιμονοπωλιακές» θέσεις της περιόδου 1974 - 1981.

ΣΑΝ ΥΦΟΣ και αντίληψη έχει έναν έντονο εμπειρισμό, ο οποίος εκφράζεται κατ'εξοχήν στην παντελή έλλειψη αναφοράς έστω και ορισμένων βασικών κριτηρίων που η ηγεσία του ΚΚΕ πρεσβεύει περί σοσιαλισμού, πέρα από γενικολογίες εγχειριδιακού χαρακτήρα, ορισμένες από τις οποίες υποδηλώνουν και μία τάση επιστροφής σε παλαιότερες «συνταγές»: δεν υπάρχει καν η αναφορά στο ζήτημα του πολυκομματισμού, ούτε στους τρόπους που το ΚΚΕ θεωρεί ως ενδεδειγμένους για την σοσιαλιστική «μετάβαση», ενώ αντίθετα υπάρχει η διαβεβαίωση ότι ο σοσιαλισμός είναι η «πολιτική εξουσία της εργατικής τάξης». Ούτε λίγο ούτε πολύ, δηλαδή, το ΚΚΕ όχι μόνον εξακολουθεί να «συζητάει» για θέματα εκτός ημερησίας διάταξης, αλλά και το κάνει αυτό όπως τον «παλιό καλό καιρό» όπου όλα ήταν αυτονόητα μέσα στην σιωπή και στα γκούλαγκ. Βεβαίως, γι' άλλη μια φορά, η θεωρητική φτώχεια συνδυάζει τον εμπειρισμό με τον τακτικισμό της καιροσκοπικής στάσης, αφού

τα μείζονα ζητήματα στρατηγικής και θεωρίας παραπέμπονται για περαιτέρω επεξεργασία στο αόρατο μέλλον. Το ίδιο γίνεται και με την ΕΟΚ, όπου η έντονη αντικοινωνική χροιά των «θέσεων» συνδυάζεται με την παραπομπή του «ζητήματος ΕΟΚ» σε επεξεργασία από «ευρύ κομματικό σώμα» μετά το Συνέδριο.

ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΑ, η σαφής εντύπωση που αφήνουν οι «Θέσεις» είναι ότι αυτές αποτελούν αναγκαίο κακό ενός Συνεδρίου. Η φτώχεια και η προχειρότητα του κειμένου δεν αντανακλούν μόνον μία ανάλογη κατάσταση πνεύματος στους επιτελείς του Περισού, αλλά και μία βιασύνη πραγματοποίησης του Συνεδρίου: υπάρχει ένας αδήριτος πολιτικός χρόνος που πιέζει να κλείσει τυπικά η φάση της κρίσης και της κρίσης νομιμότητας όσο το δυνατόν γρηγορότερα.

Ζήτω η παλιά τάξη πραγμάτων

ΑΥΤΟ ΔΕΝ σημαίνει βέβαια ότι δεν υπάρχουν σαφείς απόψεις σε μία σειρά ζητημάτων. Αν εξαιρέσουμε τα 12 άρθρα του 2ου Κεφαλαίου (περί «προοδευτικής πολιτικής διεξόδου και ανάπτυξης») τα οποία επέχουν θέση θεματολογίου διεκδικήσεων ενός συνδικάτου, τα περισσότερα από τα υπόλοιπα κεφάλαια ομιλούν με τρόπο εύγλωττο, έστω και «φτωχό». Έτσι, στο 1ο Κεφάλαιο π.χ., που αναφέρεται στην διεθνή κατάσταση, δεν υπάρχει ούτε μία λέξη για την συμβολή της περεστρόικα στην νέα διεθνή τάξη πραγμάτων. Αντίθετα υπάρχει μία ανελέητη κριτική στο ΚΚΣΕ και την ηγεσία του από «αριστερές» θέσεις, μόνον στην πολιτική που ακολούθησε στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ (αλλά και μια ...«αυτοκριτική» για την πρώτη τοποθέτηση του ΚΚΕ απέναντι στο

πραξικόπημα, το οποίο χαρακτηρίζεται «συνταγματική εκτροπή» —γιατί, άραγε; Τόσα στελέχη του ΚΚΕ, με πρώτο τον Χ. Φλωράκη, δεν είπαν ότι προβλεπόταν από το Σοβιετικό Σύνταγμα;!).

ΓΙΑ ΤΟ ΚΚΕ, τα 45 χρόνια του ψυχρού πολέμου δεν υπάρχουν· αντίθετα «η ύπαρξη της ΕΣΣΔ και του συστήματος των σοσιαλιστικών κρατών συνέβαλε να ζήσει η Ευρώπη επί 45 χρόνια σε ειρήνη και ασφάλεια». Αυτή είναι η σαφής θέση του ΚΚΕ για την «ισορροπία τρόμου» διεθνώς και για τα συνακόλουθά της στο εσωτερικό των «σφαιρών επιρροής», με τα γκούλαγκ, τις δικτατορίες και τις υπό κηδεμονία δημοκρατίες. Το ΚΚΕ ασφαλώς λυπάται για την κατάρρευση του Συμφώνου της Βαρσοβίας, ίσως ακόμη και για την αποπυρηνικοποίηση. Όπως εκφράζει και την λύπη του —για πρώτη φορά— που στην Χάρτα των Παρισίων της ΔΑΣΕ συμπεριλήφθηκαν θέσεις περί οικονομικής ελευθερίας. Το μόνο, πάντως, που του απομένει είναι να αυτοεπικυρώνεται ως απομονωμένος μηχανισμός εκφράζοντας την αλληλεγγύη του όχι πια προς την «ΕΣΣΔ», το «παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα» και τα «Εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα» αλλά προς την Κούβα, τους λαούς του «Τρίτου Κόσμου», τις «δυνάμεις» της Α. Ευρώπης που «αγωνίζονται για την υπεράσπιση της σοσιαλιστικής κοινωνίας» και εν γένει τα Κ.Κ., τα αριστερά, προοδευτικά και οικολογικά κόμματα —έτσι, ατάκτως ερριμμένα.

Μνήμες διάσπασης '68 και μαρξισμός - λενινισμός

ΤΑ ΒΑΣΙΚΟΤΕΡΑ κεφάλαια των «Θέσεων» είναι το 3ο (για την «κρίση στο ΚΚΕ») και το 4ο (για την «ανασυγκρότηση του Κόμματος»). Σε αυτά δίνεται το ιδεολογικό στίγμα της σημερινής ηγεσίας του ΚΚΕ και διαγράφεται η ατζέντα των θεμάτων στην βάση των οποίων επιχειρείται η νομιμοποίηση των μέχρι τώρα επιλογών της ηγεσίας του και η αποκατάσταση της νομιμότητάς της. Στο 3ο Κεφάλαιο, η επίθεση η οποία γίνεται στον ΣΥΝ θυμίζει την λογική και το ύφος του ΚΚΕ στην διαμάχη του με το ΚΚΕ εσ. Αυτό εκφράζεται προς την ομάδα των διαγραφέντων στελεχών που συγκρότησαν στα πλαίσια του ΣΥΝ την «Κίνηση για μια νέα Αριστερά» και προς την ΕΑΡ.

ΣΤΙΣ ΘΕΣΕΙΣ του 3ου Κεφαλαίου (που, χαρακτηριστικά, είναι και το μεγαλύτερο όλων), η κριτική ασκείται αναδρομικά, πίσω

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Francis Crick
Νόμπελ Ιατρικής

ΤΙ ΤΡΕΛΟ ΚΥΝΗΓΗΤΟ

Η διπλή έλικα κι εγώ

- «Κάθε έξυπνος στρατολόγος νέων επιστημόνων πρέπει να χαρίζει αντίτυπα αυτού του βιβλίου...»

The New Scientist

- «Διαβάζεται εξαιρετικά ευχάριστα...»

The Times Literary Supplement

- «Ένα ενδιαφέρον βιβλίο για την ιστορία μιας από τις μεγαλύτερες ανακαλύψεις που έγιναν ποτέ».

*Linus Pauling - Νόμπελ Χημείας
και Νόμπελ Ειρήνης*

Ένα βιβλίο για το μεγαλύτερο επίτευγμα της βιολογίας στον 20ό αιώνα: την ανακάλυψη της δομής του γενετικού υλικού όλων των έμβιων όντων στη Γη· τη δομή της διπλής έλικας του DNA.

Σελ. 260, 14×21 εκ., 2500 δρχ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΤΟΠΤΡΟ

Ισαύρων 10 και Δαφνομήλη
114 71 Αθήνα, τηλ. 3643272, Fax 3641864

ακόμη και από το 1989, και στρέφεται στα στελέχη εκείνα που ανέβηκαν νωρίς στον μηχανισμό («χωρίς πείρα από την σύγχρονη ταξική πάλη», «χωρίς να εργασθούν») και μετά αποτέλεσαν «μία ιδιόμορφη κομματική ελίτ» με χαρακτηριστικό, ή τον «μικροαστικό αριστερισμό» (οι διαφωνήσαντες «από αριστερά»), ή απόψεις «υπερβάσης του κόμματος». Στο 3ο Κεφάλαιο, ασκείται κριτική για την ανάθεση της ηγεσίας του ΚΚΕ στον Γρ. Φαράχο, όπως και στην αντικατάσταση του Χ. Φλωράκη στην ηγεσία του ΣΥΝ, αλλά και στη μη αλλαγή της σύνθεσης στην αντιπροσωπεία του ΚΚΕ στον ΣΥΝ (όπου επικρατούσαν οι «ρεφορμιστές») μετά το 13ο Συνέδριο. Στο 3ο Κεφάλαιο, συμπυκνώνεται ύλη ή κριτική που είχε ασκηθεί στην «αντικομματική ομάδα» για φραξιονισμό, ρεφορμισμό κ.τ.λ., ενώ αναδεικνύεται ως κεντρικό ζήτημα η αποκατάσταση της «συλλογικότητας» και της «εσωκομματικής πληροφόρησης». Αυτό είναι έως και ευτράπελο, αν σκεφθεί κανείς πόσο «συλλογικά» και «πληροφορημένα» έγιναν τα γνωστά πραξικοπήματα στις «συνεδριάσεις του Σαββάτου» της ΚΕ. Στην ουσία ο πυρήνας των θέσεων στο 3ο Κεφάλαιο, δεν είναι άλλος από την ανάγκη της αποκατάστασης της μοναδικής και κυρίαρχης θέσης του καθοδηγητικού κέντρου στον κομματικό ιστό. —όρος *sine qua non* για έναν οργανισμό με κάθετη ιεραρχία και πειθαρχική τάξη, όπως το ΚΚΕ. Στο ίδιο αυτό κεφάλαιο επιχειρείται η αναστήλωση των ιδεολογικών αρχών, δηλαδή του «επιστημονικού σοσιαλισμού» και της «μαρξιστικής - λενινιστικής θεωρίας» (*sic!*)· την ίδια στιγμή, η κυβέρνηση Τζαννετάκη σχεδόν εξαφανίζεται ως διάβημα χαρακτηριζόμενη απλή κίνηση συγχυρίας και με απολογητικό μάλιστα τόνο («άρνηση ΠΑΣΟΚ για οικουμενικού χαρακτήρα κυβέρνηση»), στοιχείο ενδεικτικό των αναγκών του Περισσού για σχέσεις (νομιμοποίησής του) με το ΠΑΣΟΚ.

Οργανωτική γυμνασιοθεραπεία

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ που προτείνεται για την ανασύνταξη του ΚΚΕ στις 14 θέσεις του 4ου Κεφαλαίου, είναι ουσιαστικά μία καταγραφή των προβλημάτων που αντιμετωπίζει σήμερα ο Περισσός, ενδοκομματικά και κοινωνικά. Οι προτάσεις του 4ου Κεφαλαίου σχηματίζουν ένα σχέδιο αποκατάστασης των δεσμών του ΚΚΕ με έναν ιστό από κρίσιμες γι' αυτό ομάδες, από τις οποίες έχει σχεδόν αποκοπεί.

ΤΟ ΚΥΡΙΟ βάρος, ασφαλώς, κατά την

«λενινιστική» παράδοση, δίνεται στην «ενίσχυση των δεσμών με την εργατική τάξη» μέσω της αύξησης της επιρροής του Κόμματος και της στρατολόγησης περισσότερων στελεχών από εργατικούς χώρους. Παράλληλα, με έντονο ύφος, διεκτραγωδείται η υστέρηση του ΚΚΕ στην νεολαία, με αντίστοιχη «στοχοθεσία» και «καθήκοντα». (Βλ. κυρίως και 5ο Κεφάλαιο, ειδικά αναφερόμενο στην ΚΝΕ και τις επιπτώσεις της κρίσης του ΚΚΕ σε αυτήν). Η προτεινόμενη θεραπεία για την οργανωτική ανασύνταξη του ΚΚΕ δεν έχει να ζηλέψει τίποτα από τα τριτοδιεθνίτικα εγχειρίδια του μεσοπολέμου, ως προς τον οργανωτισμό, τον ηθικισμό και τον πρακτικισμό. Προϋποθέσεις αυτής της ανασυγκρότησης —που είναι ταυτόχρονα και αποκατάσταση της εσωτερικής ιεραρχίας και πειθαρχίας— είναι η «ενιαία δράση και ενότητα των γραμμών του Κόμματος» (η συντακτική δομή της φράσης δεν είναι καθόλου μα καθόλου παράξενη), η συλλογικότητα και η αποφυγή του «εγωισμού» και του «φιλελευθερισμού» (σ.σ. είναι συλλογικό, π.χ. να λες ότι «δεν θα αφήσω 300 κωλόπαιδα να μου διαλύσουν το Κόμμα» —διότι και αυτό ελέχθη κατά των «αναθεωρητών έκδοσης 1989») και η «αφοσίωση στους σκοπούς και στόχους του Κόμματος, στο καταστατικό του».

ΜΕ ΑΥΤΕΣ τις συνταγές, με αρκετές παραινέσεις για «δουλειά», «φροντίδα βελτίωσης», «εκπλήρωση καθηκόντων», αναβολή σύνταξης προγράμματος για ευθετότερο χρόνο, φυγή προς τα κάτω («στη βάση», «στην κοινωνία» και όχι «στις κορυφές» θα πρέπει να δουλεύουν οι «άξιοι κομμουνιστές»), με λευκό το μητρώο των μελών της ΚΕ που «ξεκαθάρισαν» το Κόμμα από τα «διαλυτικά στοιχεία» (μαζί «ξεκαθάρισαν και τους λογαριασμούς» τους), το ΚΚΕ δεν μπορεί παρά να επιχειρεί απλώς να υπάρξει.

Η ΜΑΧΗ, με τέτοιες προϋποθέσεις, θα δοθεί μάλλον για να κρατηθεί ένας μηχανισμός σε ετοιμότητα προκειμένου να υπερασπισθεί την τιμή και την αξιοπρέπεια των ηγετών του. Για να γίνει αυτό, θα πρέπει στο 14ο Συνέδριο, και με βάση τις «θέσεις της ΚΕ», να υπογραφεί πάλι το συμβόλαιο ανάμεσα στην ηγεσία και τους «μεσαίους» ακτιβιστές· συμβόλαιο νομιμότητας όλων προς όλους (αναδρομικής και μελλοντικής) και προσήλωσης των «κάτω» προς τους «επάνω»· συμβόλαιο, πάνω από όλα, ανασύνταξης και αναπαράγωγής της κλειστής κομμουνιστικής κοινωνίας —οσονδήποτε μικρής και συρρικνούμενης. □

Να έχεις και να μην έχεις

του Αλέκου Βυζάντιου

«Πόθεν έσχες», μόνον «έσχες» ή «αίσχος»; Ποιον από τους παραπάνω όρους προτιμάτε για να

χαρακτηρίσετε το περιεχόμενο της αναλυτικής εγκυκλίου που πλάσσαρε «μετά φανών και λαμπάδων» ο υπουργός Οικονομικών κ. Ι. Παλαιοκρασσάς;

Διαλέγετε και παίρνετε. Πάντως μόνον «πόθεν έσχες» δεν είναι αφού η Κυβέρνηση για το μόνο που δεν ενδιαφέρεται είναι για το πού απέκτησαν, όσοι απέκτησαν, περιουσιακά στοιχεία.

Συγχωροχάρτι στους κατ' επάγγελμα φοροφυγάδες και νέες ευκαιρίες για όσους θέλουν να δικαιολογήσουν τα αδικαιολόγητα εισοδήματά τους προσέφερε η Κυβέρνηση μέσω της νέας εγκυκλίου που έδωσε στην δημοσιότητα ο υπουργός Οικονομικών κ. Ι. Παλαιοκρασσάς.

Ο Υπουργός με την εγκύκλιό του κατόρθωσε αφ' ενός μεν να τινάξει στον αέρα προσπάθειες δεκαετιών για την σύλληψη της φοροδιαφυγής και την καθιέρωση του «πόθεν έσχες» —που άρχισαν το 1955— αφ' ετέρου να μειώσει τις πιθανότητες μείωσης του δημοσίου ελλείμματος μέσω της εισπραξης εσόδων.

Πόθεν έσχε το «πόθεν έσχες»;

Πράγματι, οι πρώτες προσπάθειες σύλληψης της φοροδιαφυγής μέσω κάποιας μορφής «πόθεν έσχες» κατεβλήθησαν το 1955 χωρίς ιδιαίτερα αποτελέσματα για λόγους κομματικούς κυρίως.

Επί Γεωργίου Παπανδρέου το «πόθεν έσχες» έκανε και πάλι την εμφάνισή του, αλλά είχε και αυτήν την φορά την τύχη του τότε Πρωθυπουργού.

Μετά την μεταπολίτευση και την πτώση της χούντας, με προσωπική παρέμβαση του τότε Πρωθυπουργού κ. Καραμανλή, άρχισαν να κινούνται εκ νέου κάποιες διαδικασίες. Το ΠΑΣΟΚ στην συνέχεια εξήγγειλε επανειλημμένα την εφαρμογή του «πόθεν έσχες» με πενιχρά φυσικά αποτελέσματα.

Όμως, επί Οικουμενικής Κυβέρνησης και τα τρία κόμματα που συμμετείχαν σε αυτήν προσυπέγραψαν την εφαρμογή του «πόθεν έσχες» για να έρθει πριν λίγες ημέρες ο κ. Παλαιοκρασσάς να αθετήσει την υπόσχεση της κομματικής παράταξης του και να υιοθετήσει ακριβώς τα αντίθετα από αυτά που συνιστούν το «πόθεν έσχες».

Μία προσεκτική ματιά στο περιεχόμενο της σχετικής εγκυκλίου μπορεί να πείσει τον καθένα.

Πρώτα - πρώτα το «πόθεν έσχες» απαιτεί από κάθε φορολογούμενο να δικαιολογήσει τις δαπάνες που έκανε για την απόκτηση των περιουσιακών του στοιχείων. Η εγκύκλιος προσδιορίζει ακριβώς το αντίθετο.

Κανένας φορολογούμενος δεν είναι υποχρεωμένος να δηλώσει τι διαθέτει σήμερα... εκτός απ' την περίπτωση που προβλέπει ότι κάποτε θα ρωτήσουν από την εφορία πού βρήκε τα χρήματα — εφ' όσον βέβαια θελήσει κάποτε να αγοράσει ακίνητο ή αυτοκίνητο ή ο,τιδήποτε περιουσιακό στοιχείο.

Από την άλλη πλευρά πάλι αν ο φορολογούμενος δεν έχει ούτε μία δραχμή, αλλά προσβλέποντας στο μέλλον ότι κάποια παρατυπία ή και παρανομία μπορεί να του αποφέρει χρήματα, δεν έχει παρά να δηλώσει φέμματα ότι διαθέτει χρήματα. Ο κ. Παλαιοκρασσάς μας διαβεβαιώνει ότι η εφορία δεν πρόκειται να θίξει κανέναν «φεύτη».

Όσοι πάλι με διάφορους θεμιτούς και αθέμιτους τρόπους απέκτησαν λίγα ή πολλά στο παρελθόν, κανένα πρόβλημα για την Κυβέρνηση. Τον κ. Παλαιοκρασσά τον ενδιαφέρει τι θα γίνει από δω και πέρα. Δηλώστε, λέει, τι αποκτήσατε φέτος και σημειώστε το, τον Φεβρουάριο. Έτσι όμως ο κ. Παλαιοκρασσάς δίνει «συγχωροχάρτι» σε όλους όσους επί σειρά ετών δεν δηλώνουν την πηγή προέλευσης των χρημάτων τους.

Παραπλάνηση

Όμως υπάρχει και κάτι άλλο, που μπορεί να χαρακτηριστεί ανήθικο, παραπλανητικό και λαϊκίστικο. Πρόκειται για εκείνη την παράγραφο της εγκυκλίου στην οποία αναφέρεται ότι απαλλάσσεται από το «πόθεν έσχες» η αγορά και η ανέγερση πρώτης κατοικίας μέχρι 120 τ.μ. Βέβαια, όλοι γνωρίζουμε ότι η απόκτηση μίας κατοικίας, έστω και πρώτης, των 120 τ.μ., δεν είναι εύκολη υπόθεση και απαιτεί μερικά εκατομμύρια δραχμές. Για αυτά λοιπόν τα εκατομμύρια, λέει ο κ. Παλαιοκρασσάς, δεν πειράζει όπως και αν τα αποκτήσατε, αρκεί να πήγαν για την αγορά πρώτης κατοικίας.

Επίσης από το «πόθεν έσχες» εξαιρείται και η αγορά κρατικών ομολόγων. Και εδώ οι Έλληνες μπορούν να αποκοτούν όσα χρήματα θέλουν, χωρίς να δηλώνουν από πού τα απέκτησαν· αρκεί να αγοράζουν κρατικά ομόλογα.

Έχουν καμιά σχέση όλα αυτά με «πόθεν έσχες»; Αν το υποστηρίζει αυτό η κυβέρνηση τότε αναμφισβήτητα έχει ξεχάσει το νόημα των λέξεων.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Κυκλοφορεί σε
3η έκδοση

Γιώργου Γραμματικάκη

Η Κόμη της Βερενίκης

‘Το βιβλίο αυτό αφορά σ’ ένα πείραμα που έγινε πριν από 15 δισεκατομμύρια χρόνια. Ο επιστήμονας που το σχεδίασε δεν είναι πια τριγύρω για να μας εξηγήσει τι ακριβώς έκανε και, κυρίως, τι σκοπό εξυπηρετούσε. Ήσαν δε τέτοιες οι συνθήκες και η θερμοκρασία του πειράματος, που καθιστούν ανέφικτη την επανάληψή του στα γήινα εργαστήρια. Το πείραμα αυτό ήταν η δημιουργία του Σύμπαντος’.

‘Η Κόμη της Βερενίκης’ ξεδιπλώνει στα μάτια του αναγνώστη όσα η επιστήμη κατόρθωσε μέχρι σήμερα να ξεδιαλύνει για το Σύμπαν που μας περικλείει, μας φοβίζει αλλά και μας συναρπάζει. Βιβλίο με φιλοσοφικές προεκτάσεις και με έντονο λογοτεχνικό χαρακτήρα, ανοίγει νέους δρόμους στη θεώρηση της επιστήμης. Καθώς ο 20ός αιώνας πλησιάζει στο τέλος του και ο άνθρωπος μένει ολοένα μετέωρος σ’ έναν πλανήτη που κινδυνεύει να καταστραφεί, μήπως είναι καιρός να αναζητήσουμε μια νέα αντίληψη της Επιστήμης και του Ανθρωπισμού;
σελ. 145, 1900 δρχ.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

για όσους αγαπούν το καλό βιβλίο

Τ.Θ. 1527, 71110 ΗΡΑΚΛΕΙΟ

Κεντρική διάθεση:
ΤΡΟΧΑΛΙΑ Γριβαίων 5 (πάρδος Σκουφά 64)
ΑΘΗΝΑ τηλ. 3646426

Σύγχρονη Έλληνική Πεζογραφία

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ ΝΑΝΟΣ 'Απ' τά κόκκαλα βγαλμένη
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΣ 'Αγάθος
ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ ΝΙΚΟΣ 'Αγħμα τιμῶν
ΔΑΛΑΚΟΥΡΑ ΒΕΡΟΝΙΚΗ Τό παιχνίδι τοῦ τέλους
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ Τολμηρές ιστορίες
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ Παρ' ὅλα αὐτά
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ Μικρά βήματα
ΔΗΜΟΥ ΝΙΚΟΣ 'Ημερολόγιο τοῦ καύσωνα
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΑΝΕΣΤΗΣ Τό ξενοδοχείο
καί τό σπίτι καί ἄλλα πεζά
ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ ΤΟΛΗΣ Τό τελευταῖο καταφύγιο
ΚΑΨΑΣΚΗΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ Πίσω ἀπό τό χαμόγελο
ΚΑΨΑΣΚΗΣ ΣΩΚΡΑΤΗΣ Πακτοκράτορας χωρίο
τσή Ζάκυνθος
ΚΕΣΜΕΤΗ ΝΑΤΑΣΑ Τό αἰώνιο ρολόι
ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΣ ΗΛΙΑΣ Καλύτερα νά νικοῦσαν οἱ κόκκινοι
ΛΑΔΑΣ ΝΙΚΟΣ 'Ημερολογιακές σημειώσεις
ΜΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΘΩΜΑΣ 'Η Πάολα τοῦ Ρίο
ΝΟΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Νεράιδα τῆς 'Αθήνας
ΝΟΛΛΑΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Πολυξένη
ΞΕΞΑΚΗΣ ΜΑΝΩΛΗΣ Ποῦ κοῦκος; Ποῦ ἄνεμος;
ΠΕΛΛΑΣ ΟΜΗΡΟΣ Στάλαγκ VIC
ΠΕΤΣΕΤΙΔΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ Τό παιχνίδι
ΣΩΤΗΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΡΣΗ 'Εορταστικό
τριήμερο στά Γιάννενα
ΤΣΙΑΜΠΟΥΣΗΣ ΒΑΣΙΛΗΣ 'Η Βέσπα
καί ἄλλα ἐπαρχιακά διηγήματα
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Ζωή, τήν ἄλλη φορά
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ 'Ο Λούσιας
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Τό ἄλλο μισό
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Μπακακόκ
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ ΝΙΚΟΣ Μιά ιστορία τοῦ μακρὺ χειμῶνα

ΜΟΛΙΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΡΥΠΙΔΗΣ

Πρωταθλητής καταδύσεων
ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

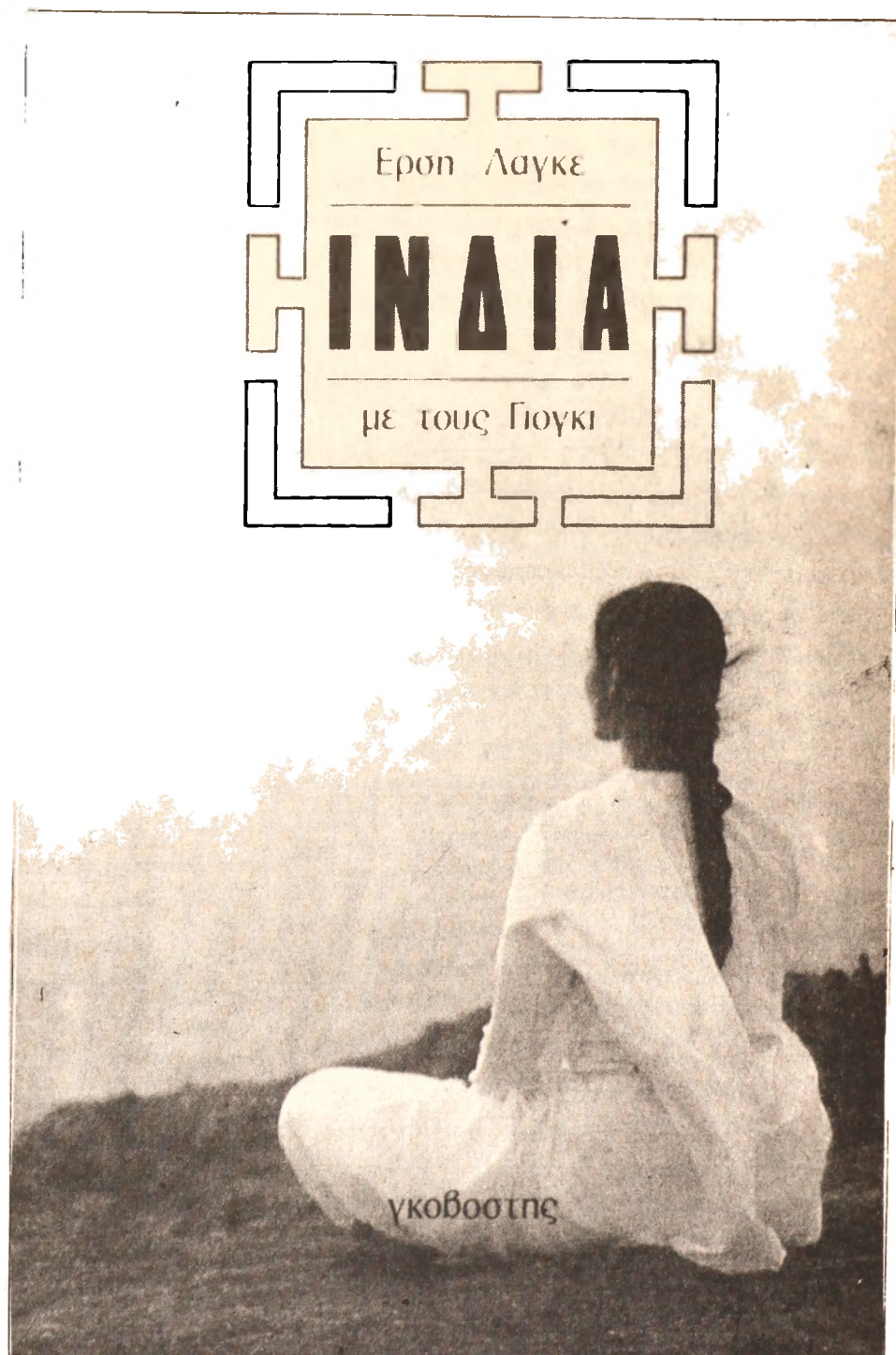
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, 106 79 'Αθήνα, τηλ. 3604793

Η ΕΡΣΗ ΛΑΓΚΕ

Πρώτο Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας

πήγε στις Ινδίες,
αναζήτησε τους γιόγκι
και τους βρήκε.

σου Γκοβόστη

Ζωοδόχου Πηγής 21
Τηλ. 3615433

ΒΑΛΚΑΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟ ΠΑΖΑ στα Βαλκάνια εμπλουτίζεται. Κατά την συνεχιζόμενη και αδιέξοδη γιουγκοσλαβική σύρραξη, την εκρηκτική φτώχεια και οριακή απορρύθμιση στην Αλβανία και την αστάθεια στους κανόνες και τους θεσμούς μετάβασης / επίλυσης της κοινωνικής κρίσης στην Ρουμανία, προστέθηκε ο νέος εκλογικός χάρτης της Βουλγαρίας, εν αναμονή εκείνου της Τουρκίας, στις μεθαυριανές εκλογές.

ΤΑ ΔΥΟ τελευταία στοιχεία είναι αλληλένδετα. Η πολιτική της Άγκυρας δείχνει μία αξιοσημείωτη συνέχεια πέραν των αλλαγών στο πολιτικό προσωπικό του καθεστώτος· κύρια πτυχή αυτής της πολιτικής είναι η ολοένα συστηματοποιούμενη σχέση της Τουρκίας με το μουσουλμανικό στοιχείο εκτός των συνόρων· μία σχέση προστασίας - χειραγώγησης, έκφραση της οποίας αποτελεί και η πολιτική της Άγκυρας απέναντι στο ισχυροποιημένο τουρκικό κόμμα της νέας Βουλγαρικής Βουλής, ο ρυθμιστικός ρόλος του οποίου στο αντικομμουνιστικό μπλοκ διακυβέρνησης της χώρας, δεν ενδιαφέρει μόνον τον τουρκόφωνο πληθυσμό της Βουλγαρίας, αλλά άμεσα και εμάς: η τουρκική κυβέρνηση, που θα προκύψει από τις μεθαυριανές εκλογές, θα έχει πολύ περισσότερα τακτικά πλεονεκτήματα στην διάθεσή της για να ανεβάσει τους τόνους στην πολιτική της έναντι των χωρών του ευρύτερου χώρου —εν οīs και η Θράκη με τους κ.κ. Φαίχογλου - Σαδίκ. Σε αυτό, ας συνοψολογισθεί και το ότι η διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης από το τοπικό της Κοινοβούλιο προέκυψε από μία συμμαχία των καθολικών φιλοκροατικών δυνάμεων της Ερζεγοβίνης και των μουσουλμάνων της Βοσνίας σε αντιπαράθεση προς τους φιλοσερβικούς κύκλους που στηρίζονται σε χριστιανορθόδοξες ομάδες.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ πως ο συντονισμός του θρησκευτικού με τον πολιτισμικό εθνικισμό —με ιστορικές ή όχι ρίζες— συνιστά ένα αντικειμενικό όσο και εκρηκτικό δεδομένο στην Βαλκανική, πέραν των ποικίλων στρατηγικών των φορέων των αντίστοιχων κινήσεων και κινημάτων. Και φαίνεται, επίσης, πως κοινό συστατικό στοιχείο του εθνικισμού και των επίσημων κρατικών πολιτικών είναι η ολοένα και εντονότερη αναφορά και νομιμοποίησή τους σε μη εσωτερικούς παράγοντες: το Κοσσυφοπέδιο προσβλέπει στην «χειρά» του Ραμίζ Αλία, οι Μακεδόνες της Σερβίας στην Βουλγαρία ή και στην Άγκυρα, οι Κροάτες σε κάποια Γερμανία, όπως ακριβώς η Άγκυρα προσβλέπει στον μουσουλμανισμό, ενσωματώνοντας και ιεραρχώντας τον στην στρατηγική της ως υπ' αριθμόν ένα παράγοντα.

ΓΙΑ ΔΕΥΤΕΡΟ κατά σειρά τεύχος, λοιπόν, η ενασχόληση του ANTI με τα «βαλκανικά» —πέραν του πρόδηλου καθ' ημάς ενδιαφέροντος— δεν είναι παρά μία ελάχιστη προσπάθεια ανταπόκρισής του στην κεφαλαιώδη σημασία που έχει αποκτήσει η βαλκανική διάσταση της ιστορίας σήμερα.

Πόλωση και το «τρίτο κόμμα» να πα

Οι εκλογές στην Βουλγαρία έδειξαν ότι σε αντίθεση με άλλες ανατολικές χώρες, εδώ το πρώην ΚΚ διατηρεί υπό την επιρροή του το 1/3 του εκλογικού σώματος· η πόλωση ανάμεσα σε αυτόν τον χώρο και το αντικομμουνιστικό μπλοκ είναι το ένα στοιχείο της πολιτικής κρίσης· το δεύτερο στοιχείο κρίσης είναι ότι αυτή η πόλωση συνδυάζεται με τον ρυθμιστικό ρόλο που απέκτησε το «σκληρό» τουρκικό κόμμα: οι διασυνδέσεις του με την Άγκυρα δεν είναι παρά έκφραση άλλου ενός κρίκου της «προς Δυσμάς» πολιτικής των Τούρκων.

Το Σοσιαλιστικό Κόμμα Βουλγαρίας (ΣΚΒ) διατηρεί ακόμη ένα επιβλητικό χτίριο στολισμένο με κόκκινες σημαίες, στο κέντρο του Σμόλιαν. Με περισσότερα από 500 χιλιάδες μέλη, το ΣΚΒ είναι το παλιό κομμουνιστικό κόμμα. Με 50 χιλιάδες κατοίκους, το Σμόλιαν είναι η πρωτεύουσα της βουλγαρικής Ροδόπης, δύο βήματα από την Ελλάδα. Στην θέση του Σμόλιαν υπήρχαν παλιότερα τρία χωριά, αλλά όπως ο σοσιαλισμός... μετακινούσε και βουνά, ο σύντροφος Ζίφκωφ, σε διακοπές στο διπλανό χιονοδρομικό κέντρο του Παμτιόροβο, είχε την φαινή ιδέα να ενώσει τα τρία χωριά και να τα κάνει πόλη.

Το σοσιαλιστικό χιτς που προήλθε ως αποτέλεσμα με φόντο το πανέμορφο τοπίο της Ροδόπης, είναι ίσως το μικρότερο από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το Σμόλιαν. Τα ποτάμια της περιοχής έχουν θανατωθεί λόγω της αλόγιστης εκμετάλλευσης των τοπικών ορυχείων μολύβδου και ψευδαργύρου και γενικώς η οικολογική καταστροφή θυμίζει Τσερνομπίλ χωρίς πυρηνική έκρηξη. Επιπλέον σε αυτή την πολύ φτωχή περιοχή της Βουλγαρίας, το 50% του πληθυσμού είναι Πομάκοι (Βούλγαροι μου-

σουλμάνοι - 300 χιλιάδες σε όλη την χώρα). Σε δεινότερη οικονομική θέση και από τους ορθόδοξους Βουλγάρους, οι Πομάκοι αποτελούν προνομιακό στόχο του «Κινήματος για τα Δικαιώματα και τις Ελευθερίες» (ΚΔΕ) όπως ονομάζεται το κόμμα της τουρκικής μειονότητας.

Η έδρα του τουρκικού κόμματος βρίσκεται μερικά χιλιόμετρα νοτιότερα στην περιοχή γύρω από το Κάρτζαλι. Εδώ κατοικούν οι περισσότεροι από το 1 εκατ. Τούρκους, το 1/10 περίπου του συνολικού πληθυσμού της Βουλγαρίας (9 εκατ., σύμφωνα με την απογραφή του 1989). Υπάρχουν χωριά τα οποία κατοικούνται αποκλειστικά από Τούρκους, σε ορισμένα δε μόνον οι καθηγητές στα σχολεία είναι Βούλγαροι. «Οι βουλγαρικοί νόμοι είναι σε αυτά τα μέρη μια πολύ σχετική "έννοια"» παρατηρεί ο τέως πρωθυπουργός Αντρέι Λουκιάνωφ, από τους ηγέτες του ΣΚΒ. Στις δημοτικές εκλογές της Κυριακής, το ΚΔΕ απέκτησε επιπλέον τον έλεγχο 80 περίπου δήμων και κοινοτήτων της Βουλγαρίας.

Η Τουρκία ας σώζει την Βουλγαρία

Λόγω της οικονομικής ανάπτυξης που γνώρισε τα τελευταία χρόνια και μιας πολιτικής μαζικών οικονομικών επενδύσεων στην μετακομμουνιστική Βουλγαρία, η Τουρκία έχει αυξήσει εντυπωσιακά τις προσπάθειες της στην περιοχή. Η προεκλογική εκστρατεία του ΚΔΕ συνοψίζονταν στην φράση: «μόνον η Τουρκία μπορεί να σώσει την Βουλγαρία, με τα 70 της εκατομμύρια και την φιλία της με τις ΗΠΑ». «Μην φοβάσθε», επαναλάμβαναν στους Τούρκους και τους Πομάκους οι προπαγανδιστές του ΚΔΕ. «Η Βουλγαρία πρέπει να φοβάται, γιατί εμείς έχουμε πίσω μας μία μεγάλη δύναμη, την Τουρκία».

Φοβάται η Βουλγαρία την Τουρκία; Το βέβαιο είναι ότι μία τελευταία απόφαση του Ανωτάτου Δικαστηρίου της Βουλγαρίας, με την οποία αποκλείονταν το ΚΔΕ από τις εκλογές επειδή το Σύνταγμα απαγορεύει την δράση θρησκευτικών ή μειονοτικών κομμάτων, ανατρέπονταν μετά από παρέμβαση του προέδρου Ζέλιο Ζέλεφ. Οι Βούλγαροι δημοκρατικοί επαναλαμβάνουν σε κάθε ευκαιρία ότι θέλουν να αποφύγουν τα λάθη του

Ζίφκωφ που με την ακραία καταπιεστική του πολιτική και την περίφημη εκστρατεία της μετονομασίας, ουσιαστικά συσπείρωσε την τουρκική μειονότητα. Προηγουμένως όμως, «ο Τούρκος πρωθυπουργός Μεσούτ Γιλμάζ μας είχε ουσιαστικά στείλει ένα τηλεσίγραφο», λέει ο Φιλίπ Ισμπέκωφ, υφυπουργός εξωτερικών στην απερχόμενη κυβέρνηση. «Ήταν μία ανοικτή παρέμβαση στα εσωτερικά μας».

Το βέβαιο είναι ότι την επομένη των εκλογών της Κυριακής, το ΚΔΕ έμοιαζε να «σώζει» την Βουλγαρία από μία νέα εκλογική αναμέτρηση. Καθώς ούτε η Ένωση των Δημοκρατικών Δυνάμεων (ΕΔΔ) που κέρδισε τις εκλογές με ποσοστό 35-36% περίπου, ούτε φυσικά το δεύτερο σε ψήφους ΣΚΒ (32-33%) δεν μπορούσαν να σχηματίσουν αυτοδύναμη κυβέρνηση, ο κλήρος έπεφτε στο ΚΔΕ που αποκτούσε ρυθμιστικό ρόλο στις πολιτικές εξελίξεις.

Όταν τελείωνε το άρθρο, δεν ήταν ακόμη φανερό αν θα ευδοκίμούσαν οι ελπίδες της βουλγαρικής ηγεσίας, ένα τέταρτο κόμμα, το Αγροτικό, θα περνούσε το όριο του 4% που προβλέπει ο εκλογικός νόμος για

κραφυλάει...

του Στέλιου Κούλογλου

να εκπροσωπηθεί στην Βουλή. Ήδη, όμως, η προοπτική να σχηματισθεί κυβέρνηση με την ανοχή ή με την συμμετοχή του ΚΔΕ, είχε διχάσει την βουλγαρική πολιτική σκηνή σε αυτούς που δεν έβλεπαν κανένα πρόβλημα σε μία τέτοια εξέλιξη, δηλαδή στους ηγέτες της ΕΔΔ, και σε εκείνους που εξόρκιζαν με κάθε τρόπο το κακό, όπως το ΣΚΒ.

«Ενώ εμείς μαλώνουμε, αυτοί εξαπλώνουν την επιρροή τους και στους Πομάκους», λέει ο κ. Ισμπέκοφ «μερικά χιλιόμετρα μακριά από το Σμόλιαν, υπάρχουν χωριά πομακικά όπου δεν θέλουν να ακούσουν κουβέντα για Βουλγαρία, παρ' ό,τι οι Πομάκοι είναι Βούλγαροι. Γι' αυτό εγώ καλώ όλους τους Βούλγαρους να ενωθούν, ανεξάρτητα από πολιτικές διαφορές», προσθέτει ο κ. Ισμπέκοφ, τον οποίο οι αντίπαλοί του κατηγορούν ως βασικό υπεύθυνο της ζιφκωφικής γενοκτονίας εναντίον των Τούρκων. «Αλλά η ΕΔΔ και ο Ζέλεφ κάνουν ό,τι τους πουν οι Αμερικανοί».

Η βαριά κληρονομιά

Ο μεγάλος πατερούλης της Βουλγαρίας άφησε μία πολύ βαριά κληρονομιά. Πρώ-

τον, ένα μειονοτικό ζήτημα που η λύση του είναι τόσο εύκολη όσο και ο τετραγωνισμός του κύκλου: όσο καταπιέξεις την τουρκική μειονότητα τόσο συσπειρώνεται, κι όσο περισσότερες ελευθερίες της δίνεις, τόσο περισσότερο ανδρώνεται. Δεύτερον, μία οικονομία εξίσου εύκολη με τον τετραγωνισμό του κύκλου: όσο την αφήνεις όπως είναι, τόσο καταρρέει. Κι όσο προσπαθείς να την μεταρρυθμίσεις, τόσο περισσότερα προβλήματα δημιουργεί. Και τρίτον ένα σοσιαλιστικό κόμμα, το οποίο παραμένει δυνατό, επειδή εκμεταλλεύεται τα προβλήματα που το ίδιο με άλλο όνομα είχε δημιουργήσει τις προηγούμενες δεκαετίες.

Το υψηλότερο για τα ανατολικοευρωπαϊκά δεδομένα ποσοστό του ΣΚΒ, οφείλεται αφ' ενός στο «τουρκικό χαρτί» που παίζει σε μία Βουλγαρία που —ας μην το ξεχνάμε— ήταν υπό τον οθωμανικό ζυγό επί 500 χρόνια, και αφ' ετέρου στην δυσαρέσκεια των φτωχότερων στρωμάτων του πληθυσμού από τις οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Η —αναγκαία— «θεραπεία σοκ» της οικονομικής κυβέρνησης Ποπώφ περιόρισε τον πληθωρισμό, εξαφάνισε σχεδόν την μαύρη αγορά και έκανε να επανεμφανισθούν καταναλωτικά αγαθά στα απελπιστικά άδεια καταστήματα.

Την ίδια όμως στιγμή, οι τιμές βασικών αγαθών πολλαπλασιάστηκαν τους πρώτους 8 μήνες του 1991 η παραγωγή έπεσε κατά 25% περίπου και 300 χιλιάδες βρέθηκαν στην ανεργία, πριν καλά - καλά ξεκινήσουν οι μεγάλης κλίμακας ιδιωτικοποιήσεις που προβλέπονται από το πρόγραμμα οικονομικών μεταρρυθμίσεων. Στον μέσο Βούλγαρο εργαζόμενο του οποίου ο μισθός δεν ξεπερνάει τις 6-8 χιλιάδες δραχμές τον μήνα ξύπνησαν τα παλιά κομμουνιστικά ρεφλέξ, όταν όλοι ήταν φτωχοί, αλλά «ίσοι και με εξασφαλισμένα τα γεράματα».

Ένα είναι το κόμμα

Το γεγονός λοιπόν ότι οι απόγονοι της παλιάς εξουσίας προσπαθούν να εκμεταλλευθούν πολιτικά τα προβλήματα που η παλιά εξουσία δημιούργησε, προκαλεί ανάλογα αντικομμουνιστικά ρεφλέξ στην αντίθετη πλευρά. Οι λίγοι που επέλεξαν την πολιτική του Κέντρου, σε μία πολωμένη κατάσταση όπου δεν υπάρχουν άλλα χρώματα παρά το μαύρο και το άσπρο, καταποντίστηκαν στις

εκλογές. Αυτό συνέβη με την ΕΔΔ - κέντρο την σοσιαλδημοκρατικής κατεύθυνσης διάσταση της κατ' ευφημισμόν Ένωσης Δημοκρατικών Δυνάμεων, και με τους φιλελεύθερους διανοούμενους που συσπειρώσε η ΕΔΔ - φιλελεύθεροι, τρεις διαστάσεις της ΕΔΔ.

Ο κύριος κορμός της τελευταίας που κέρδισε την πρώτη θέση, δεν διστάζει να συμμαχήσει και με τον διάβολο (τους Τούρκους στην συγκεκριμένη περίπτωση), προκειμένου να σχηματίσει αντικομμουνιστική κυβέρνηση, να συμπεριφέρεται απέναντι στους παλιούς συντρόφους στην ΕΔΔ με δογματισμό που θα ζήλευε το ΚΚΕ την εποχή του «ένα είναι το κόμμα» και να συμμαχεί με τα πιο ακροδεξιά στοιχεία. Μέχρι και τον Ιβάν Ντόντσεφ, αρχηγό της περιφημής «Εθνικής Λεγεώνας», συνομιλητή του Χίτλερ και εξόριστο από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, υποδέχθηκε η ΕΔΔ 3 μέρες πριν τις εκλογές, προκειμένου να συλλέξει ψήφους από τις ακροδεξιές οργανώσεις και τους —αυξανόμενους— οπαδούς του τέως βασιλιά. Το ΣΚΒ δεν περίμενε φυσικά καλύτερη ευκαιρία για να αποδείξει ότι «παρά τα σοβαρά λάθη του παρελθόντος» (τα οποία, με την ευκαιρία, ποτέ δεν αναλύονται) είναι το μόνο που υπερασπίζει την δημοκρατία.

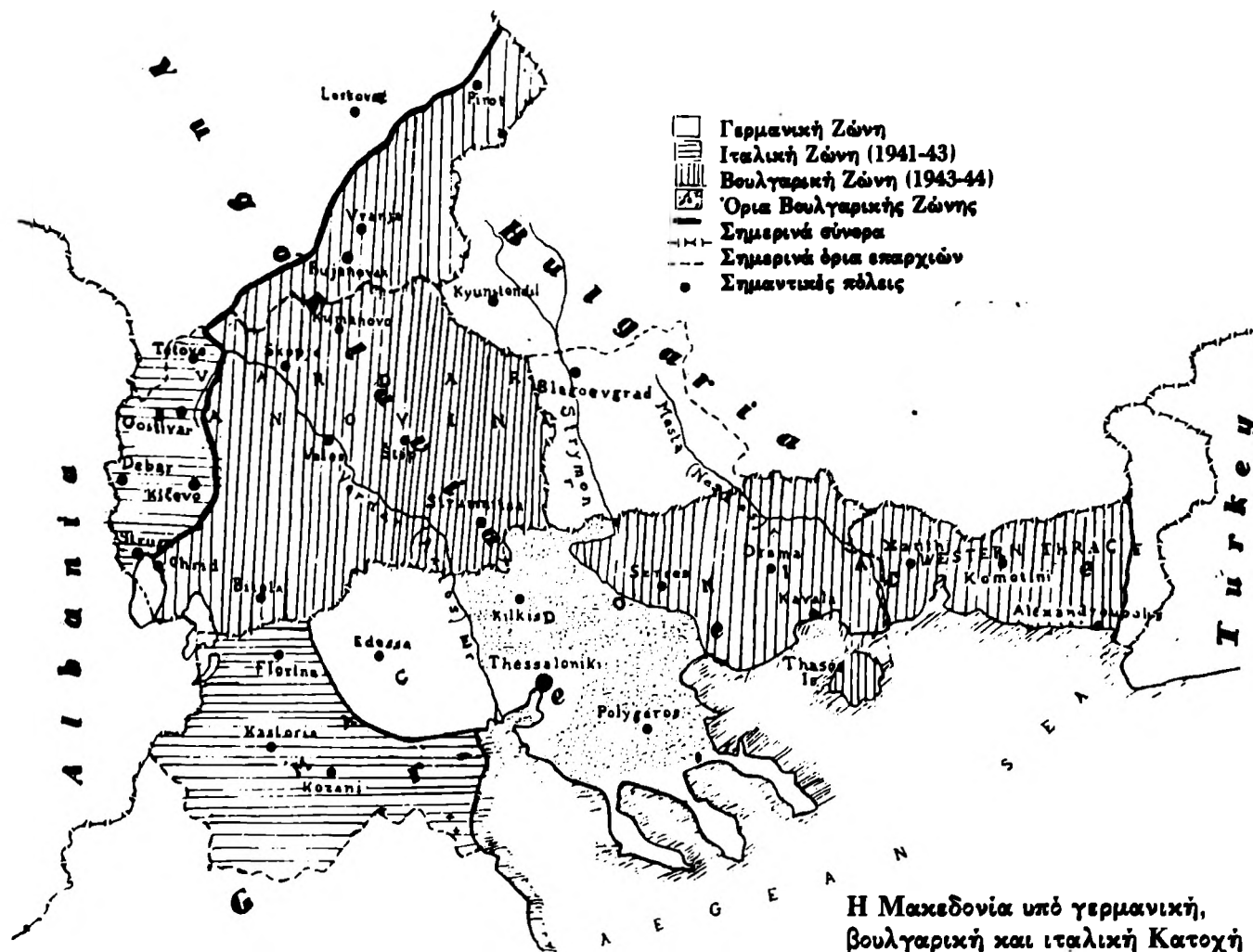
Μία τέτοια πόλωση είναι ό,τι χειρότερο μπορεί να συμβεί σε μία χώρα στα πρόθυρα της οικονομικής κατάρρευσης, με μία πέμπτη φάλαγγα στα νότια τμήματά της. Και με φόντο τα φλεγόμενα Βαλκάνια. Ανεξάρτητα από το αν και τι είδους κυβέρνηση θα σχηματισθεί τελικώς, το βέβαιο είναι ότι η Βουλγαρία μόλις τώρα μπήκε στο τούνελ μιας παρατεταμένης πολιτικής κρίσης, με επανειλημμένες εκλογικές αναμετρήσεις (η πρώτη, για την προεδρία της Δημοκρατίας, θα πραγματοποιηθεί σε λίγες εβδομάδες) και χωρίς να διαφαίνεται ο νικητής.

Στα γραφεία του ΣΚΒ, κάτω από ένα πορτραίτο του Μάρξ, ο γραμματέας της περιοχής είναι αισιόδοξος ότι γρήγορα η εξουσία θα κερδηθεί ξανά, και μαζί της το υπερπολυτελές, μαρμάρινο χτίριο, αυτό από το οποίο το κόμμα αναγκάστηκε να αποχωρήσει μετά την πτώση του Ζιφκωφ. «Από τότε μένει άδειο», λέει λυπημένα ο σύντροφος γραμματέας. Και ίσως παραμείνει για πολύ καιρό ακόμη. □

Βούλγαροι και Μακεδονία

του Κ. Βασιλείου

Η αναζωπύρωση του «μακεδονικού προβλήματος» δεν προέρχεται μόνο από τις επιδιώξεις ανεξαρτησίας των Σκοπίων και δημιουργίας αυτοτελούς κρατικής υπόστασης διεθνώς αναγνωρισμένης για τους «Μακεδόνες». Και η Βουλγαρία από την δική της πλευρά έχει μπει στο παιχνίδι με τις δικές της επιδιώξεις.

Η Μακεδονία υπό γερμανική, βουλγαρική και ιταλική Κατοχή

Η κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος άνοιξε τους ασκούς του Αιόλου αλλά και την όρεξη για μία άλλη πολιτική. Βεβαίως, η βουλγαρική γραμμή διαφέρει από την γραμμή των Σκοπίων. Η βουλγαρική πλευρά δέχεται ότι δεν υπάρχει μακεδονική εθνότητα και ότι ο όρος Μακεδονία είναι γεωγραφικός. Ωστόσο, η βουλγαρική κυβέρνηση έχει δηλώσει (27/2/91) ότι θα αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της «Δημοκρατίας της Μακεδονίας», ευθυγραμμίζομενη με την αμερικανική πολιτική για την οποία πολλές υποθέσεις διατυπώνονται ως προς τις πραγματικές της επιδιώξεις.

Για την Βουλγαρία, οι «Μακεδόνες» είναι Βούλγαροι και η «μητρική τους γλώσσα βουλγαρική». Κατά συνέπεια, όπου υπάρχουν «Βούλγαροι» θα πρέπει η μητέρα πατρίδα να διεκδικήσει γι' αυτούς δικαιώματα μειονότητας. Ουδέν το μεμπτόν επ' αυτού, εφόσον όμως βρεθούν «Βούλγαροι».

Δύο είναι οι βάσεις πάνω στις οποίες χτίζεται η νέα αυτή πολιτική: α) η αποκήρυξη του κομμουνιστικού παρελθόντος και της πολιτικής του ΚΚ στο «Μακεδονικό» και β) η ανασύσταση της Οργάνωσης IMRO -

UMS (Εσωτερική Μακεδονική Επαναστατική Οργάνωση - Ένωση Μακεδονικών Συλλόγων).

Η Οργάνωση πραγματοποίησε το «Β' Μεγάλο Μακεδονικό Συνέδριο», στην πόλη Μπλαγκόεβγκραντ (25-27 Μαΐου 1991) σαν «συνέχεια», μετά από 60 χρόνια, του Α' Συνεδρίου (1933). Μολονότι στο Συνέδριο συμμετείχαν κυρίως ηλικιωμένα άτομα, εντούτοις, τα όσα ελέχθησαν εκεί αντικατοπτρίζουν τις πραγματικές διαθέσεις της βουλγαρικής πολιτικής. Στο Συνέδριο συμμετείχαν επίσης και εκπρόσωποι «Μακεδονικών Πατριωτικών Οργανώσεων» από τις Ην. Πολιτείες, τον Καναδά, την Ευρώπη και την Αυστραλία. Οι οργανωτές ισχυρίζονται ότι στην Αμερική ζουν 100.000 περίπου «Μακεδόνες Βούλγαροι» (γι' αυτούς βέβαια δεν ζητούν από τον Bush να τους αναγνωρίσει ως μειονότητα), ο δε εκπρόσωπός τους Γκεόργκι Λεμπάνωφ μετέφερε και μήνυμα Bush! Η οργάνωση εκδίδει εφημερίδα με τίτλο «MAKEDONIA» που αν και περιορισμένης κυκλοφορίας προβάλλεται ως η εφημερίδα «της αλήθειας» (sic).

Τόσο κατά την έναρξη όσο και κατά την λήξη του Συνεδρίου ο πρόεδρος της Οργάνωσης Ντ. Γκότσεφ είπε πολλά και ενδιαφέροντα πράγματα. Κατηγόρησε κατ' αρχήν Σέρβους και Έλληνες ότι θέλουν να «καταστρέψουν την βουλγαρική εθνική ενότητα» και ζήτησε από την ελληνική κυβέρνηση να δώσει τα δικαιώματα που στερεί στους «συμπατριώτες του» στην «Μακεδονία του Αιγαίου». Ζήτησε δηλαδή να επαναποκτήσουν εκείνα τα δικαιώματα που είχαν στην εποχή του Σουλτάνου (!) οι ανύπαρκτοι Βούλγαροι στην Ελλάδα (όπως λειτουργία βουλγαρικών σχολείων και εκ-

κλησιών). Κι αυτό στο όνομα της «συνεργασίας ανάμεσα στον βουλγαρικό και ελληνικό λαό». Κι ακόμη ζήτησε το άνοιγμα των «μισπητών συνόρων».

Όσο για τους «Μακεδόνες» των Σκοπίων τόνισε ότι «οι ίδιοι ξέρουν πως κι αυτοί είναι παιδιά του Συμεών και απόγονοι του Σαμουήλ», δηλαδή Βούλγαροι. Τους ζήτησε να «ενώσουν τα χέρια» για να επιτεθούν στον «κοινό εχθρό», την Ελλάδα, βεβαίως με ειρηνικά μέσα. Όχι αγριότητες, όπως στο παρελθόν.

Στο ίδιο μήκος κύματος κινήθηκε και η ομιλία του αντιπροέδρου της Οργάνωσης Στοιγιάν Μπογιατσίεφ που ζήτησε εξασφάλιση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του βουλγαρικού λαού που βρίσκεται έξω από τα σύνορα της Βουλγαρίας, στην Βαλκανική χερσόνησο. Ο ίδιος, απευθυνόμενος στην Ελλάδα, είπε:

«Εσείς, λοιπόν, κύριοι, που θέλετε να έχουμε καλές σχέσεις, γιατί δεν τις βοηθάτε να γίνουν πραγματικά καλές; Θα πρέπει να παραδεχτείτε πλέον ότι αυτοί οι κάτοικοι της Μακεδονίας του Αιγαίου είναι Μακεδόνες Βούλγαροι».

Όπου, πλέον, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η Ελλάδα θα πρέπει να αποφασίσει αν οι κάτοικοι της στην Μακεδονία είναι «Μακεδόνες», όπως θέλουν τα Σκόπια ή «Μακεδόνες Βούλγαροι» όπως θέλουν ορισμένοι στην Βουλγαρία!

Παρών εκεί και ο πρόεδρος του Μακεδονικού Επιστημονικού Ινστιτούτου (ιδρύθηκε το 1923) καθηγητής Σαπκάρεφ, που έκανε λόγο για την αδικία που έγινε στο Συνέδριο του Βερολίνου το οποίο και διαχώρισε την Μακεδονία στα σημερινά της σύνορα. Τέλος, κάποιος εκπρόσωπος από τις ΗΠΑ, ο Ματσούρεφ, ούτε λίγο ούτε πολύ, εξέφρασε την πεποίθησή του πως άμα καταργηθούν τα σύνορα ανάμεσα στην Βουλγαρία

και την Ελλάδα τότε θα επιλυθεί και το «μακεδονικό ζήτημα»!

Στο Συνέδριο δεν εκπροσωπήθηκε επίσημα η βουλγαρική κυβέρνηση, αλλά παραβρέθηκαν στελέχη της Ένωσης Δημο-

κρατικών Δυνάμεων και ο πρόεδρος του βουλγαρικού Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος. Δόθηκε μεγάλη σχετικά δημοσιότητα από τα κρατικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και παρασχέθηκαν διάφορες διευκολύνσεις από κρατικούς οργανισμούς σε όσους ήθελαν να παρευρεθούν στο Συνέδριο. Το παρών του έδωσε και ο Μητροπολίτης Νευροκοπίου Ποιμήν.

Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι στην Πολιτική Διακήρυξη του Συνεδρίου αναφέρεται ότι η «κατάσταση των Βουλγάρων στην Μακεδονία του Αιγαίου προκαλεί ανησυχία» κι ότι αυτοί στερούνται «εθνικών δικαιωμάτων».

Στην Διακήρυξη εκφράζεται μάλιστα και διαμαρτυρία διότι οι Έλληνες αποκαλούν τους «Βουλγάρους» που ζουν στην Ελλάδα «σλαβόφωνους Έλληνες».

Οι παλαιμάχοι της Οργάνωσης δεν παρέλειψαν βέβαια να επιτεθούν κατά της πολιτικής του ΚΚ στο παρελθόν. Πράγματι, δύο απογραφές στην Βουλγαρία, το 1946 και το 1956 εβάπτισαν τους κατοίκους της «Μακεδονίας του Πιρίν» Μακεδόνες, ενώ ανάλογα με την συγκυρία ο πληθυσμός της περιοχής αυτής τύχαινε «ανάλογης» μεταχείρισης από την πολιτική ηγεσία (το ΚΚ). Αποτελεί βέβαια ειρωνεία το γεγονός ότι τα μεν Σκόπια, που επιθυμούν την ανεξαρτησία, επικαλούνται την συμφωνία του Μπλεντ του 1947 μεταξύ Τίτο και Δημητρώφ, δύο κομμουνιστών ηγετών, που αναγνώριζε τους Βουλγάρους του Πιρίν ως «Μακεδόνες» ενώ, από την άλλη μεριά, η Σόφια σήμερα αποκηρύσσει το κομμουνιστικό παρελθόν της και τον «εκμακεδονισμό» των Βουλγάρων από τα Σκόπια. Λόγω των μεταστροφών αυτών της βουλγαρικής πολιτικής είχε απαγορευθεί το 1934 η λειτουρ-

γία της Οργάνωσης.

Οι παλαιμάχοι της IMRO διεκδικούν επίσης και την βραχύβια «ηρωική εξέγερση» του Ilinden (της ημέρας του Αγίου Ηλία) το 1903 που καταπνίγηκε από τους Οθωμανούς. Αλλά την παράδοση αυτή διεκδικούν και τα Σκόπια. Σαν αντίβαρο απέναντι στην Οργάνωση IMRO που διεκδικεί όλους τους «Μακεδόνες» ως Βουλγάρους, τα Σκόπια έχουν δύο φιλικές οργανώσεις. Η μία έχει την βάση της στην «Μακεδονία του Πιρίν» και αποκαλείται *Ενωμένη Μακεδονική Οργάνωση Ilinden*, συστήθηκε στις 14/11/1989 από τον Γκεόργκι Σολούνσκι. Ισχυρίζεται ότι έχει 500 μέλη. Η άλλη είναι η οργάνωση *Ilinden Ανεξάρτητη - IMRO*, έχει βάση την Σόφια και ισχυρίζεται ότι έχει 600 μέλη. Και οι δύο οργανώσεις είναι ανεπίσημες εφόσον τα βουλγαρικά δικαστήρια δεν τις έχουν αναγνωρίσει.

Οι οργανώσεις αυτές προπαγανδίζουν την άποψη των Σκοπίων και επιμένουν ότι είναι «Μακεδόνες». Σχετική έκθεση της

γνωστής Οργάνωσης *Helsinki Watch* (12/2/91) με τίτλο *Καταστρέφοντας την Εθνική Ταυτότητα: Κατ' επιλογήν δίωξη των Μακεδόνων στην Βουλγαρία*, αναφέρεται λεπτομερώς στις διώξεις που υφίστανται οι «Μακεδόνες». Όπως και ο τίτλος της Έκθεσης δηλοί η Οργάνωση *Helsinki Watch* υιοθετεί πλήρως τα περί «μακεδονικής εθνότητας» κι έτσι το επόμενο βήμα είναι να δούμε και καμιά έκθεση για τους «Μακεδόνες» στην Ελλάδα.

Φιλία και καλή γειτονία

Η τετραμερής διάσκεψη για τα Βαλκάνια, που επρόκειτο να συνέλθει στην Αθήνα στις 21/9 με προσκεκλημένους τον Μιλόσεβιτς και τους πρωθυπουργούς της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας, «ανεβλήθη». Επακολούθησε η επίσκεψη του Βουλγάρου πρωθυπουργού Πονώφ στην Αθήνα στις 25/9 καθώς και η επίσκεψη του κ. Μητσότακη στην Σόφια στις 7/9 για την υπογραφή Συμφωνίας Φιλίας, Καλής Γειτονίας, Συνεργασίας και Ασφάλειας διάρκειας 20 ετών, μία εβδομάδα μόλις πριν από την διεξαγωγή των βουλευτικών εκλογών στην Βουλγαρία. Ήταν η πρώτη Συμφωνία που η μετακομμουνιστική Βουλγαρία υπέγραφε με άλλη χώρα.

Η Έκθεση αναφέρεται σε «αρχαίτες χιλιάδες Μακεδόνων» και καταγράφει τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους. Στην αντίπερα όχθη οι οπαδοί της IMRO υποστηρίζουν ότι κάπου 10.000 Βούλγαροι στάλθηκαν σε στρατόπεδα συγκέντρωσης στην δεκαετία του 1940 γιατί αρνήθηκαν να αποκαλέσουν τους εαυτούς τους «Μακεδόνες». Ο γεν. γραμ. της εφ. «Μακεδονία» της IMRO Ογκνιάν Ντόμπρεφ υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει καμία γλωσσική, θρησκευτική ή πολιτιστική διαφορά μεταξύ των Βουλγάρων κι αυτών που αποκαλούνται «Μακεδόνες»...

Είναι εξάλλου χαρακτηριστικό ότι οι περισσότεροι «Μακεδόνες» στο Πιρίν της Βουλγαρίας απαντώντας σε ερωτήσεις της οργάνωσης *Helsinki Watch* σχετικά με την ιδιαίτερη εθνική τους ταυτότητα μνημόνευ-

σαν σαν στοιχεία διαφοροποίησης και ιδιαιτερότητας την διαφορετική μουσική! Ενώ ο Πρόεδρος της *Ilinden Στογιάν Γκεόργκιεφ* δήλωσε περήφανος που είναι «Μακεδόνας» επειδή λατρεύει τον Μεγάλο Αλέξανδρο!

Περιττό να προστεθεί ότι οι οργανώσεις

αυτές έχουν αρκετές και συχνές επαφές με πολιτικά κόμματα των Σκοπίων και κυρίως με το εθνικιστικό και ακροδεξιό *Κίνημα ΠανΜακεδονικής Δράσης* (ΜΑΑΚ).

Έτσι, το ανύπαρκτο «μακεδονικό ζήτημα» με την υποδαύλιση δυτικών δυνάμεων, που θέλουν να ασκήσουν όσο περισσότερη επιρροή μπορέσουν στην διαμόρφωση των νέων διευθετήσεων στα Βαλκάνια, αναφύεται και πάλι για να αποτελέσει σημείο σοβαρών τριβών μεταξύ γειτόνων.

Το πρόβλημά μας είναι ότι ενώ δεν ζητάμε τίποτα από τους γείτονές μας κι είμαστε ευτυχείς στα σημερινά μας σύνορα πολλοί άλλοι δεν έχουν την ίδια γνώμη.

Ο Παύλος Μελάς είχε πει ότι η Μακεδονία αποτελεί τον πνεύμονα της Ελλάδας. Χωρίς αυτή είμαστε καταδικασμένοι σε θάνατο από ασφυξία. □

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ - ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

Ιστορικά σημεία

- Η IMRO ιδρύθηκε το 1893 από Βουλγάρους. Στο καταστατικό της Οργάνωσης αναφέρεται ρητώς η πλήρης «πολιτική αυτονομία» της Μακεδονίας που θα επιτευχθεί με επαναστατικά μέσα. Επιδίωξη φυσικά ήταν πάντα η προσάρτηση της Μακεδονίας στην Βουλγαρία.
- Στις 11/3/1870 ο Σουλτάνος επιτρέπει την ίδρυση του Βουλγαρικού Εξαρχάτου, μετά από δραστήριες ενέργειες του Πανσλαβιστή κόμη Ιγκνάτιεφ, Ρώσου πρεσβευτή στην Κωνσταντινούπολη. Η Βουλγαρική εκκλησία κηρύσσεται από το Πατριαρχείο σχισματική (1872).
- Ο ίδιος Ιγκνάτιεφ διαπραγματεύεται την *Συνθήκη του Αγίου Στέφανου* με τους Τούρκους. Στην ουσία την επιβάλλει. Σύμφωνα με αυτήν ιδρύοταν ένα μεγάλο ανεξάρτητο Βουλγαρικό Κράτος από τον Δούναβη μέχρι το Αιγαίο και από την Μαύρη Θάλασσα μέχρι και την Θεσσαλονίκη. (Αυτή την Συνθήκη αναπολούν σήμερα οι Βούλγαροι).
- 1894. Ιδρύεται η «Εθνική Εταιρεία» στην Ελλάδα.
- Στην Συνθήκη του Αγίου Στέφανου αντέδρασαν σφοδρά οι δυτικές δυνάμεις, μετά από ξεσηκωμό των Ελλήνων της Μακεδονίας. Έτσι, στις 1/13 Ιουλίου 1878 υπογράφεται τελικά η *Συνθήκη του Βερολίνου*, η οποία περιόριζε την Βουλγαρία σαν αυτόνομη ηγεμονία μεταξύ Δούναβη και Αίμου ενώ μεταξύ Αίμου και Ροδόπης ιδρύθηκε η αυτόνομη ε-

παρχία της Ανατολικής Ρωμυλίας. Αυτή την συνθήκη αποκαλούν σήμερα οι Βούλγαροι «άδικη». Με την ίδια Συνθήκη Βοσνία και Ερζεγοβίνη παραχωρούνται στην Αυστροουγγαρία.

- Στις 18 Σεπτεμβρίου 1885 η Βουλγαρία πραγματοποιεί στρατιωτικό πραξικόπημα στην Ανατολική Ρωμυλία και κηρύσσει την ένωσή της με την Βουλγαρία. Η ένωση επικυρώνεται στις 5/8/1886 με την συνθήκη του *Tor-Khané*.

- 1871. Ιδρύεται στην Κωνσταντινούπολη η «φιλεκπαιδευτική Μακεδονική Αδελφότητα».

- 1903. Εξέγερση του *Ilinden* (η μέρα του Προφήτη Ηλία, 20/7) από την IMRO. Αποτυχαίνει και συντριβεται από τους Οθωμανούς. Διεκδικείται η εξέγερση αυτή σήμερα και από τα Σκόπια (ως μακεδονική) και από την Σόφια (ως βουλγαρική).

- 1904. Ο Παύλος Μελάς εισέρχεται στην Μακεδονία. Αρχίζει ο μεγάλος αγώνας για την Μακεδονία.

- 1909. Κίνημα Νεότουρκων στην Θεσσαλονίκη. Κίνημα στρατιωτικών στην Αθήνα (Γουδί).

- 1912-13. Βαλκανικοί πόλεμοι. Απελευθέρωση της Μακεδονίας.

- 10 Αυγούστου 1913. Η Συνθήκη του Βουκουρεστίου καθορίζει οριστικά τα όρια της Μακεδονίας μεταξύ των τριών βαλκανικών χωρών, της Ελλάδας, της Βουλγαρίας και της Σερβίας με 52%, 10% και 38% του εδάφους αντίστοιχα. Η Ελλάδα χάνει παρ' όλα αυτά κέντρα όπου ανθούσε ο ελληνισμός, όπως το Μοναστήριο και το Κρούσοβο, το Νευ-

ροκόπι, τον Μελένικο και την Στρουμνίτσα.

- 1922-1925. Περίπου 640.000 Έλληνες πρόσφυγες από την Μικρά Ασία, μετά την καταστροφή του 1922, εγκαθίστανται στην Μακεδονία. Την ίδια στιγμή 363.000 Τούρκοι και Βούλγαροι εγκαταλείπουν την περιοχή, σύμφωνα με τους όρους των συνθηκών του Νεϊγύ και της Λωζάννης.

- 1941-44. Μετά από συμφωνία με τους Γερμανούς οι Βούλγαροι καταλαμβάνουν και στην ουσία προσαρτούν την Θράκη και την Ανατ. Μακεδονία, αργότερα δε, με την Συνθηκολόγηση των Ιταλών (Νοέμβριος 1943) επεκτείνουν την ζώνη κατοχής μέχρι το Κιλκίς και την Χαλκιδική. Παρά τις σφαγές και τις αγριότητες για τον εκβουλγαρισμό του ελληνικού πληθυσμού που βρίσκεται υπό τριπλή κατοχή, τα αποτελέσματα είναι πενιχρά. Στις 9/9/44 η βουλγαρική κυβέρνηση ανατρέπεται από το Πατριωτικό Μέτωπο του Δημητρώφ, αλλά οι Βούλγαροι παραμένουν στην Ελλάδα και αναγκάζονται να αποχωρήσουν από όλα τα ελληνικά εδάφη τον Νοέμβριο του 1944 κάτω από την πίεση των Συμμάχων.

- Ο ηγέτης της IMRO Ιβάν Μιχαήλωφ συνεργάζεται ανοικτά με τους Ναζί και επιδιώκει την δημιουργία αυτόνομου μακεδονικού κράτους.

- Στην διάσκεψη Ειρήνης στο Παρίσι μετά τον πόλεμο (29/7-11/10/1946) η Βουλγαρία διεκδικεί την Δυτική Θράκη με την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης του Στάλιν και της Γιουγκοσλαβίας του Τίτο.

Για την «σερβική Μακεδονία»

του Αλκιβιάδη Ε. Μαργαρίτη

Η παραδοχή της τυχόν βουλγαρικής καταγωγής των «Μακεδόνων της Σερβίας» δεν συνεπάγεται και την επίλυση όποιου προβλήματος: μία αυτόνομη Μακεδονία στα σύνορα της Γιουγκοσλαβίας θα μπορούσε κάλλιστα να ενσωματωθεί από την Σόφια.

Η κρίση της γιουγκοσλαβικής ενότητας, με την κάθε μέρα πιο επικίνδυνη εξέλιξή της, έγινε η αφορμή σειράς άρθρων («Αντί», τεύχη 471, 472 και 475) των κ.κ. Γ. Ριτζούλη και Χ. Λαζαρίδη, όπου περιλαμβάνονται ενδιαφέρουσες απόψεις. Όμως και από τους δύο αρθρογράφους παραμελείται σοβαρός παράγοντας για την σωστή αντιμετώπιση του θέματος: η παραγματική εθνική ταυτότητα των κατοίκων της σερβικής Μακεδονίας. Ο μεν κ. Ριτζούλης την προσπέρασε κάπως «ξυστά», ο δε κ. Λαζαρίδης την παραμορφώνει.

Ίσως, ένας από τους σοβαρότερους λόγους καταδίκης του μαρξισμού —όχι αυτού «καθ' εαυτόν» αλλά όπως εφαρμόσθηκε στη Σοβιετική Ένωση και στις έως τώρα «υπαρκτές» σοσιαλιστικές δημοκρατίες— είναι το ότι δεν κατόρθωσε να εξουδετερώσει τους εθνικιστικούς φανατισμούς —και τις υποδιαίρέσεις τους— που τόσο εκρηκτικά εκδηλώνονται σήμερα και τόσο υπαρκτοί είναι.

Ο βουλγαρικός εθνισμός

Η ηθελημένη άγνοια ορισμένων πραγματικοτήτων και η προσπάθεια λύσεως των προβλημάτων που δημιουργούν, με βάση την άγνοια αυτή, μόνο σοβαρούς μελλοντικούς κινδύνους εγχυμονούν. Ενώ η ειλικρινής αναγνώρισή τους θα επιτρέψει λύσεις —αλεξικέραυνα, που θα τους αποτρέψουν. Ως προς την χώρα μας, το σλαβομακεδονικό πρόβλημα έχει ουσιαστικά εξουδετερωθεί, ύστερα από το 1919, με τις αλληπάλληλες πληθυσμιακές μετακινήσεις.

Όταν όμως ο κ. Λαζαρίδης πεισματικά, σε δύο άρθρα, χαρακτηρίζει τους «Σκοπιανούς» (ελληνικός νεολογισμός) ως Σέρβους, βρίσκεται έξω από την πραγματικότητα. Το ότι οι κάτοικοι της περιοχής αυτής αντιστορικά ονομάζουν τους εαυτούς τους

«Μακεδόνες», δεν αποτελεί άλλοθι για να τους βαφτίσουμε Σέρβους. Ούτε αποτελεί επιχείρημα ότι οι «υπόλοιποι Σέρβοι τους αναγνωρίζουν ως Σέρβους». Για τον σερβικό σωβινισμό αυτό είναι πολύ φυσικό. Ασφαλώς «έως το 1941 οι Σκοπιανοί δεν είχαν διανοηθεί ότι είναι ξεχωριστό έθνος Μακεδόνων». Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι θεωρούσαν τους εαυτούς τους Σέρβους.

Και αυτό, διότι απλούστατα η ιστορική τους παράδοση, η γλώσσα τους, οι εν γένει εθνικές καταβολές τους τους προσανατολίζουν προς την Βουλγαρία. Άλλωστε, όταν Η' και Θ' αιώνα οι Σέρβοι επιχείρησαν καθόδους προς την Μακεδονία, βρήκαν ήδη εγκατεστημένους Βουλγάρους. Και όταν ο Βασίλειος Β' διέλυσε, μετά την μάχη του Κλειδίου (1014), και το δυτικό τμήμα του βουλγαρικού κράτους (που αντιστοιχούσε περίπου προς την σημερινή σερβική Μακεδονία), πήρε το όνομα «Βουλγαροκτόνος»,

και όχι «Σερβοκτόνος», ούτε «Μακεδονοκτόνος»!

Για την εθνική αφύπνιση των Βουλγάρων συνέβαλαν οι δύο σερβικές επαναστάσεις (1804 και 1815), η ελληνική επανάσταση του 1821, και κυρίως οι ρωσοτουρκικοί πόλεμοι (1928-1829, 1833, 1852, και ιδίως 1877-1878). Αυτή η εθνική αφύπνιση καλύπτει όλη την επίμαχη περιοχή της Βαλκανικής και σε μία πρώτη φάση θα πάρει την μορφή χειραφέτησης από την στενή κηδεμονία του ελληνικού πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως (ίδρυση της βουλγαρικής εξαρχίας, 11 Μαρτίου 1870). Έτσι, ο ελληνοβουλγαρικός ανταγωνισμός στην Μακεδονία θα καλυφθεί με το «άλλοθι» της σύγκρουσης «πατριαρχικών» και «εξαρχικών». Το βουλγαρικό φρόνημα θα τονωθεί και με την συνθήκη του Αγίου Στεφάνου (3 Μαρτίου 1878), τρίμηνης μόνο ισχύος, που έδινε στην αυτόνομη ηγεμονία της Βουλγα-

* Το κείμενο αυτό είχε γραφτεί πριν κυκλοφορήσει το προηγούμενο τεύχος με αφιέρωμα στα Βαλκάνια.

ρίας μεταξύ άλλων και ολόκληρη την Μακεδονία, πλην της Θεσσαλονίκης και της Χαλκιδικής.

Οι σερβικού φρονήματος Σλάβοι, καθώς και οι μαχητικές τους ομάδες, ήσαν μικρού αριθμού. Άλλωστε το ενδιαφέρον της Σερβίας για την Μακεδονία και για την έξοδο της στο Αιγαίο μέσω Θεσσαλονίκης εκδηλώθηκε μετά την κατάληψη της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης και την προσάρτησή της από την Αυστροουγγαρία (1878 και 1908, αντίστοιχα), γιατί κοβόταν ο δρόμος προς την Αδριατική. Αλλά και αυτή η προς Ανατολάς επέκταση της Αυστροουγγαρίας, μέσα στο γενικότερο σχέδιο της «*Drang nach Osten*» επίσης απέβλεπε στην κατάληψη της Θεσσαλονίκης!

Εκείνοι που επίσης έδειχναν ενεργό ενδιαφέρον για την Μακεδονία, ενδιαφέρον που επεκτεινόταν μέχρι Θεσσαλίας και Αλβανίας, παρά την γεωγραφική απόσταση, ήσαν οι Ρουμάνοι. Και αυτό εν ονόματι της φυλετικής και γλωσσικής συγγενειάς τους με τους Βλάχους (Κουτσόβλαχους). Ασφαλώς ήσαν πολυπληθέστεροι από τους Σέρβους (ανύπαρκτους σε ορισμένες περιοχές), όπως π.χ. στην Μοσχόπολη, στα χωριά της Πίνδου, στα Γρεβενά, όπου η χώρα μας, μετά τους Βαλκανικούς πολέμους, υποχρεώθηκε να διατηρεί ρουμανικό γυμνάσιο. Όμως, παρά την συστηματική ρουμανική προπαγάνδα, η μεγάλη πλειοψηφία τους είχε ελληνική εθνική συνείδηση.

Μακεδονία και Κουτσόβλαχοι

Αλλά αυτό δεν απάλλαξε την Ελλάδα από την δημιουργία —κατά διαστήματα— πολύ «ενοχλητικών» ζητημάτων. Όταν μας παραχωρήθηκε η Θεσσαλία (πρεσβευτική διάσκεψη, Κωνσταντινούπολη 24 Μαΐου 1881), η ρουμανική κυβέρνηση έστειλε έντονη διαμαρτυρία στην αγγλική, που είχε επιμείνει, μαζί με την γερμανική, στην λύση αυτή.

Κατά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, την περίοδο του μεγάλου διχασμού Κωνσταντίνου - Βενιζέλου, ο Αλκιβιάδης Διαμάντης, ηγέτης των Κουτσόβλαχων, υποστηριζόμενος από την Ρουμανία, προσπάθησε —χωρίς τελική επιτυχία— να δημιουργήσει Ανεξάρτητο Καντόνι της Πίνδου (1916 - 1917).

Το πέτυχε όμως προσωρινά στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με την ένοπλη υποστήριξη των Ιταλών και, αρχικά, με την θερμή εύνοια του Ρουμάνου δικτάτορα Αντονέσκου. Ο Διαμάντης θα γίνει «πρωθυπουργός» μιας πλήρους κυβερνήσεως της «Ρωμαϊκής Λεγεώνας», διαδόχου της 5ης Λεγεώνας του ... Ιουλιού Καίσαρος! Η «εξουσία» της εκάλυπτε την Θεσσαλία, μέρος της Ηπείρου και της Δ. Μακεδονίας με την Βέρροια. Ενεργά αντέδρασαν τότε οι Γ.

Τσολάκογλου, Ε. Αβέρωφ (το πλήρωσε με μεταφορά του σε στρατόπεδο συγκεντρώσεως), Τ. Χατζησπύρου, Α.Ι. Χρυσόχθος, ο Ε.Λ.Α.Σ. και οι ίδιοι οι Γερμανοί. Τον Ιούνιο του 1942 ο Διαμάντης προσκλήθηκε στο Βουκουρέστι, όπου και κρατήθηκε, γιατί θεωρήθηκε ότι δεν εξυπηρετούσε την Ρουμανία, αλλά την Ιταλία. Με την κατάρρευσή της τον επόμενο χρόνο, διαλύθηκε εντελώς το βλάχικο «κρατίδιο» (Μάιος 1942 - Σεπτέμβριος 1943).

Η «αμφισβητούμενη ζώνη»

Έμπρακτη παραδοχή από τους Σέρβους της πληθυσμικής υπεροχής των Βουλγάρων, στο χώρο, που αργότερα έγινε η Μακεδονία «τους», εκδηλώθηκε κατά την σύναψη της επιθετικής κατά της Τουρκίας μυστικής συνθήκης σερβο - βουλγαρικής συμμαχίας της 13ης Μαρτίου 1912. Σ' ένα συμπληρωματικό παράρτημα καθοριζόταν μεταξύ άλλων η διανομή των εδαφών μετά την προβλεπόμενη ήττα των Τούρκων. Κατά το άρθρο 2 του παραρτήματος (παράγραφοι 4, 5 και 6) οριζόταν ότι «η Σερβία αναγνωρίζει στην Βουλγαρία την προσάρτηση των ανατολικά της Ροδόπης και του Στρυμόνα εδαφών, ενώ η Σερβία θα έπαιρνε τα βόρεια και δυτικά του Σκάρδου (Σαρ - Πλανίνα)». Όσο για τα εδάφη, που περιλαμβάνονταν μεταξύ του όρους Σκάρδου, της Ροδόπης, του Αιγαίου πελάγους και της λίμνης Αχρίδας, εάν τα δύο συμβαλλόμενα μέρη αποκτούσαν την βεβαιότητα ότι η οργάνωσή τους σε σαφή αυτόνομη επαρχία είναι απραγματοποίητη, εν όψει των κοινών συμφερόντων του σερβικού και του βουλγαρικού έθνους, ή για άλλους λόγους εσωτερικούς ή εξωτερικούς, τα εδάφη αυτά θα διατεθούν σύμφωνα με τους παρακάτω όρους:

«Η Σερβία υποχρεώνεται να μη προβάλλει καμιά απαίτηση σχετική με τα εδάφη, που βρίσκονται πέρα από την γραμμή του συνημμένου χάρτη» δηλ. την γραμμή νοτιο - δυτικά / βορειο-ανατολικά, από την λίμνη Αχρίδας μέχρι Έγκρι - Παλάνκα.

Το τμήμα της Μακεδονίας, το μέχρι του όρους Σκάρδου, που περιελάμβανε τα Σκόπια, το Κουμάνοβο, το Τέτοβο, το Κίτσεβο, την Δίβρα και την Στρούγκα, που στην διπλωματική γλώσσα ονομάστηκε «αμφισβητούμενη ζώνη» αφηνόταν στην διαιτησία της «Α.Μ. του Αυτοκράτορα της Ρωσίας». Η Σερβία σαφώς δεχόταν τον βουλγαρικό χαρακτήρα του μεγαλύτερου μέρους της Μακεδονίας και έμμεσα της «αμφισβητούμενης ζώνης».

Ακολούθησε η ελληνοβουλγαρική συνθήκη συμμαχίας της 29ης Μαΐου 1912· δεν περιελάμβανε εδαφικούς όρους. Ορθότατα ο Ε. Βενιζέλος μαντεύοντας ή γνωρίζοντας ότι οι δύο σλαβικές χώρες είχαν κάνει την «μοιρασιά» τους, στηριζόταν αποκλειστικά

στις αναδιοργανωμένες στρατιωτικές μας δυνάμεις. Στον Α' Βαλκανικό Πόλεμο η Ελλάδα δεν είχε συνάψει συμμαχία ούτε με την Σερβία ούτε με το Μαυροβούνιο. Κέντρο της συμμαχίας ήταν η Βουλγαρία, που άλλωστε έφερε και το μεγαλύτερο βάρος του πολέμου.

Μεγάλη αστάθεια επεκράτησε στην σερβική Μακεδονία μεταξύ των ετών 1920 και 1928, με τις ενέργειες του Βουλγαρομακεδόνα ηγέτη Αλεξαντρώφ. (Στις 20 Ιουνίου του 1928, μέσα στο κοινοβούλιο του Βελιγραδίου, Μαυροβούνιος βουλευτής σκοτώνει τον ηγέτη της κροατικής ομάδας Παύλο Ράντιτς, τον Στέφανο Ράντιτς και τραυματίζει έναν τρίτο Κροάτη βουλευτή. Να υπενθυμίσουμε ακόμη ότι το 1934 Κροάτες δολοφόνησαν στην Μασσαλία τον Σέρβο βασιλιά Αλέξανδρο).

Αντί επιλόγου

Συμπέρασμα πρώτο: η σερβική Μακεδονία είναι «σερβική» χάρις στους δύο βαλκανικούς πολέμους και στους δύο παγκόσμιους. Η άποψη του κ. Γ. Ριτζούλη στο σημείο αυτό είναι ισχυρή. Ας μου επιτρέψει όμως δύο μικρές «τακτοποιήσεις». Ουδέποτε ο Ναπολέων είπε ότι «μπορεί κανείς να κάνει τα πάντα με τις λόγχεις, εκτός από το να καθίσει επάνω τους», ούτε ο Κλεμανσώ, στον οποίον συνήθως αποδίδεται η φράση. Αυτό το έγραψε ο *Emile de Girardin* (1806 - 1881), ιδρυτής της εφημερίδας «*La Presse*», χρονολογικά πρώτης με μεγάλη λαϊκή απήχηση. Εξάλλου, η συνθήκη της Ιεράς Συμμαχίας της 26ης Σεπτεμβρίου 1815 δεν είναι η πηγή της αντιδημοκρατικής και αντιφιλελεύθερης πολιτικής των μεγάλων δυνάμεων, διότι δεν περιελάμβανε πολιτικές υποχρεώσεις. Ήταν ένα θρησκευτικό φλύαρο κείμενο. Αλλά περί αυτού ίσως σε άλλη ευκαιρία αναφερθώ. Η «αντιδραστική» πολιτική της Αγγλίας, Αυστρίας, Πρωσσίας, Ρωσίας απορρέει από το άρθρο 6 της μυστικής συνθήκης των Παρισίων της 20 Νοεμβρίου 1815, στην οποία το 1818, με πρωτοβουλία του Καποδίστρια, προσχωρεί και η Γαλλία.

Συμπέρασμα δεύτερο: δεν είναι περιεργό ότι η σημερινή Βουλγαρία θεωρεί τους Σλαβομακεδόνες «ανύπαρκτο» λαό (πράγμα που ικανοποιεί την ελληνική άποψη!), εφόσον βάσιμα τους θεωρεί Βουλγάρους, ούτε το ότι θα αναγνωρίσει την ανεξαρτησία τους, εφόσον ανέκαθεν η αυτόνομη Μακεδονία ήταν το πρώτο στάδιο για την προσάρτησή.

Συμπέρασμα τρίτο: η ελληνική διπλωματία, τις κρίσιμες αυτές στιγμές, πρέπει να κινηθεί στο πλαίσιο των πραγματικών δεδομένων και να μην παρασυρθεί από τον «ιστορικό εθνικισμό», σύμφωνα με την ορολογία του κ. Χ. Λαζαρίδη. □

Μετεκλογικές εξελίξεις

της Κατερίνας Μυστακίδου

Οι εκλογές στην Βουλγαρία στις 13 Οκτωβρίου δεν έδωσαν αυτοδυναμία σε κανένα κόμμα, αποδεικνύοντας πόσο δύσβατος είναι ο δρόμος της δημοκρατίας και της ελευθερίας. Οι κομμουνιστές έφυγαν, για πρώτη φορά από το 1945, και το «Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα» (Β.Σ.Κ) έχασε με ελάχιστη διαφορά. Νικητής είναι η «Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων» του Φιλίπ Δημητρώφ με λίγο πάνω από 36%. Ο πολυκομματισμός στοίχισε την αυτοδυναμία και θα παρατείνει την αβεβαιότητα στην Βουλγαρία.

Σήμερα, κλειδί των διαπραγματεύσεων αναδεικνύεται το μουςουλμανικό Κίνημα Δικαιωμάτων και Ελευθεριών (Κ.Δ.Ε.) και θα είναι ο βασικός παράγοντας στην δημιουργία της κυβέρνησης συνασπισμού, αν μέχρι τα τέλη Οκτωβρίου που θα ανακοινωθούν τα τελικά αποτελέσματα κανένα από τα αγροτικά κόμματα δεν ξεπεράσει το κατώφλι του 4%, για να μπει στις διαπραγματεύσεις.

Μέχρι στιγμής ο καβαλιέρος του ταγκό είναι ο Δημητρώφ αλλά αναζητείται η ντάμα, ενώ οι Αμερικανοί έχουν μπει στον χορό των διαπραγματεύσεων.

Ο πλουραλισμός στοίχισε τον αποκλεισμό των μικρών κομμάτων από την 240μελή Βουλή, ενώ άνοιξε τον δρόμο στην μουςουλμανική μειονότητα, γεγονός που δεν είναι ευπρόσδεκτο στην Βουλγαρία. Αυτό σαφώς θα έχει αρνητικό αντίκτυπο σε περίπτωση συμμετοχής του Κ.Δ.Ε στην κυβέρνηση συνασπισμού. Επιπλέον αυτό που θα προκαλέσει ανησυχίες στην ελληνική κυβέρνηση είναι αν η οποιαδήποτε συμμετοχή των μουςουλμάνων βελτιώσει τις τουρκοβουλγαρικές σχέσεις. Ήδη οι σχέσεις Βουλγαρίας - Τουρκίας έχουν αποκατασταθεί μετά την ένταση της εξόδου των 300.000 Βουλγάρων τουρκικής καταγωγής το 1989.

Μία κυβέρνηση συνασπισμού με τόσο μικρά περιθώρια διαπραγματεύσεων θα

πάρει καιρό για να πραγματοποιηθεί. Αν η «Βουλγαρική Λαϊκή Αγροτική Ένωση - Ενωμένη» του Τσένκο Μπάρεν καταφέρει να περάσει το 4% θα ήταν ο καλύτερος συνδυασμός για το ΕΔΔ. Οι σημερινές εξελίξεις δείχνουν ότι η παρούσα κυβέρνηση του ΒΣΚ και ΕΔΔ με πρόεδρο τον Ζέλιο Ζέλεφ να παρατείνει την παραμονή της. Άλλωστε η τωρινή κυβέρνηση θεωρήθηκε καλή γιατί κατάφερε να πάρει την δύσκολη απόφαση και τα μέτρα, εξασφαλίζοντας για την Βουλγαρία βοήθεια ύψους 1 δισ. δολάρια από την Παγκόσμια Τράπεζα και την ομάδα των 24 πλουσιότερων χωρών. Επιπλέον η παρούσα κυβέρνηση απέφυγε την πόλωση, γεγονός που επιβεβαιώθηκε και από την ηρεμία των εκλογών.

Οι κομμουνιστές με ποσοστό γύρω στο 33% μπορούν να τρέξουν με το κεφάλι ψηλά και το «Βουλγαρικό Σοσιαλιστικό Κόμμα» έχει μεγάλη δύναμη παρ' όλες τις αισιόδοξες προβλέψεις.

«Αυτή ήταν η χαρακτηριστική βολή στον κομμουνισμό», δήλωσε ο Φιλίπ Δημητρώφ, αρχηγός του ΕΔΔ, αλλά οι κομμουνιστές έχουν ακόμα μία τεράστια κρατική περιουσία στα χέρια τους. Πριν φύγουν και μέσα στο διάστημα που με-

σολάβησε από την πτώση του Τοντόρ Ζιφκωφ τον Νοέμβριο του 1990 να μετατρέψουν την πολιτική τους δύναμη σε οικονομική. Ήταν οι πρώτοι που μπήκαν στον δρόμο του καπιταλισμού χρησιμοποιώντας τα κρατικά κεφάλαια σαν προσωπικά για οικονομικές επενδύσεις στην ελεύθερη αγορά. Επιπλέον, πολλές μεγάλες πρόσφατες επιχειρήσεις κατηγορούνται για χρησιμοποίηση σκοτεινών κεφαλαίων από τους φιλελεύθερους.

Οι δεύτερες εκλογές κατάφεραν να κάνουν το ΚΔΕ σημαντικό παράγοντα αναπληρώνοντας πολλά εθνικιστικά συναισθήματα τα οποία υποκινούνται κυρίως από τους κομμουνιστές.

Οι μουςουλμάνοι ενωμένοι και οργανωμένοι σαν μειονότητα συν την αίσθηση της Άγκυρας κατάφεραν να γίνουν υπολογίσιμη δύναμη ενώ οι Βούλγαροι καταχράσθηκαν την ελευθερία με τον χωρίς προηγούμενο προγραμματισμό τους.

Βέβαια το γεγονός ότι τα μικρά κόμματα εξαφανίσθηκαν θα πρέπει να τους διδάξει κάτι. Θα είναι χρήσιμο γιατί με τις τωρινές πιθανότητες μία κυβέρνηση συνεργασίας δεν θα αντέξει μεγάλο διάστημα και η Βουλγαρία θα ξαναπάει σε εκλογές. □

«Νέα κατάσταση στα νοτιοα

Ένας εκλογικός νόμος που έθετε το 4% ως όριο για την συμμετοχή ενός κόμματος στο Κοινοβούλιο, επέτρεψε μόνο σε τρία κόμματα να συμμετάσχουν στην νέα Βουλή. Με δεδομένη την (αμοιβαία) αντίθεση των μουςουλμάνων με το σοσιαλιστικό κόμμα, αφού οι πρώτοι είχαν υποστεί τα πάνδεινα από το δεύτερο, η μόνη δυνατή κυβέρνηση είναι αυτή της ΕΔΔ με την κοινοβουλευτική υποστήριξη των μουςουλμάνων πολιτικών. Όπως φαίνεται ο κύριος όγκος των δυνάμεων της αντιπολίτευσης εκφράστηκε μέσα από αυτήν την ΕΔΔ με επικεφαλής τον Φιλίπε Ντιμιτρώφ, ενώ τα κυριότερα από τα άλλα κόμματα (που κράτησαν στον τίτλο τους ως συνθετικό το ΕΔΔ) εξαφανίστηκαν κοινοβουλευτικά. Η ΕΔΔ - Φιλελεύθεροι, η ΕΔΔ - Κέντρο, το Αγροτικό Κόμμα «Νικόλα Πετκόφ» πήραν 3-4% και το μόνο που πλησίασε αρκετά το όριο είναι το «Ενωμένο Αγροτικό Κόμμα» με επικεφαλής τον Ιβάν Γκλούσκο. Η ευφορία όμως της ΕΔΔ είναι μειωμένη από το γεγονός ότι θα είναι αναγκασμένοι να στηριχθούν στους μουςουλμάνους. Το τελευταίο θα ήθελαν να αποφύγουν, όχι επειδή έχουν κακές σχέσεις μαζί τους (κάθε άλλο), αλλά από μία τέτοια κυβερνητική πορεία θα βγουν χαμένοι, αφού θα ξυπνήσουν τα εθνικιστικά αντανακλαστικά των Βουλγάρων.

Οικονομική πολιτική

Για την ΕΔΔ είναι πλέον ανοιχτός ο δρόμος για την εφαρμογή του προγράμματός της, που κυρίως επικεντρώνεται στην αναγκαιότητα γρήγορων ρυθμών προς την οικονομία της αγοράς και την πλήρη αποκομματικοποίηση του κράτους. Αντίθετα, οι πρώην εταίροι της, φιλελεύθεροι και σοσιαλδημοκράτες κεντρώοι, ιδιαίτερα οι δεύτεροι, επεδίωκαν μεγαλύτερη μετριοπάθεια αλλά και προσοχή στην πορεία των μεταρρυθμίσεων.

Οι σοσιαλιστές αναφέρονταν στην αναγκαιότητα της οικονομικής ανάπτυξης με έλεγχο της αγοράς και λαϊκή συμμετοχή. Η μη ανανέωσή τους όμως και η καθυστέρηση στην καταδίκη του πραξικοπήματος της Μόσχας, τους αφαιρέσε ποσοστό.

Οι τελευταίοι, ως η μόνη αντιπολιτευόμενη δύναμη στο Κοινοβούλιο, θα είναι αυτοί που θα καρπωθούν την λαϊκή δυσαρέσκεια από την δεινή οικονομική κατάσταση

Ένας συνδυασμός, Ζέλεφ στην Προεδρία και Ένωση Δημοκρατικών Δυνάμεων (ΕΔΔ) στην κυβέρνηση, με την μουςουλμανική υποστήριξη, καθορίζει σίγουρα τη διαφοροποίηση της εξωτερικής πολιτικής του βουλγαρικού κράτους. Εκφράζονται φόβοι ότι στο μέλλον η Βουλγαρία θα ευνοεί τα συμφέροντα των Αμερικανών και ότι θα καλυτερέψει τις σχέσεις της με την Τουρκία.

του βουλγαρικού λαού, η οποία αναμένεται να επιδεινωθεί τον ερχόμενο χειμώνα.

Από την αρχή της χρονιάς οι τιμές και ο πληθωρισμός τετραπλασιάστηκαν, η ανεργία τρέχει πάνω από το 12%, ενώ σύμφωνα με στοιχεία μόνο το 20% βρίσκεται πάνω από τα ανεκτά όρια επιβίωσης.

Το 50% των Βουλγάρων είναι αντίθετο προς τις καπιταλιστικές μεταρρυθμίσεις, σύμφωνα με πρόσφατη δημοσκόπηση. Παρ' όλα αυτά, τώρα αυτές θα δρομολογηθούν, με την άμεση καθοδήγηση των γνωστών παρεμβατικών κέντρων του διεθνούς κεφαλαίου, θέτοντας και τους όρους χρηματοδοτικών προγραμμάτων και επενδύσεων.

Από το ενδιαφέρον για επενδύσεις δεν λείπουν και οι έλληνες επιχειρηματίες (αν

και καθυστερημένα), επενδύοντας κυρίως στην κατανάλωση και την ελαφρά βιομηχανία και βιοτεχνία. (Πρώτο στάδιο στην Βουλγαρία και στη συνέχεια μέσω Ελλάδας εξαγωγή).

Από το παιχνίδι δεν έλειψε η «Νέα Δημοκρατία» βοηθώντας το αδελφό κόμμα της ΕΔΔ. Χαρακτηριστικός ο τίτλος της σοσιαλιστικής «Ντούμα» τρεις μέρες πριν τις εκλογές:

«Από τεχνική βοήθεια έως χαρτί τουαλέτας από την Νέα Δημοκρατία στην ΕΔΔ». Να σημειώσουμε ότι η ΝΔ μαζί με τα βουλγαρικά συντηρητικά κόμματα και το ελληνικό υπουργείο Εμπορίου (!) ετοιμάζονται για την διοργάνωση ενός φόρουμ μέσα στον Νοέμβριο με θέμα «ο φιλελευθερι-

«Πολιτικά Βαλκάνια»

σμός ως μέσο των οικονομικών αλλαγών στα Βαλκάνια».

Ο ρυθμιστικός ρόλος των μουσουλμάνων

Πέρα από τα οικονομικά όμως, και το εθνικό πρόκειται να κυριαρχήσει και να παίξει καθοριστικό ρόλο, που μπορεί να προκαλέσει απρόβλεπτες εξελίξεις. Το «μουσουλμανικό κίνημα», στηρίζοντας την κυβέρνηση ή και ακόμη περισσότερο συμμετέχοντας σε αυτήν, αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα και ρυθμιστικό ρόλο (ακόμη κι αν τελικά δεν επιδιωχθεί η υποστήριξή του αλλά προτιμηθούν άλλες λύσεις, ακόμη και η προσφυγή σε νέες εκλογές μέσα σε κλίμα έντασης). Αν και ο μουσουλμανικός πληθυσμός δεν αποτελεί ένα ομογενοποιημένο σύνολο αφού αποτελείται από Τούρκους, Πομάκους και Τσιγγάνους (στα Νότια, Νοτιοανατολικά και Βορειοδυτικά) εν τούτοις εκφράστηκε πολιτικά μέσα από αυτό το κίνημα. Η νέα διάσταση στην υπόστασή του είναι δεδομένη. Το ζητούμενο είναι το πώς θα χρησιμοποιηθεί η πολιτική του έκφραση από το τουρκικό κράτος.

Λίγες μέρες πριν, ο αρχηγός του Αχμέτ Ντογκάν μίλησε για ελβετοποίηση της Βουλγαρίας όχι στο οικονομικό επίπεδο, αλλά, αφήνοντας να εννοηθεί, σε αυτό της ομοσπονδοποίησης —την δημιουργία καντονίων δηλαδή, προσβλέποντας σε αυτονομία των μουσουλμανικών περιοχών.

Τις μέρες πριν τις εκλογές ήρθαν μαζικά για να ψηφίσουν μουσουλμάνοι από την Τουρκία, όπου είχαν καταφύγει κυρίως τα προηγούμενα χρόνια (μετά τις διώξεις του καθεστώτος του Ζιφκωφ).

Τούρκοι διπλωμάτες (ακόμη και με μη επίσημη διαπίστευση, εθεάθησαν στις περιοχές τους ενώ τούρκοι πολιτικοί και οικονομικοί παράγοντες αλώνιζαν δίνοντας υποσχέσεις για επενδύσεις στις περιοχές, που θα σημάνει καλύτερευση της ζωής τους, με ανάλογα πολιτικά ανταλλάγματα φυσικά. Οι σοσιαλιστές αναμένεται να εκμεταλλευτούν το ζήτημα από εθνικιστικής πλευράς. Ήδη το είδαμε αυτό με την ισχυρή τους παρουσία, έναντι της ΕΔΔ, στις μουσουλμανικές περιοχές.

Μέσα στο επόμενο τρίμηνο είναι και οι προεδρικές εκλογές. Η υποστήριξη του σημερινού προέδρου Ζέλιο Ζέλεφ από την

ΕΔΔ είναι δεδομένη.

Ένας τέτοιος συνδυασμός, Ζέλεφ στην προεδρία και ΕΔΔ στην κυβέρνηση, με την μουσουλμανική υποστήριξη, καθορίζει στα σίγουρα διαφοροποίηση της εξωτερικής πολιτικής του βουλγαρικού κράτους, ταυτιζόμενη πλέον περισσότερο με τα Βορειοαμερικανικά συμφέροντα και αναπτύσσοντας καλύτερες σχέσεις με το τουρκικό κράτος.

Θα αφηθεί κατά μέρος ο περιώνυμος άξονας Αθήνας - Σόφιας.

Προκαθορισμός τέτοιας πολιτικής αποτελεί η δήλωση στον υπογράφοντα του επικρατέστερου για την πρωθυπουργία Φιλίπε Ντιμιτρώφ: «*Η καλύτερη πολιτική για τις Βαλκανικές χώρες θα είναι αν καθήσουν όλες μαζί και συζητήσουν τα βαλκανικά προβλήματα. Για την τετραμερή διάσκεψη της Αθήνας υπήρχαν ενστάσεις για την διαδικασία. Μεταξύ τους οι χώρες είναι δυνατόν να συζητούν θέματα, αλλά η κυριότερη διαδικασία για μας είναι οι τελικές αποφάσεις να ληφθούν οπωσδήποτε μεταξύ των Βαλκανικών χωρών.*»

Ακόμη πιο ξεκάθαρος ο Στέφαν Σάβωφ, υποψήφιος για το υπουργείο Εξωτερικών: «*όχι άλλοι άξονες στα Βαλκάνια*». Σαφώς διαφορετική πολιτική από αυτήν των σοσιαλιστών. Ο επικεφαλής τους Αλεξάντερ Λίλωφ χαρακτήρισε τον άξονα Αθήνας - Σόφιας ως «*σταθεροποιητικό παράγοντα στα Βαλκάνια*».

Από την άλλη, ενδεικτική των προθέσεων είναι δηλώσεις του προέδρου Ζέλιο Ζέλεφ, σε συνέντευξή του σε αλβανόφωνη εφημερίδα του Κοσσυφοπεδίου, δύο μέρες πριν τις εκλογές όπου υποστήριξε ότι: «*η Βουλγαρία είναι έτοιμη να θεσπίσει ευρεία συνεργασία με την Δημοκρατία της Μακεδονίας σε έκταση που θα κάνει τα σύνορα τυπικά μόνο*».

Μια «νέα τάξη πραγμάτων» αρχίζει να δρομολογείται λοιπόν και στα νοτιοανατολικά Βαλκάνια, χρησιμοποιώντας το «Μακεδονικό» και το «Μουσουλμανικό».

Η επισημοποίησή τους από τις εξουσίες, στην κατεύθυνση των εθνικιστικών διαχωρισμών και του κοινωνικού κατακερματισμού, για την χειραγώγηση λαών και κοινωνιών, είναι πρόδηλη. Η κοινωνική συνύπαρξη ενάντια σε αυτά, και συνάμα ο αγώνας για την κοινωνική απελευθέρωση, είναι η μόνη πραγματιστική λύση, όσο κι αν φαντάζει μακρινή. □

του Μπάμπε Μπίκα

Νέα Οικολογία

Τεύχος 84, Οκτώβριος 1991

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ. 36.19.837

Η ΕΠΤΑΕΤΙΑ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑΣ

Δημήτρης Κωστόπουλος: Μετά επτά έτη Σμάρω Γιαννακοπούλου: Σύμβολο αισιοδοξίας
Πολιτικά κείμενα των: Γ. Παρασκευόπουλου, Ν. Καίσαρη, Δ. Τσαντίλη, Κ. Καλεσάκη
Μιχάλης Μοδινός: Στο δρόμο για το Ρίο
Μιχάλης Παπαγιαννάκης: Ευρωοικολογικά
Γιάννης Σακιώτης: Η Γιουγκοσλαβία και ο ρόλος της Ελλάδας
Γιάννης Παρασκευόπουλος: Ποιος φοβάται την «άλλη» Μακεδονία;

ΦΑΚΕΛΟΣ ΠΕΤΡΟΛΑ

Ένας ακόμα βραχνάς για το θρίσαιο, του Θανάση Παπακωνσταντίνου
Αρχαία Ελευσίνα: η περιπέτεια μιας πόλης, της Εύης Πανοπούλου
Η Ελευσίνα κι η Πολιτική: μια συζήτηση, του Γιάννη Παρασκευόπουλου
Πώς φτάσαμε στο δημοψήφισμα, του Χρήστου Χρηστάκη

Γιώργος Ριζούλης: Παραποτάμια δάση και έλη της Κροατίας
Μαριέττα Φριτζ: Ευρωπαϊκό πάρκο στη Ροδόπη;
Ζέφη Κόλλια: Βενεζουέλα: Διατηρώντας μια χαμένη κοιλάδα
Γιάννης Σακιώτης: Ο αέρας του Σάο Πάολο

ΕΝΤΡΟΠΙΑ

Ο θεμελιώδης νόμος της καταστροφικής εξέλιξης, του Κρίστιαν Σούτσε
Ο νόμος της ανοδικής εξέλιξης, του Φρανκ Κάφκα
Γιατί σιωπούμε; του Λόταρ Μάγιερ

ΠΡΟΣΟΧΗ: Η Νέα Οικολογία με την ευκαιρία της επετείου της πρώτης επταετίας της, μετακυλίζει την ημερομηνία έκδοσής της, από την 1η στην 15η κάθε μηνός.

Βαλκανική κρίση και Ελλάδα

Στα Βαλκάνια, κατ' εξοχήν, η Ελλάδα δεν έχει φίλους. Μόνον ανταγωνιστές με παραδοσιακές σε βάρος της εδαφικές βλέψεις. Στερείται σταθερών ερεισμάτων υποστήριξης. Οι συγκλίσεις, που κατά καιρούς εμφανίζονται, είναι απλώς περιστασιακές. Συμβάλλουν σε δυναμικές και όχι στατικές ισορροπίες. Με αφετηρία τα σταθερά αυτά ιστορικά δεδομένα προκύπτει η ακόλουθη ανάλυση των σχέσεων της Ελλάδας με καθένα από τα γειτονικά κράτη, χωριστά και εν αλληλεξαρτήσε, καθώς και των συναφών δυνατοτήτων της εξωτερικής μας πολιτικής.

ΓΙΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ Ο εν εξελί-
ξει διαμελι-
σμός της Γιουγκοσλαβίας μας ενδιαφέρει
κυρίως ως προς την τύχη της Νότιας Σερ-
βίας. Εκεί, στα Σκόπια και το Κοσσυφοπέ-
διο, εστιάζεται το άμεσο ενδιαφέρον μας. Η
απόσχιση της Κροατίας και Σλοβενίας μό-
νον έμμεσα επηρεάζει τα συμφέροντά μας
και μάλιστα όχι αναγκαιώς αρνητικά. Διότι
ναι μεν αποσταθεροποιείται, και μάλιστα με
ευρύτερες επιπτώσεις, ένας χώρος με την
φυσιογνωμία του οποίου είχαμε εξοικειω-
θεί, όπου λειτουργούσε ένα *modus vivendi*,
όμως, παράλληλα, αποδυναμώνεται ένα
κράτος με παραδοσιακές βλέψεις στην ελλη-
νική Μακεδονία, που μεταπολεμικά χρησι-
μοποιούσε τα Σκόπια ως αιχμή αυτής της
πολιτικής. Ωστόσο, προς εξισορρόπηση των
νέων δυναμικών, η παραδοσιακή Σερβία θα
διατηρήσει επαρκή ισχύ ώστε, συνεκτιμω-
μένων και των ανταγωνισμών της με την
Βουλγαρία και την Αλβανία, να προσφέρε-
ται σε υπολογίσιμης σημασίας θετική συ-
νεργασία με την Αθήνα.

Ως προς τα Σκόπια, εύλογα φοβόμαστε,
μήπως, αναγνωριζόμενα σε κυρίαρχο κρά-
τος και με τυχόν μάλιστα συνδρομή εξω-
βαλκανικών παραγόντων και της Τουρκίας,
επιδιοθούν σε μεγαλοϊδεατισμό σε βάρος της
εδαφικής μας ακεραιότητας. Όμως, για
την πληρότητα της εικόνας, θάπρεπε να επι-
σημανθεί ότι η «Δημοκρατία των Σκοπίων»
μόνον ως υποκινούμενος καταλύτης ευρύτε-
ρων βαλκανικών αναμοχλεύσεων θα μπο-

ρούσε να μας απειλήσει. Διότι τα Σκόπια
καθ' εαυτά είναι ασθενής, ίσως θνησιγενής
οντότητα. Δημιούργημα τεχνητό, χωρίς
παράδοση, επάνω σε εδάφη «δανεικά» από
την Σερβία, με ανομοιογενή πληθυσμό (δυ-
όμισυ εκατομμύρια συνονθύλευμα αλληλοϋ-
ποβλεπόμενων Αλβανών, Σέρβων, Σλαβο-
βουλγάρων, Τσιγγάνων, Μουσουλμάνων,
κ.ά.) και οικονομία ασθενέστατη, θάταν δύ-
σκολο να αντέξουν ως κυρίαρχο κράτος, του
οποίου την τεχνητή συνοχή θα εξακολου-
θούσε να συγκρατεί η «μακεδονική» γρα-
φειοκρατία, «*intelligencia*» και «γλώσσα». Βεβαίως, και το Βελιγράδι θα αντιστεκόταν
δυναμικά σε κάθε απόπειρα απόσχισης. Αλ-
λά ακόμη και αν τούτο συνέβαινε, θα ήταν
τελικώς πιθανότατος ο διαμελισμός ανάμε-
σα σε Σερβία, Βουλγαρία και ίσως Αλβα-
νία.

Όμως δεν μπορεί να αποκλεισθεί ότι τα
Σκόπια, με την συνδρομή και εξωβαλκανι-
κών παραγόντων θα επιζούσαν, έστω για
βραχύ διάστημα, ως ανεξάρτητο κράτος.
Το αμεσότερο πρόβλημα που θα αντιμετω-
πιζάμε θα ήταν εκείνο της αναγνώρισης. Σε
κάποιους κύκλους, επίσημους και ημιεπίση-
μους, εξετάζεται σοβαρά το ενδεχόμενο α-
ναγνώρισης σκοπιανής δημοκρατίας υπό ο-
ρισμένες προϋποθέσεις. Συγκεκριμένα:

- Υποστηρίζουν ότι θα δεχθούμε ισχυρή
πίεση για αναγνώριση από την ΕΟΚ και α-
πό τους Αμερικανούς, που άλλωστε φαίνε-
ται ότι ήδη μας παρακινούν προς αυτή την
κατεύθυνση.

- Επικαλούνται την καίρια θέση των Σκο-
πίων για τις χερσαίες και ιδίως οδικές συγ-
κοινωνίες μας με την Ευρώπη.

- Επιχειρηματολογούν ακόμη λέγοντας
ότι το ανίσχυρο των Σκοπίων σε συνδυασμό
με το γεγονός ότι δεν εγείρουμε εδαφικές
διεκδικήσεις δημιουργούν συνθήκες πρόθυ-
μης αποδοχής εκ μέρους τους ελληνικής συ-
νεργασίας και υποστήριξης. Μερικοί μάλι-
στα διαβλέπουν δυνατότητες ελληνικής οι-
κονομικής διείσδυσης και μάλιστα αντλούν
ενισχυτικό επιχείρημα από την δεδηλωμένη
πρόθεση της Σόφιας να αναγνωρίσει κυριαρ-
χία στα Σκόπια. Υποστηρίζουν δηλαδή ότι
συντρέχει ένας επιπλέον λόγος για να ανα-
πτύξει η Ελλάδα σχέσεις με τα Σκόπια, αν-
τίρροπη της βουλγαρικής ελληνική επιρροή.

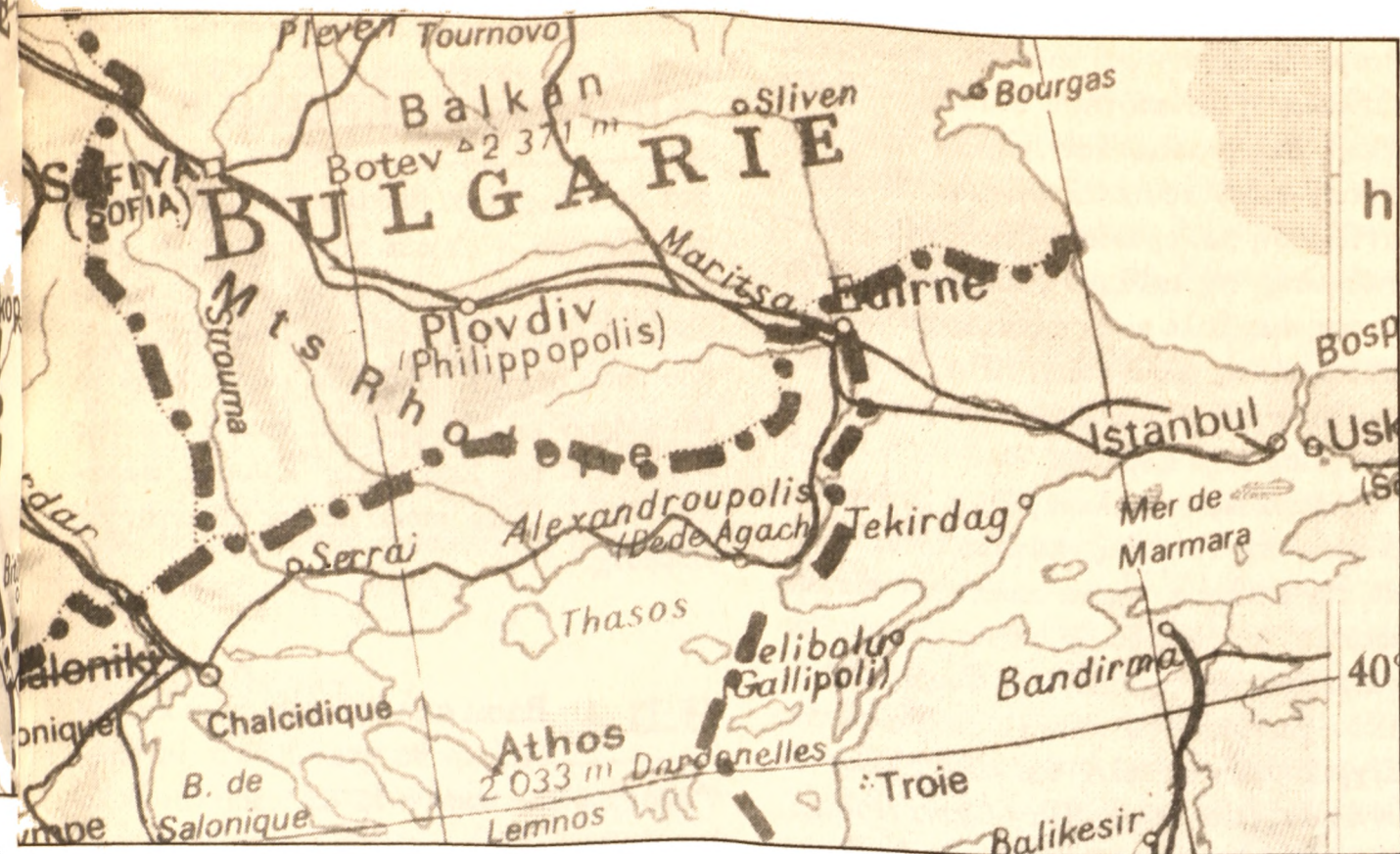
- Όλα αυτά βεβαίως θα μπορούσε να
συμβούν υπό τον όρο ότι τα Σκόπια θα έδι-
ναν πειστικές εγγυήσεις ότι δεν έχουν εδαφι-
κές βλέψεις στην Ελλάδα, ότι αποκηρύσ-
σουν την θεωρία περί μακεδονικού έθνους
και, βεβαίως, ότι θα τροποποιήσουν ανάλο-
γα το όνομα της σημερινής ομόσπονδης Δη-
μοκρατίας.

Στην σχολή της αναγνώρισης μπορεί να
αντιταχθεί ο εξής αντίλογος:

- Το πιθανότερο είναι ότι το κρατίδιο, αν
βέβαια αποσχισθεί από το Βελιγράδι, θα εί-
ναι θνησιγενές και ότι τελικώς, λόγω της
ουσιαστικής πληθυσμικής ανομοιογένειάς
του θα διαμελισθεί.

- Ακόμη και αν διατηρηθεί κυρίαρχο για
κάποιο διάστημα, για τους ίδιους λόγους

του Μιχάλη Δούντα

πληθυσμικής ανομοιογένειας αλλά και ως εκ των διαφορών κουλτούρας, παράδοσης και γλώσσας, οι σχέσεις με την Ελλάδα διαγράφονται μάλλον προβληματικές. Ποιοι θα τις επιθυμούν; Οι Βούλγαροι ή οι Αλβανοί ή οι Τούρκοι και Μουσουλμάνοι κάτοικοι;

● Ακόμη και αν δέχονταν τα Σκόπια τους όρους μας ως προς την ονομασία κ.λπ. θα ήταν αμφίβολο αν θα ετηρούντο μέχρι τέλους.

● Σε περίπτωση κυριαρχίας των Σκοπίων και συνακόλουθης αναπόφευκτης ανάπτυξης διαμεθοριακών σχέσεων, πρέπει να θεωρείται βέβαιο ότι θα αντιμετωπίσουμε μετακίνηση πληθυσμών. Διότι, ανεξάρτητα από άλλους λόγους, πολλοί θα ελκυσθούν από το απλό γεγονός του καλύτερου επιπέδου ζωής στην Ελλάδα. Και η μετακίνηση αυτή θα προκαλέσει νέες καταστάσεις, που θα τις εκμεταλλευόταν ο οποιοσδήποτε διάδοχος των Σκοπίων στην πιθανή περίπτωση τελικού διαμελισμού. Δηλαδή η Βουλγαρία και, πιθανότατα, η Αλβανία.

Θα ήταν ανεπίτρεπτο ιστορικά αν από επιπόλαιες ή έστω περιστασιακά σκόπιμες ενέργειες δημιουργούσαμε νέες εστίες μειονοτικών προβλημάτων. Η Ελλάδα πρέπει να διαφυλάξει ως πολυτιμότεο αγαθό την πληθυσμική ομοιογένεια της χώρας, της οποίας ξένα συμφέροντα επιδιώκουν την νόθευση.

● Εξ άλλου δεν θα έπρεπε να υποτιμάται ο κίνδυνος τυχόν ενεργειών μας ως προς ανα-

γνώριση των Σκοπίων, να δυσαρεστήσουν το Βελιγράδι. Και τις σχέσεις μας με την Σερβία θα έπρεπε να τις προστατεύσουμε και να τις προωθήσουμε ως σημαντικότετο άξονα ισορροπίας στο πλαίσιο των ευπαθών διαβαλκανικών σχέσεων.

Κατά συνέπεια θα έπρεπε προσεκτικά να αναθεωρηθούν οι περί αναγνώρισεως τάσεις, στις οποίες φαίνεται ότι έχουν προσχωρήσει και κάποιοι «νεωτεριστές» του υπουργείου Εξωτερικών. Ό,τι μας υποδεικνύει ο συμμαχικός παράγοντας δεν είναι αναγκαιώς εξυπηρετικό των συμφερόντων μας...

● Ως προς τα συγκοινωνιακά προβλήματα, θα έπρεπε να εξετασθούν με αυστηρώς τεχνικές παραμέτρους και αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων.

Πάντως, οι οποιοσδήποτε μεταμορφώσεις του γεωπολιτικού περί τα Σκόπια τοπίου, θα εξελιχθούν πιθανότατα με βραδείς ρυθμούς λόγω των πολλαπλών αντιπαρατιθέμενων συμφερόντων. Εξ άλλου, «κλειδί», καθοριστικός παράγοντας των εν γένει εξελίξεων, θα είναι η τελική έκβαση της αναμέτρησης της Σερβίας με την Κροατία, Σλοβενία και Βοσνία. Αν η Σερβία εξέλθει συρρικνωμένη μεν, όπως είναι το πιθανότερο, αλλά ακόμη αξιόπιστα ισχυρή με περιφερειακά κριτήρια, τότε στενεύουν τα περιθώρια ευρύτερης βαλκανικής αποσταθεροποίησης. Διότι με κάποια πολιτειακή μορφή θα διατηρηθεί ουσιαστικός δεσμός με τα Σκόπια.

Και ως προς το Κοσσυφοπέδιο, παραδοσιακό επίσης και πλουσιότετο έδαφος της Σερβίας, θα ισχύσουν περίπου όσα και ως προς τα Σκόπια. Και σε αυτή δηλαδή την περίπτωση πιθανότερη έκβαση είναι η διατήρηση της σερβικής κυριαρχίας.

ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ Και εκεί βεβαίως επικρατεί μεγάλη ρευστότητα. Παγίως η Σόφια διεκδικεί το Βουλγαροσλαβικό τμήμα των Σκοπίων. Και θα καταστεί ενεργός η διεκδίκηση σε περίπτωση είτε κυρίαρχου Μακεδονικού κράτους, είτε σερβικής κυριαρχίας. Εξ άλλου, υφέρπουν λανθάνουσες οι βουλγαρικές βλέψεις στην Δυτική Θράκη και θα εκδηλωθούν ενεργές αν προκύψουν πρόσφορες συνθήκες ως εκ της γενικότερης βαλκανικής ζύμωσης. Οι βλέψεις αυτές μας χωρίζουν από την Βουλγαρία. Ωστόσο μας ενώνει η εκ Τουρκίας απειλή.

Κατά συνέπεια και από της πλευράς αυτής επιβάλλεται μεγάλη προσοχή. Διότι δεν θα μπορούσαμε να αποκλείσουμε περιστασιακή σύγκληση Άγκυρας - Σόφιας, κατ'αντανάκλαση μεταβαλλόμενων ισορροπιών ισχύος Άγκυρας - Αθηνών - Σόφιας.

Το πρόσφατο σύμφωνο φιλίας με την Βουλγαρία, είναι, βεβαίως, θετικό γεγονός. Αλλά εξασθενίζει την σημασία του η εσωτερική πολιτική ρευστότητα στην Βουλγαρία και η εν γένει αδυναμία της χώρας. Θα είναι φυσικό να προσφέρεται η Σόφια προς αυτούς που θα μπορούσαν να την βοηθήσουν. Η Τουρκία ήδη παρέχει βοήθεια, και αυτοδυνάμως και ως «πληρεξούσιος» των ΗΠΑ. Και ως ισχυρότερος παράγοντας από την Ελλάδα είναι και πλέον ελκυστική ως «φιλη». Την τουρκοβουλγαρική όμως προσέγγιση ανακόπτουν οι εδαφικές βλέψεις της Άγκυρας με πρόσχημα την προστασία μουσουλμανικής μειονότητας στην Βουλγαρία. Τα στοιχεία αυτά προσδίδουν μεγάλη ρευστότητα στις σχέσεις Σόφιας - Άγκυρας και παρέχουν περιθώρια για πολλά «παιχνίδια». Ως χαρακτηριστικά του πολιτικού τοπίου και των ανησυχιών στην Βουλγαρία επισημαίνονται η αναγνώριση της μουσουλμανικής μειονότητας στην Βουλγαρία ως τουρκικής και η υπολογίσιμη ισχύς και ο συνακόλουθος ρυθμιστικός ίσως ρόλος του

εότατου τουρκομουσουλμανικού κόμματος του αναδείχθηκε από τις πρόσφατες εκλογές τρίτο σε δύναμη.

Ως ένας παράγοντας τουρκικού ενδιαφέροντος για την Βουλγαρία, θα έπρεπε, χάριν της πληρότητας, να αναφερθεί και η δυνατότητα της Τουρκίας να συνδεθεί μέσω Βουλγαρίας με την μεγάλη διευρωπαϊκή οδό Βόρειας Θάλασσας - Ρήνου - Δουνάβειας - Μαύρης Θάλασσας.

Πέραν των γενικότερων εθνικών συμφερόντων που συναρτώνται με τις σχέσεις μας με την Βουλγαρία, ζωτικής σημασίας είναι για μας η βουλγαρική επικράτεια και διότι δι' αυτής διέρχεται εναλλακτική συγκοινωνιακή σύνδεση με την Ευρώπη, χερσαία αλλά και ποτάμια.

Κατά συνέπεια, αν και απολύτως ευκαίριον θα έπρεπε καθόλου να θεωρείται ως δεδομένο το σημερινό επίπεδο σχέσεών μας με την Βουλγαρία. Επιβάλλεται εγρήγορση και διπλωματική φαντασία. Και κυρίως ι-
χύς, που θα καθιστούσε την Ελλάδα αξιόπιστο σύμμαχο και στήριγμα.

ΑΛΒΑΝΙΑ Και τις σχέσεις Αθηνών - Τυράνων βαρύνει ασάφεια κυρίως λόγω των επιδιώξεων εξωβαλκανικών παραγόντων. Στην χειρότερη για μας περίπτωση η Αλβανία θα εμεγεθύνετο διά της προσκτήσεως του Κοσσυφοπεδίου. Τούτο όμως θα προϋπέθετε μέγιστη συρρίκνωση της Σερβίας, ενδεχόμενο που διαγράφεται μάλλον απίθανο. Προβλήματα επίσης θα μας δημιουργούσε η Αλβανία εάν ποτέ συνέτραπε με την Τουρκία προς ενίσχυση των επιδιώξεων της τελευταίας στην Δυτική Θράκη. Μεταξύ άλλων θα μπορούσε να ανακινήσει θέμα αλβανικών μειονοτήτων στην Ελλάδα.

ΡΟΥΜΑΝΙΑ Οι σχέσεις μας με την Ρουμανία θα επηρεασθούν το ολιγότερον από τις βαλκανικές αταράξεις. Επιβάλλεται πάντως η επιδίωξη καλών σχέσεων και ως εξισορροπητικός παράγοντας στο γενικότερο πλαίσιο των βαλκανικών μας σχέσεων. Και ενδεικνύει προσοχή λόγω των «Κουτσόβλαχων».

ΤΟΥΡΚΙΑ Σ' αυτό το άρθρο δεν θα εξετάσθαι το πλέγμα των ελληνoturκικών σχέσεων, που καθορίζονται από αυτόνομους, εκτός Βαλκανίων παράγοντες. Μας ενδιαφέρει η βαλκανική διά-

λοδοξία της Άγκυρας να διαδραματίσει ρόλο περιφερειακής δύναμης στα Βαλκάνια. Ερείσματα αυτής της επιδίωξης της οι μουσουλμανικές μειονότητες και λαοί, από Βουλγαρίας μέχρις Αλβανίας. Ωστόσο λειτουργούν και ισχυροί, ενάντιοι παράγοντες. Δηλαδή η δυνατότητα συσπείρωσης Σόφιας, Βελιγραδίου και Αθηνών προς ανάσχεση αυτού του επεκτατισμού. Επίσης η αντίδραση των ορθόδοξων εκκλησιών έναντι ενίσχυσης της ισλαμικής παρουσίας. Είναι ακόμη αμφίβολο αν τα ενδιαφερόμενα ευρωπαϊκά κράτη, αλλά και οι ΗΠΑ, θα ευνοούσαν ποτέ μία τέτοια επάνοδο της ισλαμικής Τουρκίας στην Ευρώπη.

Σημειωτέον, εξ άλλου, ότι οι βαλκανικές βλέψεις της Τουρκίας υπαγορεύονται και από την επιθυμία της να αποκτήσει εδαφικό έρεισμα για να ενδυναμώσει το αίτημα ευρωπαϊκότητάς της. Διότι η Τουρκία εθεωρείτο Ευρώπη όσο κατείχε τα Βαλκάνια, μέχρι δηλαδή το τέλος του 19ου αιώνα. Εν συνεχεία, μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, επικαλέσθηκε την ταύτισή της με τα δυτικά συμφέροντα, για να ενισχύσει αυτό το αίτημα. Τούτο όμως δεν αρκεί. Της χρειάζεται ευρωπαϊκό έδαφος. Πάντως η Τουρκία αποτελεί την σημαντικότερη απειλή κατά της εθνικής μας ασφάλειας. Οι εκ Βαλκανίων απειλές είναι ήσσονες. Θα μπορούσε να καταστούν πραγματικά επικίνδυνες αν συνδυάζονταν περιστασιακά με τουρκικές επιδιώξεις.

Παράγοντες εκτός Βαλκανίων

ΓΕΡΜΑΝΙΑ Είναι πρόδηλο ότι η Γερμανία, πανίσχυρη, αναθερμαίνει τον παραδοσιακό ηγεμονισμό της. Πέραν της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης ενδιαφέρεται και για πολιτικοοικονομική επιρροή στα Βαλκάνια. Ίσως αποφάσισε να ευνοήσει την αποσχιστική τάση των Σκοπίων, απλώς για να εξασθενήσει την Σερβία, ώστε να διευκολυνθεί, στην μεγαλύτερη δυνατή έκταση, η απόκτηση κυριαρχίας από την Σλοβενία και Κροατία, που πιθανότατα θα διευρύνουν τον γερμανικό χώρο με ένταξή τους στην Αυστρία. Ίσως όμως και να αναβιώνει παλαιό όνειρο άξονα Μακεδονίας - Βουλγαρίας - Τουρκίας.

ΙΤΑΛΙΑ Τηρουμένων των αναλογιών, όσα ισχύουν για την βαλκανική

στην περίπτωση της Ιταλίας. Δηλαδή σημεία αιχμής της ιταλικής πολιτικής είναι η Αλβανία και η Κροατία, ενώ επιθυμεί γενικότερη πολιτικοοικονομική διείσδυση στο σύνολο του βαλκανικού χώρου.

ΣΟΒΙΕΤΙΚΗ ΕΝΩΣΗ Η επιρροή της στα Βαλκάνια έχει βεβαίως δραστικά μειωθεί. Ωστόσο η Ρωσία και ό,τι μένει περί αυτήν είναι εύλογο να διατηρήσουν το παραδοσιακό ενδιαφέρον τους για την περιοχή, που ασφαλώς θα εκδηλωθεί ενεργό όταν το επιτρέψουν οι εξελίξεις και κρυσταλλώσεις στον χώρο της Σοβιετικής Ένωσης, παραμένει πάντα λίαν υπολογίσιμος παράγοντας επιρροής.

Η.Π.Α. Βάσει απλώς υποθέσεων και ενδείξεων θα ήταν δυνατό να υποστηριχθούν τα ακόλουθα ως προς τον ρόλο και τις επιδιώξεις των ΗΠΑ στα Βαλκάνια:

Και κατά την εν εξελίξει περίοδο της αμερικανοσοβιετικής συνεργασίας τα Βαλκάνια εξακολουθούν να ενδιαφέρουν τους Αμερικανούς και κατ' αντανάκλαση των στόχων μιας ρωσικής πολιτικής στο μέλλον.

Κυρίως όμως το βαλκανικό ενδιαφέρον τους θα έπρεπε να εκτιμηθεί στο πλαίσιο του ανταγωνισμού Ευρωπαϊκής Κοινότητας και ΗΠΑ και βεβαίως πάντοτε από γεωστратηγικής σκοπιάς. Αν δεχθούμε ότι οι ΗΠΑ επιθυμούν εξασθένηση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας είναι εύλογο να ενθαρρύνουν την βαλκανική πολιτική της Γερμανίας και Ιταλίας, διότι στο θέμα αυτό θα διαφοροποιούνταν ίσως από την Κοινότητα. Επίσης εύλογο είναι οι ΗΠΑ να θέλουν να διευρύνουν τα ερείσματά τους στα Βαλκάνια, ως μοχλό ενδεχόμενης ενδοβαλκανικής πολιτικής τους. Αυτά φαίνονται πειστικά. Δεν αρκούν όμως για να εξηγήσουν την διαφανόμενη προτίμησή τους για τα Σκόπια. Γιατί επιλέγουν τα μάλλον θνησιγενή Σκόπια, έναντι μιας ισχυρής Σερβίας, που θα ήταν ασφαλώς πρόθυμη να συμπλεύσει με την Washington; Και ασφαλώς δεν πείθει η άποψη ότι απλώς αποστρέφονται τον κομμουνιστή Μιλόσεβιτς. Γιατί με την υποστήριξη στα Σκόπια επιλέγουν να δυσареστήσουν την σταθερή σύμμαχο Ελλάδα; Να υποθέσουμε ότι αποφάσισαν μία νέα τάξη με πρωταρχικό παράγοντα την Τουρκία; Απίθανο. Διότι είναι αμφίβολο ότι θα τους συνέφερε μία τόσο ισχυρή Τουρκία, που εύκολα θα τολμού-

όψεως λογική εξήγηση για την προτίμηση στα Σκόπια. Μήπως απλώς οφείλεται στην επιρροή του μακεδονικού *lobby* και μιας μόδας περί τα δικαιώματα των μειονοτήτων; Εκ των πιθανότερων εκδοχών ίσως είναι εκείνη του μοχλού. Πάντως, επιβάλλεται οι υπηρεσίες μας να διερευνήσουν όσο το δυνατόν καλύτερα την επί του θέματος συλλογιστική των ΗΠΑ.

Συμπέρασμα

Παρά το πολυσύνθετο της βαλκανικής εικόνας διαγράφεται η προοπτική δύο βασικών εστιών επιρροής. Της Σερβίας και της Βουλγαρίας. Σε δεύτερο πλάνο η Ρουμανία και η Αλβανία. Επίσης δύναται να προβλεφθεί επαύξηση της προσπάθειας γερμανικής και ιταλικής επιρροής.

Ακολουθητέα πολιτική

Εν όψει αυτής της νέας βαλκανικής πραγματικότητας η Ελλάδα θα έπρεπε να στραφεί προς τους ακόλουθους στόχους:

- Να επιδιώξει τις καλύτερες δυνατές σχέσεις με τους βαλκανικούς γείτονες στο διμερές επίπεδο. Πρέπει να διαλυθούν οι μεγαλομανείς ψευδαισθήσεις «βαλκανικών ρόλων». Ούτε το τοπίο προσφέρεται λόγω των διασταυρουμένων ανταγωνισμών και εδαφικών βλέψεων, αλλά ούτε και την αναγκαία στρατιωτική ισχύ και οικονομική ευρωστία διαθέτουμε, ώστε να έχουμε καθοριστική επιρροή.

- Το ενδιαφέρον θα έπρεπε να εστιασθεί στην ενίσχυση της Σερβίας σε τρόπο που να περιλάβει όλη την Νότια Σερβία. Παρά τα μεγαλοσερβικά όνειρα είναι προτιμότερη η συναλλαγή με την Σερβία παρά με ένα τυχόν τυχοδιωκτικό κράτος των Σκοπίων, που μεταξύ άλλων θα γινόταν πόλος έλξης πολλών μηχανορραφιών και ανταγωνισμών. Κατά συνέπεια στόχος μας είναι άξονας Αθηνών - Βελιγραδίου.

- Παραλλήλως, πρέπει να ενισχύσουμε τον άξονα Αθηνών - Σόφιας και κυρίως να τον προφυλάξουμε, κατά το δυνατόν, από επικίνδυνες πιέσεις εκ Τουρκίας. Βεβαίως, και στην Βουλγαρία αναζωπυρώνονται εθνικισμοί. Αν όμως ισχυροποιηθεί η Σερβία θα καταστεί παράγοντας σταθερότητας και ως προς την Βουλγαρία υπό την έννοια αντίρροπης πίεσης. Θα απομένει το θρακικό πεδίο. Ο κίνδυνος βρίσκεται στο ενδεχόμενο κάποιας σύμπτωσης συμφερόντων μεταξύ Βουλγαρίας - Τουρκίας. Ωστόσο και από μία τέτοια εξέλιξη η Τουρκία θα έβγαине πιο

ενισχυμένη από την Βουλγαρία και η προοπτική αυτή λειτουργεί ως υπέρ μας αποτρεπτικό.

- Έναντι της Αλβανίας επιβάλλεται λεπτότητα. Πρέπει να της εμπνεύσουμε εμπιστοσύνη. Γι' αυτό τάσεις αυτονομής ή και προσάρτησης της Βόρειας Ηπείρου θα ήταν επικίνδυνοι τυχοδιωκτισμοί, που θα εξαπέλυαν ανεξέλεγκτες δυνάμεις σε βάρος μας, με σημαντικότερο κίνδυνο διατύπωσης αναλόγων αιτημάτων από την Τουρκία ως προς την Θράκη.

- Με την Ρουμανία δεν διαγράφονται προοπτικές ριζικών μεταβολών. Πάντα βεβαίως περιθώρια καλύτερων σχέσεων. Σημασία έχει η Ρουμανία και ως εξισορροπητικός παράγοντας στο διαβαλκανικό πλαίσιο.

- Κατά συνέπεια, η Ελλάδα αποφεύγοντας πολυπραγμοσύνες και διπλωματικές «ονειρώξεις» έχει περιθώρια να ελιχθεί ανάμεσα στο Βελιγράδι και την Σόφια. Σε περίπτωση ανταγωνισμού μεταξύ τους για την Μακεδονία θα έπρεπε κατ' αρχήν να τηρήσει ουδετερότητα. Γενικώς, προσφέρονται διπλωματικές δυνατότητες ισορροπιών εξασφαλιστικών της εδαφικής μας ακεραιότητας.

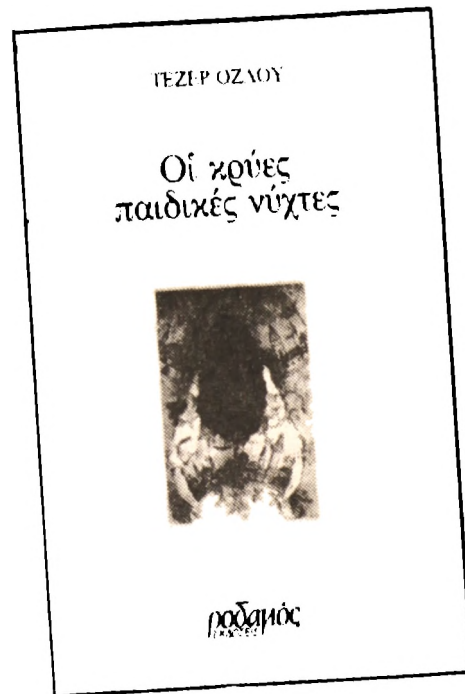
- Στο σημείο αυτό θα έπρεπε να τονισθεί ότι η εντυπωσιακή πληθυσμική ομοιογένεια της Ελλάδας δεν έχει επαρκώς προβληθεί. Είναι στοιχείο που θα έπρεπε να μας εμπνέει περισσότερη αυτοπεποίθηση, ώστε να μην παρατηρούνται, συχνά, φαινόμενα πανικού που και την αξιοπρέπειά μας εκθέτουν και παρέχουν επιζήμια εντύπωση αδυναμίας.

- Ο,τιδήποτε όμως και αν κάνουμε, όσο και αν ελιχθούμε τίποτα δεν θα υποκαταστήσει την ανάγκη στρατιωτικής ενίσχυσης της Ελλάδας. Αξιοπιστη πολεμική δυνατότητα αποτροπής αποτελεί το αναντικατάστατο έρεισμα της εθνικής μας ασφάλειας. Ιδίως σε εποχή αιφνιδίων και ριζικών περιφερειακών αναταράξεων και ανακατατάξεων. Στρατιωτική ικανότητα της Ελλάδας θα λειτουργήσει ανασχετικά και έναντι των τουρκικών επιδιώξεων και ως προς τις βλέψεις των Βαλκανίων.

Παρά την καχεξία της οικονομίας μας και την κοινωνική κάμψη, η ποιοτική ανάπτυξη των ενόπλων δυνάμεων πρέπει να διασωθεί ως υπόθεση ύπατης προτεραιότητας, με παράλληλη τόνωση του εθνικού φρονήματος. Έτσι μόνο θα αντιμετωπίσουμε τις βλέψεις και την επιθετικότητα υπαρκτών δυστυχώς γειτόνων. «Ένα κράτος για να μείνει ελεύθερο πρέπει να είναι τουλάχιστον ισοδύναμο με τους γείτονές του». □

«...Ο Σαϊτ Φαϊκ είναι ο μόνος τούρκος πεζογράφος που περιέγραψε τους ρωμιούς των χρόνων του με τις σωστές τους διαστάσεις... Η Αλεξάνδρα, ο Γιαννάκης, η Μαρικούλα, ο Ιακωβάκης, ο Σταύρος απ' το Γεντί Κουλέ κι ακόμη πόσοι άλλοι σύντροφοί του αγαπημένοι ξεπετιούνται μέσα απ' τα διηγήματά του ολοζώντανοι και αναβιώνουν εκείνη τη μαγική ατμόσφαιρα της Πόλης... Τότε που οι ανθρώπινες σχέσεις ήταν πιο ειλικρινείς, τα παλιά σπίτια ζωντανά, οι συναντήσεις τρυφερές κι οι υπαρξιακές συζητήσεις ανεξάντλητες...»

«...Η Τεζέρ Οζλού, εδώ, με ενάργεια και ρεαλιστική ευαισθησία, μας ταξιδεύει μέσα από τα δικά της παιδικά χρόνια, στη μικροαστική ασφυξία της μεταπολεμικής Τουρκίας, με τρόπο που το προσωπικό της χρέος να ανοίγεται τελικά σε διεθνή μαρτυρία. Οι δύο δεκαετίες, έτσι, αυτή του '50 κι εκείνη του '60, ερμηνεύονται επί της ουσίας, ως προς την καινούργια Τουρκία, και το έργο λειτουργεί πολύ πέρα από τη θεματολογική του αφετηρία...»

Εκδόσεις: Ροδαμός - Αθήνα

Κεντρική διάθεση: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια, Σόλωνος 133, Αθήνα, τηλ. 36.06.305

Η Ευρώπη μπροστά στον πόλεμο

της Τέτας Παπαδοπούλου

Παρά τις αλλεπάλληλες συμφωνίες κατάπαυσης του πυρός ο πόλεμος συνεχίζεται στην Γιουγκοσλαβία που δεν υπάρχει πια...

Ωραία, οι Σέρβοι δεν είναι δαίμονες και οι Κροάτες δεν είναι άγγελοι. Τέτοιες απλουστεύσεις είναι αφελείς. Όμως οι Σέρβοι είναι οι εισβολείς και οι Κροάτες τα θύματα. Επιπλέον οι Κροάτες αποφάσισαν δημοκρατικά (με συντριπτική πλειοψηφία στο δημοψήφισμα) ότι θέλουν να ζήσουν ανεξάρτητοι. Να βάζουμε λοιπόν στην ίδια ζυγαριά τους Σέρβους και τους Κροάτες θα ήταν υποκρισία. Και η Ευρώπη; Η Ευρώπη κοιτάζει τον... πόλεμο, μεσολαβεί χωρίς αποτέλεσμα και διστάζει να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Κροατίας και της Σλοβενίας.

«Στην Ανατολική Ευρώπη διακυβεύεται το μέλλον όλης της Ευρώπης», δήλωνε προ ημερών κατά την διάρκεια της επίσημης επίσκεψής του στο Παρίσι, ο Βάτσλαβ Χάβελ. Και βεβαίως δεν είναι ο μόνος που υποστηρίζει κάτι τέτοιο. Πάντως την σημασία αυτής της μικρής φράσης του προέδρου της Τσεχοσλοβακίας φαίνεται ότι η Ευρώπη δεν την έχει κατανοήσει ή, σαν καλύτερη περίπτωση, την ψευτοκατανοεί... Άραγε χρειάζεται να είναι κανείς Κεντροευρωπαίος, δηλαδή χρειάζεται να έχει υποστεί την «μοίρα» αυτής της περιοχής, για να του είναι η Ευρώπη πολύτιμη, για να μπορεί να αντιληφθεί πόσο και πού σήμερα «διακυβεύεται το μέλλον όλης της Ευρώπης»;

Από τον Αύγουστο σ' ένα τμήμα της Ευρώπης γίνεται πόλεμος. Η Γιουγκοσλαβία έχει μετατραπεί σε ομοσπονδία - φάντασμα και το μεγαλύτερο μέρος της Κροατίας σε πεδίο μαχών. Οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης, ιδίως η Ουγγαρία και η Τσεχοσλοβακία, τρέμουν τις άμεσες συνέπειες που μπορεί να έχει το γιουγκοσλαβικό δράμα σ' αυτές. Στην Βοϊβοδίνα, επαρχία της Σερβίας, ζουν 400.000 Ούγγροι, ενώ οι αποσχιστικές τάσεις των Σλοβάκων ενισχύονται από την διάλυση της γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας. Όλοι ανησυχούν, όλοι εκφράζουν το ενδιαφέρον τους, αλλά... πού είναι η διεθνής κοινότητα; Τι κάνει ώστε να σταματήσει η σφαγή;

Και η Ευρώπη των Δώδεκα, η Ευρώπη που βαδίζει προς το περίφημο 1992, πώς αντιδρά σ' αυτό τον πόλεμο ο οποίος «κομφά» ονομάζεται συχνά γιουγκοσλαβική κρίση; Οι Δώδεκα παρά τις συνεχείς συσκέψεις και διασκέψεις με τα εμπόλεμα μέρη —Σέρβους και Κροάτες— δεν έχουν επιτύχει ουσιαστικά τίποτα. Κάθε τόσο καταλήγουν σε μία συμφωνία εκεχειρίας η οποία παραβιάζεται την ίδια ακριβώς στιγμή που υπογράφεται. Μάλιστα στην διάρκεια της τελευταίας εκεχειρίας... βομβαρδίστηκε ακόμη και το Ζάγκρεμπ, η πρωτεύουσα της Κροατίας.

Αμήχανη, αναποτελεσματική, διηρημένη, η Ευρώπη των Δώδεκα δεν κατόρθωσε —έως τώρα τουλάχιστον— να σταθεί στο ύψος των περιστάσεων. Ούτε μπόρεσε να αποτρέψει την σύρραξη, ούτε μπόρεσε να την σταματήσει. Η αδυναμία της Ευρώπης συνετέλεσε, κατά κάποιον τρόπο, στην κλιμάκωση της βίας στην Γιουγκοσλαβία.

Οι Δώδεκα διστάζουν να πάρουν αποφάσεις που θα τους εμπλέξουν ουσιαστικά στην αναμέτρηση Σέρβων και Κροατών. Προσπαθούν να κρατήσουν αποστάσεις ασφαλείας από την διαλυόμενη Γιουγκοσλαβία, από αυτό το εκρηκτικό μίγμα που δημιούργησαν τα εθνικιστικά πάθη, η οικονομική κατάρρευση, τα ιστορικά μίσση και ο κομ-

μουνισμός. Μοιάζουν σαν να θέλουν να ... ξορκίσουν το κακό! Στέλνουν επί τόπου παρατηρητές οι οποίοι διαπιστώνουν ότι μετά από κάθε συμφωνία κατάπαυσης του πυρός... οι μάχες συνεχίζονται με ακόμη μεγαλύτερη ένταση.

Όταν το 1989 κατέρρευσαν τα ολοκληρωτικά καθεστώτα της Ανατολικής Ευρώπης υπήρχε διάχυτη η εντύπωση —ενδεχομένως λόγω του γενικού ενθουσιασμού— ότι τα σύνορα δεν θα άλλαζαν. Όμως δεν έγινε έτσι. Πέρσι το φθινόπωρο οι δύο Γερμανίες ενώθηκαν. Ένα χρόνο μετά, φέτος στις 6 Σεπτεμβρίου, τα σύνορα στην Ευρώπη άλλαξαν πάλι. Η Λιθουανία, η Λεττονία, η Εσθονία —οι τρεις χώρες της Βαλτικής— απέκτησαν την ανεξαρτησία τους και ήδη συνάπτουν διπλωματικές σχέσεις με την Σοβιετική Ένωση! Πώς αλλάζουν οι καιροί και τα σύνορα...

Στις 25 του περασμένου Ιουνίου η Σλοβενία και η Κροατία κήρυξαν την ανε-

Από την εφημερίδα The Independent

ξαρτησία τους. Από την ημέρα αυτή αρχίζει ο πόλεμος και επιταχύνεται η πορεία της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας. Ο ομοσπονδιακός στρατός (στρατός ελεγχόμενος και καθοδηγούμενος από την Σερβία του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς) εισβάλλει στην Σλοβενία, στις 27 Ιουνίου, αιφνιδιάζεται από την αντίσταση και την οργάνωση της σλοβενικής πολιτοφυλακής. Στο τέλος του καλοκαιριού ο πόλεμος θα απλωθεί σχεδόν σε όλη την Κροατία και έτσι θα μας γίνουν οικεία τα ονόματα πολλών χροατικών πόλεων, όπως π.χ., το Ζαντάρ, το Βούκοβαρ, η Κράινα, το Όσιγιεκ.

«Κανείς δεν εύχεται να φθάσουν τα πράγματα ως εκεί. Πρέπει όμως να γίνει κάποιο θαύμα για να τηρηθεί η νέα συμφωνία κατάπαυσης του πυρός που υπέγραψαν η Σερβία, η Κροατία και ο Γιουγκοσλαβικός στρατός. Διαφορετικά, η Δυτική Ευρώπη ίσως θα υποχρεωθεί μίαν ημέρα να στείλει στρατεύματα για να χωρίσουν τους Σέρβους και τους Κροάτες και να προσπαθήσουν να σταματήσουν τον εφιάλτη των Βαλκανίων». Έτσι άρχισε το τελευταίο άρθρο του στον *Nouvel Observateur*, ο Γάλλος δημοσιογράφος Πιέρ Μπλανσέ, από τους πιο ευσυνειδητούς και έγκυρους, ο οποίος σκοτώθηκε από έκρηξη νάρκης κοντά στο Ζάγκρεμπ, στις 19 Σεπτεμβρίου.

Ο «εφιάλτης των Βαλκανίων», ο φόβος μήπως οι πολεμικές συγκρούσεις επεκταθούν στην Βοσνία - Ερζεγοβίνη, παραλύουν

την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (η αμυντική ευρωπαϊκή οργάνωση της οποίας μέλη είναι οι χώρες της ΕΟΚ πλην της Ελλάδας, Δανίας, Ιρλανδίας) αποφάσισε μετά από συνεχείς συσκέψεις να μην στείλει οποιαδήποτε δύναμη ενόπλων στην Γιουγκοσλαβία. Στις αρχές Οκτωβρίου τα μέλη της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης συμφώνησαν να σταματήσουν οι πωλήσεις όπλων προς την Γιουγκοσλαβία, όπερ σημαίνει ότι έως τότε το εμπόριο όπλων συνεχιζόταν κανονικά... Όμως είναι γνωστό πόσο είναι δύσκολη η εφαρμογή ενός τέτοιου εμπάργκο. Ποιος όμως και πώς μπορεί να ελέγξει αν εφαρμόζεται ή αν παραβιάζεται;

Ωστόσο το ζήτημα δεν είναι καν αν έπρεπε ή όχι να στείλει η Ευρώπη στρατιωτική δύναμη στην Γιουγκοσλαβία. Ας είχε τουλάχιστον κοινή στάση, ας είχε ενιαία πολιτική. Και αυτήν όχι μόνο δεν την είχαν οι Δώδεκα, αλλά οι διαφορές τους ήταν τόσες ώστε απειλήθηκε η συνοχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, όταν στις 25 Ιουνίου η Σλοβενία και η Κροατία κήρυξαν την ανεξαρτησία τους. Οι εσωτερικές αντιπαραθέσεις, οι αντιδράσεις και οι ανταγωνισμοί, π.χ. Γαλλίας και Γερμανίας, ήρθαν με αυτήν την αφορμή στην επιφάνεια.

Η Γερμανία από την πρώτη στιγμή τάχθηκε υπέρ της ανεξαρτησίας της Σλοβενίας και Κροατίας —συνεπώς υπέρ της διάλυσης της Γιουγκοσλαβίας— και ανέλαβε πρωτοβουλίες προς αυτήν την κατεύθυνση. Ζήτησε επίσης να επιβάλλει η ΕΟΚ οικονομικές κυρώσεις στην Σερβία. Όταν στις 4 Οκτωβρίου ο ομοσπονδιακός στρατός εξαπέλυσε γενική επίθεση εναντίον της Κροατίας, η γερμανική κυβέρνηση, θεωρώντας υπεύθυνο αυτής της επίθεσης τον Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς, κατήγγειλε ότι «στο Βελιγράδι έχει εγκατασταθεί στρατιωτική δικτατορία».

Η Γαλλία, μέχρι και τον Αύγουστο, ήταν υπέρ της διατήρησης της ενότητας της Γιουγκοσλαβίας. Σύμφωνα με το επιχείρημα του Φρανσουά Μιττεράν η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας μπορούσε να έχει εκρηκτικές συνέπειες στην γύρω περιοχή. Ωστόσο πίσω από αυτό το επιχείρημα προέβαλλε ο γαλλικός φόβος για την επέκταση της γερμανικής επιρροής στην Σλοβενία και την Κροατία. Πάντως από τον Σεπτέμβριο είναι εμφανής η στροφή της γαλλικής διπλωματίας. Καθώς οι μάχες μαίνονται στην Κροατία, δεν είναι τόσο εύκολο πλέον να μιλά κανείς υπέρ της διατήρησης της ομοσπονδίας.

Η Ιταλία πολλές φορές, και όχι μόνο φέ-

τος το καλοκαίρι, είχε υποστηρίξει την υπόθεση της ανεξαρτησίας της Σλοβενίας και της Κροατίας. Όμως το τελευταίο διάστημα κάτι έχει αλλάξει στην πολιτική της. Ακόμη και ο πάντα πληθωρικός σε δηλώσεις υπουργός Εξωτερικών Τζιάννι ντε Μικελίς είναι εξαιρετικά διστακτικός. Στο μεταξύ τι κάνει η Ιταλία; Ετοιμάζει στρατόπεδα για δεκάδες χιλιάδες πρόσφυγες που ενδεχομένως φθάσουν από την απέναντι πλευρά της Αδριατικής. Φαίνεται πως στην περίπτωση που συμβεί κάτι τέτοιο οι ιταλικές αρχές δεν θα επαναλάβουν την αχαράκτηριστη συμπεριφορά με την οποία αντιμετώπισαν τους Αλβανούς πρόσφυγες στο Μπάρι και το Μπρίντεζι...

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν κατόρθωσε να αποτρέψει τον πόλεμο στην Γιουγκοσλαβία. Η Κοινότητα δεν είχε και δεν έχει ακόμη κοινή εξωτερική πολιτική. Ωστόσο πολλοί διερωτώνται, τι θα είχε συμβεί και ποια τροπή θα είχε πάρει ο πόλεμος, εάν δεν υπήρχε καν η Κοινότητα.

Στις 7 Οκτωβρίου, καθώς έληγε το μορατόριουμ τριών μηνών από την διακήρυξη της ανεξαρτησίας της Σλοβενίας και της Κροατίας, η Γιουγκοσλαβία έπαψε να υπάρχει. Όμως η ανεξαρτησία τους μέχρι στιγμής είναι συμβολική. Καμία χώρα δεν έχει αναγνωρίσει την Σλοβενία και την Κροατία. Όλοι τηρούν στάση αναμονής. Τι θα κάνει τώρα η Ευρωπαϊκή Κοινότητα με την μεσολάβηση της οποίας είχε υπογραφεί το μορατόριουμ; Θα προχωρήσει στην αναγνώριση;

«Αυτόν τον αιώνα πολλά ευρωπαϊκά έθνη απέκτησαν την ανεξαρτησία τους: οι Νορβηγοί, οι Ιρλανδοί, οι Πολωνοί, οι Ούγγροι, οι Ρουμάνοι, μετά, για μικρή περίοδο οι Λιθουανοί, οι Λεττονοί, οι Εσθονοί, οι Ισλανδοί. Η ομοιομορφοποιητική θέληση των ολοκληρωτικών αυτοκρατοριών έκανε τα πάντα για να τα εκμηδενίσει. Όμως τα έθνη αυτά αποτελούν σήμερα την όμορφη ποικιλία της Ευρώπης και χωρίς αυτά η Ευρώπη δεν νοείται. Οι Σλοβένοι και οι Κροάτες έζησαν την ίδια πορεία της εθνικής αναγέννησης. Το κράτος της Γιουγκοσλαβίας ήταν ένα ενδιάμεσο στάδιο αυτής της πορείας που σήμερα ολοκληρώνεται φυσικά», γράφει ο Μίλαν Κούντερα στην έκκλησή του με τίτλο «Πρέπει να σώσουμε την Σλοβενία» (*Le Monde*, 4.7.91).

Η Σλοβενία και η Κροατία περιμένουν να αναγνωρίσει την ανεξαρτησία τους η διεθνής κοινότητα και πρώτη απ' όλους η Ευρώπη. Ακόμη πόσο θα περιμένουν;

dependent (9 Σεπτεμβρίου)

«Οι πολιτικοί κρατούμενοι στην Γιουγκοσλαβία είναι μόνον Αλβανοί»

Μιλούν στο ANTI οι αλβανοί διανοούμενοι από το Κοσσυφοπέδιο Ιντριζ

Κοσσυφοπέδιο, μια μέρα του Σεπτεμβρίου, στην Πρίστινα. Από το σπίτι του Βετόν Σουρόι, προέδρου του κόμματος της Βουλής, χρειάστηκε να περπατήσουμε μία ώρα προς την ανατολική πλευρά της πόλης, όπου ήταν το σπίτι του γραμματέα της «Επιτροπής Διανοομένων για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τις Ελευθερίες». Μας υποδέχθηκαν εγχάρδια ο πρόεδρος της Επιτροπής Ιντριζ Αγιέτι και ο Ζεβούν Τσελάι —Αλβανοί διανοούμενοι του Κοσσυφοπεδίου, δραστηριοποιούμενοι ιδιαίτερα στην διεκδίκηση στοιχειωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου.

Περάσαμε σε ένα μικρό συμπαθητικό γραφείο γεμάτο από βιβλία. «Να, κοιτάξε έχω και βιβλία ελλήνων Συγγραφέων», μου είπε ο Αγιέτι, δείχνοντάς μου μερικούς τόμους με έργα του Αισχύλου και του Ευρυπίδη. Αργότερα μου έδειξε και κάποιο βιβλίο του Γιώργου Ιωάννου. Σε όλα όμως τα σημεία της βιβλιοθήκης ξεχώριζες τα βιβλία του Ισμαήλ Κανταρέ. «Τι είναι για σας ο Κανταρέ;» τον ρώτησα.

«Θεός» μου είπε με μία λέξη, «Θεός». Και συνέχισε: «Πριν αρχίσουμε την συζήτηση θα ήθελα να σας δώσω μερικά φωτογραφικά ντοκουμέντα, διὰ του λόγου το αληθές, αλλά και μια βιντεοταινία με όλα τα γεγονότα που επιβεβαιώνουν την αυθεντικότητα των φωτογραφιών, αλλά και αυτών που θα σας αφηγηθούμε».

Η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από τις διώξεις του αλβανικού πληθυσμού από τους Σέρβους εθνικιστές. Επεσήμαναν ότι βαθύτερη αιτία των διώξεων είναι: «ο τεράστιος φυσικός και ορυκτός πλούτος της περιοχής». Τόνισαν ότι: «το Κοσσυφοπέδιο κατέχει ένα παγκόσμιο ρεκόρ με τις εννέα (9) φυλακές που διαθέτει σε μία έκταση 11.000 περίπου τετραγωνικών χιλιομέτρων» και τέλος αποκάλυψαν τις διώξεις που υφίστανται με τον ειδικό νόμο οι εκπαιδευτικοί, οι πολιτικοί και οι δημοσιογράφοι.

Αλβανοί πολιτικοί κρατούμενοι

Red. ime i prezime	Ime i prezime	Vrijeme u zatvoru	Godina uhapenja	Načelo zatvora
1. Adem Jashari	Kosovski	1,5	1999	Prizren
2. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	4,0	1998	Prizren
3. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	5,0	1999	Prizren
4. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
5. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
6. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
7. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
8. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
9. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
10. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
11. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
12. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
13. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
14. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
15. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
16. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
17. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
18. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
19. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
20. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
21. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
22. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
23. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
24. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
25. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
26. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
27. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
28. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
29. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
30. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
31. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
32. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
33. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
34. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
35. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
36. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
37. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
38. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
39. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
40. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
41. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
42. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
43. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
44. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren
45. Ismet Beut	Ismet Beut (Kosovski)	15,0	1998	Prizren

Ο κατάλογος ονομάτων των Αλβανών πολιτικών κρατούμενων που εκτίουν ποινές κάθειρξης με την κατηγορία: «Αντίσταση ενάντια στην Σερβία και στην Γιουγκοσλαβία». Αναφέρεται η ποινή, η ημερομηνία κατά την οποία καταδικάστηκαν και η φυλακή στην οποία είναι εγκλειστοί.

Εξειδικεύοντας, οι εκπρόσωποι της Επιτροπής μας επισήμαναν:

● Είμαστε η πιο απασχολημένη Επιτροπή στην Ευρώπη, ίσως και σε όλο τον κόσμο. Οι δυνατότητες παρέμβασης, όμως, είναι ελάχιστες. Δεν περνάει μέρα που να μην εμφανίζονται τουλάχιστον 10 περιπτώσεις. Στην πραγματικότητα δεν μας έμεινε τίποτα που να μπορούμε να προστατέψουμε. Φθάσαμε στο οριακό σημείο να αμφισβητείται και το δικαίωμα στην ζωή.

Η πολιτική της βίας και των όπλων που επέλεξε η σερβική ηγεσία απέκλεισε τελείως την ένταξη των αλβανικών μαζών στη Γιουγκοσλαβική κοινωνία. Κάθε απεργία στο Κοσσυφοπέδιο χαρακτηριζόταν αμέσως αντεπαναστατική ενέργεια, κάθε εκδήλωση διαμαρτυρίας εντασσόταν στο πλαίσιο του αλβανικού εθνικισμού. Έτσι το πρόβλημα από κοινωνικό, οικονομικό και πολιτικό μετατράπηκε σε εθνικό.

Ολόκληρη η ηγεσία της περιοχής είναι διορισμένη από τους Σέρβους, χωρίς να έχουμε καμιά δυνατότητα εκπροσώπησης και απόφασης για την ίδια την ζωή μας.

● Η αλβανική γλώσσα είναι υπό διωγμόν. Η κυβέρνηση της Σερβίας την απέκλεισε από το πανεπιστήμιο. Από την αρχή του χρόνου κανείς αλβανός καθηγητής δεν πληρώνεται. Το περιβόητο «κράτος δικαίου» μπορεί να χαρακτηριστεί από το γεγονός ότι κλείνουν τα σχολεία και ανοίγουν φυλακές.

● Αυτή την στιγμή, στην περιοχή της Πρίστινα, υπάρχουν εγκλειστοί στις φυλακές 72 πολιτικοί κρατούμενοι, πολλοί από τους οποίους εκτίουν ποινές μεγαλύτερες των 15 ετών για τις αντιλήψεις τους. Σε ολόκληρη την Γιουγκοσλαβία οι πολιτικοί κρατούμενοι είναι μόνο Αλβανοί: από το 1981 ως σήμερα έχουν καταδικασθεί για τις πολιτικές τους πεποιθήσεις περισσότεροι από 2.500 Αλβανοί. Στις φυλακές οι συνθήκες διαβίω-

Γιουγκοσλαβία

του Πάνου Γρηγοριάδη

Αγιέτι και Ζενού Τσελάι

σης είναι εξοντωτικές. Συχνά βασανιστήρια και άθλια θεοσκότεινα κελιά —τα χαρακτηριστικά του σωφρονιστικού συστήματος.

● Η συνήθης κατηγορία που απαγγέλεται στην αλβανική εθνότητα είναι η «αντίσταση ενάντια στην Σερβία και στην εδαφική ενότητα της Γιουγκοσλαβίας» (νόμοι 114, 134 και 136). Πρόσφατα θεσπίστηκε και ένας ειδικός νόμος για τους Αλβανούς, ο 61Α, που προβλέπει καταδίκη από 1-15 χρόνια για τον Αλβανό που θα ενοχλήσει κάποιον Σέρβο.

● Τον Ιούνιο του 1990, η σερβική ηγεσία έκλεισε την κεντρική εφημερίδα, την «PILINTIA» (Αναγέννηση) και συνέλαβε διευθυντή και συντάκτες. Και τον Αύγουστο του 1990 έβαλαν λουκέτο και στην αλβανική ραδιοτηλεόραση. Σήμερα βγαίνει μόνο μία αλβανόγλωσση εφημερίδα, η «RINISE» (Φωνή της Νεολαίας), αλλά κι αυτή εκδίδεται υπό καθεστώς αυστηρής λογοκρισίας.

ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ: ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Από τις πλέον ευαίσθητες (και ευάλωτες) περιοχές της Γιουγκοσλαβίας είναι το Κοσσυφοπέδιο. Αυτόνομη περιοχή που διοικητικά ανήκει στην Σερβία, μπορεί να εκραγεί σε οποιαδήποτε αλλαγή συσχετισμών στην γιουγκοσλαβική ομοσπονδία ή αλλαγών στην Αλβανία.

Το Κοσσυφοπέδιο είναι η πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή στην Γιουγκοσλαβία με πληθυσμό περίπου 2 εκατομμύρια κατοίκους και έκταση 10.887 τ. χλμ. Αλλά και η πιο καθυστερημένη. Έχει την μεγαλύτερη γεννητικότητα (3,6%) και τη μεγαλύτερη φυσική αύξηση του πληθυσμού (2,24%) στην Ευρώπη, με μέσο όρο μελών οικογένειας 6,6 μέλη (ο γιουγκοσλαβικός μέσος όρος είναι 3,6 μέλη).

Το 90% του πληθυσμού του Κοσσυφοπεδίου είναι Αλβανοί —εκ των οποίων το 20% αναλφάβητοι. Η μέση ηλικία του πληθυσμού είναι 23,5 χρόνια (στην Γιουγκοσλαβία, 31 χρόνια) και οι αγρότες ανέρχονται στο 42,2%. Το 40% του πληθυσμού, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, είναι άνεργοι.

Ιστορικά το Κοσσυφοπέδιο ήταν η κοιτίδα του σερβικού κράτους και πολιτισμού από τον 13ο αιώνα. Αναμφίβολα όμως το πολιτισμικό κέντρο των Αλβανών σε λίγο δεν θα είναι στην Αλβανία, αλλά στο Κοσσυφοπέδιο, όπου η διανομή τους είναι πολύ πιο ισχυρή από την αποστεωμένη και εκμηδενισμένη κομματική «πρωτοπορία» του αλβανικού καθεστώτος, μια και η πορεία πολιτικής ανασυγκρότησής του προχωράει με πολύ βραδύτερους ρυθμούς από ό,τι οι αντίστοιχες εξελίξεις στην αυτόνομη περιοχή της Γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας.

Η ανάδειξη του αλβανικού εθνικισμού σε κυρίαρχη ιδεολογία παράλληλα με την έξαρση του σερβικού εθνικισμού αποτέλεσαν την αιχμή του δόρατος στο πεδίο της αντιπαράθεσης μεταξύ των δύο λαών στο Κοσσυφοπέδιο, επειδή καταπιέζονταν ασφυκτικά από τους Αλβανούς εθνικιστές.

Μετά τον θάνατο του Τίτο το γεγονός που συγκλόνισε την παγκόσμια κοινή γνώμη ήταν η αιματηρή εξέγερση της αλβανικής νεολαίας στο Κοσσυφοπέδιο την Άνοιξη του 1981.

Από το 1981 έως σήμερα πάνω από 25.000 Σέρβοι εγκατέλειψαν την περιοχή.

Το 1986 έγιναν οι πρώτες πορείες των καταδιωγμένων Σέρβων από το Κοσσυφοπέδιο προς το Βελιγράδι.

Οι σφοδρές αντιπαραθέσεις είχαν αρχίσει πολύ νωρίτερα από το 1945, όταν επιβλήθηκε στην περιοχή στρατιωτική διοίκηση γιατί ακόμη δρούσαν οι ανταρτικές ομάδες των αλβανών εθνικιστών που δεν ήθελαν επ' ουδενί λόγο την ένταξή τους στην Γιουγκοσλαβία.

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1987 με την ιστορική 8η σύνοδο της Κ.Ε. της «ένωσης Κομμουνιστών Σερβίας», άρχισε μία νέα εποχή, λόγω της αδιάλλακτης εθνικιστικής γραμμής του προέδρου της Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς.

Τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς, διαγράφηκε από την Ε.Κ. Γιουγκοσλαβίας ο ιστορικός ηγέτης των Αλβανών Κομμουνιστών Φαντίλ Χότζα, ο οποίος υπήρξε αντιπρόεδρος της Γιουγκοσλαβίας και στενός συνέργατος του Τίτο. Αιτία αποτέλεσαν οι ευθύνες που του αποδόθηκαν για την άνοδο του αλβανικού εθνικισμού.

Τελευταία ελπίδα ήταν πλέον ο τριανταπεντάχρονος Αζέμ Βλάσι, πρώην πρόεδρος της νεολαίας της Γιουγκοσλαβίας και πρόεδρος της Ένωσης Κομμουνιστών Κοσσυφοπεδίου. Ο Βλάσι ήταν αποδεκτός ακόμη και από τα ηγετικά στελέχη της Σερβίας.

Την Παρασκευή 18 Νοεμβρίου 1988 πραγματοποιήθηκε μεγάλη συγκέντρωση Αδελφότητας Ενότητας με 100.000 περίπου Αλβανούς διαδηλωτές. Ήταν η πρώτη τόσο μεγάλη διαδήλωση μετά τις αιματηρές διαδηλώσεις του 1981. Εκείνη την ημέρα αναδείχθηκαν ο Αζέμ Βλάσι και η Κατιούσα Γιασάρι σε εθνικούς ηγέτες του αλβανικού πληθυσμού.

Στις 27 Φεβρουαρίου 1989 η απεργία των μεταλλωρύχων της Τρέπτσα αποτέλεσε το αποκορύφωμα της επιδείνωσης στις σχέσεις Σερβίας - Κοσσυφοπεδίου. Τον Μάρτιο του '89 η ηγεσία του Κοσσυφοπεδίου ανατράπηκε και αντικαταστάθηκε από στελέχη πιστά στην πολιτική του Μιλόσεβιτς.

Την ίδια εποχή επιβλήθηκαν τα έκτακτα μέτρα με την ασφυκτική παρουσία του στρατού και της αστυνομίας. Από τις 23 - 27 Μαρτίου ξέσπασαν συγκρούσεις στις οποίες σύμφωνα με επίσημα στοιχεία σκοτώθηκαν 24 Αλβανοί και εκατοντάδες τραυματίστηκαν. Στις 28 Μαρτίου η Βουλή του Κοσσυφοπεδίου ψήφισε κάτω από έκτακτα μέτρα τις συνταγματικές αλλαγές, με τις οποίες η Σερβία έθετε κάτω από τον πλήρη έλεγχό της την περιοχή. Τον Σεπτέμβριο του 1989 άρχισαν οι μεγάλες δίκες των Αλβανών που κατηγορούνται για αντεπανάσταση. Μεταξύ των 15 Αλβανών και ο Αζέμ Βλάσι. Οι δίκες αυτές συνεχίζονται ακόμη και σήμερα.

Λέζει να σημειωθεί ότι τα κόμματα των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου —αν και αποτελούν το 90% του πληθυσμού της περιοχής— δεν έχουν καμία απολύτως συμμετοχή στα κέντρα λήψης αποφάσεων. Τα κόμματα αυτά είναι: η «Δημοκρατική Ένωση Κοσσυφοπεδίου» με πρόεδρο τον Ιμπραχίμ Ρούγκοβα, το «Κόμμα της Βουλής» με πρόεδρο τον Βετόν Σουρόϊ και η «Επιτροπή για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών» οργάνωση κυρίως διανοούμενων με πρόεδρο τον Ιντρίζ Αγιέτι.

Πολύ κοντά στην έκρηξη

Μέσα στην ίδια την ελληνική επικράτεια, η συμπεριφορά της ελληνικής πολιτείας απέναντι σε κρίσιμα εθνικά ζητήματα σφραγίζεται από μία σειρά αλυσιδωτών αποτυχιών: η κατάσταση στην Δυτική Θράκη την τελευταία δεκαετία ολοένα και επιδεινώνεται, ενώ η Άγκυρα αναπτύσσει μεθοδικά την στρατηγική της.

του Τάσου Μπάρλα

Λίγες μόνο μέρες πριν από τις εκλογές της 18ης Ιουνίου 1989, βρεθήκαμε στην Θράκη. Είχαμε τότε διαπιστώσει ότι ενεργοποιείται ένα ηφαίστειο με αφορμή την εμφάνιση χωριστικών «ανεξάρτητων» μουσουλμανικών συνδυασμών στην Ξάνθη και την Κομοτηνή. Και είχαμε εκφράσει την άποψη ότι, παρά την επιφανειακή ηρεμία, κινδύνευαν να ελευθερωθούν δυνάμεις οι οποίες πολύ δύσκολα θα μπορούσαν να ελεγχθούν.

Οι φόβοι μας επαληθεύτηκαν. Σήμερα, δύο χρόνια μετά, η κατάσταση στην Δυτική Θράκη δύσκολα ελέγχεται από την ελληνική πολιτεία. Οι ανεξάρτητοι μουσουλμάνοι βουλευτές της ελληνικής Βουλής επεκτείνουν την σφαίρα δράσης τους έξω από την Θράκη, σε περιοχές όπου υπάρχουν έλληνες μουσουλμάνοι, υποσχόμενοι χρήματα, ρουχισμό, ακόμη και βοήθεια από την ΕΟΚ. Ο κ. Σαδίκ πηγαίνει στην Σύνοδο της ΔΑΣΕ στην Μόσχα και καταγγέλλει την καταπίεση της μουσουλμανικής μειονότητας της Θράκης, υποστηρίζοντας για πολλοστή φορά ότι είναι «Τούρκος»: ο έτερος των βουλευτών, ο κ. Φαίχογλου, υποστηρίζει στην Αθήνα πως ό,τι είναι ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως για τους χριστιανούς, είναι ο Μουφτής Ξάνθης για τους μουσουλμάνους.

Όλες αυτές και άλλες πράξεις των δύο βουλευτών, παίρνουν μεγάλες διαστάσεις από τον μειονοτικό τύπο, ο οποίος με μεγάλη απήχηση στους μουσουλμάνους της Θράκης, πυροδοτεί την όξυνση στις σχέσεις μεταξύ του χριστιανικού και του μουσουλμανικού στοιχείου.

Η τουρκική προπαγάνδα

Αλλά ας δούμε το πρόβλημα από την αρχή. Όλες οι ελληνικές κυβερνήσεις χρησιμοποίησαν την μειονότητα, πριν από τις ε-

καστοτε εκλογές, προς άγραν ψήφων. Και αυτό γινόταν με την χορήγηση μικρού αριθμού αδειών (οικοδομικών, αγροτικών αυτοκινήτων, τρακτέρ). Η κατάσταση αυτή όμως δεν μπορούσε να κρατήσει για πάντα: σε συνάρτηση δε με το συνεχώς αυξανόμενο και συστηματοποιημένο ενδιαφέρον της Άγκυρας για την περιοχή, η πόλωση προς την ελληνική πολιτεία άρχισε να γίνεται περισσότερο από ποτέ άλλοτε έντονη.

Η προπαγάνδα της Τουρκίας, μέσω του μειονοτικού τύπου, αμφισβητεί ανοικτά πια κυριαρχικά δικαιώματα της ελληνικής πολιτείας. Σε κύριο άρθρο της εφημερίδας ΑΚΙΝ, π.χ. στιγματίζεται ο όρος «μειονότητα» σαν εφεύρημα της ελληνικής πολιτείας, και προβάλλεται ο όρος «Κοινότητα», κατά παράβαση βέβαια της Συνθήκης της Λωζάννης.

Αμφισβητείται από τους μουσουλμάνους βουλευτές και την σκληρή ηγεσία της μειονότητας ο διορισμός από την ελληνική πολιτεία των Μουφτήδων της Ξάνθης και της Κομοτηνής. Υποστηρίζουν ότι πρέπει να εφαρμοστεί ο Ν. 2345/20, ο οποίος προβλέπει την εκλογή των Μουφτήδων ως νόμος της Συνθήκης της Λωζάννης. Και το υποστηρίζουν παραπλανητικά, ξέροντας ότι νόμος του 1920 δεν μπορεί να αποτελεί μέρος της Συνθήκης της Λωζάννης (1923).

Γνωρίζουν δε ακόμη πολύ καλά ότι ο νόμος αυτός δεν έχει εφαρμοστεί ποτέ, ως αντιθετος προς την ισλαμική παράδοση. Πουθενά στον κόσμο οι Μουφτήδες δεν εκλέγονται αλλά παντού διορίζονται από την πολιτεία. Αν εφαρμοστεί μάλιστα ένας αντίστοιχος νόμος στην Τουρκία, θα είναι τόσοι οι Κούρδοι και οι Σιίτες Μουφτήδες που θα εκλεγούν, που ούτε να το διανοηθεί θέλει η Άγκυρα. Οι υποστηρίζοντες την εκλογή του Μουφτή, ξεχνούν ότι πρέπει να γνωρίζει αραβική γραφή και να έχει πραγματοποιή-

σει ισλαμικές σπουδές, προσόντα τα οποία ο προστατευόμενός τους «ψευτομουφτής» Ξάνθης Μεχμέτ Αγγά δεν διαθέτει.

Σε άρθρο του στην εβδομαδιαία τουρκόφωνη εφημερίδα της Κομοτηνής «Γκερτσέκ» ο Μεχμέτ Αγγά υπογράφει ως Μουφτής Ξάνθης, χωρίς να υπάρξει οποιαδήποτε αντίδραση από την ελληνική πολιτεία. Ως αντίδραση μάλιστα προς τους διορισμούς των Μουφτήδων, κάποια άτυπη «Ανώτατη Μειονοτική Επιτροπή» απαγορεύει στους μουσουλμάνους να προσευχηθούν κλείνοντας τα τεμένη και πραγματοποιεί συγκεντρώσεις διαμαρτυρίας της μειονότητας.

Είναι τέτοια η προπαγάνδα της Άγκυρας, που κάποιος «Σύλλογος Αλληλεγγύης Τούρκων Δυτικής Θράκης», πραγματοποίησε διαμαρτυρία για επεισόδια που συνέβησαν σε μια τέτοιου είδους συγκέντρωση στην Ξάνθη, και μάλιστα εκπρόσωπός του, κατέθεσε μαύρο στεφάνι στην πύλη του ελληνικού προξενείου της Φραγκφούρτης, γεγονός που πήρε μεγάλη δημοσιότητα από τα γερμανικά μέσα ενημέρωσης.

Τα «μυστήρια» της ελληνικής πολιτείας

Πώς αντιδρά η ελληνική πολιτεία στην πολύπλευρη και πολυμέτωπη προπαγάνδα της Άγκυρας και των ανθελληνικών στοιχείων της Δυτικής Θράκης; Απ' ό,τι μπορέσαμε να καταλάβουμε τις λίγες ημέρες που μείναμε εκεί, τις αντιδράσεις της τις διέπει μία υποτονικότητα καθώς και μία προσπάθεια να μην βγει το πρόβλημα στην επιφάνεια. Γεγονός με το οποίο ευθυγραμμίζονται και τα κόμματα της αντιπολίτευσης, που συνεχίζουν να μην έχουν πολιτική για τις ευαίσθητες αυτές περιοχές, και επαναλαμβάνουν συνέχεια την μαγική λέξη ανάπτυξη. Η ανάπτυξη όμως μίας περιοχής

είναι ένα σύνθετο θέμα, ενώ οι λύσεις είναι λογικό να διακρίνονται από κάποια αμεσότερα αποτελέσματα.

Ο νομάρχης Ροδόπης κ. Καραχάλιος, σε μία συνομιλία που είχαμε μαζί του, μας τόνισε ότι όλα πηγαίνουν καλά, αντιθέσεις σοβαρές δεν υπάρχουν, καθώς επίσης και ότι το κόμμα που ίδρυσε ο κ. Σαδίκ δεν έχει ερείσματα στην μειονότητα λόγω της διάστασης των απόψεων ανάμεσα στους μουσουλμάνους.

Οι απόψεις αυτές όμως έρχονται σε πλήρη αντίθεση με αυτό που υποστηρίζεται από τον χριστιανικό πληθυσμό ειδικά της Ροδόπης. Ότι, δηλαδή, το τουρκικό προξενείο

τον νομάρχη Ροδόπης να δίνει πριν τις δημοτικές εκλογές 700 νέες κυνηγητικές άδειες στους μουσουλμάνους, και να καταγγέλεται βέβαια γι' αυτό από τον Μητροπολίτη, ή, ακόμη, δημοτικό συνδυασμό να εξαγγέλει και αυτός προεκλογικά την αναμετάδοση τουρκικού ιδιωτικού καναλιού της Κωνσταντινούπολης; Με τη νίκη μάλιστα του συνδυασμού, η αναμετάδοση ξεκίνησε, και μπορεί στην αρχή το κανάλι να μην «έκανε πολιτική», τώρα όμως και Τουρκοκύπριο ανταποκριτή με αγγλικό διαβατήριο έχει στην Θράκη, και καθημερινά μεταδίδει τις ανθελληνικές δηλώσεις των κ.κ. Σαδίκ και Φαίκογλου.

σουλμάνων της Θράκης από τον κ. Σαδίκ δείχνει να πετυχαίνει, χωρίς να υπάρχει αντίδραση από την ελληνική πολιτεία. Ό,τι κατάφεραν την προηγούμενη δεκαετία με τους Πομάκους, φαίνεται ότι ίσως το πετύχουν και με τους Αθιγγανούς, αφού ούτε σε αυτό έχει να αντιπαραταχθεί μία κάποια πολιτική από την επίσημη πολιτεία.

Οι Αθίγγανοι μουςουλμάνοι της Θράκης, τους οποίους οι οθωμανικές πηγές θεωρούν ξένη εθνότητα προς τους Τούρκους, είναι σήμερα 23.000 άτομα (από 9.000 στην Ξάνθη και στην Κομοτηνή, και 5.000 στον Έβρο). Οι Αθίγγανοι αυτοί, οι οποίοι δεν έχουν σχέση με αυτούς της Αθήνας, ήταν χριστιανοί κατά την εποχή του Βυζαντίου και στην συνέχεια, έπειτα από πιέσεις εξισλαμίστηκαν!

Η προσπάθεια προσεταιρισμού τους έχει αρχίσει από το 1973 όταν ο τότε πρέσβης της Τουρκίας υπέδειξε στους ομόθρησκούς του να είναι διαλλακτικοί απέναντι στους Αθιγγανούς. Και παρουσιάζεται το φαινόμενο σήμερα, πολλοί από τους Αθιγγανούς που εγχαθίστανται στην Αλεξανδρούπολη να γίνονται μουσουλμάνοι.

Και είναι φυσικό φαινόμενο αυτό, όταν κατά την διάρκεια συνεδρίου για την Θράκη στην Αλεξανδρούπολη, που διοργάνωσε το Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, και σε συζήτηση μετά την εισήγηση του κ. Ευστράτιου Ζεγγίνη (απ' όπου και τα παραπάνω στοιχεία), Ο Πρωτοσύγγελος Μαρωνείας και Κομοτηνής κ. Δημήτριος Βασιλειάδης δηλώνει: «Από το πολιτιστικό επίπεδο ξεκινάει ο μη εκχριστιανισμός των Αθιγγάνων (...) από συμφέρον γίνονται χριστιανοί, καθώς έπειτα, έρχονται να εισπράξουν τα αρχύρια της βαπτίσεώς των (...) είναι υποχρεωμένη η ελληνική κοινωνία να κρατήσει φραγμούς απέναντι στους Αθίγγανους».

Όταν τα Βαλκάνια έχουν αρχίσει να γίνονται ξανά η πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης, εμείς όχι μόνο δεν έχουμε να αντιπαρατάξουμε μία ενιαία εθνική στρατηγική στις ευαίσθητες περιοχές μας, αλλά ακόμη και πληθυσμούς που ήταν ιστορικά κοντά μας τους απομακρύνουμε, δημιουργώντας τους τέτοιες συνθήκες διαβίωσης, και αντιμετωπίζοντάς τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνονται εύκολη λεία στις βλέψεις της Αγκυρας.

Για να αντιμετωπίσουμε τις επιθέσεις αυτές, πρέπει να αντιπαρατάξουμε μία πολιτική χωρίς μικροπολιτικές σκοπιμότητες, βασισμένη πάνω σε τέτοια στοιχεία που να εξασφαλίζει ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις σε όλους. Γιατί, έφτασε ο καιρός όλοι να καταλάβουν ότι η έλλειψη στρατηγικής φέρνει υποχωρήσεις, και αυτή που ισχυροποιείται περισσότερο είναι πάντα η αντίπαλη πλευρά.

bu mücadelenin Allah için, Kur'an ve İslâm
için ve İslâmın Rast - m
had --

GERÇEK

BATİ TRAKYA TÜRKLERİNİN FİKİR VE KÜLTÜR GAZETESİDİR
Sayısı: 50 Drahmidir

PERŞEMBE
19
EYLÜL 1991

İ Kuruluşu: 1977

Allah'tır. Doğruların yardımcısı Hz. Muhammed (s.a.v.) kimsenin

muhabbetlerimi hepini

ΓΚΕΡΤΣΕΚ:
τουρχόφωνη
εβδομαδιαία
εφημερίδα της
μουσουλμανικής
μειονότητας που
εκδίδεται στην
Κομοτηνή.

Allah'tır.
Selâm sevgi ve muhabbetlerimi hepini
ze ayrı ayrı iletirken, mücadeleci Din Gö-
revlilerinin gösterdikleri kararlılıkları
nı kutlarım. Mübarek Mevlid Kandilinizi
tebrik eder, bütün İslâm âlemine ve hassa-
ten Müslüman Türklerine hayırlara, barış
ve sevgiye vesile olmasını Yüce Mevlâdan
niyaz eylerim.

İskeçe Müftüsü:Mehmet Emin AGA

ασκεί στην ουσία συνδιοίκηση με την ελληνική Πολιτεία στην Θράκη! Υπερβολή; Τα παραδείγματα που ακολουθούν πείθουν για το αντίθετο.

Η αντιμετώπιση των χριστιανών στα καθημερινά (καταπατήσεις εδαφών, τροχαίες παραβάσεις, κ.λπ.) π.χ. είναι τελείως διαφορετική από αυτή των μουσουλμάνων, προς όφελος βέβαια των δευτέρων. Κατά την διάρκεια της επίσκεψης του πρωθυπουργού κ. Μητσοτάκη στην Θράκη, χριστιανοί πολίτες της Κομοτηνής προσπάθησαν να σηκώσουν πανώ που έγραφε: «Ναι στους Έλληνες μουσουλμάνους, όχι στους πράκτορες της Άγκυρας». Απαγορεύτηκε όμως η ανάρτησή του με τη δικαιολογία ότι υπάρχει εντολή άνωθεν.

Τα παραδείγματα αυτά, μαζί με τις συνεχιζόμενες μικροπολιτικές διαμάχες έχουν κουράσει τον χριστιανικό πληθυσμό. Και βέβαια πώς να μην κουραστεί όταν βλέπει

Πόντιοι και Αθίγγανοι: απώλειες...

Το αποτέλεσμα όλων αυτών είναι να υπάρχει μια τάση φυγής των κατοίκων της Θράκης προς την Θεσσαλονίκη και την Αθήνα. Οι οικοδομικές άδειες μειώνονται, και πολλά νέα ζευγάρια προτιμούν να επενδύσουν τα χρήματά τους μακριά από την περιοχή τους.

Οι όποιες προσπάθειες έγιναν, με τους Πόντιους, δεν είχαν επιτυχία. Οι λίγοι που ήρθαν στην Θράκη αναγκάζονται σιγά - σιγά να την εγκαταλείπουν λόγω αδυναμίας ευρέσεως εργασίας. Οι επενδύσεις είναι λίγες και τα εργατικά χέρια πολλά. Έτσι αντί να πηγαίνουν οι Πόντιοι στην Θράκη, συνωστιζονται στις πλατείες της Αθήνας.

Και ενώ η προσπάθεια μεταφοράς των Ποντίων στην Θράκη απέτυχε, η προσπάθεια προσεταιρισμού των Αθιγγάνων μου-

Η σιωπή της πόλης

της Σλαβένκα Ντράκουλιτς

● Δημοσιογράφος και συγγραφέας —τα μυθιστορήματά της έχουν μεταφραστεί σε αρκετές γλώσσες— η Σλαβένκα Ντράκουλιτς, γεννήθηκε στο Φιούμε αλλά ζει και εργάζεται στο Ζάγκρεμπ. Στην «σιωπή της πόλης» η Κροάτισσα συγγραφέας καταγράφει με τον δικό της λογοτεχνικό τρόπο τον βομβαρδισμό του Ζάγκρεμπ από τους Σέρβους.

Μάζεψα τα χαρτιά μου, τον κομπιούτερ και μαζί με τα δύο σκυλιά μου εγκατέλειψα το Ζάγκρεμπ. Ήταν μία ηλιόλουστη φθινοπωρινή μέρα, Τρίτη 17 Σεπτεμβρίου, τρίτη μέρα που ο πόλεμος στην Κροατία έφθασε, τελικά, στην πρωτεύουσα. Τώρα βρισκόταν εδώ, μετά από μήνες και μήνες προσμονής, εικασιών, συγκρούσεων που ολοένα και πλησίαζαν, φόβου που μεγάλωνε. Σκεφτόμασταν, χωρίς κανένα βάσιμο λόγο, ότι δεν θα μπορούσε να συμβεί —όχι στο Ζάγκρεμπ. Το Ζάγκρεμπ είναι κάτι το διαφορετικό από το Βούκοβαρ, το Όσιγιεκ, την Πετρίνια, αλλά και από τις παλιές πόλεις των Αδριατικών ακτών όπως το Σπλιτ ή το Σεμπένικο ή η Ζάρα. Δεν είναι μονάχα μία πόλη ενός σχεδόν εκατομμυρίου κατοίκων αλλά η πρωτεύουσα που συντονίζει τη ζωή ολόκληρης της Δημοκρατίας. Πιστεύαμε ότι ο τεράστιος οργανισμός της δεν θα μπορούσε να καταστραφεί τόσο εύκολα, ο ιστός της να κομματιαστεί, οι ζωτικές λειτουργίες της να παραλύσουν. Πριν από κείνη την μέρα, παρ' όλο που είχαμε δει να βομβαρδίζουν το Όσιγιεκ, δεν υποψιαζόμασταν πόσο εκτεθειμένη και τρωτή θα μπορούσε να είναι οποιαδήποτε πόλη.

Η Κυριακή κύλησε ήσυχη και λίγο υγρή. Στο δρόμο που έμενα τα φύλλα της μεγάλης καστανιάς άρχιζαν να παίρνουν ένα καστανό χρώμα ίδιο με εκείνο της σκουριάς, της σκουριάς που προμηνύει την έλευση των παγετών του χειμώνα. Είχα καλέσει σε γεύμα μία φίλη και γέλασα όταν την είδα να έρχεται κουβαλώντας μαζί της μία μικρή τσάντα με τα χαρτιά της, ζεστά ρούχα, μπισκότα και ένα μπουκάλι νερό, ακριβώς όπως μας συμβούλευε να κάνουμε η πολιτική εθνοφρουρά στην περίπτωση που θα έπρεπε να κρυφτούμε σε καταφύγιο ή σε υπόγεια εξαιτίας μίας αεροπορικής επιδρομής. Ετοίμασα μία μακαρονάδα δίχως σάλτσα και ένα μπουκάλι κόκκινο *cabernet*. Μόλις καθήσαμε να φάμε ακούσαμε εκείνον τον παράξενο, ανησυχητικό ήχο.

Θυμάμαι το πηρούνι μου στα μέσα της διαδρομής προς το πιάτο: το κρατώ εκεί για μια ατέλειωτη στιγμή, σαν μία άγνωστη δύναμη να με εμπόδιζε να το αφήσω κάτω. Μόνο τότε ακούμε τον αεροπορικό συναγερμό, ένα παρατεταμένο ουρλιαχτό που μέχρι εκείνη την στιγμή είχαμε μάθει να αναγνωρίζουμε μόνο στην τηλεόραση. Ήξερα τι περίμεναν από μας, να τρέξουμε στο πιο κοντινό καταφύγιο και να κρυφτούμε. Εμείς, αντίθετα, επιστρέψαμε κι οι δύο στο τραπέζι της κουζίνας και μείναμε καθισμένες εκεί να ακούμε τον βόμβο των Μιγκ που πετούσαν χαμηλά πάνω από τα κεφάλια μας.

Δεν φοβόμουν, ούτε ένιωθα πανικό. Τίποτα. Ούτε το παραμικρό ίχνος ταραχής. Ένιωθα να ανοίγεται στο στήθος μου ένα κενό σαν μία τρύπα, κάθε στιγμή που περνούσε τα πόδια μου γίνονταν όλο και πιο βαριά, βαριά σαν πέτρες. Στο μυαλό μου ερχόταν μία εικόνα που είχα δει στην τηλεόραση, σε ένα από τα τόσα ρεπορτάζ από τις περιοχές του πολέμου. Φαινόταν ένα σπίτι χωρίς στέγη. Η πρώτη λήψη είχε γίνει από έξω —μία χαμηλή κατασκευή ελάχιστα ασβεστωμένη— η επόμενη στην κρεββατοκάμαρα. Υπήρχαν δύο κρεβάτια με μάλλινες κουβέρτες, μαξιλάρια και σεντόνια. Όλα ήταν τακτοποιημένα ως κι οι κουρτίνες βρισκόνταν ακόμη στα παράθυρα με τα σπασμένα τζάμια. Έλειπε όμως η στέγη, σαν κάποιος να ξέχασε να την τοποθετήσει εκεί. Ή πιο απλά σαν να την πήρε και να έφυγε. Μόνο μερικά σπασμένα τούβλα και μία λεπτή σκόνη αιωρούμενη πάνω από το δωμάτιο αποκάλυπτε ότι παρ' όλα αυτά, η στέγη κάποτε υπήρχε —ίσως μονάχα λίγες ώρες πριν την τηλεοπτική λήψη. Η κρεββατοκάμαρα με τα δύο κρεβάτια τακτοποιημένα, ανυπεράσπιστα κι εκτεθειμένα μου φαινόταν ότι απεικόνιζε την ζωή μου: την διαστροφή του πολέμου που μας ανακατώνει τα άντερα, αποσπώντας μας με την βία από την προσωπική μας ζωή, μεταμορφώνοντας τις ζωές μας σε ένα άδειο κουφάρι. Ο πόλεμος γινόταν στο κεφάλι μου, στα πόδια μου, στο τραπέζι, στο πιάτο με την μακαρονάδα που κρύωνε.

Σαν παράλυτες, η φίλη μου κι εγώ, εξακολουθούσαμε να μένουμε καθισμένες, περιμένοντας. Τις βόμβες να πέσουν. Ή την λήξη του συναγερμού. Εκείνη την στιγμή κατάλαβα ακριβώς την σημασία της μοίρας. Ξέρεις ότι είναι αυτή, δεν έχεις πια καμιά επιλογή, λύση ή διαφυγή, και συ δεν είσαι καν τρομοκρατημένος, δεν προσπαθείς ούτε καν να αντισταθείς, αλλά είσαι έτοιμος για ο,τιδήποτε φέρνει μαζί της η επόμενη στιγμή. Ακόμη κι αν φέρνει τον θάνατο.

Όταν ο συναγερμός έληξε, η πόλη βυθίστηκε στο σκοτάδι. Μία τεράστια δύναμη, η δύναμη του πολέμου αφαίρεσε όλα τα φώτα από τα παράθυρα κι από τους δρόμους της πόλης. Το πρώτο βράδυ του ολικού *black out* έφερε στην μνήμη μου την περσινή έλλειψη ενέργειας, όταν έπρεπε να εξοικονομήσουμε ηλεκτρισμό, περνώντας δύο ή τρία απογεύματα την εβδομάδα με το φως των κεριών, τυλιγμένοι στο σκοτάδι σαν σε ένα κατάμαυρο βελούδινο σάλι. Εκείνη τη νύχτα της Κυριακής έβλεπες ακόμη κανένα περαστικό αυτοκίνητο στους έρημους δρόμους, τα φώτα τους έμοιαζαν με τεράστια μάτια άγριων θηρίων που καταδιώκονταν από αόρα-

τους κυνηγούς. Στον ουρανό δεν φαινονταν αστέρια. Βαθύ σκοτάδι. Και για πρώτη φορά σκέφτηκα ότι ακόμη κι ο ουρανός είναι εχθρός.

Την Δευτέρα σήμαναν άλλοι δύο αεροπορικοί συναγερμοί. Την πρώτη φορά βρισκόμουν στο κέντρο της πόλης, κοντά στην αγορά, στο υπαίθρο. Ένας ηλικιωμένος άνδρας, βλέποντας τον κόσμο να τρέχει, με ρώτησε αν είχε σημάνει συναγερμός, αλλά όταν του απάντησα ναι, συνέχιζε να βαδίζει κατά μήκος του δρόμου με το αργό βήμα κάποιου που του κίνησε απλά την περιέργεια όλο εκείνο το πανδαιμόνιο, και που ξέρεi ότι το τέλος του, βόμβες ή όχι βόμβες, τον περιμένει εκεί κοντά, ίσως πίσω από την γωνία. Μπήκα στην πρώτη πολυκατοικία και μετά κατέβηκα ψάχνοντας ένα υπόγειο. Τα σκαλιά γλυστρούσαν, τα μούσκλια κάλυπταν τους τοίχους δίπλα στα σκαλιά. Παλιά ηλεκτρικά σύρματα και σωλήνες φωταερίου κατέβαιναν σαν ξελεπιασμένα φίδια, το μαύρο δέρμα τους κομματιασμένο. Ο αέρας ήταν βαρύς από μούχλα, βρασμένες πατάτες και λάχανο στιφάδο: κάποιος ζούσε εκεί. Σε ένα μακρύ διάδρομο, στα αριστερά, πρόσεξα μια μισόκλειστη πόρτα. Πλησιάζοντας είδα ένα σκοτεινό δωμάτιο με ένα παραθυράκι ψηλά, κάτω από την οροφή. Η πόρτα άνοιξε διάπλατα και μια νεαρή γυναίκα με ένα μωρό στην αγκαλιά είπε: «Παρακαλώ περάστε». Αλλά εγώ έμεινα ακίνητη στο κατώφλι της πόρτας. Ίσως το γεγονός ότι εκείνη ζούσε καθημερινά σε αυτό το «καταφύγιο» και ότι το «σίγουρο μέρος» χαμηλά κάτω από τη γη ήταν το διαμέρισμά της, ήταν εκείνο που με εμπόδισε να μπω. Βγήκα στο δρόμο κι επέστρεψα στο σπίτι διασχίζοντας την έρημη πόλη, με την σκέψη μου σε εκείνη.

Βρισκόμουν στο δωμάτιό μου όταν άκουσα να ηχεί ο δεύτερος συναγερμός αργά το απόγευμα της ίδιας μέρας. Αφού έσβησα το φως, παρατηρούσα στο σκοτάδι τα μικροσκοπικά λουλουδάκια της ταπετσαρίας της *Laura Ashley*. Θυμήθηκα ότι τα αγόρασα στο Λονδίνο την ημέρα που ο ομοσπονδιακός στρατός εξαπέλυσε την πρώτη βόμβα κατά της Σλοβενίας. Από πολύ καιρό ήθελα να αλλάξω την ταπετσαρία της κρεββατοκάμαρας, αλλά πήγα να την αγοράσω μονάχα αφ' ότου άκουσα τις ειδήσεις για την επίθεση. Ενώ κοιτάζα τα διάφορα δείγματα σε ένα πολυτελές μαγαζί της *Kings road*, ήξερα ότι ίσως ήταν ανόητο, παράλογο αυτό που έκανα σε μια στιγμή κατά την οποία τα σπίτια καίγονταν και καταστρέφονταν. Αντιλαμβανόμουν όμως ότι το έκανα ακριβώς σε πείσμα του πολέμου, σχεδόν μία συμβολική χειρονομία πίστης προς το μέλλον, μία στιγμή κατά την οποία το να τοποθετήσεις μία καινούρια ταπετσαρία θα μπορούσε να έχει κάποιο νόημα. Ήλπιζα ακόμα ότι ο πόλεμος θα τελείωνε γρήγορα.

Πέρασαν τρεις μήνες από τότε. Ο πόλεμος στην Κροατία συνεχίζεται ολοένα και πιο ανελέητος, αιματηρός, απάνθρωπος, μέρα με την μέρα. Δεν υπάρχει τέλος, κανείς δεν μπορεί να τον εμποδίσει να αδράξει ολόκληρη την χώρα, να αδράξει ακόμη και το Ζάγκρεμπ, σκεφτόμουν κοιτάζοντας εκείνα τα λουλουδένια μοτίβα, τα μικρά γοητευτικά κόκκινα τριαντάφυλλα που άνθιζαν πάνω στην ταπετσαρία, τίποτα δεν είχε νόημα. Θα ήθελα να κρυφτώ, αντίθετα τράβηξα μονάχα μια κουβέρτα πάνω από το κεφάλι μου. Δεν υπάρχει κανένα μέρος όπου να μπορεί κανείς να κρυφτεί σε αυτή την πόλη ή σε οποιαδήποτε άλλη, γιατί ολόκληρη η πόλη κατασκευάστηκε από τους ανθρώπους σαν χρυσηγετό τους. Γι' αυτό το λόγο τα τρωτά της πόλης αποτελούν το μέτρο των δικών μας τρωτών, της δικής μας ευάλωτης φύσης. Με κατέκλυσε ένα κύμα αδυναμίας, βούτηξα μέσα του όπως σε έναν απέραντο ωκεανό. Έξω στην πόλη το πηχτό σκοτάδι ήταν τόσο φρικιαστικά στέ-

ρεο που θα μπορούσα σχεδόν να το δαγκώσω. Περισσότερο κι από το απόλυτο σκοτάδι, ήταν η φοβερή απουσία θορύβων, οποιουδήποτε είδους θορύβου, φωνών, αυτοκινήτων, σκυλιών, τραμ, της ίδιας της ζωής. Η πόλη ήταν βουβή λες και με μιας το ένα εκατομμύριο κατοίκων του Ζάγκρεμπ εξαναγκαζόταν ξαφνικά να σιωπήσει. Εκείνη τη νύχτα δεν κατάφερα να κοιμηθώ. Μόνη στο σπίτι, στο δωμάτιό μου, εξαντλημένη από το βάρος εκείνης της αφύσικης σιωπής. Ένωθα σαν να ήμουν καταδικασμένη να με θάψουν ζωντανή. Το σιδερένιο σκέπασμα του πολέμου κατέβαινε αργά απάνω μου, όλο και πιο κοντά, τώρα πια δεν υπήρχε σχεδόν ούτε αέρας για να αναπνεύσω.

Αλλά στην θανάσιμη σιωπή εκείνης της νύχτας καμιά κραυγή δεν έβγαινε από το λαιμό μου. Όπως τόσοι άλλοι, υπέφερα μαζί με την πόλη: ο τρεμάμενος σφυγμός μας εξασθενούσε όλο και πιο πολύ, το νευρικό μας σύστημα παρέλυε, η κυκλοφορία του αίματός μας ανεκόπτετο, τα μάτια τυφλά, το στόμα κλειστό. Μετά από κείνη τη νύχτα, αφού είδα το σκοτάδι και άκουσα την σιωπή του απειλούμενου μέχρι θανάτου με βομβαρδισμούς Ζάγκρεμπ, τίποτα πια δεν θα ήταν το ίδιο, ούτε για την πόλη ούτε για μένα.

Το πρωί έφυγα. Δεν ήταν αυτό που ήθελα να κάνω. Κάτι περισσότερο. Δεν είχε καμιά σχέση με τις επιθυμίες μου, την θέλησή μου ή τις σκέψεις μου. Να εγκαταλείψω το Ζάγκρεμπ μου φαινόταν μία εντελώς φυσική πράξη, η απόφαση ελήφθη σ' ένα άλλο, βαθύτερο ίσως, επίπεδο του οποίου μόλις και μετά βίας είχα επίγνωση. Και σαν να 'μουν μονάχα ένας εκτελεστής, το κορμί μου δρούσε για λογαριασμό του. Δεν σκεφτόμουν, τριγύριζα μόνο μες στο σπίτι, τα χέρια μου ετοίμαζαν τις βαλίτσες, έκλειναν τους διακόπτες του νερού και του ρεύματος, έκλειναν τα παράθυρα, την πόρτα. Οι κινήσεις ήταν μηχανικές, η φωνή, ενώ πληροφορούσα την γειτόνισσά μου ότι θα 'φευγα για μερικές μέρες, παράξενη κι απόμακρη. Εκείνη κούνησε το κεφάλι με κατανόηση, αλλά κι οι δυο μας ξέραμε ότι «μερικές μέρες», το μέλλον, ο χρόνος γενικά δεν μπορούσαν να έχουν πια το ίδιο νόημα. Ενώ έφευγα, έστρεψα το κεφάλι πίσω, κατά μήκος του άδειου δρόμου που οδηγούσε στην Λουμπλιάνα, κι έβλεπα μακριά την πόλη μου να μικραίνει όλο και πιο πολύ στον ορίζοντα, να μοιάζει σχεδόν μ' ένα παιχνιδάκι. Ίσως να 'ναι έτσι που την βλέπουν εκείνοι, οι στρατηγοί, σαν ένα παιχνιδάκι, σαν μία εικόνα σε μία μεγάλη οθόνη βίντεο όπου ο βομβαρδισμός δεν είναι τίποτε περισσότερο από τον συρίγγμό ενός κομπιούτερ.

Στην αναισχυνη ηρεμία της Λουμπλιάνας, εκατόν είκοσι χιλιομέτρα μονάχα πιο δυτικά, ο πόλεμος έμοιαζε απόμακρος σαν εφιάλτης, εξωπραγματικός έστω για μία μόνο στιγμή. Την Τετάρτη το πρωί, ενώ διέσχιζα την γέφυρα της παλιάς πόλης, συνειδητοποιούσα όλο και πιο πολύ, σε κάθε βήμα, την ομορφιά των κίτρινων και λευκών προσόψεων, των μπαρόκ διάκοσμων, των χαλικόστρωτων στενών της. Μετά άκουσα την καμπάνα μιας εκκλησίας. Η πραγματικότητα ήταν ξανά εδώ, οι εικόνες των κατεστραμμένων εκκλησιών, καμπαναριών, καμμένων, χτυπημένων από τις οβίδες —τουλάχιστον εξήντα στις πόλεις και τα χωριά της Κροατίας. Τις έβλεπα να γκρεμίζονται σιγά - σιγά σαν πανύψηλα δένδρα, ή ζώα, ή ανθρώπινα όντα. Σε πείσμα της γαλήνης της Λουμπλιάνας, ο πόλεμος στην Κροατία πλήγωνε ακόμα πιο βαθιά. □

Σωτήρης Χρηστάκης Μετάφραση από τα ιταλικά

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ

50.000 αντίτυπα

25.000 αντίτυπα

Αστραδενή

Γάτα με πέταλα

**εκδόσεις
ΚΕΔΡΟΣ**

Γ. Γενναδίου 3 – τηλ. 36.02.007

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Μόλις κυκλοφόρησε!

G. H. Hardy

Η απολογία ενός μαθηματικού

Πρόλογος: C.P. Snow

Μετάφραση—Σχόλια:

Δημήτρης Καραγιαννάκης, Μιχάλης Λάμπρου

Ένας εκκεντρικός κορυφαίος μαθηματικός, κλεισμένος δια βίου στον περίγυρο του Cambridge, αισθάνεται την ανάγκη να "απολογηθεί". Ένας φυσικός, φίλος του πρώτου, προσπαθεί να φωτίσει την ιδιόρρυθμη προσωπικότητα του "απολογούμενου". Χωρίς ίχνος σεμνοτυφίας —στα 1940, με τη δύση της καριέρας του— ο καθηγητής G.H. Hardy υπερασπίζεται με πάθος αλλά χωρίς φανατισμό τη μαθηματική δημιουργία. Ένα βιβλίο —η μετάφραση του οποίου μένει πιστή στο ήθος των συγγραφέων και συνοδεύεται από εύστοχα και συχνότατα αναγκαία σχόλια των μεταφραστών του— που μυεί μνημένους και αμύητους, φίλους και μη της επιστήμης, στον παράξενο κόσμο των καθαρόαιμων μαθηματικών και στις αξίες και αντιλήψεις μιας εποχής που φαίνεται ότι σβήνει.

Κυκλοφορούν ακόμη
από τη σειρά επιστημονικής εκλαΐκευσης

Γ. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΑΚΗ
Η Κόμη της Βερενίκης
3η έκδοση

RICHARD FEYNMAN
Ο Χαρακτήρας του Φυσικού Νόμου
2η έκδοση Μετάφραση: Ελένη Πιπίνη.

G.B. FIELD ΚΑΙ E.J. CHAISSON
Το Αθέατο Σύμπαν
2η έκδοση Μετάφραση: Κανάρης Τσίγκανος

ΒΑΣΙΛΗ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ
Περί αστέρων και συμπάντων
3η έκδοση

E.N. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ
Πυρηνικά όπλα και ανθρώπινος πολιτισμός
2η έκδοση

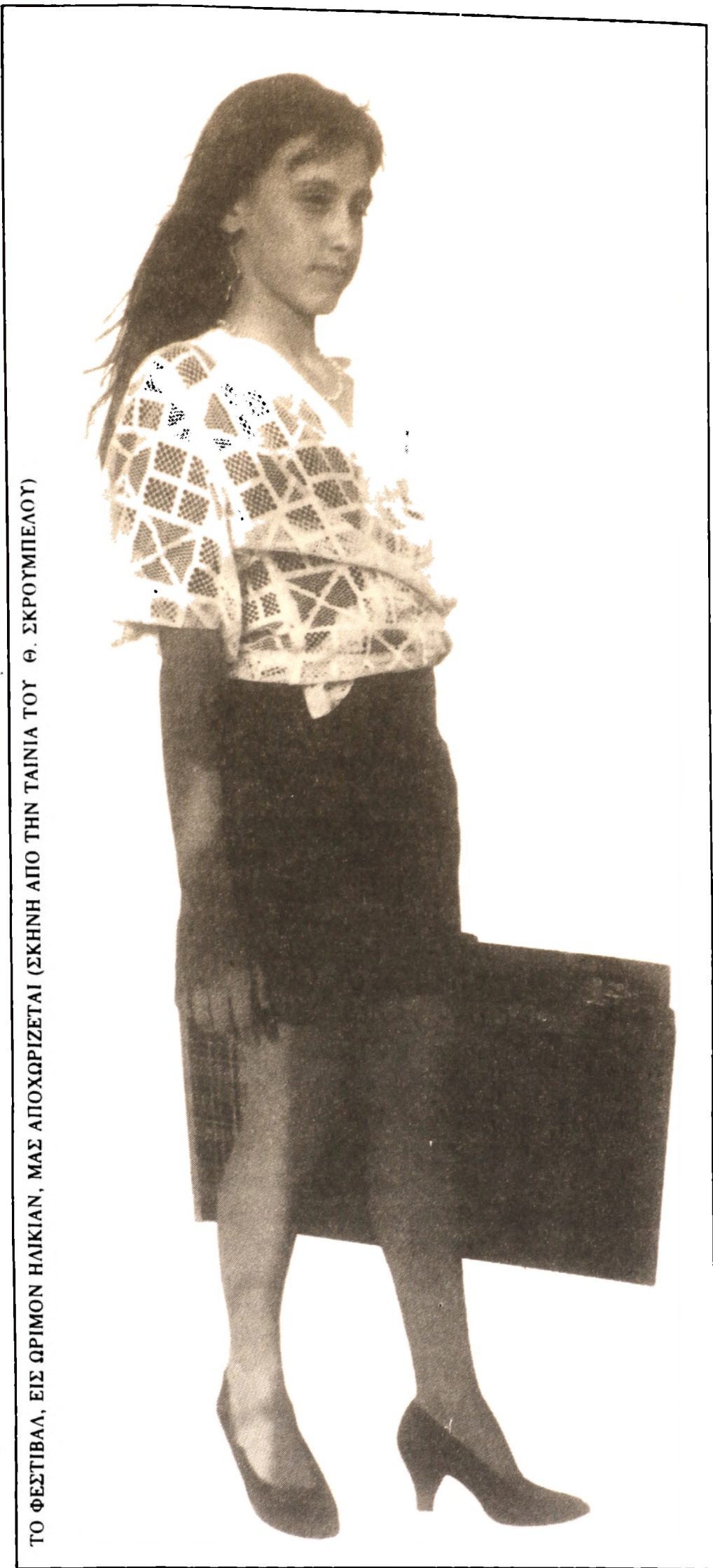
ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΚΡΗΤΗΣ • ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ

Τ.Θ. 1527, 711 10 ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ Κεντρική διάθεση: ΤΡΟΧΑΛΙΑ, Γριβαίων 6, (πάροδος Σκουφά 64) ΑΘΗΝΑ, τηλ. 3646426.

Για την Κρήτη: Βιβλιοπωλείο ΚΥΡΙΑΚΗ, Έβανς 67, ΗΡΑΚΛΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ, τηλ. 285119

Γιατί ο κ. Κ. Νίτσος ανέβαλε για ένα τρίμηνο την δημόσια έκφραση της οργής του για τα πνευματικά δικαιώματα του δραματικού μονόλογου του Γ. Ιωάννου, «Η Μεγάλη Άρκτος»; Μήπως τα πράγματα αποκτούν διαφορετική βαρύτητα, όταν συμβαίνουν εντός Αθηνών; Ή μήπως οφείλεται στο νέο θεατρικό σχήμα και «τους κατ' αποκοπήν υμνητές του» —αλήθεια, αυτοί σε τι έφταιξαν; Τόσος θόρυβος για το κερασάκι ή μήπως υπάρχει τούτο:

ΤΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ, ΕΙΣ ΩΡΙΜΟΝ ΗΛΙΚΙΑΝ, ΜΑΣ ΑΠΟΧΩΡΙΖΕΤΑΙ (ΣΚΗΝΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΙΝΙΑ ΤΟΥ Θ. ΣΚΡΟΥΜΠΕΛΟΥ)

32ο ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ

ΠΙΣΩ ΑΠ' ΤΙΣ ΓΥΑΛΙΝΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Ένα φάντασμα πλανιέται πάνω από τον ελληνικό κινηματογράφο: το φάντασμα της τηλεόρασης. Ο Ηλίας Κανέλλης γράφει για το τελευταίο (;) ελληνικό φεστιβάλ και ο Βασίλης Κεχαγιάς για την απόφαση της κριτικής επιτροπής να μη δώσει βραβεία. Ο Χρήστος Βακαλόπουλος για μια μεγάλη απουσία —τον Τάκη Κανελλόπουλο. Κι ο σκηνοθέτης Αλέξης Μπίστικας μιλάει για το μέλλον... (σελ. 51-54)

Μ.Μ.Ε.

«(Οπτικοακουστικά μέσα και δημοκρατία» ήταν το θέμα ενός ενδιαφέροντος συνεδρίου. Κριτική σε μια σύναξη διανοουμένων που δεν προσδιόρισαν το είδος της αντίστασής τους απέναντι στο τηλεοπτικό μέσο. Γράφει ο Κ. Σφικτός. ΣΕΛ. 55

ΜΟΤΣΑΡΤ

Εννιά επιστολές του Μότσαρτ που τις χαρακτηρίζει η ελαφρότητα «ανάβουν φωτιές» στις σοβαροφανείς ερμηνείες του έργου του. Ο Θέμις Μαγκριώτης επισημαίνει αυτή την όψη του χαρακτήρα του: Ιδού, ευάρεστον εστί... ΣΕΛ. 59

ΣΟΥΡΡΕΑΛΙΣΤΕΣ

Μια έκθεση στο Μπωμπούρ με μεγάλο ενδιαφέρον, αλλά και με κάποιες πολύ σημαντικές παραλείψεις —με κυριότερη ανάμεσά τους την παράλειψη αναφοράς στην ποιητική προσωπικότητα της Μάτσης Χατζηλαζάρου. Γράφει ο Αλ. Ξύδης. ΣΕΛ. 57

ΓΡΑΦΟΥΝ:

ΧΡ. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ
Μ. ΘΕΟΔΟΣΟΠΟΥΛΟΥ
ΗΛ. ΚΑΝΕΛΛΗΣ
Β. ΚΕΧΑΓΙΑΣ
Π. ΚΟΥΝΕΝΑΚΗ
Θ. ΜΑΓΚΡΙΩΤΗΣ
Τ. ΜΕΝΔΡΑΚΟΣ
Α. ΜΠΟΓΙΑΤΖΗΣ
ΑΛ. ΞΥΔΗΣ
Κ. ΣΦΙΚΤΟΣ
ΑΝΤ. ΦΡΑΝΤΖΗ
Β. ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

Πίσω από γυάλινες εικόνες

Ένα φάντασμα πλανιόταν πάνω από το φεστιβάλ ελληνικού κινηματογράφου της Θεσσαλονίκης (το 32ο —και τελευταίο;): το φάντασμα της τηλεόρασης.

του Ηλία Κανέλλη

Κι όχι, βέβαια, επειδή η απόφαση της κριτικής επιτροπής να μην δοθούν βραβεία καλύτερης ταινίας και σκηνοθεσίας επικαλούνταν, στο σκεπτικό που την συνόδευε, την «τηλεοπτικότητα» των ταινιών· ούτε μόνο επειδή η διοργάνωση του φεστιβάλ φρόντισε επιμελώς να διασκεδάσουν οι τρομακτικές ελλείψεις υποδομής, η επιδεικτική περιφρόνηση του κοινού απέναντι στις ταινίες (όλη τη βδομάδα κόπηκαν μόλις 170 εισιτήρια!) κι η απογοητευτική εντύπωση που συνόδευσε την προβολή τους με ένα αστραφτερό τηλεοπτικό σόου «προδιαγραφών», ως επιδόρπιο.

Κυρίως γιατί, 20 τόσα χρόνια λειτουργίας της τηλεόρασης στην Ελλάδα, το κυνήγι του ιλουστρασιόν εφήμερου και της καθημερινής συμβατικότητας, που είναι τα πλέον συνήθη χαρακτηριστικά του τηλεοπτικού μέσου μαζικής επικοινωνίας, αλλοίωσε το αισθητήριο και τις επιδιώξεις όσων ασχολούνται με τον κινηματογράφο. Η τηλεόραση που καταπίνει τα πάντα κατάφερε σε πολύ λίγο χρόνο να χρησιμοποιήσει αλλοτριωτικά τους κατακτημένους κώδικες του κινηματογράφου —απ' τον οποίον και τους δανείστηκε. Κι αφού η εξουσία μετατοπίστηκε και η τηλεόραση (δυναμική θυγατρική) ουσιαστικά επιβλήθηκε ως πολιτική υπερδύναμη, καθορίζει εκείνη πλέον τους κανόνες του παιχνιδιού. Οι κινηματογραφιστές σήμερα είναι αναγκασμένοι να συναρτούν την επαγγελματική τους υπόσταση με τις αναφορές που τους κάνει η τηλεόραση· το σινεμά, πλέον, όπως όλα τα προϊόντα, οφείλει να είναι καθορισμένων προδιαγραφών, όπως τις θέτει το χρηματιστήριο των δημοσίων σχέσεων στο οποίο προεξάρχει η τηλεόραση. Πριν προσαρμοσθεί η αισθητική τους, οφείλουν να προσαρμόζονται οι ίδιοι οι κινηματογραφιστές. Ίσως αποτέλεσμα αυτής της «προσαρμογής» να είναι οι διαγκωνισμοί και οι όλο και σκληρότερες «ανθρωποφαγικές» σχέσεις που χαρακτήρισαν και το φετινό φεστιβάλ.

Το 32ο φεστιβάλ επιζήτησε να κερδίσει τις εντυπώσεις —και δεν τα κατάφερε, ίσως γιατί οι υπεύθυνοί του (Δημόπουλος, Ριχάκης, Φιλίππου) δεν συνειδητοποίησαν ότι αντικείμενό του ήταν οι ταινίες κι όχι οι δημόσιες σχέσεις, οι δηλώσεις, οι μεγαλεπήβολες βλέψεις, τα εφέ... Ένα κινηματογραφικό φεστιβάλ, όμως, που παραγνωρίζει την σημασία των ταινιών, τελικά κάνει ζημιά στον κινηματογράφο.

Η αφοριστική διάθεση πολλών —ανάμεσα στους οποίους ο «εξώστης» κατέχει μικρή μερίδα— ήταν αποτέλεσμα και αυτής της αντίληψης.

Και όμως ταινίες υπήρξαν.

Οι μεγάλοι μήκους

Υπήρξαν —κι ως συμπλήρωναν, στην

πλειοψηφία τους, τα χρόνια ελαττώματα του κινηματογράφου μας: την αφηγηματική ανομοιομορφία, τα κενά και τους πλατειασμούς, την υποκατάσταση των χαρακτήρων από αρχέτυπα και των καταστάσεων από συμβολικές τελετές... Υπήρξαν —κι ως έδωσαν, στην πλειοψηφία τους, την εντύπωση ότι έγιναν από κεκτημένη ταχύτητα, κι ως εκ τούτου ότι δεν τις συντάραξε κανένας κραδασμός πάθους, καμιά ανάγκη βαθιά...

Υπήρξαν *Τα κοράκια* του Τάκη Σπετσιώτη —ένα ηθογραφικό κατά βάσιν φιλμ που ούτε το λεπτό σαρκασμό του Ροΐδη, σ' ένα διήγημα του οποίου στηριζόταν, απέδωσε, ούτε κατόρθωσε να γίνει τίποτα περισσότερο από μια σοβαροφανής ταινία εποχής με μήνυμα κατά του καιροσκοπισμού και της ανευθυνότητας των πολιτικών.

Υπήρξε η *Ισημερία* του Νίκου Κορνήλιου —κι ως πνίγηκε στην υπεροψία του «φιλοσοφούντος» ύφους της και στην, φολκlorίστικη εντέλει, άποψη για το τρισχιλιετές κλέος της πνευματικής Ελλάδας που οφείλουμε να σεβόμαστε.

Υπήρξε *Ο Τζωννς Κελν*, κυρία μου του

Θανάση Σκρουμπέλου —και ως παρέπαιε ο Χρήστος Τσάγκας, ανάμεσα σε κάποιον υψηλό υπαρξιακό προσορισμό και μια ειδική κατάρα, ανάμεσα σε μια κακοχωνεμένη επιρροή από Φασμπίντερ και μια εντελώς ανορθόγραφη κινηματογραφική διεκπεραίωση.

Υπήρξε *Ο δραπέτης* του Λευτέρη Ξανθοπούλου —κι ως φορτίστηκε ο караγκιοζοπαίκτης (Κώστας Καζάκος) του '50 με την αγωνία του σημερινού κινηματογραφιστή που βλέπει να χάνει το παιχνίδι από τα νέα μέσα, σε μία γλυκερή όσο και ευθύγραμμη προσδοκώμενη θρηνωδία.

Υπήρξε *Η άλλη όψη* του Τάσου Ψαρρά —κι ως κινηματογραφήθηκε η επίπλαστη ευκοσμία του μικροαστισμού που δεν μπορεί να την διαταράξει ούτε η χειρότερη πραγματικότητα (όπως αυτή, όταν διαπιστώνεις ότι είσαι φορέας του AIDS) με την συμβατικότητα και τις λύσεις - κονσέρβα μιάς οποιασδήποτε σαπουνόπερας.

Υπήρξε η *Φανουρόπιττα* του πρωτοεμφανιζόμενου Δημήτρη Γιατζουτζάκη

Σκηνή από την «Φανουρόπιττα»

—μια συρραφή εικόνων με τεράστιο εύρος από επιρροές ετερόκλητες (από τον Αντρέϊ Ρουμπλιώφ ως την σκληρή αντιμετώπιση απ' τον Φελίνι ατόμων με σωματικές αναπηρίες και το εξίσου ανελέητο, σαρκαστικό χιούμορ του Τορνέ) που όμως πνίγηκε στις επαναλήψεις, χωρίς να γίνει δυνατό να βρεθούν οι δομικές ισορροπίες της κατασκευής.

Και υπήρξε η *Κλειστή Στροφή* του, επίσης πρωτοεμφανιζόμενου, Νίκου Γραμματικού (συνέντευξη του στο ANTI, τχ.470, 12.7.91), υπαρξιακό θρίλερ που θυμίζει πάρα πολύ το *Σαμουράι* του Μελβίλ και κατόρθωσε να διαγράψει το χαρακτήρα ενός μικροαπατεωνίσκου κλέφτη αυτοκινήτων που, μέσα απ' τον παθιασμένο έρωτά του για μία τυχαία συνάντησή του που εξελίσσεται σε μοιραία γυναίκα, περνάει ήσυχα απ' την ζωή στον θάνατο, μέσα σ' έναν κόσμο παγωμένο κι αδιάφορο. Η ταινία του Γραμματικού ήταν και η πιο «κινηματογραφική» ταινία του φεστιβάλ: χαμηλών τόνων «μικρή» ιστορία, στέρεη και ακομπλεξάριστη καταγωγή, συνείδηση της κοινωνικής πραγματικότητας που την παρήγαγε (χωρίς την επινόηση εγκεφαλικών διανοημάτων και ιδεολογημάτων) —χαρακτηριστικά που υπερτερούν των όποιων συνθετικών αδυναμιών φυσιολογικών στην πρώτη ταινία.

Βεβαίως, υπήρξε και η καθαρτήρια —όπως χαρακτηρίστηκε— ταινία του Παντελή Βούλγαρη *Ήσυχες μέρες του Αυγούστου*. Τρεις παράλληλες ιστορίες φθοράς, δοσμένες χαμηλότονα με μια λεπτή πικρία που αντλεί την καταγωγή της από το τσεχωφικό ύφος —ένα ύφος που διαταράσσεται, ωστόσο, κάποιες στιγμές από την προσφυγή σε στοιχεία ηθογραφίας.

Υπήρξαν λοιπόν οι ταινίες. Αδιέξοδες, εσωστρεφείς στην πλειοψηφία τους (πλην των δύο τελευταίων εξαιρέσεων και, εν μέρει, της «Φανουρόπιττας»), αφορμή ωστόσο για συζήτηση και σκεπτικισμό. Αντ' αυτών, όμως, λειτουργούν οι παρελκυστικές σειρήνες των *media*, εξαλλες, που ανεβάζουν στα ουράνια ή θάβουν βαθιά στην γη. Κι ένα φεστιβάλ που, αντί του σεβασμού στο υλικό του, δίνει γην και ύδωρ στις σειρήνες των *media*. Και κινηματογραφιστές που κάνουν το ίδιο. Κι ένα κοινό χαβαλέδων και φανατικών.

Και το μέλλον;

Οι μικροί μήκους

Το μέλλον ανήκει στους νέους — λένε. Αν είναι έτσι, τότε ίσως υπάρχει ακόμη περιθώριο για άλλες σχέσεις ανάμεσα στους ανθρώπους του σινεμά —άρα υπάρχει περιθώριο για σινεμά. Φάνηκε αυτό στους «μικρομηκάδες» που διακρίθηκαν.

Αφοσιωμένοι στο σινεμά, γεμάτοι προβληματισμούς και αναζητήσεις, χωρίς αντιδικίες και υπερφίαλες εγωπάθειες, σεμνοί

Αντίο Τάκη

Σήμεραρον ἐξήλθον πάσης περιστάσεως, μᾶλλον δέ ἐξέβαλον πᾶσαν περίστασιν· ἔξω γάρ οὐκ ἦν, ἀλλὰ ἔνδον ἐν ταῖς ὑπολήψεσι.

Μάρκος Αὐρήλιος

ΟΤΑΝ ΟΙ ΑΛΛΟΙ συνδικαλίζονταν με σκοπό την διάλυση των πάντων, ο Κανελλόπουλος έπινε καφέδες στο Ντορέ γράφοντας διηγήματα. Εκείνοι τα κατάφεραν, διέλυσαν τα πάντα. Εκείνος αρνήθηκε να κατεβεί στην Αθήνα, να εμφανισθεί στους διαδρόμους, να παρακαλέσει. Τους ήταν άχρηστος, δεν έμπαινε σε επιτροπές, δεν ανήκε σε κάποιο κόμμα. Τον έβγαλαν τρελλό, πολλές φορές γελούσαν μαζί του πίνοντας τα ποτά τους, ψηφίζοντας τα νομοσχέδιά τους. Είχε ξεκινήσει ταπεινά την ιστορία του νέου ελληνικού κινηματογράφου με τον *Μακεδονικό γάμο*, τον *Ουρανό*. Πολιτεύθηκε σταυρικώς και όχι αγγελοπουλικώς. Λίγο πριν πεθάνει ζήτησε δέκα εκατομμύρια από το Κέντρο Κινηματογράφου. Το σενάριό του απορρίφθηκε με ψήφους 9 - 1. Όταν πέθανε δεν πρόβαλαν ούτε μία ταινία του στο φεστιβάλ, το κακόμοιρο εθνικό φεστιβάλ που φέτος τίναξε, νωθρά, τα πέταλα.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗ οικογένεια αποδείχτηκε ανάξια του Τάκη Κανελλόπουλου, όπως είχε αποδειχτεί ανάξια του Σταύρου Τορνέ. Τώρα άλλος συνδικαλίζεται επικεφαλής νέου σωματείου κι άλλος γυρίζει την διαφήμιση του πέτρινου νεσκαφέ. Έχουν διαλύσει τα πάντα, έχουν επιβάλει το μίσος. Όποιος πάει να κουνηθεί λίγο του λένε ότι είναι τηλεοπτικός και τον καθαρίζουν. «*Ἀλλήλων καταφρονούντες ἀλλήλους ἀρεσκεύονται καὶ ἀλλήλων ὑπερέχειν θέλοντες ἀλλήλους ὑποκατακλίνονται*» (Μάρκος Αὐρήλιος). Σ' αυτό τον νωθρό κόσμο των επιτροπών και των σωματείων δεν υπήρχε θέση για σένα, ευγενικέ λησμονημένο, Τάκη Κανελλόπουλε. Αρχισες ταπεινά όλη την ιστορία και αποσύρθηκες διακριτικά την ώρα της ανοησίας, κατέφυγες στον ουρανό των υπολήψεων. Αντίο, όπου κι αν βρίσκεσαι.

Χρήστος Βακαλόπουλος

μα και κεφάτοι, επιτέλους, παθιασμένοι, έδειξαν ότι το μέλλον είναι σε δρόμους που οι παλιότεροι δεν μπορούν να περπατήσουν. Η στάση τους καθρεφτιζόταν στις ταινίες τους:

- Ο Αλέξης Μπίστικας με την *Γραβάτα* κινηματογραφεί μία σχέση πάθους που ξεπερνά την συμβατικότητα μίας καλορρυθμισμένης ζωής.

Υλικά του: οι ανθρώπινοι χαρακτήρες, το κοινωνικό πλαίσιο περιγραφμένο αδρά, στοιχεία μελοδράματος. Ελληνική επαρχία, Λονδίνο, Νίνα Σιμόν, Μητροπάνος, μια σχέση δύο αγoriών που δεν έχει στόχο να σοκάρει... Κινηματογράφος με προοπτικές.

- Ο Δημήτρης Ινδαρές με *Το κυνήγι της πάπιας* φτιάχνει μια απλή ιστορία που βασικό της προτέρημα είναι η αισιοδοξία για τη ζωή. Τον παρακινεί το φαινομενολογικό «ο κινηματογράφος, ένα παράθυρο στον κόσμο». Μένει να εισδύσει στις σκοτεινές γωνιές του κόσμου.

- Η Κατερίνα Ευαγγελάκου με την *Κυρία Μίκα* αποδεικνύει ότι έχει κατακτη-

μένη την τεχνική του κινηματογράφου κι ότι μπορεί να ελέγχει τους ετερόκλητους παράγοντες της κατασκευής. Περιμένουμε το θέμα που θα της επιτρέψει να μας μιλήσει.

- Ο Μιχάλης Αναστασίου με την *Αδιόρθωτη Έλσα* και με μαύρο χιούμορ τρυπάει την τρυφερότητα μιάς ιδανικής οικογένειας παρακολουθώντας στην ψύχωση της την γυναίκα, που επιδιώκει να βρεθεί «αλλού».

Ξεχωρίσαμε τέσσερις μικρομηκάδες, δύο ακόμη που έχαναν μεγάλου μήκους —θα υπάρχουν κι άλλοι που θα τους δούμε στην Δράμα. Μεταξύ τους, υπάρχουν οι μελλοντικές προοπτικές. Θα στέρξει κανείς από όσους καθορίζουν την κινηματογραφική πολιτική να επενδύσει σ' αυτούς στο μέλλον; Ή θα συνεχιστεί η άγονη πορεία αντιπαραθέσεων των καθιερωμένων —χωρίς εναλλακτικές δυνατότητες για όσους τώρα ξεκινούν— ενόψει και της νέας νεύρωσης που θέλει την ΕΟΚ σανίδα σωτηρίας του κινηματογράφου μας αλλά και τα ταμεία της απρόσιτα για τους πολλούς;

«Σημασία έχει να πλησιάζουμε τους ανθρώπους»

Σπούδασε πολιτικές επιστήμες στο Λονδίνο. Συνέχισε με μεταπτυχιακές σπουδές στις επικοινωνίες με ειδίκευση στον κινηματογράφο —«που τον αγαπούσα, ίσως γιατί ήταν η μοναδική μου διασκέδαση», καθώς λέει. Έκανε μέχρι τώρα τέσσερις μικρού μήκους ταινίες —«Μάρμαρα», βραβευμένη στο φεστιβάλ Δράμας 1989, «Πότσον - Πότσον», «Το φίλι» (1990) και «Η γραβάτα» που βραβεύθηκε φέτος στο φεστιβάλ Θεσσαλονίκης. Συνεχίζει τις σπουδές του στο Λονδίνο —στο Royal College of Art— με αγγλική υποτροφία και αντικείμενο την σκηνοθεσία τηλεόρασης - κινηματογράφου. Ελπίζει ότι θα βρει χρόνο για να επεξεργασθεί ένα νέο σενάριο, επιθυμώντας να κάνει μία μεγάλου μήκους ταινία αυτή την φορά. Του επισημαίνουμε τις αρετές της νέας του ταινίας και η συζήτηση ξεσπάει.

(1) Σταύρος Ζάλμας και ο Ματ Γουίτλ στη «Γραβάτα»

— Σχοπεύαμε να κάνουμε μία ταινία μεγάλου μήκους. Στο μοντάζ, αποφασίσαμε —μετά από προτροπή του μοντέρ, Τάκη Κουμουνδούρου— να την συντομέψουμε. Πείσθηκα τελικά, ενώ στην αρχή αντιδρούσα.

Θυμώμουν την πρώτη μου εμπειρία, με τα «Μάρμαρα»· και τότε είχα έναν καλό μοντέρ που επέμενε να την «σφίξουμε», όμως τότε δεν τον είχα ακούσει. Εκ των υστέρων, δεν αισθανόμουν καλά στα πλάνα που τραβάνε περισσότερο απ' ό,τι πρέπει. Το πάθημα μου έγινε μάθημα...

Βεβαίως προέκυψε ένα φιλμ 51 λεπτών, που το κατατάσσει στα μικρού μήκους και δεν του επιτρέπει εμπορική διέξοδο. Όμως, αυτό είναι και το προτέρημα της ταινίας —το ότι δεν πλατειάζει...

Να επικοινωνήσουν οι άνθρωποι

● Το σύγχρονο ελληνικό σινεμά, στην απαρχή του, ήταν μία συλλογική υπόθεση. Στην πορεία, οι άνθρωποι απομακρύνθηκαν και, καθένας μόνος, επιχειρεί μία επένδυση στο προσωπικό του όραμα —αν υπάρχει τέτοιο

όραμα. Η πιο νέα γενιά πώς στέκεται απέναντι στο φαινόμενο της ιδιοτελούς προσωπικής συμπεριφοράς των ελλήνων κινηματογραφιστών;

— Εγώ δεν πρόλαβα καμιά εκδήλωση αλληλεγγύης στον χώρο του κινηματογράφου —αλλά έχω το ελαφρυντικό να είμαι νέος. Αντίθετα, έχω ζήσει την κατανόηση από κάποιους ανθρώπους του σινεμά, κατ' εξαίρεσιν πάντως. Ο χώρος όμως χαρακτηρίζεται από ανταγωνισμό και από προσωπικές διαμάχες —άλλες φανερές και άλλες πιο υπόγειες.

● Κάτω από ποιες συνθήκες παρήχθη το φιλμ; Πόσο βοήθησαν οι συνεργάτες σας;

— Η ταινία έγινε κακήν κακώς —όπως κι οι περισσότερες που γίνονται στην χώρα μας. Στην

αρχή υπήρχε μεγάλη δυστοχία από την ΕΡΤ να πληρώσει μία υποχρέωση που απέρρεε από το γεγονός της βράβευσής μου με τα «Μάρμαρα» στην Δράμα —ένα χρηματικό βραβείο που αθλοθέτης του ήταν η Ελληνική Τηλεόραση. Τελικά μου έδωσαν τα μισά χρήματα απ' όσα είχαν υποσχεθεί —3,5 εκατομμύρια δρχ.— για τα γυρίσματα. Όπως γνωρίζετε, επρόκειτο για πολύ μικρό ποσόν. Αντιθέτως, από μεριάς μου, υπήρχε ένα πολύ φιλόδοξο σενάριο —ήταν η πρώτη μου ευκαιρία να κάνω μία σχετικά σημαντικότερη παραγωγή απ' όσες είχα επιχειρήσει.

Τα γυρίσματα έγιναν με μεγάλες δυσκολίες —και, κυρίως, επειδή τα θέλησαν οι άνθρωποι του συνεργείου και οι ηθοποιοί, έστω κι αν η αμοιβή τους ήταν ένα συμβολικό χαρτζιλίκι. Οι συντελεστές, στην ουσία, είναι ο αφανής παραγωγός.

Ευεξήγητο. Γιατί οι πηγές χρηματοδότησης είναι ελάχιστες και γύρω τους συνωθούνται πολλοί. Είναι κανόνας ο ανταγωνισμός σε αυτές τις συνθήκες. Αν δεν αλλάξουν οι συνθήκες, αν δεν γίνει δυνατόν να μπορούν να συνυπάρξουν πολλοί και διαφορετικοί μεταξύ τους, φοβάμαι ότι η αγριότητα θα είναι μόνιμο χαρακτηριστικό του κινηματογραφικού χώρου.

● Τι είναι ο κινηματογράφος; Είναι αμιγώς μια τέχνη διανοούμενων;

— Προσωπικά, αν θα επιχειρούσα μία επαγγελματική παραγωγή, θα ήθελα να γεφυρώσω τους αντιποδες: και ταινία για την διασκέδαση και την επικοινωνία με κάποιο μεγάλο κοινό και ψήγματα προσωπικής

Η ταινία του «Γραβάτα», ένα φιλμ μεσαίου μήκους, κέρδισε κοινό και κριτικούς στο τελευταίο φεστιβάλ κινηματογράφου. Ένας στέρεος κινηματογράφος με αδρούς χαρακτήρες, με έμφαση στα συναισθήματα και την συγκίνηση, με γνώση της οικονομίας της αφήγησης. Προσβλέπουμε με ελπίδες στην περίπτωση του Αλέξη Μπιστικού.

έκφρασης. Θα ήθελα να πατάει η ταινία μου στις προτιμήσεις του μέσου θεατή (με την έννοια της ψυχαγωγίας) αλλά, υποδόρεια, να εκφράζει και μία προσωπική μου ανάγκη. Εκτός από το να δώσω την χαρά της αφήγησης σε κάποιον που βλέπει την ταινία θα ήμουν ευτυχής αν μπορούσα στο ελάχιστο να τον αλλάξω.

Μια ταινία οφείλει να λειτουργεί ως μέσον επικοινωνίας —και έτσι να μπορεί να αλλάξει τον συνομιλητή.

Αυθεντικότητα

● Όμως, οι δικές σας ταινίες είναι διυλισμένες στην προσωπικότητα ενός καλλιτέχνη.

— Σε αυτή την δουλειά χρειάζεται αυθεντικότητα. Πρέπει να μιλάμε για πράγματα δικά μας, για καταστάσεις που τις ξέρουμε, που τις έχουμε ζήσει ή τις έχουμε δει να συμβαίνουν δίπλα μας ή τις έχουμε ονειρευτεί —καταστάσεις που τις φανταζόμαστε με έναν τρόπο τόσο έντονο ώστε να τις έχουμε κάνει δικές μας.

● Με σοβαρές θεωρητικές σπουδές, εσείς προτιμάτε να αφηγείσθε απλές ιστορίες, με χαρακτήρες καθημερινούς, περιφρονώντας πομπώδεις συμβολισμούς και γενικεύσεις. Τι φέρνει στον κινηματογράφο, την πολύμορφη αυτή τέχνη, ως πρόταση το παράδειγμά σας;

— Ξεκινάω από τα γούστα μου ως θεατής. Δεν θα ήθελα να βλέπω ξύλινα κατασκευάσματα που «το παίζουν» ανθρωπίνι χαρακτήρες στο πανί. Ακόμη κι αν συμφωνώ με την ιδεολογική πλεύση μίας ταινίας, διαφωνώ με τους αισθητικούς ακκισμούς. Προτιμώ ένα έργο που να με ερεθίζει σαν αφήγηση, σαν αίσθηση και σαν ψυχαγωγία.

● Από την ταινία σας, δείχνετε να μην κρύβετε την συγκίνησή σας, αλλά και να επιζητείτε την συγκίνηση του θεατή. Δεν φαίνεται να αρνείσθε την ιδέα του μελοδράματος.

— Βέβαια. Ως καμβάς για να χτίσεις την ιστορία σου δεν είναι κάτι που με αφήνει αδιάφορο. Μάλιστα, στο σενάριο που γράφω για την επόμενη ταινία, επιτηδες χρησιμοποιώ έντονα στοιχεία μελοδράματος.

Υπάρχει όμως ένα ζήτημα: Για να πετύχει το μείγμα,

χρειάζεται καθαρότητα στο ύφος της ταινίας. Και συνοχή. Πριν από την προσέγγιση ενός κινηματογραφικού είδους, πρέπει να υπάρξει μια καθαρή σκέψη που θα προδιαγράψει το αποτέλεσμα.

● Είθισται να ρωτούν τους καλλιτέχνες για τις επιρροές τους...

— Υπάρχουν σκηνοθέτες που τους αγαπώ ολοκληρωτικά: ο Παζολίνι, ο Ταρχόφσκι, ο Βέντερς, ο Φελίνι —αν και στον τελευταίο με απωθούν εξίσου πολλές επιτηδευμένες κατασκευές του. Αλλά, εύκολα, είπα τα πρώτα ονόματα που μου ήρθαν... Νομίζω, ότι οι επιρροές μου έχουν κάτι από την πολυσυλλεκτικότητα του θεατή.

Ό,τι ενώνει τις επιρροές μου είναι ένα πάθος που τροφοδοτεί τις ταινίες —κι ένας έντονος αισθησιασμός. Πάρ' όλα αυτά, μου αρέσουν —με διάφορους βαθμούς αποδοχής— πλήθος κινηματογραφιστές: από δημιουργούς μέχρι, στο άλλο άκρο, ψυχρούς Αμερικανούς «εκτελεστές», όπως π.χ. ο Σπύλμπεργκ.

● Εκπροσωπώντας μία νέα γενιά ανθρώπων στον κινηματογράφο, σε σχέση με την παλιότερη, νομίζετε πως η γενιά σας θα μπορέσει να δώσει ένα στίγμα, έναν χαρακτήρα στον ελληνικό χώρο;

— Δεν βλέπω καμιά ομοιογένεια στην νέα γενιά. Πιστεύω ότι το μέλλον του ελληνικού κινηματογράφου, από άποψη θεματικής, βρίσκεται στην αποπειρα σύνθεσης του παλιού εμπορικού με το νέο ελληνικό σινεμά, έτσι ώστε οι προθέσεις μίας ταινίας να εκφράζονται μέσα από ιστορίες πιο προσωπικές. Και σε μία κατεύθυνση ευρύτερη από αυτή που μας ενδιαφέρει στενά ως έθνος. Πιστεύω στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό, στην προσέγγιση της διεθνούς πραγματικότητας —όχι γιατί θεωρώ ότι δεν έπρεπε να ασχοληθούμε με τα εθνικά μας τραύματα (κυριότερο, εκείνο του εμφυλίου) όσο γιατί είναι καιρός πλέον να τα ξεπεράσουμε.

Την συνέντευξη πήρε ο
Ηλίας Κανέλλης

ΤΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟ (;) ΦΕΣΤΙΒΑΛ

ΤΑ ΓΕΝΕΘΛΙΑ ΕΝΟΣ ΕΤΟΙΜΟΘΑΝΑΤΟΥ

του Βασίλη Κεχαγιά

Οι ταινίες που φεύγουν από ένα Φεστιβάλ χωρίς βραβεία γίνονται «καλοί μαθητές», οι οποίοι επιστρέφουν στο σπίτι τους για να ξαναδιαβάσουν το μάθημά τους, ή μήπως μετατρέπονται σε βρυκόλακες, που περιφέρονται αδικαίωτοι χωρίς να βρίσκουν ησυχία; Η απάντηση στο ερώτημα δίνει ταυτόχρονα και την θέση μας απέναντι στην φετινή απόφαση της Κριτικής Επιτροπής του Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου να μην απονείμει το κυριότερο βραβείο.

Από την μία το δίκαιο επιχείρημα της προστασίας του ελληνικού κινηματογράφου (και του συν αυτώ Φεστιβάλ) και η αποκατάσταση της αξιοπιστίας τους στα μάτια του κόσμου: όταν οι ίδιοι οι δημιουργοί του κρίνουν το προϊόν ως μέτριο, αυτό αποδεικνύει ευθυκρισία και γνώση των προς βελτίωση αδυναμιών. Άρα οι άνθρωποι του χώρου ξέρουν τι τους γίνεται και μπορούμε να τους εμπιστευόμαστε. Από την άλλη η αντίθετη άποψη: η καχυποψία του κοινού αυξάνεται από την στιγμή που καθίσταται εμφανές ότι ούτε οι ίδιοι οι σκηνοθέτες δεν εκτιμούν τα έργα των συναδέλφων τους. Και στο κάτω-κάτω ένας διαγωνισμός έχει συγκριτικό χαρακτήρα και δεν αποτελεί πεδίο συνολικής αποτίμησης των εξελίξεων. Μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα...

Αυτή η τελευταία διαπίστωση της ουσιαστικής καθήλωσης των πραγμάτων που αφορούν το ελληνικό σινεμά ίσως να είναι και η μόνη αλήθεια. Η φετινή απόφαση της Κριτικής Επιτροπής ήταν το αποτέλεσμα της διάγνωσης μίας χρονίζουσας αδιεξοδικής καταστάσεως, η οποία ως απόστημα πλέον, χρήζει επείγουσας αντιμετώπισης. Και η Κριτική Επιτροπή προσπάθησε να το σπάσει. Το μέλλον θα αποφασίσει για το ορθόν ή μη της κινήσεώς της.

Το παρόν μαρτυρεί άλλα: ότι ας πούμε, εξαιτίας της απουσίας «γιατρών» στα κρατικά κέντρα, το νυστέρι παίρνει στα χέρια της η εκάστοτε Κριτική Επιτροπή του Φεστιβάλ. Δύο χρονιές (σε σύνολο τριών) χωρίς βραβεία, τουλάχιστον αυτό καταδεικνύει. Μία τέτοια αντιμετώπιση όμως, από «αυτόκλητους θεραπευτές» είναι προφανές ποιους κινδύνους εμπεριχλείει. Η φετινή Κριτική Επιτροπή δεν έχει να απολογηθεί για τίποτα. Ενήργησε όπως θα ενεργούσε οποιοσδήποτε προστά σε μία κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Ο «ασθενής» εξακολουθεί να βρίσκεται στην εντατική. Τις κρίσιμες χειρουργικές επεμβάσεις από δω και μπρος θα πρέπει να τις αναλάβει το ΥΠΠΟ και το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου. Αλλιώς, ποιος ασθενής θα δεχόταν να σβήσει τα κεράκια της γιορτής του με τον επιθανάτιο ρόγχο του;

Κρατούσες και «νέες» αντιλήψεις

του Κώστα Σφικτού

Την περασμένη εβδομάδα ένα συνέδριο για τα «Οπτικοακουστικά μέσα και την Δημοκρατία» προσέφερε την ευκαιρία για την, από καιρό, επιζητούμενη υιοθέτηση κριτικής στάσης απέναντι στα ΜΜΕ.

Διήμερο συνέδριο για τα «Οπτικοακουστικά μέσα και την Δημοκρατία» έγινε στις 8 και 9 Οκτωβρίου στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών με την συμμετοχή Ελλήνων και Γάλλων δημοσιογράφων, ερευνητών και πανεπιστημιακών*. Θέμα της πρώτης βραδυάς ήταν «η κρίση των οπτικοακουστικών μέσων στην Δημοκρατία» ενώ η δεύτερη βραδυά ήταν πιο ενδιαφέρονσα όπως υποδηλώνει και το θέμα της: «προς μία Δημοκρατία των οπτικοακουστικών μέσων».

Κοινό χαρακτηριστικό και των δύο βραδυών ήταν η ανάπτυξη δύο προσεγγίσεων, διαφορετικών μεταξύ τους, όμως ανεπαρκών, κατά την γνώμη μου, για να ερμηνεύσουν τον ρόλο των μαζικών οπτικοακουστικών μέσων στις δυτικές καπιταλιστικές κοινωνίες.

Η πρώτη προσέγγιση, καθαρά δημοσιογραφική, περιορίστηκε είτε στο να περιγράφει τον τρόπο καταγραφής ενός γεγονότος από την τηλεόραση και τα ειδησεογραφικά πρακτορεία (J. Offredo, για την κάλυψη της ρουμάνικης εξέγερσης) είτε στο να αφηγηθεί τον τρόπο μεταστροφής του χαρακτήρα του δελτίου ειδήσεων του MEGA, (Γ. Πρετεντέρης) είτε τέλος στο να μας «πληροφορήσει» για το τι είναι λαϊκισμός (Κ. Καλλιγιάς). Προσέγγιση μονόπλευρη, με κυρίαρχο το στοιχείο της συγκεκριμένης επαγγελματικής ιδιότητας του φορέα της και γυμνή από κάθε κοινωνική θεώρηση των μαζικών μέσων.

Η δεύτερη προσέγγιση, πιο θεωρητική,

που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί φιλοσοφική ή και σημειολογική (L. Sfez, Γ. Βέλτσος) αντιμετωπίζει τα μέσα περισσότερο με αφηρημένες νοητικές κατασκευές παρά με χειροπιαστά επιχειρήματα που άπτονται συγκεκριμένων ιδιοτήτων των ΜΜΕ.

Μία διαφορετική πρόταση για τα ΜΜΕ

Μία τρίτη προσέγγιση, ωστόσο, κρίνεται ως πιο αποκαλυπτική του ρόλου των μέσων μαζικής επικοινωνίας στο πλαίσιο της δυτικής δημοκρατίας. Αυτή που θέτει ζητήματα όπως ο ιδεολογικός - ηγεμονικός τους ρόλος, η σχέση τους με την πολιτική εξουσία και το κράτος, η πολιτική τους οικονομία (διεθνοποίηση και συγκέντρωση των μέσων σε λίγους πανίσχυρους ομίλους επιχειρηματιών), ο τεχνολογικός τους καθορισμός, η γραφειοκρατική τους οργάνωση, η εξομοίωση του προϊόντος και των μηνυμάτων τους, ο αποκλεισμός κριτικών φωνών, η μονόδρομη επικοινωνία.

Ζητήματα με τα οποία έχει καταπιαστεί η πλειοψηφία των κριτικών κοινωνιολόγων, επικοινωνιολόγων και θεωρητικών της επικοινωνίας τα τελευταία 50 χρόνια, στην Ευρώπη και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ζητήματα που στην Ελλάδα δεν απαντώνται.

Δύο σημεία ενδεικτικά...

Ας σταθούμε όμως τώρα περισσότερο στους έλληνες εισηγητές - δημοσιογράφους και ας καταγράψουμε δύο σημεία αποκαλυπτικά του τρόπου με τον οποίον εννοείται η σχέση μέσου και θεατή (αναγνώστη ή ακροατή). **Πρώτον:** υποστηρίχθηκε από δύο τουλάχιστον ομιλητές (Γ. Πρετεντέρης, Κ. Καλλιγιάς) πως το κοινό είναι αυτό που ευθύνεται για το είδος των μηνυμάτων και του προγράμματος που λαμβάνει. Για τα οκτάστηλα των εφημερίδων, δηλαδή, ή για την προσβλητική θεματολογία των δελτίων ειδήσεων της τηλεόρασης. «Δίνουμε στο κοινό αυτό που θέλει», είναι το επιχειρήμα

τους χωρίς όμως να λογαριάζουν πόσο το κοινό εξαπατάται για τα προϊόντα που καλείται να αγοράσει, χωρίς να εξηγούν πως τηλεόραση στην Ελλάδα έχει φτάσει να σημαίνει μόνο διαφημιστικά έσοδα, πως, τέλος, το κοινό παραπληροφορείται για μεγάλα πολιτικά γεγονότα. Όπως και να έχει, η θέση «δίνουμε στο κοινό αυτό που θέλει», είναι πιο εύκολη από το να υποστηρίξουμε ότι το κοινό απλά παίρνει ό,τι του δίνεται, αυτό συνηθίζει κι αυτό αποζητάει όπως επιχειρηματολογούν κάποιοι αμερικανοί κριτικοί της μαζικής κουλτούρας (D. Lazere, 1987, 31). Τα ΜΜΕ διαθέτουν την δύναμη του χρήματος, της εικόνας, της ταχύτητας και επιπλέον είναι οι ενεργητικοί πομποί των μηνυμάτων. Σχετικό είναι και το δεύτερο σημείο. Αντίθετα από ό,τι περίμεναν σχεδόν όλοι, ο Γ. Βέλτσος ήταν πολύ πιο σαφής και συγκεκριμένος από τον Π. Παναγιωτόπουλο σε ό,τι αφορά την δραστηριοποίηση των τηλεθεατών «για μία τηλεόραση του πολίτη». Το θέμα των εισηγήσεών τους δεν ήταν αυτό, όμως με διαφορετικό τρόπο και ιδιότητες το θίγανε και οι δύο. Και εξηγούμαι: ο Π. Παναγιωτόπουλος, ακριβώς στο τέλος της ομιλίας του έκανε λόγο για την «αυτενέργεια των πολιτών» πάντα σε ό,τι αφορά την τηλεόραση. Όμως, έννοιες σαν κι αυτές είναι τρομερά ευαίσθητες, απαιτούν ανάπτυξη και επιχειρηματολογία. Τίποτα ανάλογο δεν έγινε. Σίγουρα τέτοιες τοποθετήσεις μπορεί να κάνει κάποιος μας ιδίως όταν πρακτικά δεν είναι επικίνδυνες.

Τέλος, καμιά αναφορά δεν έγινε για την αυξανόμενη σημασία της τεχνολογίας των νέων μέσων επικοινωνίας (καλωδιακή και δορυφορική τηλεόραση, βίντεο, teletext, videotex, οπτικές ίνες, τηλεόραση υψηλής ευκρίνειας κ.λπ.). Επιπρόσθετα, μία απάντηση στις παραπάνω παρατηρήσεις του τύπου «αν δεν σου αρέσει η τηλεόραση κλείσε την» μόνο αντιδραστική μπορεί να θεωρηθεί αφού είναι μία αρνητική ελευθερία. Τίποτα δεν αλλάζει, η παθητικότητα συνεχίζεται, η κυριαρχία της βιομηχανίας ονείρων συνεχίζεται. Και βέβαια, απόρριψη της ισχύουσας τηλεοπτικής επικοινωνίας, σημαίνει παρακολούθηση κι όχι κλείσιμο της τηλεόρασης (Γ. Βέλτσος). Σημαίνει κριτική στάση απέναντι στα ΜΜΕ, μέσα από την σχέση με τον ίδιο μας τον εαυτό, τις παρέες, τις προσωπικές μας σχέσεις (Κ. Καστοριάδης). □

* Συμμετείχαν οι: D. Walton, διευθυντής ερευνών στο CNRS, A. Woodrow, δημοσιογράφος στην «Monde», Γ. Πρετεντέρης, δημοσιογράφος στο «ΒΗΜΑ» και το «MEGA», S. Offredo, δημοσιογράφος στο TFI, Κ. Καλλιγιάς, δημοσιογράφος στην «Καθημερινή», R. Ménard, δημοσιογράφος, L. Sfez, νομικός και φιλόσοφος, P. Σωμερίτης, Γ. Βέλτσος, M. Anthonioz, ανταποκριτής διευθυντής στο πολιτιστικό τηλεοπτικό κανάλι LA SEPT, Π. Παναγιωτόπουλος, δημοσιογράφος στην «ΕΤΙ», «SKY», «Καθημερινή» και Ν. Αλιβιζάτος, νομικός.

Επιλαχούσα αλλά βραβευμένη

της Μάρης Θεοδοσοπούλου.

Οι Γάλλοι την αποκαλούν νοτιοαφρικανή Φρανσουάζ Σαγκάν, ενώ οι Αμερικανοί δημοσίευσαν πρώτοι τα έργα της. Η Ναντίν Γκόνρτιμερ, από τις πιο μαχητικές συγγραφείς της Νοτίου Αφρικής που τάχθηκε από την αρχή ενάντια στο apartheid, απέσπασε το φετινό βραβείο νόμπελ, εκεί που όλοι πίστευαν ότι ανήκει στον Κούντερα!

Το σενάριο επαναλαμβάνεται: η Σουηδική Ακαδημία επιλέγει τον εκλεκτό της χρονιάς, υπερτονίζοντας στερεότυπα τα αμιγώς λογοτεχνικά κριτήρια στα οποία στηρίζεται η απόφαση και όπου δεν υπεισέρχονται εθνικές, γλωσσικές ή φυλετικές διακρίσεις. Και ο Παγκόσμιος Τύπος, πανέτοιμος από εβδομάδες με εναλλακτικά κείμενα για τις πιθανές εκδοχές, σπεύδει να εντοπίσει την μοναδικότητα και τα αφηγηματικά προσόντα του βραβευμένου.

Ωστόσο, τα πάντα πείθουν για το αναληθές του λόγου. Ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, η κρίση εστιάζεται όλο και περισσότερο σε εξωλογοτεχνικές αρετές. Αλλιώς, θα ήταν μάλλον ακατανόητη η πρόταξη του Ν. Μαχφούζ ή του Β. Σογίνκα, ενώ μία ομάδα λογοτεχνών —άτυχων γιατί γεννήθηκαν σε προνομιούχες χώρες— παραμένουν στον κατάλογο των επιλαχόντων μέχρι να διαγραφούν με τον θάνατό τους.

Εφέτος, με την βράβευση γυναίκας - συγγραφέα έχουμε μία επιπλέον διάκριση. Το 1966, ήταν η γερμανίδα ποιήτρια Νέλλυ Σακς· σήμερα, η Νοτιοαφρικανή Ναντίν Γκόνρτιμερ. Αναμφίβολα, η συγγραφέας έχει να παρουσιάσει σημαντικό μυθιστορηματικό έργο, όμως όλοι προτάσσουν την αγωνιστική της στάση απέναντι στο apartheid. Κολακευτικά, οι Γάλλοι την αποκαλούν νοτιοαφρικανή Φρανσουάζ Σαγκάν της δεκαετίας του '40. Πράγματι, οι πρώτες της νουβέλες κυκλοφορούν αμέσως μετά τον πόλεμο, όταν δεν έχει συμπληρώσει ακόμη τα είκοσι (γ. 1923). Από την πλευρά τους οι Αμερικανοί δημοσιεύουν πρώτοι τα βιβλία της, όταν αυτά απαγορεύονται από τις νο-

τιοαφρικανικές αρχές, συμβάλλοντας στην ευρύτερη αναγνώρισή της και την παρομοιάζουν με την δική τους Κ. Μάνσφελντ.

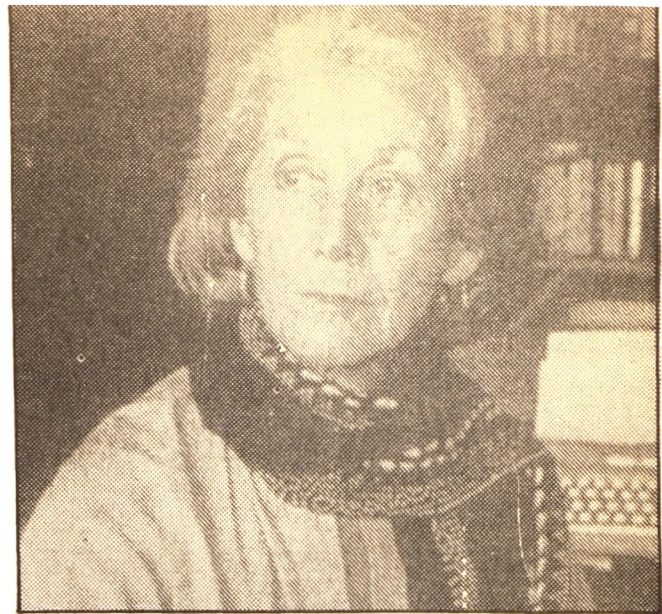
Η Ν. Γκόνρτιμερ, εβραϊκής καταγωγής, ανήκει στους μετανάστες δεύτερης γενιάς που επιμένουν να κατοικούν στο Γιοχάννεσμπουργκ, για χρόνια αναπόσπαστο τμήμα μιας φιλελεύθερης και φωτισμένης ευρωπαϊκής διανοήσης που συναναστρέφεται την νέγρικη ελίτ και τάσσεται έμπρακτα ενάντια στις φυλετικές διακρίσεις.

Παντρεμένη σε δεύτερο γάμο με έναν πλούσιο κληρονόμο γνωστής βερολινέζικης οικογένειας αντικέρ, γράφει με γυναικεία ευαισθησία για τον έρωτα ανάμεσα σε Λευκούς και Μαύρους, αλλά και για τον αγώνα ενάντια στον κυνισμό και την αδικία.

Οι μεγάλοι κερδισμένοι

Όμως, εκτός από την συγγραφέα, οι μεγάλοι κερδισμένοι είναι οι εκδοτικοί οίκοι που έχουν εξασφαλίσει τα συγγραφικά δικαιώματα. Εμείς έχουμε μεταφράσει μόνο δύο βιβλία της· μάλλον ελλιπής η διορατικότητα των εκδοτών μας, εκτός εάν αυτοί

Αντίθετα με τους Σκανδιναβούς που εφέτος έστρεψαν την προσοχή τους στις μαχητικές γυναίκες και μάλιστα του αποκαλούμενου Τρίτου Κόσμου (Νόμπελ Ειρήνης στην Βιρμανή Σού-ου Κίι), οι Γάλλοι με δικά τους κριτήρια και σκοπιμότητες προετοιμάζονταν με αφιερώματα στα λογοτεχνικά τους περιοδικά να υποδεχτούν τον μυθιστοριογράφο Μίλαν Κούντερα.

Η Ναντίν Γκόνρτιμερ

τουλάχιστον επιλέγουν με λογοτεχνικά κριτήρια. Πάντως, «*Η κόρη του Μπέρτζερ*» (εκδ. Οδυσσέας, 1985) είναι ένα ενδιαφέρον μυθιστόρημα, εμπνευσμένο από υπαρκτά πρόσωπα όπως ο ηγέτης του νοτιοαφρικανικού κομμουνιστικού κόμματος Μπραμ Φίσερ, που πέθανε από καρκίνο μετά από μακροχρόνια φυλάκιση. Πρόκειται για την ιστορία της κόρης του, Ρόζας, που αναζητά κάποια ταυτότητα κάτω από το βάρος της πατρικής παρουσίας. Η συγγραφέας σχεδόν ταυτίζεται με την ηρωίδα, γεγονός που έγινε αφορμή να κατηγορηθεί για μαρξίζουσες συμπάθειες.

Αλλά και το μυθιστόρημά της, «*Ο ύστερος αστικός κόσμος*» (εκδ. «Μέδουσα», 1988) —δάνειος τίτλος από τον αυστριακό μαρξιστή φιλόσοφο Ερνστ Φίσερ— ελκύει με την μαχητικότητα της γραφής, καθώς η Ν. Γκόνρτιμερ εντρυφεί σε ένα από τα προσφιλή της θέματα: την χρησιμότητα και την εμβέλεια του αγώνα των λιγοστών ευρωπαίων διανοούμενων για τα δικαιώματα των μαύρων.

Τέλος, ένα σημαντικό μυθιστόρημα της συγγραφέως, γραμμένο σχεδόν πριν από δέκα χρόνια, εξασφάλισαν οι εκδόσεις «*Νέα Σύνορα - Α.Α. Λιβάνης*», πάντα πρώτες στην μάχη της επικαιρότητας. Εδώ, η συγγραφέας αντιστρέφει την ιστορία μετατρέποντας τους Λευκούς σε τρομοκρατημένους παρίες. Ας ελπίσουμε πως η μεταγλώττιση δεν θα δεινοπαθήσει ιδιαίτερα από την ταχύτητα που επιβάλλει η βράβευση. Πάντως, ο τίτλος ήδη διέφυγε σε κάποιες εφημερίδες ως «*Οι άνθρωποι του Ιούλη*». Κακή αρχή.

Πλεονεκτήματα και «πλεονεκτήματα»

Οπωσδήποτε, διαβάζοντας τα μυθιστορήματα της Ν. Γκόνρτιμερ δεν διακρίνεται «η περίπλοκη τεχνική» που εγκωμιάζει η Σουηδική Ακαδημία, πιθανόν για να προσδώσει μοντέρνα χροιά στην επιλογή της. Το γεγονός παραμένει πως η Ν. Γκόνρτιμερ συγκεντρώνει τρία πλεονεκτήματα: πρώτα είναι Νοτιοαφρικανή, μόνο δευτερευόντως «γυναίκα» και, κυρίως, η βράβευση επισφραγίζει και συνάδει με την πολιτική εξέλιξη του καθεστώτος της Πραιτώριας. □

Μια φωτεινή παρουσία —κι ένα σοβαρό κενό

του Αλέξανδρου Εύδη

Παρίσι αυγουστιάτικο, άδειο από ντόπιους, με λιγότερα στίφη περιηγητών, γαλήνιο και σαν παλιοκαιρινό, όλα τα χτίριά του καθαρισμένα από την αιθάλη και το νέφος αιώνων —προπαντός βράδια έλεγε πως θα ξεπροβάλει από καμιά στροφή μια ιππήλατη άμαξα στο άδειο κατάστρωμα. Μόνο στην είσοδο - Πυραμίδα του Λούβρου, και στις κινητές σκάλες του Κέντρου Πομπιντού, το Μπωμπούρ, συνωθούνταν όλες οι φυλές του κόσμου, και στις παλιές αίθουσες του Λούβρου όχι ακόμα διαρρυθμισμένες, δεν μπορούσες να κυκλοφορήσεις, ακριβώς όπως παλιά, μπρος στα ίδια ιερά φετιχ, την Τζοκόντα, την Νίκη της Σαμοθράκης, την Παναγία των Βράχων, την Αφροδίτη της Μήλου.

Οι μεγάλες εκθέσεις, ο Μπρετόν, ο *Seurat*, ακόμα κι ο *Λισσίτσκι* με το αποκαλυπτικά μοντέρνο έργο του, λιγότερο συχνασμένες, αποτελούσαν καταφύγια περισυλλογής και ήρεμης εκπαίδευσης, όπου δεν συναντούσες γνώριμα πρόσωπα, αντίκρυζες όμως έργα και μορφές γνώριμες από τα βιβλία, που από παλιά ήθελες να τις ψηλαφήσεις με το μάτι. Ιδίως στου Σερά που, στα 31 του χρόνια άφησε μόνο συνθέσεις μεγάλου σχήματος, κι απ' αυτές τις τρεις πρέπει να ταξιδέψεις στην Φιλαδέλφεια, στο Σικάγο, στο Λονδίνο για να θαυμάσεις τα δυσμετακίνητα πρωτότυπά τους (αντιπροσωπεύονταν στο Γκραν Παλαί από φυσικού μεγέθους μαυρόασπρες φωτογραφίες). Θα έχω ελπίζω την ευκαιρία να μιλήσω άλλη φορά γι' αυτόν τον πολύ μεγάλο ζωγράφο που, μαζί με τον Σεζάν, δεν ξέρεις αν κλείνουν πανηγυρικά γύρω στο 1900 αιώνες τέχνης από την Αναγέννηση, ή αν ανοίγουν τις πύλες στον 20ό αιώνα του Πικάσο, του Ματίς και των Ρώσων.

Με τον Μπρετόν ήταν διαφορετικής φύσης τα συναπαντήματα, όχι μόνο με ολόκληρο έναν κόσμο ζωγράφων, ποιητών, φωτογράφων, διανοούμενων που περιστρέφονταν γύρω του, εφευρίσκοντας κάθε στιγμή τον Σουρρεαλισμό, αλλά και με ινδάλματα μιας νεότητας που ζήσαμε στις παρυφές του κινήματος —μερικοί τους ζωγράφους, άλλοι τους ποιητές, όλοι μαζί τους διανοούμενους επαναστάτες. Η ανακύλυψη π.χ. για μένα πως ο Μπρετόν είχε ξεχωρίσει για τη συλλογή του ή για τον συλλέκτη Ντουσέ, μερικούς από τους πίνακες που μ' εγοήτευαν από χρόνια, πολύ πριν τους αντικρύσω, όπως του Ντε Κίρικο «Ο εγκέφαλος του παιδιού» ή του Πικάσο το «Φιλοσοφικό Μπορντέλο» (Δεσποινίδες της Αβινιόν) ή του Έρνστ τον «*Ubu Imperator*»

Στις 25 Σεπτεμβρίου έληξε στο Παρίσι η μεγάλη έκθεση του Μπωμπούρ που μεγάλο μέρος της ήταν αφιερωμένο στους Έλληνες σουρρεαλιστές. Μία σημαντική έκθεση —παρά τις παραλείψεις και την υποτίμηση της προσφοράς ορισμένων δημιουργών στο υπερρεαλιστικό κίνημα της χώρας μας, με κυριότερη εκείνη της Μάτσης Χατζηλαζάρου. Μία κριτική αποτίμηση της έκθεσης επιχειρεί το κείμενο που ακολουθεί.

προξένησε ένα έντονο σοκ αναγνώρισης κι επαφής που ισοδυναμούσε με συνάντηση κατά πρόσωπο με τον ίδιο τον Μπρετόν.

Η Ελλάδα είναι από τις πρώτες ευρωπαϊκές χώρες που μετέχουν στο κίνημα του Σουρρεαλισμού που ξεκίνησε στο Παρίσι γύρω στα 1920. Το μήνυμά του μεταφέρει στην Αθήνα ο Ανδρέας Εμπειρικός (1902 - 1975) από το Παρίσι όπου σπούδασε κι ύστερα κατοικούσε από το 1926. Είχε επαφές με τον Μπρετόν και άλλους πρωτεργάτες του Σουρρεαλισμού, τα ίδια χρόνια που μαθήτευε κοντά στον ψυχαναλυτή Ρενέ Λαφόργκ. Η πρώτη συλλογή ποιημάτων του «*Υψικάμινος*» βγήκε το 1935 στην Αθήνα, όπου είχε επιστρέψει.

Στο μεταξύ έβγαζε το 1932 τα «*Ποιήματά του*» ο Νίκος Καλαμάρης (1908 - 1988) με το ψευδώνυμο Ν. Ράντος, κι αργότερα, το 1938, ο Ν. Εγγονόπουλος (1907 - 1985) το «Μην ομιλείτε εις τον οδηγόν», το 1940 ο Οδυσσέας Ελύτης (γ. 1913) τους «*Προσανατολισμούς*», το 1943 ο Νίκος Γκάτσος (γ. 1918) την «*Αμοργό*», Η Μάτση Χατζηλαζάρου (τότε Ανδρέου - 1917 - 1987) έκλεινε τον κύκλο των πρώτων Ελλήνων σουρρεαλιστών της προπολεμικής γενιάς με το «*Μάης, Ιούνης και Νοέμβρης*» που βγήκε το 1944, πριν τελειώσει η Κατοχή: Όλοι έζησαν τα δύσκολα εκείνα χρόνια και έθρεψαν την τέχνη τους με την κεκτημένη από τον προ - πόλεμο ταχύτητα

των ιδρυτών του Σουρρεαλισμού στη Δύση και με τη γερή πνοή της προσωπικής τους ιδιοφυΐας. Αυτοί εξασφάλισαν τη συμμετοχή της Ελλάδας στο πρώτο κύμα του Σουρρεαλισμού.

Ποίηση, ζωγραφική...

Αυτής της συμμετοχής μιαν εικόνα προσπάθησε να δώσει η έκθεση «Έλληνες Σουρρεαλιστές» που οργανώθηκε στο Κέντρο Πομπιντού σε άμεση γειτνίαση με το μνημειώδες αφιέρωμα στον Αντρέ Μπρετόν και την εποχή του. Έκθεση οργανωμένη με πολύ κόπο και φροντίδα από τον ποιητή Νάνο Βαλαωρίτη και με «χομισάριο» την *Καίτη Τσεκένη*, δραστηριοποιημένη από χρόνια στην υπηρεσία της ελληνικής τέχνης και διανοήσης Ελληνίδα του Παρισιού.

Βέβαια η προβολή του ελληνικού σουρρεαλισμού θα γινόταν με τις κύριες δυνάμεις του, την ποίηση, τη ζωγραφική. Έτσι εμφανίζονται, με προθήκες γεμάτες εκδόσεις τους και με φωτογραφίες Εμπειρικός, Καλαμάρης (τώρα πια Κάλας), Εγγονόπουλος, Ελύτης, Γκάτσος, οι πρωτοπόροι. Ακολουθούν οι πρώτοι μεταπολεμικοί —όλοι από τον κύκλο του Εμπειρικού— ο τραγικά λυρικός Σαχτούρης (γ. 1917), ο Βαλαωρίτης (γ. 1921), ο Κακναβάτος (γ. 1920). Μαζί τους παρουσιάζεται η Ζιζέλ Πρασινός (γ. 1920) —το παιδί θαύμα του σουρρεαλισμού— ελληνικής καταγωγής, γαλλικής ό-

μως γλώσσας και παιδείας.

Στη ζωγραφική κυριαρχούσε βέβαια ο προφανής Εγγονόπουλος με σωστά διαλεγμένα παλιότερα έργα του. Δίπλα του ένας - δυο «Ποδηλάτες» του Τσαρούχη (1910 - 1989) και δυο - τρεις από τις ελάχιστες χαλκογραφίες της βραχύτατης σουρρεαλιστικής περιόδου του (1935 - 36). Στο ισόγειο του Κέντρου (με χορηγία του Ιδρύματος Β. και Ε. Γουλανδρή) ενός τόμου 250 σελίδων επιγραφόμενου «Έλληνες Σουρρεαλιστές». Ήταν χρυσή η ευκαιρία να φωτισθεί από τη λάμψη της σφαιρικής παρουσίας του διεθνούς σουρρεαλισμού η ελληνική έκφασή του, με έργα, κυρίως στην ποίηση, αντάξια του άμεσου κύκλου του Μπρετόν. Την άδραξαν οι Έλληνες οργανωτές της έκθεσης, που φιλοδοξήσαν να παρουσιάσουν ένα πανόραμα του ελληνικού σουρρεαλισμού και σχεδόν το κατάφεραν.

Και η Μάτση Χατζηλαζάρου;

Εύκολο είναι βέβαια να επισημάνει κανείς «εκ των υστέρων» τις αδυναμίες ενός τέτοιου εγχειρήματος, και ειλικρινά θα ήθελα να το απόφευγα. Ήταν όμως αδύνατο να παρασιωπήσω ένα κενό τόσο χτυπητό που καταντάει προκλητικό. Στον τομέα της ποίησης αγνοείται ολότελα η Μάτση Ανδρέου (γ.1913) της οποίας το πλούσιο σουρρεαλιστικό έργο ξεκινά και αυτής προπολεμικά —ήταν τότε γυναίκα του Εμπειρίκου—, με τη συλλογή της «Μᾶης Ιούνης και Νοέμβρης» που εκδόθηκε το 1944 επί Κατοχής ακόμα (δες και ANTI 351/17.7.87) το συνέχισε ως Χατζηλαζάρου στα 28 χρόνια που έζησε στο Παρίσι (1945 - 1973) κι ως την παραμονή του θανάτου της στην Αθήνα (1987) με αρκετά μεμονωμένα ποιήματα σε γαλλικά κι ελληνικά περιοδικά, και 5 συλλογές —οι δυο γραμμένες κατ' ευθείαν

στα γαλλικά και τυπωμένες σ' έναν από τους πρώτους εκδότες του Σουρρεαλισμού, τον Γκυ Λεβίς Μανό (G.L.M) μαζί με μία συλλογή μεταφρασμένων ελληνικών λαϊκών τραγουδιών, το μόνο έργο της που αναφέρεται στη βιβλιογραφία του Τόμου, αλλά και αυτό δίχως τ' όνομά της. Η κατάφωρη αυτή αγνόηση της Μάτσης Χατζηλαζάρου, συνδυασμένη με τη δυσανάλογη προβολή της Ζιζέλ Πρασινός, αν δεν οφείλεται σε χοντρή αβλεψία μόνο σαν υπόλειμμα υποσυνείδητης ποιητικής αντιζηλίας ή της κοινωνικής απόρριψης που συνόδεψε σε όλη τη ζωή της μια γυναίκα που είχε το θάρρος να ζήσει κοινωνικά ελεύθερη με μόνες τις δεσμεύσεις που εκείνη διάλεγε και ποιητικά δημιουργική με μόνες τις δεσμεύσεις της διανοητικής εντιμότητας και λεκτικής ακρίβειας —όχι για τη Μάτση η ποιητική άδεια κι η εκφραστική τσαπατσουλιά— που την κατατάσσουν ανάμεσα στους πιο σημαντικούς ποιητές της σημερινής Ελλάδας, και τη μοναδική που θα μπορούσε να διεκδικήσει, όπως ο Μορεάς, μια θέση και στη γαλλική ποίηση.

Κοντά στη Χατζηλαζάρου η συλλογιστική που οδήγησε στην παρουσίαση του «στιγμιαίου» σουρρεαλιστικού έργου του Γιάννη Τσαρούχη, άφησε στο σκότος το εξίσου «στιγμιαίο» αλλά αξιόλογο σουρρεαλιστικό έργο των ζωγράφων Στέρη (1898 - 1987) και Διαμαντόπουλου (γ. 1914) το σύγχρονο με τον πρώτο σουρρεαλισμό, εξίσου τουλάχιστον σημαντικό από την παραγωγή του

* Στο ANTI, τχ. 472 (9/8/91), υπήρξε εκτεταμένη παρουσίαση της έκθεσης του Μπωμπούρ. Οι κριτικές απόψεις που διατυπώνει ο συνεργάτης μας τεχνοκρίτης κ. Αλ. Ξύδης μας υποχρεώνουν να επανέλθουμε, πιστεύοντας ότι δεν επαναλαμβάνομαστε.

Μαγιό (Μαλλιαράκης 1905 - 1990) που παρουσιάζεται εδώ ως ελληνικός σουρρεαλισμός. Λησμονήθηκαν επίσης οι «68 γραμμές και ένας στίχος ημιτελής» του Αντρέα Καμπά, οι πρώτες συλλογές ποιημάτων του Γιώργου Λίκου και του Γιώργου Μαυροΐδη, που όλοι πέρασαν ένα φεγγάρι από τον κύκλο του Εμπειρίκου.

Απ' το «Τετράδιο» στο «Πάλι»

Ο κύκλος αυτός επικάλυπτε εν μέρει τον κύκλο του βραχύβιου αλλά σημαντικού περιοδικού *Τετράδιο* που δημοσίεφε ανέκδοτα κείμενα του Εμπειρίκου, του Κάλας, του Ελύτη, της Χατζηλαζάρου, κοντά σε άλλα ανέκδοτα επίσης του Σεφέρη και του Παπατσώνη, στα έξι τεύχη του που βγήκαν 1945-47. (Δες ανατύπωση Ε.Λ.Ι.Α. 1981). Το «Τετράδιο» διαδέχθηκε αργότερα το πιο μακρόβιο *Πάλι* του Βαλαωρίτη (1963-67). Όμως και το «Τετράδιο» αγνοείται στην έκθεση, αν εξαιρέσει κανείς κάποια σπαράγματα από τα τεύχη του που βρίσκονται στις προσθήκες με τα έργα των πρώτων Ελλήνων σουρρεαλιστών που πρώτο δημοσίεφε, και μία μνεία 3 γραμμών στον τόμο της έκθεσης (σελ. 14). Δεν μνημονεύεται ο μοναχικός και μοναδικός ρόλος του στα πρώτα μετακατοχικά χρόνια στην προώθηση του σουρρεαλιστικού κινήματος με την παρουσίαση και των νεότερων φορέων του.

Παρά τις ελλείψεις της η έκθεση του Παρισιού υπήρξε πολύ σημαντικό ελληνογαλλικό επίτευγμα συνδυασμένο με τον τόμο όπου γράφουνε γνωστοί Γάλλοι λογοτέχνες και κριτικοί. Η ιδέα της παρουσίασης Ελλήνων σουρρεαλιστών της «διασποράς» ήταν καλή, η πραγματοποίησή της όμως κάπως φτωχή. Δεν υπήρξαν μόνο η Πρασινός και ο Μαγιό ως Έλληνες σουρρεαλιστές κι ας μην είχαν καμιά επαφή με την Ελλάδα, αλλά πολλοί της δεύτερης γενιάς ποιητές και ζωγράφοι που για λόγους κοινωνικο-πολιτικούς διαζόντως ελληνικούς ωθήθηκαν στην «διασπορά» όπως παλιότερα ο Κάλας, όπως αργότερα ο ίδιος ο συνομήλικός τους Βαλαωρίτης.

Χρειαζόμαστε μία δεύτερη έκδοση της έκθεσης βελτιωμένη κι εμπλουτισμένη που να καλύπτει ολόκληρο το φαινόμενο του ελληνικού σουρρεαλισμού, συνοδοιπόρου σχεδόν από το ξεκίνημά του με το διεθνές σουρρεαλιστικό κίνημα. Ίσως ο ελληνικός σουρρεαλισμός να υπήρξε η πρώτη άμεση και συγχρονισμένη ανταπόκριση της Ελλάδας σε ένα από τα μεγάλα παιδευσιακά ρεύματα του 20ού αιώνα.

Σεπτέμβριος 1991

**Η Μάγια
Λυμπεροπούλου και οι
ηθοποιοί του
ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας
στις παραστάσεις που
δόθηκαν στο θέατρο
του Κολλεγίου
Αθηνών, υπάρχουν
πάνω στο σανίδι της
σκηνής «με ύστατο
εφόδιο, μοναδικό
χορηγό, ένα πάντα
αινιγματικό κείμενο»
και αντέχουν «στον
εξαναγκασμό της
αναμέτρησης».**

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ επαφή με το αθηναϊκό κοινό, επιλέγονται τρεις μονόλογοι και ένα θεατρικό έργο τεσσάρων ελλήνων συγγραφέων με διαφορετικό τρόπο γραφής που κλιμακώνεται από τον γνήσια ρεαλιστικό στην υπέρβασή του, όπου αναμειγνύονται μυθικά, συμβολικά και ποιητικά στοιχεία. Ωστόσο, ο ποιητής Γ. Ρίτσος, ο κατά είκοσι χρόνια μικρότερος, ιδιότυπος πεζογράφος Γ. Ιωάννου, αλλά και οι δύο νεότεροι — σχεδόν ομήλικοι — αρνητές, μπορεί και μόνον αμφισβητίες, η ποιήτρια Μ. Λαϊνά και ο θεατρικός συγγραφέας Α. Στάικος, είναι βαθύτερα συγγενείς φωνές στην εκφορά της υπαρξιακής αγωνίας.

Τα αποσπάσματα από την «Ελένη», χωρίς τον σκηνικό πρόλογο και επίλογο του Γ. Ρίτσου, κινούνται σε έναν ενιαίο χρόνο, από τον Όμηρο μέχρι σήμερα. Η Ελένη στοχάζεται χωρίς ενοχές τον θρύλο της ομορφιάς της και τη μνήμη, στις σκιές πραγμάτων και προσώπων, αναγνωρίζει την ματαιότητα. Η Μ. Λυμπεροπούλου φθάνει αβίαστα και συγχροτη-

μένα στην ουσία του Λόγου, βιώνοντας την σκληρότητα όσων παρέχονται δίπλα στο κουστούμι της Ωραίας Ελένης που συγκρατεί κάτι από την αίγλη μιας άλλης παράστασης πριν δέκα χρόνια.

Στο μονόλογο του Γ. Ιωάννου, όλα διαδραματίζονται στον ισχίο της «Μεγάλης Άρκτου». Στον κλειστό χώρο ενός γραφείου, ο γιος — ένας πενήνταρης με τα παχάκια του και τις γραμματικές του εμμονές — περιμένει την επίσκεψη της χήρας μητέρας του από την επαρχία. Σε μια ανέλπιδη προσπάθεια να αποκρύψει τα ίχνη της προσωπικής του ζωής και τις μάλλον ανορθόδοξες ερωτικές του επιλογές, σχιαγραφεί αυτοσαρκάζομενος το αδιέξοδο ενός άνδρα που διεκδικεί κάποια ταυτότητα. Ο Θ. Γκόνης, παρά το αρχικό μειονέκτημα ενός ξένου προς τον ρόλο παρουσιαστικού, δεν υστερεί στην ευαισθησία που απαιτεί η ερμηνεία του φοβισμένου και ελαφρά υποχονδριακού ήρωα.

«Ο Κλόουν» της Μ. Λαϊνά, ένας εσωστρεφής μονόλογος που σχοινοβατεί ποιητικά σε ένα πλήθος από θεματικούς πυρήνες — «το ανακλαστικό πολυτελείας» του γέλιου, αλλά και το όνειρο, την τρέλλα, τον έρωτα — απαιτεί ιδιαίτερη υποκριτική δεινότητα για μία σκηνική παρουσίαση. Η Μ. Σάββα, παρά την σπουδή στην κίνηση, δεν συμπάσχει αρκετά ώστε να επιτύχει την μαγική μεταμόρφωση του λογοτεχνικού κειμένου. Χωρίς χρώμα και αυξομειώσεις, ο μονόλογος μακραίνει επικίνδυνα και η εναγώνια επωδός της ποιήτριας, «Αμφιβάλλω, αν καταλαβαίνετε τι θέλω να πω!», καταλήγει να κυριολεχτεί.

Ο «Δαίδαλος» του Α. Στάικου — γραμμένος πριν είκοσι χρόνια σε μία ζωογόνο ατμόσφαιρα — κινείται στο πεδίο του παιχνιδιού όπου τα πράγματα δεν περιορίζονται από τα δεσμά

της λογικής και της αιτιότητας. Εναλλάσσει αδιάκοπα τα θεατρικά προσωπεία· μολιερικός ήρωας στο αρχέτυπο του Καραγκιόζη είναι πρώτιστα «ο παίζων άνθρωπος» που ανατρέπει την καθημερινότητα.

Ο συγγραφέας συρράπτει ευφύως θεατρικές μορφές υπονομεύοντας την ρητορικότητα της γλώσσας και την σοβαροφάνεια της κίνησης. Οι ηθοποιοί — Α. Καραμπέτσος, Χ. Αλεξανιάν

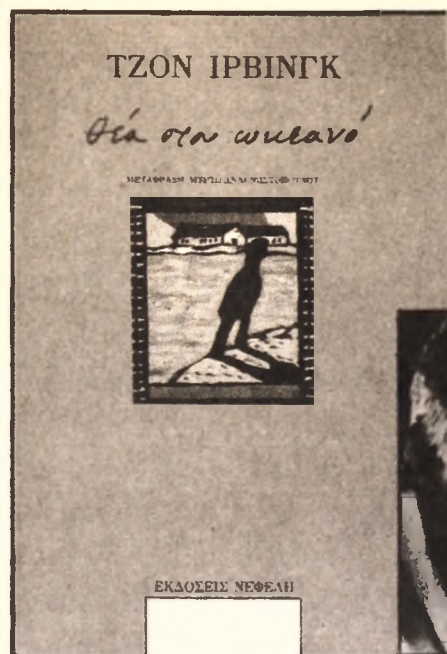
και ιδιαίτερα ο Α. Λεμπεσόπουλος — αποδύονται με επιτυχία στον αγώνα του αστεϊσμού και της ιπποσύνης.

Την σκηνοθεσία των τεσσάρων έργων αναλαμβάνει η Μ. Λυμπεροπούλου που όμως δεν κατορθώνει πάντοτε να εκμειεύσει το μέγιστο δυνατό από το δυναμικό των νέων ηθοποιών που έχει συγκεντρώσει γύρω της.

Μ. Θεοδοσοπούλου

TZON IPBINGK

Θέα στον ωκεανό

Ένα ογκώδες και συναρπαστικό μυθιστόρημα του παγκοσμίως γνωστού Αμερικανού συγγραφέα. Με απλό και άμεσο τρόπο — όσο απλή και άμεση είναι η ζωή — ο Τζον Ίρβινγκ διαπραγματεύεται θέματα σημαντικά όπως ο έρωτας, η αλήθεια, το ψέμα, η συμφιλίωση με το θάνατο. Δε διαλέγει λύσεις στα διληγμένα, κλίνοντας προς «αυτό» ή προς «εκείνο». Στη ζωή υπάρχουν όλα.

Ταυτόχρονα πετυχαίνει να μην ισοπεδώνει το τραγικό και το κωμικό, να ισορροπεί αδιάκοπα ανάμεσα στο μπανάλ και το πρωτότυπο, το μοναδικό και ανεπανάληπτο, «όπως μοναδική και ανεπανάληπτη είναι η ζωή του καθενός μας — γιατί είναι η δική μας ζωή».

ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα, Τηλ. 360.77.44

Ιδού, ευάρεστον εστί...

του Θέμι Μαγκριώτη

Εννιά επιστολές του Μότσαρτ που «ανάβουν φωτιές» στις σοβαροφανείς ερμηνείες του έργου του χαρίεντος μουσικοσυνθέτη.

«...Τώρα πρέπει να σας διηγηθώ μια θλιμμένη ιστορία που μόλις τώρα συνέβη. Εκεί που καλά - καλά έγραφα την επιστολή άκουσα κάτι στο δρόμο· έπαψα να γράφω —σηκώνομαι, πηγαίνω στο παράθυρο— και —δεν ακούω τίποτε πια —κάθομαι πάλι, ξαναρχίζω το γράψιμο —μόλις που γράφω 10 λέξεις και ξανακούω κάτι— σηκώνομαι πάλι —και όπως σηκώνομαι, μόλις που ακούω κάτι τελείως αδύναμα— αλλά γεύομαι κάτι τόσο τσικνισμένο— όπου και να πάω βρωμά· όταν βλέπω έξω από το παράθυρο χάνεται η μυρωδιά, βλέπω πάλι μέσα, τότε ξαναδυναμώνει η μυρωδιά —τελικά μου λέει η μαμά μου: Στοιχηματίζω, άφησες να σου φύγει μια; —δεν νομίζω μαμά. Ναι, ναι, είναι σίγουρα έτσι· κάνω την δοκιμή, βάζω το πρώτο μου δάκτυλο στον κώλο, και μετά στη μύτη, και *Ecce proutum est* (σ.σ. Ιδού ευάρεστον εστί), η μαμά είχε δίκιο».

«Γλείψε μου τον κώλο ντελικάτα όμορφα παστρικά» (*«Leck mich den Arsch fein vecht schön sauber»*) Köchel Verzeichnis 233 (382 d) B-DUR.

«...Αχ, με καίει ο κώλος μου σαν φωτιά! Και τι δεν θα πρέπει να σημαίνει αυτό! —ίσως θέλει να βγει σκατό; —ναι, ναι, σκατό, σε ξέρω, σε βλέπω, και σε γεύομαι —και— τι είναι αυτό; —είναι δυνατόν!— εσείς Θεοί! —Αντι μου, δεν με ξεγελάς;— όχι, είναι ήδη έτσι —τι μακρύς θλιμμένος ήχος!—»...

Και ...ποιο τρομερό παιδί συμπλήρωσε τη ρομαντική φράση στο ημερολόγιο της αδελφής του: «τα σύννεφα χάθηκαν και βγήκε το φεγγάρι...» με το «και μια πορδή ακούστηκε...» (20.4.1779).

Ούτε λίγο - ούτε πολύ: ο *Johannes Chrysostomus Theophilus* (λατινιστί *Amadeus*) *Mozart*.

Τα δυο αποσπάσματα που προαναφέρονται είναι από επιστολή του (5.11.1777) στην εξαδέλφη του Μαρία Άννα Θέκλα *Mozart* (γνωστή ως *das Bäsele* - Μπαϊζλε, το «ξαδελφάκι»). Και ο τίτλος που έπεται ένας από μερικούς αναλόγου περιεχομένου «κανόνες» που συνέθεσε σε δικά του χείμενα:

- Κ. V. 231 (382 G) *«Leck mich im Arsch»* (1782;).
- Κ. V. 559 *«Difficile lectu mihi Mars»* (με χρονολογία 2.9.1788).
- Κ. V. 559, 560b *«O du Eselhafter Peierl (Martin / Jacob)»*. (*«Ω εσύ γαϊδουρινέ Πάϊερλ»* σε φα - μείζονα. γράφτηκε μεταξύ 1785-1787 —φέρει χρονολογία 2.9.1788. Οι κανόνες αυτοί «μεταποιήθηκαν» από τους εκδότες τους:

Βόλφγκανγκ
Αμαντέους
Μότσαρτ.

- Ο του τίτλου σε «Τίποτα δεν με ανακουφίζει πια».
- Ο Κ. V. 382G σε «Αφήστε μας να χαρούμε».
- Και ο τελευταίος σε «Χασμουριέσαι πάλι εσύ, τεμπέλη».

Δεν είναι ίσως τυχαίο πως οι συνθέσεις αυτές είναι γραμμένες στο αρχαϊκό είδος του «κανόνα» (αυστηρή αντιστικτική σύνθεση). Μία δοκιμή ερμηνείας θα μπορούσε να είναι η εξής: η μουσική αντιστρατεύεται το «χυδαίο» περιεχόμενο του χειμένου. Έτσι, αυτό που μένει, είναι το χιούμορ.

Αν όμως αυτοί οι «κανόνες» «μεταποιήθηκαν», οι 9 περίφημες επιστολές στο «ξαδελφάκι» του δημοσιεύτηκαν ολόκληρες για πρώτη φορά το 1978 (*DTV - Bärenreiter Verlag - Kassel* - σχολιασμένες από τους *Joseph Heinz Eibl* και *Walter Senn*). Το όλον μοιάζει σαν να κινήθηκε ένας συντονισμένος μηχανισμός για να μην επιτραπεί να φτάσει στα ίδια αυτιά —αυτά δηλ. που ακούν τη μουσική του «θείκου *Mozart*» το «άσεμνο», «πορνογραφικό» κ.λπ. όπως είπαν περιεχόμενο των επιστολών αυτών. Θα ήταν κοινότοπο να χρησιμοποιηθούν για την περίσταση έννοιες όπως «πουριτανισμός», «κατεστημένο» κ.ο.κ. Και η κατάρριψη που υφίσταται το απανταχού σοβαροφανές καθηγητικό ιερατείο υπαρχόντων των «επιστολών - Μπαϊσλε» είναι προφανής. Έτσι, και πάλι, το χιούμορ μένει. Μια και, ως γνωστόν, στην πρώιμη βρεφική ηλικία το μόνο «προϊόν» του παιδιού είναι τα περιττώματά του. Και η πρώτη απαγόρευση συμπεριφοράς αφορά αυτήν ακριβώς την φυσική λειτουργία. Λέγεται πως αυτή η απαγόρευση συμβολίζει κατόπιν την έννοια της κοινωνικής σύμβασης. Και μερικές διαταραχές —η νυχτερινή ενούρηση για παράδειγμα— του εφήβου κ.λπ. μπορεί να οφείλεται σε παλιμπαιδισμό όταν αντιμετωπίζει δυσκολίες —π.χ. στην εκπλήρωση των καθηκόντων του. Όμως, όπως επίσης είναι γνωστό, ο *Mozart* δεν είχε καμιά δυσκολία στην εκπλήρωση των καθηκόντων του. Τουναντίον μάλιστα. Όσο για τον ενδεχόμενο παλιμπαιδισμό του γράφοντος, *Ecce proutum est. Anno 1991. Έτος Mozart.*

ΝΑΝΤΙΝ ΓΚΟΡΝΤΙΜΕΡ ΝΟΜΠΕΛ'91 ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

Ο ΥΣΤΕΡΟΣ ΑΣΤΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

Από τις Εκδόσεις
ΜΕΔΟΥΣΑ

Αποκλειστική διάθεση: «Συνεργασία», Ζαλόγγου 6, τηλ.: 3607878, 3645133

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ
ΣΤΟΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟ ΑΝ. ΘΕΜΕΛΗ

Ψήλιν/βιβλία

Ψήλιν/βιβλία

Σημειωματάριο

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

□□□ Εγκαινιάστηκε η έκθεση γλυπτικής του Ιταλού Mario Merz, στην γκαλερί Jean Bernier (Μαρασλή 51, Αθήνα). Από το 1968 έχει υιοθετήσει το μοτίβο που επισφράγισε τα έργα του, το ιγκλού. Στην προσπάθεια να δημιουργήσει μια επιφάνεια ανεξάρτητη από τον τοίχο, που να μην εμπίπτει όμως στην παραδοσιακή γλυπτική, ο Merz δημιούργησε το ημισφαίριο που ακουμπά στο πάτωμα, θεωρώντας το ως έναν απόλυτο, αυτούσιο χώρο. Το ιγκλού είναι μία μεταφορική φόρμα που ενσαρκώνει την πεποίθηση του καλλιτέχνη ότι η τέχνη είναι μεταβατική και μεταλλασσόμενη, παραμένει όμως η φόρμα αυτή άρρηκτα δεμένη με την γη και ιδιαίτερα με το συγκεκριμένο κάθε φορά περιβάλλον όπου δημιουργείται. Για τον Merz ο καλλιτέχνης είναι ύπαρξη νομαδική, που βρίσκεται συνεχώς σε κίνηση, αισθάνεται παντού σαν στο σπίτι του, ενωμένος ταυτόχρονα με την φύση και με τον πολιτισμό. Μια σημαντική έκθεση στην οποία θα επανέλθουμε...

□□□ Εγκαινιάζεται σήμερα στην γκαλερί Ζουμπουλάκη (πλ. Κολωνακίου 20) έκθεση με το χαρακτηριστικό έργο του Αλέκου Φασιανού. Διάρκεια ως τις 5/11.

□□□ Εγκαίνια και στον Αστrolάβο (Ανδρούτσου 138, Πειραιάς) με ζωγραφική της Νίκης Παπασπύρου. Διάρκεια ως τις 2/11.

□□□ Μέχρι τις 26/10 θα λειτουργεί στην αίθουσα τέχνης Πολύπλανο έκθεση ζωγραφικής της Άννας Φιλίνη. Γνωστή στην πολιτική ζωή του τόπου, τώρα εμφανίζεται και ως ζωγράφος —και τα καταφέρει μια χαρά.

□□□ Στην αίθουσα τέχνης Κρεωνίδης (Κανάρη 24) λειτουργεί έκθεση γλυπτικής της Μαρίας Βογιατζόγλου. Μέχρι τις 2 Νοεμβρίου.

□□□ Διεθνής μήνας φωτογραφίας. Στις αίθουσες του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών, από τις 22/10 ως τις 2/11 θα λειτουργούν τρεις εκθέσεις: του Francois Mechain, του Jean-Philippe Reverdot και του Κώστα Σταυρόπουλου.

□□□ Μέχρι τις 31/10, στις αίθουσες του Ιταλικού Ινστιτούτου Αθηνών, θα λειτουργεί έκθεση με χαρακτηριστικά έργα του Ιταλού Κάρλο Κάρρα.

□□□ «Σειρά: Μαύρος λαβύρινθος, 1987-1991». Έκθεση ζωγραφικής του Χένρυ Σοντγκρόφου, στην Ελληνοαμερικανική Ένωση. Εγκαίνια: Τρίτη 22/10. Διάρκεια, ως 12/11.

□□□ Στο Αέναον (Αντερσεν 18, Κατεχάκη), ως τις 26/12, θα λειτουργεί έκθεση ζωγραφικής της Ελένης Μανωλαράκη, με τίτλο «Χώρος Ανοικτής Προσοχής».

□□□ Εγκαινιάστηκε η έκθεση ζωγραφικής του Παναγιώτη Τέτση που γίνεται στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο της Θεσσαλονίκης (Νικολαΐδου 3). Διάρκεια, ως τις 17/11.

□□□ Αναδρομική έκθεση ζωγραφικής του κρητικού καλλιτέχνη Θωμά Φανουράκη φιλοξενείται στην αίθουσα τέχνης Ηρακλείου Κρήτης (Ευρώπης 28). Διάρκεια, ως τις 8/11.

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

□□□ ΕΡΑΣΤΕΣ ΣΤΗ ΜΗΧΑΝΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ του Δημήτρη Παναγιωτάτου. Μετά την «Νύχτα με την Σιλένα», η δεύτερη μεγάλου μήκους ταινία του σκηνοθέ-

τη. Ερωτισμός με την φόρμα της επιστημονικής φαντασίας. Επίσημη εκπροσώπηση της Ελλάδας στο φεστιβάλ φανταστικού κινηματογράφου του Αβοριαζ.

Η γυναίκα της Ζάκυθος

Διονύσιος Σολωμός
 Η γυναίκα της Ζάκυθος
 Όραμα του Διονυσίου Ιερομονάχου
 Εγκατοίκου εις ξωκλήσι Ζακύνθου.
 Εισ., αναλ. έκδ., σημ., σχόλια: Ελένη
 Τσαντσάνογλου
 (εκδ. Βικελαία Δημοτική Βιβλιοθήκη),
 Ηράκλειον 1991

Η «Γυναίκα της Ζάκυθος» έχει μακρά εκδοτική παράδοση στο πλαίσιο της ανεύρεσης και της φιλολογικής αποκατάστασης των σολωμικών κειμένων. Η αρχή έγινε το 1859 με τα «Ευρισκόμενα» του Πολυλά, αλλά την πρώτη συστηματική παρουσίαση του έργου επιχείρησε ο Καιροφύλας το 1927. Ο Πολυλάς δεν θέλησε —ή δεν του επέτρεψε το συγγενικό περιβάλλον του ποιητή— να δημοσιεύσει ολόκληρο το σωζόμενο υλικό, ενώ η έκδοση Καιροφύλα κρίθηκε γρήγορα αναξιόπιστη. Το 1944 ο Λίνος Πολίτης προχώρησε στη δική του έκδοχή, βασιζόμενος, όμως, μόνον στο αντίγραφο του Πολυλά. Δέκα περίπου χρόνια αργότερα, και αφού μπόρεσε να δουλέψει πάνω στο αυτόγραφο πλέον του Σολωμού, ο Πολίτης αναθεώρησε την έκδοσή του (1955), την οποία συμπλήρωσε εκ νέου το 1964 με το τετράδιο επεξεργασιών της «Γυναίκας της Ζάκυθος» που βρέθηκε στα χαρτιά του δημιουργού. Ακολούθησαν το 1986 ο Γ.Π. Σαββίδης, που παρουσίασε το αφήγημα στην αρχική του μορφή, και ο Οκτάβ Μερλιέ, ο οποίος άντλησε στοιχεία και μεθόδους από τις προηγούμενες εκδόσεις. Το 1988 η Ελένη Τσαντσάνογλου ανακοίνωσε σε μία κατά βάσιν κριτική εργασία της, που δη-

μοσιεύτηκε στο περιοδικό «Παλίμψηστον» της Βικελαίας Δημοτικής Βιβλιοθήκης του Ηρακλείου Κρήτης, ότι ετοίμαζε καινούρια έκδοση, η οποία θα επιμέριζε το έργο στα τρία διαφορετικά στάδια της επεξεργασίας του, δείχνοντας βήμα προς βήμα την πορεία που χάραξε ο Σολωμός κατά τη διάρκεια της συγγραφής του. Η δουλειά αυτή αποτελεί σήμερα γεγονός: ένας τόμος μεγάλου σχήματος, με εκτενείς σημειώσεις και σχόλια συν την εισαγωγή, όπου η επιμελήτρια εκθέτει με στέρεα επιχειρήματα τη μέθοδό της.

Η ιδέα για τα τρία στάδια, παρατηρεί προεισαγωγικά η Τσαντσάνογλου, ανήκει στον Λουί Κουτέλ που πρώτος διέκρινε τη διάρθρωση και τη συλλειτουργία τους. Η «Γυναίκα της Ζάκυθος» γράφτηκε μεταξύ Απριλίου του 1826 και Δεκεμβρίου του 1833. Ριζική διαφοροποίηση διαπιστώνουμε μόνο στο τελευταίο στάδιο, το οποίο, ωστόσο, είναι και το λιγότερο επεξεργασμένο. Κάτι που οφείλεται στην πρόθεση του Σολωμού να ενσωματώσει στο κείμενο χαρακτήρες παρμένους από το ζακυνθινό νομικό σκηνάκι που έλαβε μέρος εναντίον του στην περιώνυμη οικογενειακή δίκη. Η προσωπική μου εντύπωση είναι

«Κλειστά τα παράθυρα,
 κλειστά τα ματόφυλλα,
 κλειστή η σιωπή /
 άγνωστα τα ονόματα της
 αγάπης, ο καιρός των
 δακρύων. / Μην παίζεις,
 ώρα μεσάνυχτα, τα
 μάγια, την κιθάρα σου /
 ξυπνούν οι κορυδαλλοί και
 ζηλεύουν, — Ύπνος και
 θάνατος»: Αντώνης Α.
 Ζώης, Τα Τετράστιχα -
 1954 - 1959 - 1963 εκδ.
 Ερινεός 2, Αθήνα 1991).

«Λογοτεχνικά κείμενα
 για το Άγιο Όρος»
 βρίσκουμε στο ένθετο
 βιβλιαράκι που περιέχεται
 στο περιοδικό
 Παρατηρητής, τχ 18 - 19
 (Μάρτιος 1991). Αλλά
 και το τεύχος το ίδιο
 συμβάλλει, με μία
 αξιοπρόσεκτη συναγωγή
 κειμένων, για να
 γνωρίσουμε όλοι μας
 καλύτερα το Όρος:
 Ιστορική αναδρομή αλλά
 και συγχρονική
 προσέγγιση.

Μεταπολεμικός
 Υπερρεαλισμός - ιδού το
 θέμα που απασχόλησε
 ποιητές, κριτικούς και
 φιλόλογους σε αγαστή
 σύμπνοια, στο Συμπόσιο
 που πραγματοποιήθηκε
 στα Γιάννενα και την
 Πρέβεζα από 27 έως 29
 Σεπτεμβρίου. Μία
 πρωτοβουλία του
 Νεοελληνικού Τομέα της
 Φιλοσοφικής Σχολής
 Ιωαννίνων με την
 συνεργασία των Δήμων
 Ιωαννίνων και Πρέβεζας.

Ενδιαφέρουσες
 παρεμβάσεις, ερεθιστικές
 εισηγήσεις και αμήχανες
 έως ανύπαρκτες προτάσεις
 για το μέλλον. Ήδη η
 σημασία αυτού του
 Συμποσίου είναι πολύ
 μεγάλη αν σκεφτεί κανείς
 πως είναι το πρώτο που
 οργανώνεται με αυτό το
 θέμα. Ο χαρτοκόπτης που
 πάει παντού στέλνει την
 γραπτή του πρόταση: να
 επαναληφθεί και να
 αποκτήσει έναν μονιμότερο
 χαρακτήρα.

Νυγμός προς πάσα
 κατεύθυνση.

Τι είναι, λοιπόν, ένα «αφιέρωμα»;

Ένα σύντομο σχόλιο για το «Πλανόδιον», δημοσιευμένο στο «ANTI» της 20.9.91, με αφορμή την συγκεντρωτική έκδοση των τευχών του καλού λογοτεχνικού περιοδικού, έκανε τον Γιάννη Πατίλη να εκθέσει διά μακρών τις απόψεις του στις ίδιες στήλες πριν από δεκαπέντε ημέρες. Σε ό,τι με αφορά ως δράστη του επίμαχου σημειώματος, θέλω να απαντήσω σε τρία σημεία, τα οποία κατά την γνώμη μου περιπλέκουν ασχόπως τα πράγματα.

Δεν καταλαβαίνω γιατί πρέπει να αρχίσουμε ατέρμονες συζητήσεις γύρω από τον όρο «αφιέρωμα». Όπως με εξαιρετική σαφήνεια μας λέει ο Πατίλης, οι μεταφραστικές εργασίες που φιλοξενεί σε κάθε τεύχος του το «Πλανόδιον» συνοδεύονται από εισαγωγές, σχόλια, σημειώσεις, καθώς και από ξένα δοκίμια, τα οποία αναφέρονται στο μεταφραζόμενο έργο ή τον συγγραφέα. Δυσκολεύομαι να αντιληφθώ για ποιον λόγο όλα αυτά δεν συνιστούν πολυπρισματική —δηλαδή αφιερωματική— προσέγγιση σε ένα πρόσωπο ή θέμα. Το ότι το «Πλανόδιον» δεν ακολούθησε τον

ολισθηρό δρόμο της συμπληρωματικής ύλης και της αδιαφορίας για τα ίδια τα κείμενα του τιμωμένου είναι, για μένα τουλάχιστον, πέραν αμφιβολίας. Με αυτήν, άλλωστε, την έννοια μίλησα για «συστηματικά και κάθε άλλο παρά ακαδημαϊκά αφιερώματα» —και ας μου επιτραπεί να επιμείνω στην φράση μου.

Αναρωτιέμαι γιατί το «συστηματικό» αντιφάσκει με το «τακτό». Ο Πατίλης βλέπει την αρετή μιας μεθοδικά καταρτισμένης θεματικής ενότητας, αλλά μάλλον κλείνει τα μάτια μπροστά στην σύμβαση —ή και την ευκολία— της καθιερωμένης επανάληψης: το χρόνιο πρόβλημα των αφιερωμάτων δεν είναι μόνον η σωρευτική συμπάρθεση πάσης κατηγορίας κειμένων, αλλά και η αλόγιστη συχνότητα.

Τελειώνω με μία απορία: πιστεύει αλήθεια ο Γιάννης Πατίλης ότι δουλειά της κριτικής, των κριτικών ή των κρινόντων είναι να προτείνουν λύσεις στην κρίση του θεαμού των λογοτεχνικών περιοδικών;

Βαγγέλης Χατζηβασσιλείου

Ξόβεργκες για βιβλία
στήνει ο χαρτοκόπτης.

Για να δούμε;

Ο Λεύκιος Ζαφειρίου,
γνωστός κυρίως από το
ποιητικό του έργο, μας
έχει προσφέρει ήδη την
*Ανθολογία Σύγχρονης
Κυπριακής Ποίησης*
(Αθήνα 1985) και τώρα
μας παραδίδει το
καινούριο πόνημά του: *Η
νεότερη Κυπριακή
Λογοτεχνία.
Γραμματολογικό
σχεδιάσμα* (Λευκωσία
1991).

Φιλόδοξο εγχείρημα, που
περνά ανάμεσα από
ιδεολογικές συμπληγάδες
και ένα σωρό
ιδεολογήματα. Ο
χαρτοκόπτης αποδέχεται
τη θέση του Λ.Ζ. ότι «Το
Κυπριακό κράτος δεν
αναστέλλει ούτε αλλοιώνει
το χαρακτήρα της
Κυπριακής λογοτεχνίας η
οποία είναι ελληνική» και
προσθέτει: Το κυπριακό
κράτος δεν θα έπρεπε να
αναστέλλει κτλ. Ας είναι.
Η ιστορία είναι πιο δυνατή
από τις επιθυμίες μας... ο
Λεύκιος Ζαφειρίου,
πάντως, μας παραδίδει
μια τίμια δουλειά,
χρήσιμη από κάθε άποψη,
και η ζωή (;) —που
έλεγαν και παλιά— θα
δείξει την ανθεκτικότητα
των πεποιθήσεών μας.

Πηνελόπη Δέλτα. Η
Τερέζα Πεσματζόγλου
γράφει για *Το Ηρωικό
παραμύθι της Π.Σ.
Δέλτα. Μικρό οδοιπορικό
από τις απαρχές στην
ωριμότητα της
νεοελληνικής παιδικής
λογοτεχνίας.* (εκδ. Ίδρυμα
ερευνών για το παιδί.
Βιβλιοπωλείον της
«Εστίας», 1991).
Οδοιπορικό, ιδεολογικών
κατευθύνσεων της
λογοτεχνίας για παιδιά,
καθώς η Τ.Π. μας
παρουσιάζει ό,τι
αντιπροσωπευτικότερο
υπάρχει τον 19ο αιώνα
που προσβλέπει στην
Δύση. Ακολουθεί μια
ανάλογη παρουσίαση της
«Διαπλάσεως των
Παιδών» για να καταλήξει
στην Πηνελόπη Δέλτα και
το «ελληνικό» της
εγχείρημα.

ότι το πιο ενδιαφέρον σημείο αυτού του σταδίου ανα-
φέρεται στον διάβολο - νάνο που εφευρίσκει ο ποιη-
τής, για να κάνει αποτελεσματικότερη τη δράση και
πειστικότερη την ατμόσφαιρα του Κακού με την ο-
ποία θέλει να περιβάλει τις πράξεις και τη συμπεριφο-
ρά της ηρωίδας του.

Ηρωίδα που και στα τρία στάδια του έργου ελέγ-
χεται από όλες τις απόψεις: στο επίπεδο της εθνικής
συνειδησης (η Γυναίκα της Ζάκυνθος μέμφεται τους ε-
λεύθερους πολιορκημένους του Μεσολογγίου), στο
πεδίο της ατομικής ηθικής (δέχεται ξένους στο κρε-
βάτι της) και στον κοινωνικό στίβο του καιρού και
του τόπου (αρνείται τον οβολό της σε αλλότριους και
οικειούς). Από την πλευρά της τεχνικής τώρα, δύο
είναι τα βασικά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο
Σολωμός: η αξιοπιστία του αφηγητή του και η εντε-
λής απόδοση του οράματος μέσω του οποίου εικονο-
γραφούνται η τελική κρίση και ο θάνατος της γυναι-
κας. Η Τσαντσάνογλου περιγράφει εύστοχα την ταύ-
τιση Σολωμού και Διονυσίου Ιερομονάχου, υποδει-
κνύοντας εκ παραλλήλου όσες διαφοροποιήσεις επι-
βάλλουν ή υπαινίσσονται οι διαδοχικές παραλλαγές
του κειμένου. Δείχνει ακόμη την αδιάκοπη μέριμνα
του δημιουργού να παραστήσει ρεαλιστικά τον ορα-
ματικό κόσμο του μοναχού, έτσι ώστε να μη βαρύνε-
ται η πλοκή με απιθανότητες ή ανακρίβειες.

Λίγα μένουν να προσθέσω. Και αυτά είναι η στρα-
τηγική της απόκρυψης που εφαρμόζει ο Σολωμός,
προκειμένου να αποφύγει τον άχαρο προϊδεασμό του
αναγνώστη (βλ. και Τσαντσάνογλου «Ο πληροφο-

ριακός λόγος και ο λόγος της τέχνης στη "Γυναίκα
της Ζάκυνθος"» | Παλίμψηστον, ό.π.) σε συνδυασμό
με τη ρομαντική βάση του έργου: το όραμα αποτέλε-
σε την ιδρυτική κατά κάποιο τρόπο συνθήκη του ρο-
μαντισμού, από τον Σέλλεϋ ως τον Νερβάλ και τον
Ουγκώ. Ο Σολωμός μεταφέρει στο ζακυνθινό τοπίο,
και μάλιστα στο φως της ημέρας, το μοτίβο της ρο-
μαντικής οπτασίας, προσπαθώντας να ταιριάζει τη
ρευστότητα του ονείρου με την απτή σάτιρα προσώ-
πων και φαινομένων που τον ενοχλούν στην κοινωνία
της Ζακύνθου. (Για τις σχέσεις του ποιητή με το κί-
νημα του ρομαντισμού βλ. και το βιβλίο του Γιώρ-
γου Βελουδή *Διονύσιος Σολωμός, Ρομαντική ποίη-
ση και ποιητική: οι γερμανικές πηγές*, Γνώση
1989). Θα κλείσω με κάτι που μας παραπέμπει σε
διαφορετικό κλίμα, αλλά το οποίο βρίσκω ότι δεν εί-
ναι καθόλου άσχετο με το θέμα μας. Ξαναδιαβάζον-
τας τα τρία στάδια επεξεργασίας του σολωμικού κει-
μένου σκέφτομαι ότι οι αποδομιστές θα μπορούσαν να
ανακαλύψουν εδώ πολύτιμο συμπαραστάτη και υπο-
στηρικτή: η διαρκής συστροφή της γραφής, οι αλλη-
πάλληλες επι-θέσεις των τμημάτων που την συναπο-
τελούν, η συνεχής μετάθεση του νοήματος και η αδυ-
ναμία της ολοκλήρωσης στέκουν προκλητικά μπρο-
στά μας, ευνοώντας τον συσχετισμό. Φυσικά, ο Σο-
λωμός δεν είχε διαβάσει Ντερριντά: συνιστά όμως
αυτή η *ex post* συγγένεια μία επιπλέον ένδειξη για
την αντοχή του λόγου του και για την πολυσημία της
αποσπασματικότητάς του.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Αλληλογραφία Σολωμού

Διονυσίου Σολωμού

Αλληλογραφία Άπαντα τ. 3

Επιμ. - Μετάφρ. - Σημ.: Λίνος Πολίτης
(εκδ. «Ίκαρος»), Αθήνα 1991

Η ενασχόληση του Λίνου Πολίτη με την αλληλο-
γραφία του Σολωμού άρχισε το 1940, ενόσω ήταν α-
κόμη φοιτητής, και κράτησε ως το τέλος της ζωής
του, το 1982, όταν προετοιμάζε την πλήρη έκδοση
της στον «Ίκαρο», με την οποία και θα έκλεινε τα
Άπαντα του ποιητή. Δεν πρόλαβε και χρειάστηκε
να περάσουν σχεδόν δέκα χρόνια για να δει το φως
της δημοσιότητας η δουλειά του. Με τη συνδρομή
της Ελένης Τσαντσάνογλου, που διάβαζε εξ αρχής
τόσο τις συγκεντρωμένες σολωμικές επιστολές όσο
και τα δακτυλόγραφα του επιμελητή, η Αλληλογρα-
φία αποτελεί πια γεγονός. Και είναι γεγονός όχι μό-
νον εκδοτικό αλλά και φιλολογικό: πρώτη φορά πα-
ρουσιάζεται έγκυρα μεταφρασμένο και εξαντλητικά
σχολιασμένο το σύνολο των γραμμάτων που έστειλε
ο Σολωμός σε φίλους, συγγενείς ή ομοτέχνους
—μαζί με υπομνήματά του προς τις τοπικές αρχές
και διάφορα οικογενειακά έγγραφα, μικρότερης ο-
πωσδήποτε σημασίας. Στον ίδιο τόμο φιλοξενούνται

επιστολές τρίτων και δύο χρονολόγια: ένα εργοβιο-
γραφικό και ένα της δίκης στην οποία ενεπλάκη ο
ποιητής. Ως προς την αξία των κειμένων που περι-
λαμβάνει η έκδοση, οι εισαγωγικές παρατηρήσεις του
Πολίτη συνιστούν, νομίζω, τον ασφαλέστερο δείκτη:
θα ήταν παράλογο να τους προσδώσουμε λογοτεχνι-
κή υπόσταση, δεν πρέπει όμως να μας διαφύγει το ι-
στορικό τους βάρος. Η αποκάλυψη των ιδιωτικών
στιγμών του δημιουργού δεν ταυτίζεται με τη σκαν-
δαλοθηρία —πόσο μάλλον όταν έχει παρέλθει χρονι-
κό διάστημα πλέον του αιώνα— αλλά με τη συλλο-
γή και με τον συσχετισμό στοιχείων, τα οποία θα μας
βοηθήσουν να ανασυνθέσουμε τη ζωή και το κοινωνι-
κό ή πνευματικό του περιβάλλον. Και από αυτή την
άποψη, η Αλληλογραφία προσφέρει ένα εξαιρετικά
ενδιαφέρον υλικό, που αφομοιώνεται ευχάριστα και
από τον μη ειδικό αναγνώστη, χάρη στη ζωντανή και
άμεση μετάφραση του Πολίτη.

Βαγγέλης Χατζηβασιλείου

Μαρτυρία και μαρτύρια

Γιώργος Ξ. Ματζουράνης
Για παιδιά του Νότου
(εκδ. GUTENBERG)
Αθήνα 1990

Η προσέγγιση του ευρύτερου κοινού σε κάποια σοβαρά κοινωνικά ή οικονομικά προβλήματα είναι μία υπόθεση από την φύση της δύσκολη, δεδομένου ότι τέτοιου είδους έρευνες ή μελετήματα βρίσκουν απρόθυμο και ελάχιστα δεκτικό τον αναγνώστη. Έτσι, το θέμα της μετανάστευσης, παρ' όλο που αποτελεί ιδιαίτερα σημαντικό κεφάλαιο της μετεμφυλιοπολεμικής ελληνικής ιστορίας κι ακόμα, παρ' όλο που πέρασε αρκετές φορές στις σελίδες της νεότερης λογοτεχνίας μας, δεν έγινε γνωστό σε όλο του το βάθος και οι τραγικές του συνέπειες δεν φαίνεται να έχουν αγγίξει όσο θα έπρεπε την κοινή συνείδηση. Κι αυτό είναι που δίνει το ξεχωριστό ενδιαφέρον στο βιβλίο του Γιώργου Ματζουράνη.

Δεν είναι η πρώτη φορά που ο συγγραφέας - δημοσιογράφος α-

σχολείται με το θέμα. Μετά από δύο συλλογές διηγημάτων εμπνευσμένες από τους αγώνες των Αφρικανών για την ανεξαρτησία τους: *Σημείον επαφής* (1964) και *UHURU - Ελευθερία* (1974), που σημείωσαν πολλαπλές εκδόσεις στην Ελλάδα και στο εξωτερικό, ο Γ.Ματζουράνης επιλέγει σαν θέμα της διατριβής του στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου την μετανάστευση των Ελλήνων στην κεντρική Ευρώπη. Η έρευνα αυτή, που τον απασχόλησε μια ολόκληρη πενταετία, αποτέλεσε την πηγή των επόμενων βιβλίων του: *Έλληνες εργάτες στη Γερμανία* (1974/1976), *Μας λένε Γκασταρμπάιτερ* (1977) και τώρα ενός τρίτου με τίτλο *Τα παιδιά του Νότου*.

Πολύπλοκο και πολυσύνθετο το πρόβλημα, βρίσκει την ιδανική του απεικόνιση στην επιλογή του Γιώργου Ματζουράνη, εκείνη της ζωντανής μαρτυρίας, που με εξομολογητικό τόνο καταθέτουν άν-

θρωποι, οι περισσότεροι από την ελληνική ύπαιθρο, με αποτέλεσμα ένας βαθύτατος λυγμός να παίρνει την θέση της στατιστικής μελέτης, μια διάχυτη πίκρα των ξεριζωμένων να διαποτίζει τις σελίδες του βιβλίου, για τα χώματα που άφησαν, για την χώρα που τους δέχτηκε με υποτυπώδες μεροκάματο, για κείνους που άφησαν πίσω τους, για τα παιδιά τους που ανατρέφονται και σπουδάζουν με μια ξένη νοοτροπία κι ακόμα για τον τρόπο που τους υποδέχονται στην πατρίδα, όταν και εφόσον επιστρέψουν.

Χωρίς να προσθαφαιρέσει, χωρίς να παραλλάξει μια λέξη, έστω, από τις συνεντεύξεις - μαρτυρίες, ο συγγραφέας στέλνει τις ανθρώπινες αυτές κραυγές κατευθείαν στον αναγνώστη του, τον ευαίσθητο ποιεϊ και τον εξαναγκάζει να συνειδητοποιήσει μια πληγή που άνοιξε ο πόλεμος και οι φριχτές του συνέπειες.

Τάκης Μενδράκος

όφελος και τις ασύλληπτα καταστροφικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Όπως επίσης δεν μπορεί να πιστέψει, πως ένα τόσο αποδοτικό οικοσύστημα όπως της λίμνης Κάρλας στην Θεσσαλία, αποξηλάνθηκε τελείως δημιουργώντας μια άνευ προηγουμένου παραγωγική και οικολογική κατάρρευση. Απορεί με την υποβάθμιση του οικοσυστήματος του Αμβραχικού κόλπου, και θέλει να ταξιδέψει στις Πρέσπες, που παρά την προστασία τους, αντιμετωπίζουν και αυτές προβλήματα.

Περιοχές όπως η Μήλος, το Δέλτα του Έβρου, το Πήλιο και η Χάλκη εκτίθεται ακόμη στις σελίδες αυτού του βιβλίου που το κάνουν απαραίτητο σε όποιον έχει κάποιο ενδιαφέρον για την «εφαρμοσμένη» οικολογία και την ομορφιά στην Ελλάδα.

Άκης Μπογιατζής

Ρωσία και Σολτζενίτσιν. Δεν χωρεί, νομίζω, συζήτηση πως η παρουσία, σήμερα, ενός βιβλίου του Αλεξάντρ Σολτζενίτσιν με τίτλο, μάλιστα, *Πώς θα αναδιοργανώσουμε τη Ρωσία μας*; (εκδ. Λιβάνη, Νέα Σύνορα, 1991) παρακινεί την αναγνωστική μας περιέργεια: σκέψεις του αμφιλεγόμενου συγγραφέα σχετικά με την υπάρχουσα κατάσταση στην χώρα του αλλά και απόψεις του για την δυνατή διεξοδο...

Στην σειρά των φωτομηχανικών ανατυπώσεων που εκδίδει το «βιβλιοπωλείο Διονυσίου Νότη Καραβία» υπάρχει τώρα μια σημαντική για την νηφάλια σκέψη της μελέτη περί της Μακεδονίας. Πρόκειται για το βιβλίο του Όθωνος Άβελ *Η μέχρι Φιλίππου Αρχαία Ιστορία της Μακεδονίας* (Λειψία 1860).

Τούρκος περιηγητής του 17ου αιώνα ο Εβλιά Τσελεμπί, ο παραμυθάς της περιηγητικής λογοτεχνίας, γνωστός για την γοητεία της πρόζας του και τις «ανακρίβειες» της περιγραφής του, μας προσφέρεται εκδοτικά, μέσα από ένα καινούριο βιβλίο, που είναι μία ιδιότυπη και πρωτότυπη σύνθεση παλαιότερων μεταφραστικών προσπαθειών. Πρόκειται για μία διασκευή που επιχείρησε ο Νίκος Χειλαδάκης, μετά από έρευνα και συγκέντρωση διάσπαρτων μεταφράσεων σε περιοδικά αλλά και αυτοτελείς εκδόσεις που κυκλοφόρησαν από το 1930 -1959. Μία σοβαρή προσπάθεια εκλαίκευσης που αξίζει να προσεχτεί. Εβλιά Τσελεμπί, *Ταξίδι στην Ελλάδα* (εκδ. Εκάτη, 1991) «Κατά τους μάντις και τους αστρολόγους, η πόλη ανήκει στο μπουρτζι του Ζυγού. Και στο μπέιτι της μεσουραίνει το Γιλντίζ (Αφροδίτη)».

Ο χαρτοκόπτης

Τοπογραφίες

Οικολογική θεώρηση του ελληνικού περιφερειακού χώρου, Μιχάλης Μοδινός, εκδόσεις «Στοχαστής», Αθήνα 1990

Μια περιήγηση σε επιλεγμένες περιοχές της Ελλάδας αποτελεί το τρίτο αυτό βιβλίο του Μ. Μοδινού, διευθυντή του περιοδικού «Νέα Οικολογία». Η σφαιρική γνώση των παραμέτρων πολλών περιοχών της χώρας μας είναι ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον θέμα που εδώ αντιμετωπίζεται κάτω από ένα οικολογικό πρίσμα, καταρρίπτοντας το μύθο της περιφερειακής ανάπτυξης και εισάγοντας την άποψη της διαρκούς - βιώσιμης ανάπτυξης. Ο συγγραφέας έχει ήδη αναλάβει το εγχείρημα από το 1986, όταν άρχισε να δημοσιεύει μερικά από αυτά τα κείμενα, που εδώ παίρνουν μια οριστική επίκαιρη μορφή.

Μέσα από δυσκολίες, όπως της πρόσβασης σε στοιχεία και πληροφορίες για κάθε περιοχή, επιχειρείται τελικά μια κριτική στην περιφερειακή πολιτική του Ελληνικού Κράτους (και συχνά της ΕΟΚ, όταν αυτή συλλαμβάνεται να χρηματοδοτεί έργα αμφίβολης σκοπιμότητας ή αποτελεσματικότητας).

Κάθε περιοχή εξετάζεται ιστορικά, γεωγραφικά, βιο —και οικονομικά — γεωγραφικά με την τελική και αδιαφιλονίκητη σφραγίδα της επί τόπου παρατήρησης. Είναι φανερό ότι ο κ. Μοδινός γνωρίζει το αντικείμενό του, και διακατέχεται από μια αγάπη για τη χώρα μας.

Έτσι, και ενώ κανείς πίστευε ότι γνώριζε, μένει τελικά έκπληκτος μπροστά στον παραλογισμό του έργου της εκτροπής του Αχελώου, με το αστρονομικό του κόστος, το αμφίβολο οικονομικό του

ΧΩΡΙΣ ΔΕΚΑΡΑ...

Σπάει η παράδοση του Θεάτρου Τέχνης. Το υπόγειο του Ορφέα δεν θα λειτουργήσει φέτος, αφού η ΔΕΠΟΣ που έχει αναλάβει την διαμόρφωση του άνωθεν χώρου δεν πρόκειται να τελειώσει τις εργασίες της πριν από το πρώτο τρίμηνο της επόμενης χρονιάς. Ας σημειωθεί ότι είχαν υποσχεθεί ότι θα παραδώσουν το θέατρο τις πρώτες ημέρες του

Δεκεμβρίου, κάτι όπως που ξεχάστηκε εδώ και καιρό. Έτσι, το Θέατρο Τέχνης, θα μείνει χωρίς νεοελληνικό έργο στο ρεπερτόριό του, κάτι που δεν θα το είχε φανταστεί ποτέ ο δημιουργός του, ο Κάρολος Κουν. Εκείνος όμως πρόλαβε κι έφυγε νωρίς...

Για μία ακόμη φορά, ο πρωθυπουργός κ. Κωνσταντίνος Μητσοτάκης επανέλαβε ό,τι μας ήταν γνωστό και από προηγούμενες δηλώσεις του: ότι δηλαδή ο Πολιτισμός δεν χρειάζεται χρήματα. Όταν το είπε για πρώτη φορά, τα ειρωνικά σχόλια που εισέπραξε φαίνεται ότι δεν τον συνέτισαν καθόλου. Δεν τον έβαλαν καν σε σκέψεις.

Στην τρισάθλια οικονομική και κοινωνική κατάσταση που βρίσκεται η χώρα, η οποία από παντού εισπράττει αρνητικά σχόλια, δεν σκέφθηκε άραγε ότι ο Πολιτισμός είναι εκείνος που θα μπορούσε να βελτιώσει αυτή την εικόνα; Γιατί, κατά γενική ομολογία, είναι ο μόνος τομέας ο οποίος δύναται να εξάγει έργο. Αυτή την στιγμή η εικαστική και λογοτεχνική

παραγωγή βρίσκονται πραγματικά σε αξιοθαύμαστα επίπεδα, τέτοια που θα μπορούσαν να εντυπωσιάσουν τους εταίρους Ευρωπαίους. Κι ακόμη, περνάμε μία εποχή, που βαλλόμαστε από όλες τις πλευρές για την πολιτιστική μας κληρονομιά, τα σύνορά μας αμφισβητούνται, ο Μινωικός πολιτισμός καταγράφεται από τους Αμερικανούς ως παράγωγο του αραβικού. Τι κάνουμε για όλα αυτά;

Μήπως θα έπρεπε να αναθεωρηθεί η πολιτική ως προς αυτούς τους τομείς, έτσι ώστε, και χρήματα να εξοικονομηθούν και εθνικοί σκοποί να εξυπηρετηθούν... Αν αυτά δεν τα σκεφτεί η πολιτική ηγεσία, ποιος θα τα σκεφτεί;

ΠΑΙΖΟΥΜΕ ΛΟΤΤΟ; Η κ. Άννα Ψαρούδα - Μπενάκη «ρίχτηκε» ακόμη μία φορά από την οικονομική πολιτική της κυβέρνησης στην οποία ανήκει. Στην πρώτη συνέντευξή της που δημοσιεύτηκε σε εβδομαδιαίο περιοδικό, μετά την ανάληψη της ηγεσίας του ΥΠΠΟ, είχε δηλώσει ότι βρίσκεται σε συνεννοήσεις με το υπουργείο Οικονομικών, ώστε, στα πλαίσια του νέου προϋπολογισμού, το υπουργείο Πολιτισμού να αυξήσει τα μέχρι σήμερα κονδύλιά του.

Φαίνεται ότι στο μεταξύ πείστηκε από τον κ. πρωθυπουργό ότι ο Πολιτισμός δεν χρειάζεται χρήματα, ότι μεγάλο μέρος των εκδηλώσεων θα αναλάβουν χορηγοί, ανέστειλε αυτές τις συνεννοήσεις και βρέθηκε να είναι ικανοποιημένη με τα χρήματα που θα της αποδοθούν από το ΛΟΤΤΟ. Ελ-

πίζει με αυτόν τον τρόπο να τα καταφέρει;

Υπάρχει τέτοια αμφισβήτηση γι' αυτά τα χρήματα, οι καταγγελίες για την κακή τους διαχείριση όλο και πληθαίνουν, έτσι, που φοβόμαστε ότι ο Πολιτισμός δεν θα βγει τελικά αλώβητος από την μάχη για λιτότητα...

ΞΕΧΑΣΤΕ ΤΟ... Σε νέες περιπέτειες η στέγαση της Ανώτατης Σχολής Καλών Τεχνών. Αφού της δόθηκε οικόπεδο στην Κατεχάκη που όμως αναιρέθηκε σχεδόν ταυτόχρονα με την ανακοίνωση γιατί το διεκδικούσαν οι γύρω δήμοι, στην συνέχεια της «παραχωρήθηκε» η βίλλα Καζούλη στην Κηφισιά, μετά από αυστηρή μάλιστα διαβεβαίωση του τότε υπουργού κ. Τζαννή Τζαννετάκη, η οποία επικυρώθηκε από την κ. Ψαρούδα-Μπενάκη, όταν ανέλαβε εκείνη εξ ολοκλήρου το υπουργείο. Τώρα όμως τα

πράγματα αλλάζουν, γι' ακόμη μια φορά. Το ΙΚΑ, στο οποίο ανήκει η βίλλα Καζούλη, εγείρει τρομακτικές απαιτήσεις, δυσβάσταχτες για τον ισχνό προϋπολογισμό του υπουργείου Παιδείας. Έτσι ο κ. Σουφλιάς, είπε στους ενδιαφερόμενους ξεχάστε το και τους παραπέμπει σε μία παλιά ερριουργία, στην Πειραιώς 210. Το θέμα παραμένει ανοικτό

ΑΝΟΜΟΣ ΓΑΜΟΣ. Νέος γάμος ετοιμάζεται. Η Αθήνα θα ξαναπαντρευτεί με την Ιστορία της... Αυτό ανακοίνωσαν ο δήμαρχος κ. Α. Τρίτσης και η υπουργός Πολιτισμού κ. Ψαρούδα-Μπενάκη. Αυτό σημαίνει ότι κάποιοι αρχαιολογικοί χώροι, με έμφαση στο ιστορικό κέντρο και τα σημεία Ακροπόλεως, Στύλοι Ολυμπίου Διός, Κεραμεικού και Ακαδημίας Πλάτωνος, θα ενταχθούν στην καθημερινή ζωή των Αθηναίων, έτσι, ώστε, ανά πάσα στιγμή να λειτουργεί η ιστορική μνήμη.

Φιλόδοξο το σχέδιο των δύο φορέων, ελπίζουμε να γίνει πραγματικότητα, γιατί, ως τώρα, ο κ. Τρίτσης μας έχει χορτάσει από μεγάλα λόγια, αλλά το δημοτικό πολιτιστικό έργο είναι μέχρι στιγμής ανύπαρκτο...

ΠΕΚΚ (Ι): Εντάξει. Το

Διοικητικό Συμβούλιο της Πανελλήνιας Ένωσης Κριτικών Κινηματογράφου υπέπεσε σε λάθη. Να το υποχρεώνουν όμως σε παραίτηση ή σε πρόωρες εκλογές οι μειοψηφούντες των προηγούμενων εκλογών (νομιμότατων και εγκυρότατων), μάλλον σαν πραξικόπημα φαντάζει. Σε συνδυασμό μάλιστα με ανάλογες διασπαστικές κινήσεις σε άλλα κινηματογραφικά σωματεία η καχυποψία απέναντι στα γεγονότα διογκούται.

ΠΕΚΚ (ΙΙ): Και πάλι εντάξει... Το Διοικητικό Συμβούλιο της ΠΕΚΚ χρησιμοποιεί το σωματείο δι' ιδίων όφελος. Αλλά να το συνοψίσει αυτό και ο πλέον ευνοημένος των ενεργειών του σωματείου κ. Μισέλ Δημόπουλος (διευθυντής του Φεστιβάλ Ελληνικού Κινηματογράφου), ε, νισάφι!

Ο ΜΑΥΡΟΤΙΜΟΣ

Ν Ε Α Β Ι Β Λ Ι Α 1 9 9 1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ - ΠΟΙΗΣΗ

Λ Ο Γ Ο Τ Ε Χ Ν Ι Α

Κυριάκος Αθανασιάδης

Δώδεκα

(Μυθιστόρημα)

Τάκης Ελευθεριάδης

Ο πεινός ή Περί αντικειμένου

Γιώργος Κακουλίδης

Το σύνδρομο του Παρθένη

(Αφήγημα)

Ιωάννα Καρατζαφέρη

Έσδερ

(Μυθιστόρημα)

Γιώργος Κάτος

Ιστορίες της νύχτας

(Διηγήματα)

Τατιάνα Γκρίτον-Μιλλιέξ

Ονειρικά

(Διηγήματα)

*

Η Τρίπολη του Πόντου

Γιώργος Μιχαηλίδης

Τα φονικά

(Μυθιστόρημα)

Γιάννης Ξανθούλης

Το ροζ που δεν ξέχασα

(Μυθιστόρημα)

Βάνα Παπαθανασίου

Το σενάριο

(Μυθιστόρημα)

Μαρία Πολενάκη

Μη... είμαι ακόμα ζωντανή!

(Μυθιστόρημα)

Τάσος Ρούσσος

Ο τελευταίος της συντεχνίας

(Νουβέλα)

Γιώργος Σκούρης

Το συμπόσιο της Σελήνης

(Νουβέλα)

*

Αυτά κι άλλα πολλά

Αντώνης Σουρούνης

Πάσχα στο χωριό

(Νουβέλα)

Ευγενία Φακίνου

Ζάχαρη στην άκρη

(Μυθιστόρημα)

Διονύσης Χαριτόπουλος

Εναντίον του Marlboro

(Μυθιστόρημα)

Α. Κ. Χριστοδούλου

Το αγκάδι ή Ο Παντελής Βλαστός

(Νουβέλα)

Π Ο Ι Η Σ Η

Δημήτρης Αλεξίου

Προς Ασωπίαν

Νάντια Βαλαβάνη

Τέλος εποχής

Γιώργος Μοράρης

Συναναστροφές της σιωπής

Νικόδημος (μοναχός)

Τα άπαντα της στιγμής

Δήμητρα Χ. Χριστοδούλου

Η προσευχή του αναιδούς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

Αλκυόνη Παπαδάκη

ΤΟ ΧΡΩΜΑ ΤΟΥ ΦΕΓΓΑΡΙΟΥ

— Τι χρώμα έχει η λύπη; ρώτησε το αστέρι την κερασιά και παραπάτησε στο ξέφτι κάποιου σύννεφου που περνούσε διαστικά. Δεν άκουσες; Σε ρώτησα, τι χρώμα έχει η λύπη;

— Έχει το χρώμα που παίρνει η θάλασσα την ώρα που γέρνει ο ήλιος στην αγκαλιά της. Ένα βαθύ άγριο μπλε.

— Τι χρώμα έχουν τα όνειρα;

— Τα όνειρα; Τα όνειρα έχουν το χρώμα του δειλινού.

— Τι χρώμα έχει η χαρά;

— Το χρώμα του μεσημεριού, αστεράκι μου.

— Και η μοναξιά;

— Η μοναξιά έχει χρώμα μενεξελί.

— Τι όμορφα που είναι τα χρώματα! Θα σου χαρίσω ένα ουράνιο τόξο, να το ρίχνεις επάνω σου όταν κρυώνεις.

— Το αστέρι έκλεισε τα μάτια του κι ακούμπησε στο φράχτη. Έμεινε κάμποσο εκεί και ξεκουράστηκε.

— Και η αγάπη; Ξέχασα να σε ρωτήσω, τι χρώμα έχει η αγάπη;

— ... Το χρώμα που έχουν τα μάτια του Θεού, απάντησε το δέντρο.

— Τι χρώμα έχει ο έρωτας;

— Ο έρωτας έχει το χρώμα του φεγγαριού, όταν είναι πανσέληνος.

— Έτσι, ε; Ο έρωτας έχει το χρώμα του φεγγαριού, είπε τ' αστέρι...

Κοίταξε μακριά στο κενό... Και δάκρυσε...

Της ίδιας κυκλοφορούν

- Η πόρα
- Το κόκκινο σπίτι

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΛΕΝΤΗΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 5 • 1ος ΟΡ • 106 79 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 3623553

ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ